

QƏNİRƏ PAŞAYEVA

TARİXƏ
ADINI YAZAN
QADINLAR

III CİLD

Məsləhətçi: **Aybəniz TURAN**

Redaktor: **Əkbər QOŞALI**

Qənirə Paşayeva

TARİXƏ ADINI YAZAN QADINLAR (III CİLD)

Bakı, ““OZAN”” nəşriyyatı, 2011, 444 səh.

Milli Məclisin deputatı, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru Qənirə Paşayevanın **“TARİXƏ ADINI YAZAN QADINLAR”** kitabında ayrı-ayrı əməli fəaliyyət sahələrində (o cümlədən ədəbiyyatda, siyasətdə, iş dünyasında, dövlət quruculuğunda və s.) böyük işlər görmüş, *“ilk”*lərə (hətta qəhrəmanlıqlara!) imza atmış, tarixin müxtəlif dövrlərində yaşamış ünlü qadınların həyat və fəaliyyətləri haqqında məqalələr toplanmışdır. Bu məqalələrin əksər hissəsi 2010-2011-ci illər ərzində lent.az internet portalında (və portala istinadən bir sıra kütləvi informasiya vasitəsində) yayınlanmış, geniş oxucu rəğbətini qazanmışdır. Qeyd edək ki, müəllif bundan öncə **“Nobel mükafatlı qadınlar”** adlı kitabla da oxucuların görüşünə gəlmişdir.

Xanım millət vəkili **“TARİXƏ ADINI YAZAN QADINLAR”** kitabı üç cildə nəşr olunub və dünyaca ünlü 100 qadını əhatə edir.

Müəllifin özünəməxsus üslub və peşəkarlıqla qələmə aldığı **“TARİXƏ ADINI YAZAN QADINLAR”** əsəri geniş oxucu kütləsi üçün nəzərdə tutulub.

470206206-76

----- 2011

On-047-11

© Q.Paşayeva, 2011

XX əsrin səciyyəvi xüsusiyyətlərindən biri dünya xalqlarının ictimai-siyasi həyatında qadınların fəallığının artmasıdır. Danılmaz faktdır ki, müharibələrin, silahlı münaqişələrin acı nəticələrinin əsas ağırlığı qadınların üzərinə düşür. Odur ki, onların sülh və əmin-amanlıq uğrunda, müharibələrə, silahlı münaqişələrə qarşı mübarizə yollarında böyük qətiyyət və əzmkarlıq göstərmələri tamamilə təbiiidir.

Cəmiyyətdə qadınların üzərinə daim çox böyük vəzifələr düşür, onların yükü həmişə ağırdır. Ancaq qadınların da xüsusiyyəti bundan ibarətdir ki, onlar bu vəzifələri şərəflə yerinə yetirirlər və cəmiyyətdə həmişə olduğu kimi, indi də aparıcı rol oynayırlar.

Heydər ƏLİYEV
Azərbaycanın Ümummilli Lideri

ÖN SÖZ

Həyatın demək olar, bütün sahələrində olduğu kimi, tarixdə də əsasən kişilərə daha geniş yer verilmişdir. Kitablarda təsvir olunan tarixi şəxsiyyətlərin əksəriyyətini kişilər təşkil etdiyi kimi, bizim şəhər mərkəzlərində, eləcə də ictimai və özəl qurumlarda, ölkə parlamentlərində daha çox, kişilərin büst və heykəllərinə rast gəlmək mümkündür. Artıq bəşəriyyətin digər yarısının, qadınların keçmişdə və hal-hazırda cəmiyyətimizə verdikləri töhfələri qəbul etməyin vaxtı gəlib çatmışdır. Bu baxımdan da qadın məsələlərində liderlərdən biri olan Qənirə xanım Paşayevanın keçmiş və müasir dövrün 100 məşhur qadınına həsr olunmuş (intellektual məhsul olan) bu kitabını ərsəyə gətirməsinə çox sevindim.

Birləşmiş Millətlər Təşkilatı qadınların statusunun yaxşılaşdırılması sahəsində indiyədək geniş təbliğat işləri aparmış və bu il də bu məqsədlə, beynəlxalq səylərin özülü olaraq "BMT Qadınları" qurumunun yaradılması kimi önəmli bir addımı atmışdır. BMT-nin Azərbaycandakı Rezident Əlaqələndiricisi olaraq, böyük məmnuniyyət hissi ilə xanım Paşayevanın bu dəyərli kitabı haqqında bir neçə söz demək istərdim. Fikrimcə, 100 qadın liderin nailiyyətlərinə dair gözəl nümunələr gənc qadınlarımızı daha da ruhlandıracaq və onlara öz potensiallarına güvənərək bəşəriyyətə xidmətlərində dəstək olacaqdır.

Sürətlə dəyişən bir dünyada qadın və kişilər arasındakı əməkdaşlıq və bərabərlik güclü ailənin və davamlı cəmiyyətin təməlinə duran əsas meyarlardır. Halbuki, yanlış fikirlər qadınlara qarşı davamlı ayrı-seçkiliyə səbəb olur. Qadınlar tarix boyunca cəmiyyətlərdə qərarvermə səlahiyyətlərindən kənarlaşdırılmışlar. Həqiqətən də, bütün sosial qrupların daxilində qadınlar sistemli şəkildə ayrı-seçkiliyə məruz

qalırlar və bu da əsasən bir neçə sosial qrupun başqaları üzərində hökümranlıq etməsinə şərait yaradan idarəetmə sistemlərində mövcud olmaqdadır. Bunlar elə bir hakimiyyət strukturlarıdır ki, sonradan uyğunsuzluq, təcrid etmə, iztirab və münaqişəyə səbəb olur. Geniş gender ədalətliyyətinə nail olunması daha sülhsevər, demokratik və rifahlı cəmiyyətlərin yaranmasına zəmin olacaqdır.

Son iyirmi ildə qadınların bacarıqları əsaslı şəkildə artmışdır. Təhsil və səhiyyə göstəricilərində gender boşluqları demək olar ki, ikiqat azalmışdır. Qadınların gözlənilən ömür müddəti kişilərlə müqayisədə 20% artmışdır. Yüksək fertillik əmsalı üçdə bir dəfəyədək, ana ölümü iki dəfə azalmışdır. Yenə də bir çox maneələrin qalmasına baxmayaraq, bu son iyirmi ildəki göstəricilər ümidvericidir. Bütün bunlar aydın şəkildə göstərir ki, 1990-cı illərdə göstərilən səylər, yerli və beynəlxalq konfranslar öz bəhrəsini verməkdədir.

Hələ də qalmaqda olan maneələrə diqqətin yönəlməsi üçün Miniliyin İnkişaf Məqsədlərinə istinad etmək istərdik. Həmin məqsədlərdən məhz üçüncüsü öz hüquqları çərçivəsində gender bərabərliyinin və qadınların səlahiyyətlərinin artırılmasının əsas vəzifə olduğunu vurğulayır və bu, digər yeddi məqsədin yerinə yetirilməsində də əsas komponent hesab olunur. Dünya statistikasının nəticələrinə görə, səhiyyə, təhsil, qidalanma səviyyəsi, siyasi iştirak, qanuni hüquqlar, bərabər işə görə bərabər ödəniş və həyatın digər sahələrində qadınların sayı kişilərə nisbətən azlıq **təşkil** edir. Gender qeyri-bərabərliyi hələ də dünyanın bütün ölkələrində yayılmışdır.

Xüsusilə də inkişaf etməkdə olan ölkələrdə bizim qadınların potensialından tam bəhrələnmək **məqsədlə** müvafiq şəraitin yaradılması üçün əlimizdən gələni etməliyik. Əks halda, milli potensialın ancaq müəyyən hissəsinin istifadəsi, **ölkələrimizin** digər dünya dövlətləri ilə ayaqlaşmasına böyük əngəllər törəder ki, bu da sonda geridəqalma ehtimalı yarada bilər.

Məşğulluq səviyyəsinin yüksəldilməsi, sosial xidmətlərin genişləndirilməsi və qadınların səlahiyyətlərinin artırılması kimi sahələrdə Azərbaycan hökumətinin qəti səyləri təqdirləyiqdir.

Millət vəkili, siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru və keçmiş müxbir Qənirə xanım Paşayeva Azərbaycanda qadın səlahiyyətlərinin artırılması sahəsində yorulmaz bir təbliğatçı olaraq qalır. Bu kitab siyasi və ictimai həyatda, tarix və ədəbiyyatda, incəsənət və elm sahələrində öz istedadlarına arxalanaraq tarixdə öz sözlərini demiş 100 görkəmli qadına həsr olunmuşdur və xanım Paşayevanın Nobel ödəli almış qadınlara həsr etdiyi öncəki kitabının davamı olaraq qadınlara vətəndaş cəmiyyəti, biznes, elmi fəaliyyət və dövlət xidmətində irəli getmələrini aşılayır.

Mən, qadınlar naminə BMT-nin apardığı təbliğata dəstək olaraq, Azərbaycanda qadınların səlahiyyətlərinin artırılması sahəsində verdiyi bu dəyərli töhfəyə görə xanım Paşayevaya öz dərin minnətdarlığımı bildirirəm.

Fikrət AKÇURA

BMT-nin Azərbaycandakı Rezident Əlaqələndiricisi

BƏNZƏRSİZ HƏYAT YOLLARI

Yer üzündə nəsil-nəsil yaşamış milyonlarla qadın sırasında, yalnız öz ömrü, bənzərsiz həyat yolu, yorulmaz fəaliyyəti ilə fərqlənənlər xalqının, bütövlükdə bəşəriyyətin tarixində silinməz iz qoyur, yaddaşlara əbədi həkk olunurlar.

Səxsiyyət zirvəsini, sözün əsl mənasında, fəth etmiş belə xanımların həyatı, onların əldə etdikləri nailiyyətlərlə, yaradıcılıq uğurları ilə tanış olduqca qürur hissi duyursan, onlara bənzəmək və ya onlara bənzər gənc xanımlar yetişdirmək arzusunda olursan.

Odur ki, bu gün də həmin qadınları daha yaxından tanımaq, həm də onları tanımaq yaşadığımız dövrün və gələcəyin liderlərini yetişdirmək baxımından böyük önəm kəsb edir. Bu çətin, eyni zamanda, şərəfli missiyanı öz üzərinə götürmək isə ən azı, həmin xanımların malik olduqları bacarıqlara, onların intellektinə, cəsarətinə, fədakarlığına uyğun yüksək keyfiyyətlər tələb edir.

Ömrü boyu öyrənmək və öyrətmək, insanlığa xidmət etmək eşqi ilə yaşayan, daim Vətən, el-oba naminə çalışan, axtarışda olan, xalq arasında böyük nüfuz qazanmış millət vəkili, geniş dünyagörüşlü publisist Qənirə xanım Paşayeva xeyrxah iş görərək həmin missiyanı yerinə yetirməyi öz üzərinə götürmüşdür.

"Tarixə adını yazan qadınlar" silsiləsindən olan sanballı qələm nümunələri onun aramsız axtarışlarının uğurlu tapıntıları kimi ərşəyə gəlmişdir. Bu yazılarn qəhrəmanlarının hər biri çox böyük məsuliyyətlə, mən deyərdim, incəliklə seçilmişdir və bu da müəllifin ciddi araşdırmalarının nəticəsi, müxtəlif dillərdə mövcud olan çoxsaylı qaynaqların (bir çox hallarda, tarixi qaynaqların), arxiv materiallarının dərinləndirilməsinin məhsuludur.

Qədim Misir ehramlarının birində əbədi məskən tapmış fironun anası Hatşepsutdan tutmuş, İslam mədəniyyətinin müqəddəs sima-

ları, siyasi xadimlər, öz dövlətinə başçılıq etmiş dərin zəkali diplomat xanımlar, öz tədqiqatları, kəşfləri ilə elm aləmini zənginləşdirən say-seçmə alimlər, Nobel ödüli laureatları, çeşidli sahələrdə şöhrət qazanmış, adları tarixə düşmüş qadınlar sırasından yüz nəfəri seçmək olduqca çətindir.

Zənnimcə, müəllif qarşısına qoyduğu məqsədə uğurla nail olmuş, maraqlı bir toplu ərsəyə gətirmişdir. Olduqca önəmlidir ki, bu yüzlüyün sıralarında ötən əsrin, eyni zamanda, bugünümüzün fəvqəl şəxsləri, görkəmli simalar arasında Azərbaycan xalqının da tanınmış qadınları özünə yer tapmış, ayrı-ayrı yazılarda onların xoş əməlləri barədə dolğun məlumatlar verilmişdir.

Dörd cildde toplanmış silsilə yazılarda bu xanımların hər birinin fitri istedadı, qeyri-adi uğurları, həm də bu uğur zirvəsinə aparan enişli-yoxuşlu yollarda üzləşdikləri çətinliklər, əzablar, eyni zamanda, ağır mübarizələrdən zəfərlə çıxmaları faktların dili ilə inandırıcı şəkildə əks etdirilmişdir.

Xanım millət vəkili oxuculara təqdim olunan bu kitabı (doğma dilimizdə yazılması etibarlı ilə) yeniyetmələrə, gənc qızlara və qadınlara öz həyat yolunu seçməkdə, eyni zamanda, kişilərə zərif cinsin nümayəndələrinə qarşı rəftarlarını bərabərlik, qarşılıqlı hörmət prinsipi və dəstək üzərində qurmaqda yardımçı olacaqdır, deyə düşünürəm. - *"Tarixə adını yazan qadınlar"* bu cəhətdən də olduqca dəyərli vəsaitdir. Bu silsilə yazıları ilə Qənirə xanım öz xalqı qarşısında vətəndaşlıq borcunu bir daha yerinə yetirmişdir.

Bir cəhəti də xüsusi qeyd etmək yerinə düşərdi - Q.Paşayevanın görkəmli xatunlar, analar, tanınmış simalar haqqında ilhamla qələmə aldığı yazıların dili və üslubu səlis, anlaşıqlı və rəvandır.

İnanıram ki, bu toplu bilik xəzinəsi olan bir çox kitabxanada özünə layiqli yer tapacaq, o cümlədən orta və ali məktəblərdə yeniyetmələr və gənclər arasında yayılacaq, çoxlarının sevdiyi və dönə-dönə müraciət etdiyi vəsait olacaqdır.

Qadınlığı tərənnüm edən bu yeni, faydalı nəşr ümumən əhali arasında, eyni zamanda, qadın hərəkatı, gender problemləri, bütövlükdə insan hüquqları üzrə tədqiqatlar aparan araşdırmaçılar, həmçinin tələbələr, müəllimlər, alimlər və mütəxəssislər tərəfindən böyük maraqla qarşılanacaq, çoxsaylı oxucu auditoriyası qazanacaqdır.

Elmira SÜLEYMANOVA,
professor
Azərbaycan Respublikasının
İnsan Hüquqları üzrə Müvəkkili
(Ombudsman)

Aun San Su Çji

«Dövrümüzün
50 qəhrəmanı»ndan biri
AZAD RUHLU
«BİRMA XANIMI»

həbsdən azad olunan kimi bəyan etdi ki, ölkəsi və milləti üçün mübaizə-sini bundan sonra da davam etdirəcək və heç bir təzyiq və təqibin onu yolundan döndərə bilməz!

2003-cü ildə Azadlıq Forumu Su Cjiyə demokratiyanı təbliğ etdiyinə görə həbsdən azad olduğundan peyklə "İlin Azad Ruh" ödülünü verib (Bu ödül bir milyon dollar vəsaitlə dəstəklənir.).

Hər ilin iyun ayında ABŞ-da fəaliyyət göstərən "Birma Kampaniya-sı" qeyri-hökumət təşkilatı Su Cjinin şərəfinə dünyada "Özünü dustaq et!" adlı yüzlərlə tədbir keçirirdi. Təşkilatçılar 24 saat ərzində özlərini ev

■ Bu mübariz qadının adı bütün dünyaya ün salıb. O, Myanmanın (Birmanın) siyasi xadimi, hərbi xuntaya qarşı müxalifətin lideri, Nobel Sülh ödülünün laureatıdır. "Nobel" ona **"İnsan haqları və demokratiya uğrunda apardığı mübarizəyə görə"** verilib.

■ 2007-ci ildə Kanada parlamenti onu ölkənin Fəxri vətəndaşı elan etdi. 2008-ci ildə ABŞ-ın yüksək təltifinə - Konqresin qızıl medalına layiq görüldü.

■ Ünlü "U2" qrupu ona "Walk On" mahnısını həsr etmişdir.

■ Belçikada yerləşən Vrije və Katolik Luvein Universitetləri ona Fəxri elmlər doktoru adını verib.

Qeyd edək ki, 2006-cı ildə Aun San Su Cji-nin ailə üzvləri tərəfindən onun həbsxanadan çıxarılması üçün "Freedom Now Vaşinqton" adlı qeyri-hökumət təşkilatına müraciət edil-mişdi. Təşkilat BMT-nin İxtiyari Həbs üzrə İş Qrupu ilə birlikdə onun üçün siyasi və ictimai işlər üzrə müdafiə hazırlamışdı. Nəhayət, de-mokratik qüvvələrin, ictimai təsisatların səy-ləri nəticəsində azad olunan Aun San Su Cji

dustağı edirlər. Bu tədbirə onlar dostlarını da dəvət edir, birlikdə Aun San Su Cjini yad edirdilər.

Britaniyanın "Birma Kampaniyası" qeyri-hökumət təşkilatı Myanmanın (Birmanın) mübarizəsi və Su Cji haqqında məlumatların yayılması işi ilə məşğuldur. 1999-cu ilin noyabr ayında o, İrlandiya və Dublində "Şərəfli azad insan" elan edildi. 2005-ci ilin noyabrında "İn-sanlara Bərabərlik" qrupu Su Cjini başqa nüfuzlu qadınlarla birlikdə BMT-nin Baş katibi namizədləri siyahısına salmağı təklif etdi. Aun San Su Cji həm də Nelson Mandelanın təşəbbüsü ilə yaradılan Ümumdünya Liderlər Qrupunun fəxri üzvüdür. Xanım Cji həbs olundu-gundan təşkilat hər görüşdə rəmzi mahiyyət daşıyan boş stul qoyurdu. 2006-cı ildə Aun San Su Cji Britaniyanın "New Statesman" jurnalında "Dövrümüzün 50 qəhrəmanı" siyahısında birinci yeri tutmuşdu. Onların arasında **Nelson Mandela, Noam Çomski, Bill Geyts** və **Bono** da var idi. Aun San Su Cji haqqında **Riçard Şannon** "Birma xanımı" adlı pyes yazmış və osor Londonda səhnəyə qoyulmuşdur.

Aun San Su Cji Myanma (Birma) müxalifətinin lideri və keçmiş **Demokratiya Naminə Uluslararası Liqanın** Baş katibidir. Xanım Cji çox ağır həyat yaşamış, həmişə təzyiqlərə, təqiblərə məruz qalmış, tez-tez həbs edilmişdir. Ancaq aldığı zərbələr onu əqidəsindən döndərə bilməmişdir.

Onun "özkeçmişi" ilə tanış olanlar heyrətlənir. **Myanmada (Birmada) demokratik müxalifətin lideri, xalqının Milli Qəhrəmanı**

olan bir insanın qızı uzun illər ev dustaqlığı taleyini yaşayıb. 1990-cı ildə parlament seçkilərində hakim xunta onun rəhbərlik etdiyi Liqanın qələbəsini tanımadı. Bununla belə, ard-arda gələn ev dustaqlığı onu yolundan döndərə bilmədi.

Onun inadkarlığı, fədakarlığı, yenilməyən azadlıq ruhu dünyanın diqqətini cəlb etdikcə mənsub olduğu ölkə daxilində təşviş hissləri də artırdı. Aun San Su Çji 1990-cı ildə **Trolfa Rafto** və **Andrey Saxarov** adına ödüllərin laureatı oldu, 1991-ci ildə isə, bəlli olduğu kimi, Nobel ödülünə layiq görüldü. O, milləti üçün fədakarlıqla mübarizə aparan bir LİDER, bir QADIN, milləti və dövləti üçün hər şeyini, həyatını belə qurban verməyə hazır olan **ŞƏXSİYYƏT**dir!

Aun San Su Çji 1945-ci il iyun ayının 19-da o zamankı Birmanın paytaxtı Ranqunda doğulmuşdur. O, Birma millətçilərinin, müstəqillik hərəkatının lideri, general **Aun Sanın** və tibb işçisi, sonralar isə ictimai xadim olmuş **Do Xin Çjinin** qızıdır. General Aun San Ranqunun Mərkəzi qospitalında müalicə edilərkən baş tibb bacısı Xin Çji ilə tanış olmuşdu. Onlar 1942-ci ildə ailə həyatı qurdular. Su Çji ailənin üçüncü övladı, Aun Sanın yeganə qızıdır.

O, adının ilk iki hissəsini atasının, üçüncüsünü nənəsinin, dördüncü hissəsini anasının adından götürmüşdür. Su Çjinin iki qardaşı vardı. Kiçik qardaşı uşaq ikən suda boğulmuşdu, böyük qardaşı isə sonradan San-Dieqo şəhərinə köçmüş və ABŞ vətəndaşlığını almışdır. Aun San Su Çjinin atası Birmaya müstəqillik verilməsinə dair Böyük Britaniya ilə uğurla başa çatan danışıqlarda əsas simalardan olmuşdur.

Aun San Myanmanın (Birmanın) milli qəhrəmanıdır, onun müstəqilliyində önəmli rol oynayan şəxslərdəndir. Ranqun Universitetində təhsil alarkən marksizm və qandizm ideyaları ilə maraqlanmış, ölkəsini müstəmləkəlik-

dən azad etmək üçün mübarizəyə qalxmışdı. 1936-cı ildə siyasi baxışlarına görə universitetdən xaric olunan Aun San iki ildən sonra Birma Tələbə Birliyinə rəhbərliyə gətirilmişdir. 1937-ci ildə Aun San Birma xalqının milli azadlıq mübarizəsinə qoşulmuş, 1941-1947-ci illərdə Yaponiya və Britaniya imperiyasına qarşı milli azadlıq mübarizəsinə rəhbərlik etmişdir.

Birma 1948-ci ildə müstəqillik qazandı, lakin Aun San o günü görmədi. Aun San 19 iyul 1947-ci ildə siyasi rəqibi tərəfindən qətlə yetirildi. O vaxtdan etibarən iyulun 19-u Myanmada (Birmada) rəsmi bayram - müstəqillik uğrunda həlak olanların xatirə bayramı kimi qeyd olunur.

Atasının ölümü onlar üçün böyük bir zərbə olsa da, ailə Aun Sanın başçılığı altında müstəqillik əldə etmiş Myanmanın (Birmanın) inkişafı və gələcəyi üçün çalışmaqda davam etdi.

Aun San Su Çjinin anası Do Xin Çji 1960-cı ildə Hindistanda və Nepalda səfir vəzifələrini icra edirdi. Su anası ilə birgə Dehlidə yaşayırdı və burada təhsil alırdı. Sonra o, təhsilini Britaniyanın Oksford şəhərindəki Sent Hyus kollecinə davam etdirmiş, 1969-cu ildə fəlsəfə, siyasət və iqtisadiyyat bakalavri dərəcəsini almışdı. Kollec təhsilini başa vurmasının ardından Nyu Yorka köçən Su Çji ailə dostlarının evində yaşayırdı. O, Amerikada 3 il yaşadı.

Aun San Su Çji 1972-ci ildə alim-orientalist **Maykl Arislə** ailə həyatı qurdu və onunla birlikdə Butana köçərək Xarici İşlər Nazirliyində çalışmağa başladı.

1973-cü ildə onlar Londona köçdülər. Bu zaman artıq **Aleksandr** adlı oğlanları dünyaya gəlmişdi. 3 ildən sonra ikinci övladları **Kim**

anadan oldu. Övladlarını tərbiyə etməklə yanaşı, Su Çji tədqiqatlarını da davam etdirirdi. 1980-ci illərin ortalarından Yaponiyanın və Hindistanın elmi mərkəzlərində çalışan Su Çji mükəmməl elmi tədqiqatların müəllifidir və o, elmlə davamlı məşğul olsa, böyük nəticələr əldə etmək qabiliyyətinə malikdir. Lakin o zaman ölkəsindəki siyasi durum onu narahat etməyə başlayırdı və çox keçmədən o, Myanmada (Birmada) hökumət əleyhinə mübarizəyə qalxan müxalifətin liderlərindən biri kimi siyasi həyata atıldı. Ölkəsindəki siyasi həyat isə çox riskli bir fəaliyyət sahəsi idi. - Müxalifətin keçirdiyi davamlı etiraz aksiyaları isə hərbcilər tərəfindən yatırılırdı.

...Su Çji atasının "özkeçmiş"i üzərində işləyir, həmçinin tədqiqat aparan həyat yoldaşına işlərində kömək edirdi. Aun Sanın "özkeçmiş"i 1984-cü ildə Kvinslend Avstraliya Universitetinin nəşri olan "Asiyanın liderləri" silsiləsində dərc edildi. Növbəti il Londonda Su Çjinin gənc oxucular üçün nəzərdə tutduğu Birma, Nepal və Butan haqqında kitabları həsr edildi. 1980-ci illərin ortalarında Su Çji xaricdə elmi araşdırmalarla məşğul olurdu. 1985-1986-cı illərdə o, bir alim kimi, Yaponiyanın Kiyoto Universitetinin Güney-Şərqi

Asiya Tədqiqatları Mərkəzinə dəvət edildi. Bu vaxt oğlu Kim onunla qalırdı, Aleksandr isə Hindistanda, Hindistan Perspektiv Tədqiqatlar İnstitutunda işləyən atası ilə birlikdə idi. 1986-cı ildə Kim və Aleksandr Ranqunda nənələri Do Xin Çjini ziyarət etdilər və buddistlərin gələnxəsal rəhbərliyə girmə törəninin iştirakçısı oldular. 1987-ci ildə ailə Şimldə bir araya gəldi. Su Çji həyat yoldaşının çalışdığı institutda işə qəbul edildi. Elə həmin ildə onlar Böyük Britaniyaya qayıtdılar, Su Çji London Şərq Ölkələri və Afrika üzrə Tədqiqatlar məktəbində dissertasiya üzərində işə başladı. Yenidən, elmi tədqiqatlar üçün uyğun ortam yaranmışdı.

Yenə meydan, yenə siyasət, yenə həbs...

Bu ərəfədə 1962-ci ildən Birmaya başçılıq etmiş general **Ne Vinin** hökumətinə qarşı çıxan tələbələr qüvvə toplayırdılar. Qarşıdurma 23 iyun 1988-ci ildə Ne Vin istefaya getdikdən sonra da davam etdi. Əhalinin narahatçılığının əsas səbəbi hökumətin milli valyutanın 80 %-ni dövrüyyədən çıxarması idi. **Tan Şve** Ne Vinin davamçısı oldu. O, ölkənin demokratikləşdirilməsi çağırışına önəm vermədi və müxalifətin nümayişçilərinə qarşı güc tətbiq etdi. Minlərlə nümayişçi öldürüldü. Bu dövrdə Su Çji xalqın səsinə səs verməyə bilməzdi, o, müxalifət qüvvələrinin liderlərindən biri olaraq fəal mövqe tutmağa başladı - "elm masa"sını yenə meydanlar və tribunalar əvəz etmişdi... 15 avqust 1988-ci il də o, çoxpartiyalı seçkilərə hazırlıq işlərini həyata keçirəcək Azad Məsləhot Şurasını yaratmağa çağıran məktubla hərbi hökumətə müraciət etdi. 26 avqustda Su Çji Ranqunda, Şvedaqon buddist məbədinin qarşısında yüzlərlə adamın iştirakı ilə keçirilən mitinqdə çıxış etdi. Ərinin və oğlanlarının da iştirak etdiyi mitinqdəki çıxışında o, xalqını Birmada demokratik idarəetmə formasını dəstəkləməyə çağırırdı.

18 sentyabr 1988-ci ildə Birmada hərbi xunta hakimiyyəti yaradıldı. Hərbi rəhbərlik ölkəni idarə etmək üçün Qanun və Asayişin Bərpa-sı üzrə Dövlət Şurasını təsis etdi. Dörd nəfərdən artıq adamın siyasi məqsədlərlə toplanması qadağan edildi, müxalifətçilər həbs olundu.

üçün aclıq aksiyasına başladı, lakin hökumətin məhbəslərlə yaxşı davranacağına dair verdiyi sözdən sonra aclıq aksiyası dayandırıldı.

1989-cu ildə hərbi xuntanın qərarı ilə Birmanın adı dəyişdirilərək, rəsmi şəkildə, Myanma İttifaqı adlandırıldı, ölkənin paytaxtı Ranqunun yeni adı Yanqon oldu.

Bununla belə, hərbcilər çoxpartiyalı seçkilərin keçiriləcəyini elan etdilər.

Sentyabrın 24-ü Demokratiya Uğrunda Milli Liqa Partiyasının (DUML) əsası qoyuldu. Su Çji onun təsisçilərindən biri və Baş katibi oldu. DUML-in fəaliyyət proqramında güc işlədilməyən mübarizə üsulları və vətəndaşların etiraz aksiyalarının keçirilməsi bəndləri əks olunurdu. Su Çji özü isə ölkənin müxtəlif ərazilərinə səyahət edir, hakimiyyətin qadağalarına baxmayaraq, çıxışlar edərək tərəfdarlar toplayırdı.

27 dekabr 1988-ci ildə Do Xin Çji vəfat etdi. Yanvarın 2-si keçirilən dəfn mərasimində Su Çji valideynlərinin yolunu davam etdirəcəyinə, hətta həyatı bahasına başa gəlsə də, Birmanın rifahına xidmət edəcəyinə söz verdi.

Hökumətin müqavimətinə rast gəlsə də, o, 1989-cu ildə siyasi kampaniyasını fəal şəkildə davam etdirirdi. Lakin fevralın 17-də Su Çjiyə seçkilərdə iştirak etmək rəsmi şəkildə qadağan edildi.

Hərbcilər DUML liderinin artan nüfuzundan ciddi şəkildə təşvişə düşmüşdülər və bu, 20 iyul 1989-cu ildə Su Çji və yardımçısı **Tin Oonun** heç bir ittiham irəli sürülmədən və məhkəmə qərarı olmadan ev dustağı edilməsi ilə nəticələndi. Öncə Su Çji həbsxanaya - onun evində həbs edilən tələbələrin yanına aparılması

“Nobel”ə layiq görüldü, almağa gedə bilmədi...

1990-cı ilin may ayında Aun San Su Çjinin başçılıq etdiyi Demokratiya Uğrunda Milli Liqa Partiyası Myanmadakı seçkilərdə qələbə qazandı. Bu partiya Myanma parlamentində 80 %-dən çox yerə sahib olsa da, hərbcilər hakimiyyəti müxalifətə vermək istəmədi və seçkilərin nəticələrini ləğv etdilər. Aun San Su Çji isə hərbi xunta tərəfindən ev dustağı elan olundu. 1991-ci ilin oktyabr ayında Aun San Su Çjiyə demokratiya və insan haqları uğrunda apardığı mübarizəyə görə Nobel ödəli verilərsə də, hökumət ona ödəlini almaq üçün xaricə getməyə icazə vermədi. O, 1989-cu ildən 1995-ci ilədək ev dustağı oldu. 1995-ci ildə uluslararası təşkilatların və ictimaiyyətin xunta rejiminə təzyiqindən və aparılan danışıqlardan sonra ev dustaqlığından azad edilən Su Çji yenidən siyasi fəaliyyətini davam etdirməyə başladı. O, ölkəni tərk etmək imkanından istifadə etmədi. Çünki hərbi rejimin onun ölkəyə qayıtmasına imkan verməyəcəyindən ehtiyat edirdi. Bütün bu əziyyət və sarsıntılara əlavə olaraq, Su Çji 1999-cu ildə xərçəng xəstəliyindən əziyyət çəkən həyat yoldaşını itirdi. Aun San Su Çjinin həyat yoldaşı britaniyalı alim Maykl Aris 1999-cu ildə həyatla vidalaşdı. Xəstə ikən hərbi xunta ona həyat yoldaşı ilə son dəfə görüşmək üçün imkan vermədi.

2002-ci ildə BMT-nin xüsusi tapşırıqlar üzrə səfiri **Rəzəli İsmayılın** vasitəçiliyi ilə Su Çji yenidən xunta ilə danışıqlara girdi. Zahirən elə

görünürdü ki, danışıqlar uğurla keçir. Bu lider qadın 2002-ci ilin mayında azadlığa buraxılır. Su Çji, əvvəllər olduğu kimi, partiyasını dirçəltmək üçün ölkə ərazisinə səyahətlər etməyə başlayır. Lakin azadlıq uzun sürmür. 2003-cü ildə onun avtokorteji hakimiyyət tərəfdarlarının hücumuna məruz qalır. Bundan sonra o, yenidən ev dustağı edilir (*Sanki ev dustağı olmaq sanki onun alınına yazılmışdı*). Su Çjinin tərəfdarlarının sözlərinə görə, bununla hökumət müxalifət qarşısında acizliyini, həmçinin ondan ehtiyatlandığını büruzə verirdi. Bir tərəfdə şöhrət, digər tərəfdə hərbi hakimiyyətin təzyiqləri. - Su Çji çətinliklərə mətanətlə sinə gərirdi...

2006-cı ilin may ayında Myanmaya BMT Baş katibinin müavini **İbrahim Qəmbəri** səfər etdi, bu, iki il ərzində BMT nümayəndəsinin ölkəyə ilk səfəri idi. Hökumət Su Çjinin Qəmbəri ilə görüşməsinə icazə verdi. Müşahidəçilər hesab edirdilər ki, görüşdən sonra o, tezliklə azadlığa buraxılacaq. Bununla belə, mayın 27-sində xanım Çjinin həbs müddətinin növbəti dəfə uzadıldığı elan edildi.

2007-ci ilin avqust ayında Yanqonda və Myanmanın digər şəhərlərində yanacağın qiymətinin kəskin şəkildə artmasına qarşı etiraz aksiyaları başladı. Bu aksiyalar sentyabr ayında

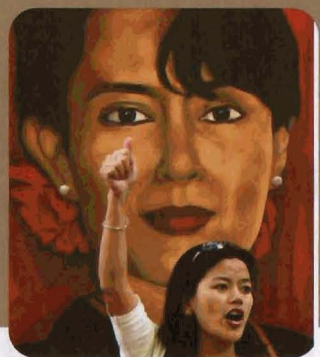
kütləvi xalq iğtişaşlarına çevrildi. Nümayişçilərin başında ölkədə böyük nüfuza sahib olan budda rahibləri və Demokratiya Uğrunda Milli Liqanın fəalları dururdu. 2007-ci ilin payızında Myanmada Aun San Su Çjinin tərəfdarlarının fəal iştirak etdiyi hökumət əleyhinə kütləvi çıxışlar geniş vüsət aldı. Xunta hakimiyyəti öncə müxalifətə qarşı güc tətbiq etdi, lakin oktyabr ayında BMT-nin və uluslararası camiyənin təzyiqi nəticəsində hökumət Aun San Su Çji ilə danışıqlar aparmağa məcbur oldu, amma qısa zamanda onu dayandırdı və danışıqlardan imtina etdi.

Dünya ayağa qalxır

Siyasi gərginliyin artması BMT Baş Assambleyasının nəzərlərini Myanmaya dikdi. Britaniyanın Baş naziri **Qordon Braun** Təhlükəsizlik Şurasını Myanmadakı durumla bağlı təcili toplantıya çağırtdı. ABŞ Prezidenti **Core Buş** birməhəllə azadlıqlarına qovuşmalarına yardım etmək üçün dünya xalqlarına müraciət etdi və Amerika hökumətinin Myanma rəhbərliyi, onların tərəfdarları və qohumları barədə yeni sanksiyalar tətbiq edəcəyini elan etdi. Avropa Şurasının rəsmi açıqlamasında bildirildi ki, Myanma hökuməti nümayişçilərlə mübarizədə güc tətbiq edərsə, hökumətə qarşı sanksiyalar yenilənəcək və gücləndiriləcək. Xunta ilə yaxşı münasibətləri olan Koreya Xalq Respublikası və başqa ölkələrin nümayəndələri də Myanma hökuməti barədə narahatçılıqlarını bildirdilər.

2007-ci il sentyabr ayının əvvəllərində Amerika şou-biznes ulduzları - **Ancelika Hyuston, Cenifer Eniston, Dastin Hofman** və **Suzan Sarandon** Birma müxalifətini dəstəkləyən ərizəni imzaladılar. Onlar bütün xalqları BMT Baş katibi **Pan Gi Muya** Təhlükəsizlik Şurasının Myanmada durumu sabitləşdirməsinə dair tələb məktubu ilə müraciət etməyə çağırtdı. Kinoaktyor **Cim Kerri** 20 sentyabr 2007-ci ildə Myanmanın müxalifət qüvvələrinin müdafiəsinə həsr olunmuş videosu *YouTube* səhifəsində yayımladı.

Oktyabrın birinci yarısında hərbcilər və müxalifət qüvvələri arasında qarşıdurma hələ də davam edirdi. Hökumət toqquşmalarda ən azı

on nəfərin həlak olduğunu bildirsə də, müxalifət qaynaqları ölənlərin sayının xeyli çox olduğunu açıqladı. Minlərlə insan, o cümlədən təqribən yüz rahib həbs olundu.

2007-ci il oktyabrın əvvəllərində Myanmaya gəlmiş İbrahim Qəmbəri xuntanın liderləri ilə danışıqlar apardı. Hökumətin icazəsi ilə o, Su Çji ilə iki dəfə görüşdü. Onun bütün söylərinə baxmayaraq, xunta ilə müxalifət arasında dialoq baş tutmadı. Bundan sonra o, Myanmanın demokratikləşməsinin dəstəklənməsi məqsədilə regiondakı dövlətlərə turneyə çıxdı.

11 oktyabr 2007-ci ildə BMT Təhlükəsizlik Şurası Myanma hökumətinin nümayişçilərə təzyiq göstərməsini və müxalifətçilərin repressiya edilməsini pislədi, xuntanı siyasi məhbusları azad etməyə və müxalifət qüvvələri ilə dialoqa dəvət etdi. Lakin danışıqların ümidverici şəkildə başlanmasına baxmayaraq, ertəsi gün hərbi xunta Yanqona hərbi qüvvələr yeritdi.

2007-ci ilin noyabrında Myanma hökuməti Su Çjinin hərbi rejimə qarşı sanksiya ideyasını dəstəkləməsini bəhanə gətirərək, Qəmbərinin müxalifətlə danışıqlar təklifinə etiraz etdi. Halbuki dekabrda ölkədə BMT və

uluslararası camiə ilə əməkdaşlığın rəmzi olaraq, 8,5 min məhbus azadlığa buraxıldı. Eyni vaxtda Myanmanın yeni Konstitusiyası üzərində iş başlandı. Su Çji müzakirələrə buraxılmadı və onun hər hansı dövlət vəzifəsini tutmasına qadağa qoyuldu. Yeni Konstitusiyanın qəbul edilməsi ilə bağlı referendum Myanmada 2008-ci ilin may ayında keçirildi (Myanmanın xunta rejiminin rəsmi məlumatların görə, vətəndaşların 90 %-i yeni Əsas Qanunun lehinə səs verdi). Referendum ərəfəsində, 2008-ci il aprel ayının sonlarında Qərb ölkələri yenə də Su Çjinin müdafiəsinə qalxdı: ABŞ Senatı onu *Kongresin qızıl* medalı ilə təltif etdi. Səs-

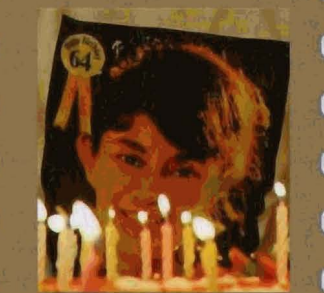
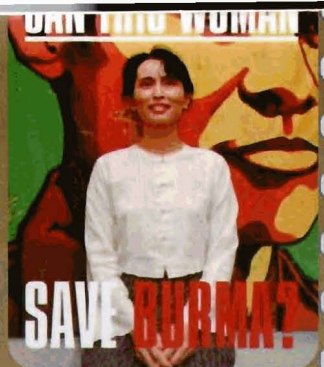
vermədən dərhal sonra... Su Çjinin həbs müddəti növbəti dəfə uzadıldı.

Onu azad etməkdən yenə də imtina etdilər. 2010-cu ilin sonlarına, daha doğrusu, 15 noyabra qədər... Sonuncu dəfə 7 il olmaqla, üst-üstə 15 il ev dustaqlığına məhkum edilən Su Çji ağır həyatı yaşadı, amma sınımadı, əyilmədi, mübarizəsindən və ideallarından bir an belə geri çəkilmədi!

Bir dəfə, növbəti həbs müddətinin bitməsinə az qalmış 53 yaşlı amerikalı Con Uilyam Yettou gölü üzüb keçərək Su Çjinin sahilə yerləşən evinə gəlmişdi. Bundan sonra müxalifət lideri həbs qaydalarını pozduğuna görə ittiham olundu. Su Çjinin işi üzrə məhkəmə 18 may 2009-cu ildə başladı; onu 5 illik həbs cəzası gözləyirdi. Mətbuat yazırdı ki, bir yadellinin müxalifət liderinin evinə qeyri-qanuni girməsi faktından Su Çjinin 2010-cu ildə keçiriləcək parlament seçkilərinə müdaxilə etmək imkanından məhrum edilməsi üçün istifadə oluna bilirdi. Bununla yanaşı, Su Çjinin seçkilərdə iştirakı qadağan edilmişdi. Belə ki, yeni konstitusiyaya müvafiq olaraq, səsvermədə xarici ölkə vətəndaşı ilə nigahda olan və ya övladları başqa ölkənin vətəndaşı olan şəxslər iştirak edə bilməzdi.

11 avqust 2009-cu ildə Su Çji üçillik islahedici işə təhkim olundu. Lakin xuntanın başçısı Tan Şve bu cəzanı 18 aylıq ev dustaqlığı ilə əvəz etdi. Hökm bir çox dünya lideri, o cümlədən BMT-nin Baş katibi Pan Gi Mu, ABŞ prezidenti Barak Obama və ABŞ Dövlət katibi Hillari Klinton, Fransa Prezidenti Nikolya Sarkozi, Böyük Britaniyanın Baş naziri Qordon Braun tərəfindən qınandı. Bununla yana-

şı, BMT Təhlükəsizlik Şurası hökmü pisləyən qətnamə qəbul edə bilmədi, çünki Çin, Rusiya, Vyetnam və Livan ABŞ-ın Su Çji ilə bağlı təklifinə qarşı çıxdı.

7 noyabr 2010-cu ildə Myanmada 20 il ərzində ilk parlament seçkiləri keçirildi. 13 noyabrda Su Çji həbsdən azad edildi. Hökumət onun fəaliyyətinə məhdudiyyət qoydu və onun siyasi karyeradan imtina etməsini tələb etdi. Eyni zamanda, Su Çjinin nümayəndələri bildirdilər ki, o bu tələblərin heç birini yerinə yetirmək fikrində deyil.

Sonuncu dəfə Aun San Su Çjinin həbsə məruz qalmasını pisləmiş Amerika Prezidenti Barak Obama bu hadisəyə öz mənfi münasibətini bildirdi. **“Nobel ödəli laureatının 18 aylıq ev dustaqlığına alınması ədalətsizlikdir, bu, insan haqlarının universal prinsiplərini pozur”** deyən Obama ölkə hakimiyyətini demokratik hərəkətin qocaman liderini və digər siyasi məhbusları azad etməyə çağırdı.

Britaniyanın Baş naziri Qordon Braun Su Çjiyə şəxsi məktubunda Myanmanın(Birma) diplomatik və iqtisadi cəhətdən təcrid edilməsi barədə xəbərdarlıq etdi. Uluslararası təzyiqlərin nəticəsində Myanma (Birma) hökuməti 2009-cu ildə öz taktikasını dəyişdi. Ciddi nəzarət altında

Su Çjiyə DUML Partiyasının üzvləri ilə görüşmək icazəsi verildi.

Ən gözəli Azadlıqdır, Azadlıq özü bir haqdır!

Nəhayət, Myanmanın hərbi hökuməti təzyiqlərə tab gətirməyib müxalifət lideri, 65 yaşlı, Nobel ödəli laureatı Aun San Su Çjinin azadlığa çıxmasına əngəl törətməkdən əl çəkdi. Belə ki, onun ev dustaqlığının müddəti başa çatırdı və hökumət bilirdi ki, ona yenidən cəza təyin edil-

məsi xalqın ciddi etirazına səbəb olacaq. Amma Su Çji həbsdə olduğu müddətdə heç zaman siyasi fəaliyyətdən əl çəkmək müqabilində azadlığa çıxmaq şərtlə razılaşmadı. O, ömrünün sonuna qədər ölkəsi və milləti uğrunda mübarizə aparacağına söz vermişdi. Myanmanın (Birmanın) müstəqilliyinə qovuşmasının əsas səbəbkarı olan Aun Sunun qızından bundan başqa nə gözləmək olardı?!

Müxalifət lideri Aun San Su Çji ev həbsindən ölkənin paytaxtı Yanqonda buraxıldı. Məlumatlara görə, şəhərin rəsmiləri liderin məhbus həyatını yaşadığı evini 15 ildən artıq mühasirəyə almış tikanlı məfilləri və hasarları sökdülər. Onun evinin ətrafında **“Yaşasın Aun San Su Çji!”** deyə qışqıran minlərlə insan toplaşmışdı. **“Biz hamımız məqsədlərimizə çatmaq üçün birgə çalışmalıyıq!”** - öz tərəfdarlarına müraciətində belə deyirdi yorulmaz mübariz!

“Amnesty International” uluslararası müdafiə təşkilatı da Myanma (Birma) müxalifət liderinin azadlığa buraxılmasından məmnunluğunu bildirdi və həbsxanalardakı 2 mindən artıq siyasi məhkumun sərbəstliyə buraxılmasını tələb etdi.

Aun San Su Çji həyatının 20 ilinin, demək olar ki, böyük bir hissəsini öz evində dustaq kimi yaşamışdır. Azadlığa çıxdıqdan az sonra hava limanında jurnalistlərə müsahibə verən 65 yaşlı lider, nəhayət, oğlu ilə görüşəcəyi üçün çox xoşbəxt olduğunu bildirdi. Onlar sonuncu dəfə 2000-ci ildə görüşmüşdülər. Bundan sonra onun oğluna ölkə ərazisinə girmək qadağan olunmuşdu. Böyük oğlu Aleksandrda da son görüşündən 10 il keçirdi. Onun hələ görmədiyi növləri də var idi. Su Çji ölkədə son 20 il ər-

şı, BMT Təhlükəsizlik Şurası hökmü pisləyən qətnamə qəbul edə bilmədi, çünki Çin, Rusiya, Vyetnam və Livan ABŞ-ın Su Çji ilə bağlı təklifinə qarşı çıxdı.

7 noyabr 2010-cu ildə Myanmada 20 il ərzində ilk parlament seçkiləri keçirildi. 13 noyabrda Su Çji həbsdən azad edildi. Hökumət onun fəaliyyətinə məhdudiyyət qoydu və onun siyasi karyeradan imtina etməsini tələb etdi. Eyni zamanda, Su Çjinin nümayəndələri bildirdilər ki, o bu tələblərin heç birini yerinə yetirmək fikrində deyil.

Sonuncu dəfə Aun San Su Çjinin həbsə məruz qalmasını pisləmiş Amerika Prezidenti Barak Obama bu hadisəyə öz mənfi münasibətini bildirdi. **“Nobel ödəli laureatının 18 aylıq ev dustaqlığına alınması ədalətsizlikdir, bu, insan haqlarının universal prinsiplərini pozur”** deyən Obama ölkə hakimiyyətini demokratik hərəkatın qocaman liderini və digər siyasi məhbusları azad etməyə çağırırdı.

Britaniyanın Baş naziri Qordon Braun Su Çjiyə şəxsi məktubunda Myanmanın (Birma) diplomatik və iqtisadi cəhətdən təcrid edilməsi barədə xəbərdarlıq etdi. Uluslararası təzyiqlərin nəticəsində Myanma (Birma) hökuməti 2009-cu ildə öz taktikasını dəyişdi. Ciddi nəzarət altında

Su Çjiyə DUML Partiyasının üzvləri ilə görüşmək icazəsi verildi.

Ən gözəli Azadlıqdır, Azadlıq özü bir haqdır!

Nəhayət, Myanmanın hərbi hökuməti təzyiqlərə tab gətirməyib müxalifət lideri, 65 yaşlı, Nobel ödəli laureatı Aun San Su Çjinin azadlığa çıxmasına əngəl törətməkdən əl çəkdi. Belə ki, onun ev dustaqlığının müddəti başa çatırdı və hökumət bilirdi ki, ona yenidən cəza təyin edil-

məsi xalqın ciddi etirazına səbəb olacaq. Amma Su Çji həbsdə olduğu müddətdə heç zaman siyasi fəaliyyətdən əl çəkmək müqabilində azadlığa çıxmaq şərtilə razılaşmadı. O, ömrünün sonuna qədər ölkəsi və milləti uğrunda mübarizə aparacağına söz vermişdi. Myanmanın (Birmanın) müstəqilliyinə qovuşmasının əsas səbəbkarı olan Aun Sunun qızından bundan başqa nə gözləmək olardı?!

Müxalifət lideri Aun San Su Çji ev həbsindən ölkənin paytaxtı Yanqonda buraxıldı. Məlumatlara görə, şəhərin rəsmiləri liderin məhbus həyatını yaşadığı evini 15 ildən artıq mühasirəyə almış tikanlı məftilləri və hasarları sökdülər. Onun evinin ətrafında **“Yaşasın Aun San Su Çji!”** deyə qışqıran minlərlə insan toplaşmışdı. **“Biz hamımız məqsədlərimizə çatmaq üçün birgə çalışmalıyıq!”** - öz tərəfdarlarına müraciətində belə deyirdi yorulmaz mübariz!

“Amnesty International” uluslararası müdafiə təşkilatı da Myanma (Birma) müxalifət liderinin azadlığa buraxılmasından məmnunluğunu bildirdi və həbsxanalardakı 2 mindən artıq siyasi məhkumun sərbəstliyə buraxılmasını tələb etdi.

Aun San Su Çji həyatının 20 ilinin, demək olar ki, böyük bir hissəsini öz evində dustaq kimi yaşamışdır. Azadlığa çıxdıqdan az sonra hava limanında jurnalistlərə müsahibə verən 65 yaşlı lider, nəhayət, oğlu ilə görüşəcəyi üçün çox xoşbəxt olduğunu bildirdi. Onlar sonuncu dəfə 2000-ci ildə görüşmüşdülər. Bundan sonra onun oğluna ölkə ərazisinə girmək qadağan olunmuşdu. Böyük oğlu Aleksandr da son görüşündən 10 il keçirdi. Onun hələ görmədiyi növləri də var idi. Su Çji ölkədə son 20 il ər-

zində keçirilən ilk parlament seçkilərindən bir həftə sonra sərbəst buraxıldı. Seçkilər ciddi tənqiddə məruz qaldı, dünya hərbi hakimiyyəti saxlamağa çalışanların qurduqları “siyasi tamaşa”nın şahidi oldu.

Çoxları düşünür ki, Aun San Su Çji Birmanı tərk etsə, onun bir daha ölkəyə qayıtmasına icazə verilməyəcək... O isə nə ölkəni, nə də xalqının ürəyindəki taxtını tərk etmək niyyətindədir. Ömrünün ən gözəl illərini ölkəsi və xalqı üçün ailəsindən ayrı salınmış vəziyyətdə, həbslərdə keçirmiş bu mübariz lider qadın bəyan edib ki, ölkəsinin demokratikləşməsi, xalqının azad yaşaması və inkişafı üçün ömrünün bütün qalan hissəsini də sərf edəcək və mübarizəsini davam etdirəcək! Ölkəsi və xalqı üçün mübarizəsi ilə TARİXƏ adını yazmış Aun San Su Çji TARİX yazmaqda davam edir! Bu TARİXin baş qəhrəmanı isə o özüdür!

O, həm də arxasınca bir cığır açmağı bacarmış bir **LİDER**dir. Minlərlə gənc qızın və qadının özünə inamla yürüyəcəyi bir cığır..

O, sözün əsl mənasında, **ÖRNEK İNSAN, ŞƏXSİYYƏT və ZİYALIDIR! VƏTƏNİ, MİLLƏTİ NECƏ SEVMƏYİN GÖZƏL BİR ÖRNƏYİ!**

Begüm Xalidə Ziya

37 il yaşadığı saraydan çıxarılan prezident xanımı, prezident...

■ O, Banqladeşin ilk qadın Baş naziri kimi adını tarixə yazdı.

■ O, 2001-2006-cı illərdə yenidən Baş nazir vəzifəsini tutaraq yeni bir ilkə imza atdı.

■ Xalidə Ziya Banqladeş Milli Partiyasının (BMP) lideridir.

■ “Forbes” dərgisinin dünyanın “100 ən güclü qadın”ı siyahısında xanım Begüm Xalidə

Ziyanın adı 33-cü yerdədir!

■ **Begüm Xalidə Ziya!** Qətlə yetirilmiş Prezident Ziaur Rəhmanın həyat yoldaşı olan Begüm Xalidə Ziya ölkənin dövlət müstəqilliyinin 35-ci ildönümündən başlayaraq, Banqladeşi 10 il (ən uzun müddət!) idarə etmişdir. O, 1991, 1996 və 2001-ci illərdə hər dəfə ayrı seçki dairəsindən parlamentə seçilmişdir. Bu, Banqladeş tarixində ilk belə hadisədir!

Xanım Baş nazirin ölkəsini bir az yaxından tanıyaq

Paytaxtı Dəkkə şəhəri olan Banqladeş Xalq Respublikasının əhalisinin sayı 115 milyon nəfərdir. Ölkənin rəsmi dili benqal dilidir. Banqladeş əhalisinin əksəriyyətini (85%) müsəlmanlar təşkil edir. İkinci yeri (12.2 %) hinduizmə sitayiş edənlər, yerdə qalanını (0.6 %) isə buddistlər tutur.

Güney Asiya ölkəsi olan Banqladeş quzeydən, güneydən və qərbdən Hindistanla, güney-şərqdən Myanma ilə, güneydən Benqal körfəzi ilə əhatə olunmuşdur.

Ölkədə çoxpartiyalı demokratik sistem hökm sürür. 1972-ci ildə təsis edilmiş Konstitusiya ilə idarə edilən ölkənin başçısı xalq tərəfindən 5 il müddətinə seçilir. Banqladeş parlamenti 330 üzvdən ibarətdir. Parlament də 5 ildən bir seçilir.

Həyatının ilk illəri

Begüm Xalidə Ziya 15 avqust 1945-ci ildə Hindistanın Birbhum şəhərində İsgəndər Majumder və Taiyaba Majumderin ailəsində dünyaya göz açmışdır. Sonralar ailəsi ilə birlikdə Dinajpur Dairəsinə köçmüşdür. Ailəsi əslən Hindistanlıdır. Nənəsi isə Banqladeşin Feni şəhərindəndir. Xalidə ailəsinin ən kiçik övlədir. Onun iki qardaşı və iki bacısı var: Səid İsgəndər - istefaya çıxmış hərbiçi, Şamim İsgəndər - Biman Banqladeş Hava Yollarının mühəndisi, böyük bacısı Xurşud Cahan - əvvəllər Qadınların Müdafiəsi naziri olmuşdur. İkinci bacısı vəfat etmişdir.

Xalidə Ziya ilk təhsilini Dinajpurda Qızlar məktəbində almışdır. 1960-cı ildə, 15 yaşında isə o, Ziaur Rəhmanla ailə həyatı qurmuşdur. Həmin vaxt Qərbi və Şərqi Pakistanda qüvvədə olan Azyaşlıların nikaha girməsinə məhduddiyyət qoyan 1929-cu il aktına görə evlilik yaşı 16 təyin edilmişdi. Sonralar Banqladeş Milli Partiyasının sədri və iki dəfə Baş nazir olmuş Xalidə Ziya orta məktəbin 8-ci sinfindən təhsilini yarımçıq qoymağa məcbur qalmışdır.

Birinci xanım

Keçmiş prezident Xondaker Mostaq Əhməd, Şeyx Muyibur Rəhmanın ölümündən sonra Baş general Ziaur Rəhmanı Banqladeş Ordusunun Silahlı Qüvvələrinin komandanı tə-

yn etmişdir. O, sonradan Milli Partiyaya yaradaraq ölkədə sivil idarəetmənin əsaslarını qoymuş və demokratik seçkilər əsasında prezident seçilmişdir.

Prezidentin 30 may 1981-ci ildəki qətlindən öncəki dövrlərdə Xalidə Ziya ölkənin ictimai-siyasi həyatında fəallıq göstərmirdi. Hətta 1975-ci ildə həyat yoldaşı hakimiyyətə gələndən sonra da o, vaxtının çox hissəsini övladlarını (iki oğlunu) böyütməyə həsr edirdi.

Prezident Ziaur Rəhmanın qətlindən sonra vitse-prezident Abdus Səttar onun yerinə keçdi və BMP-nin sədri oldu. Ancaq Qoşunların başçısı Hüseyn Mühəmməd Ərşad 1982-ci il mart ayının 24-də Abdus Səttarı devirdi. 1983-cü ilin mart ayında Abdus Səttar Xalidə Ziyanı BMP-nin sədr müavini təyin etdi. 1984-cü ilin fevralında isə Səttarın siyasətdən getməsi ilə keçmiş birinci xanım partiyanın

birincisi - sədri oldu.

Begüm Xalidə Ziyanın rəhbərliyi altında 7 partiyadan təşkil olunan Alyans Ərşadın avtokratik rejiminə qarşı mübarizəyə başladı. 9 illik mübarizə ərzində Xalidə Ziya Ərşadın hakimiyyətinə qarşı heç bir kompromisə getmədi. Onun prinsiplərindən dönməyəcəyini görən hökumət qadağanedici qanunlardan istifadə edərək Xalidə Ziyanın hərəkətinin qarşısını almağa çalışırdı. O, 8 il boyunca 7 dəfə həbs olundu. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, Begüm Xalidə Ziya Hüseyn Mühəmməd Ərşada qarşı mübarizəsini davam etdirdi.

Begüm Xalidə Ziyanın Alyansının genişlənmiş mübarizəsi nəticəsində 1990-cı il dekabrın 6-da Ərşad hakimiyyəti daha neytral hökumətə təhvil verdi. 1991-ci il fevralın 27-də keçirilmiş seçkilərdə isə Xalidə Ziyanın rəhbərliyi ilə BMP qələbə çaldı. Begüm Ziya üç ardıcıl parlament seçkilərində fərqli seçki dairələrindən namizədliyini vermiş və bütün yerlərdə qalib gəlmişdir. Bu, ölkənin parlament tarixində ilk belə hadisədir!

Baş nazir kürsüsündə!

BMP tərəfindən təşkil olunmuş hökumət 1991-ci ildə Konstitusiyaya əlavələr edərək, parlament sistemini bərpa etdi. 1991-ci il fevralın 27-də neytral hökumət bütün ölkə ərazisində azad, ədalətli və həqiqətən, demokratik seçkilər təşkil etdi. Xalidə Ziyanın rəhbərlik etdiyi BMP seçkilərdə qələbə qazandı. O, parlamentin səs çoxluğu ilə Banqladeşin ilk qadın Baş naziri oldu! Hakimiyyətdə olduğu müddətdə **Begüm Xalidə Ziya hökuməti təhsil sahəsində, azadlıq, pulsuz və icbari ilk təhsil, qızlar üçün onuncu sinfə qədər pulsuz təhsil, qadın tələbələr üçün təqaüd (verilməsi), habelə, təhsil üçün arzaq proqramının həyata keçirilməsi sahəsində konkret addımlar atdı.** Bundan başqa, onun hökuməti ölkənin yol infrastrukturunda önəmli yer tutan **Camua körpüsünün tikintisini başladı.** O, regional əməkdaşlıq üçün Güney Asiya Assosiasiyasının canlandırılmasında çox böyük rol oynadı. Hökumət, həm də hərbi xidmətə getmək üçün yaş həddini 27-dən 30-a qaldırdı.

Qənirə Paşayeva

Tarixə adını yazan qadınlar

Növbəti seçkilər, növbəti qələbə...

Xanım Begüm Xalidə Ziyanın rəhbərlik etdiyi BMP 15 fevral 1995-ci il seçkilərində yenidən qələbə çaldıqdan sonra o, ikinci dəfə Baş nazir oldu. Ancaq seçkilər müxalifət tərəfindən boykot edildi. Bununla da, parlament seçkilərin yenidən təşkil edilməsi üçün buraxıldı. 1996-cı il iyunun 12-də keçirilən seçkilərdə BMP digər bir qadın lider Şeyx Hasinanın Auvami Liqasına uduzdu. (Faktdan başqa fakt yoxdur, doğrudur, xanım liderin partiyası məğlub olmuşdu, ancaq burada da onun lehinə işləyən bir fakt vardır: bu da xanım Baş nazirin demokratiya prinsiplərinə sadıqlığı idi)

Yıxılmadım ayaqdayam...

Hakimiyyətə qayıtmağa çalışan BMP 1999-cu ildə keçmiş rəqibi Catiya, *"Cammati-İslami-Banqladeş"* və *"İslami Oikya Jot"* partiyaları ilə **4 partiyalı Alyans yaratdı**. Ancaq Əl-Bəder və Əl-Şəms qruplarını yaradan *"Cammati-İslami-Banqladeş"* Partiyası ilə Xalidə Ziyanın əməkdaşlığı 1971-ci ildə müəyyən qüvvələr tərəfindən tənqid edildi. Lakin 4 partiyalı Alyans **2001-ci il seçkilərində 2/3 səs çoxluğu ilə qələbə çaldı və Xalidə Ziya yenə də Baş nazir oldu!** Onun təxminləri doğrulmuşdu...

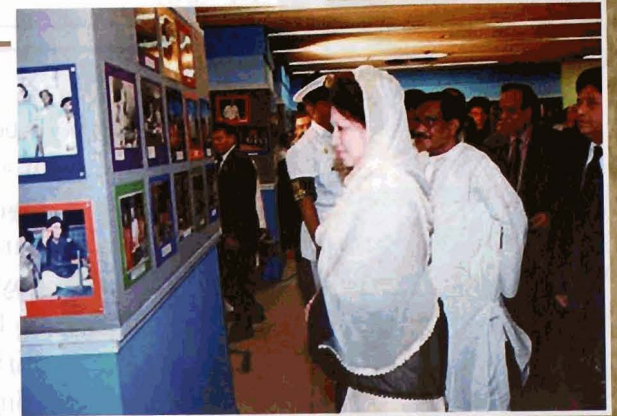
Amma hakimiyyət bu mərhələdə bir sıra problemlərlə üzləşdi. Xüsusilə, korrupsiyaya

qarşı mübarizə sahəsində lazımi nəticələrin əldə edilməməsi, bəzi iqtisadi-sosial problemlər, ölkədəki siyasi gərginlik və s. baş naziri ciddi çətinliklərlə üz-üzə qoydu. Amma təbii ki, bütün bunlara baxmayaraq əldə edilən uğurlar da az deyildi. 2006-cı il oktyabrın 27-də xanım Ziyanın hakimiyyəti sona çatdı. Növbəti gün onu kimin əvəz edəcəyi barədə yayılan söz-söhbətlər Dəkkə küçələrində iğtişaşlarla müşayiət olundu. Onun yerinə adı hallanan jəssi qəbul etmək istəməyən kütlə cəkiləşmək bilmirdi. Həmin gün axşam prezident açıqlama verdi ki, Ali Məhkəmənin sabiq Baş hakimi səhhoti ilə əlaqədar Baş nazir vəzifəsinə iddialı deyil. Bununla da, hazırkı prezident İacuddin Əhməd Baş nazir təyin edildi.

Həyatının sonrakı illəri

Qalmaqallı daxili və xarici təzyiqlərdən sonra İacuddin Əhməd hökumətin başçısı vəzifəsindən uzaqlaşdı. Yanvarın 22-nə təyin olunmuş seçkilər təxirə salındı. Yeni hökumət antikorrupsiya ilə mübarizədə Ziyanın BMP-sinə mənsub olan nazirləri hədəfə aldı.

Ziyanın oğlu Təriq Rəhman 2007-ci ilin martında korrupsiyaya görə həbs olundu, digər oğlu Rəhman Koko da həmin ilin aprelində

məsuliyyətə cəlb edildi. Hər hansı siyasi fəaliyyətin qarşısını almaq məqsədilə hökumət siyasətçilərin Ziyanın maliyyə kanəsinə girişinə qadağa qoydu.

Həmin dövrdə Banqladeş Birləşmiş Xəbərlər Agentliyi **adını çəkmədiyi ailə mənsubunun** sözlərinə istinad edərək, Ziyanın Səudiyyə Ərəbistanına sürgün olunacağını gözləndiyini açıqladı. **Eyni zamanda, qardaşı Seyid İsgəndər** dövlət nümayəndələri ilə onun ölkədən çıxmasına icazə verilməsi üçün danışıqlar aparırdı. “Yeni xalq” qəzetinin 17 aprel hesabatında göstərildi ki, Xalidə Ziya, həqiqətən **də, kiçik oğlunun azadlığa buraxılması** qarşılığında sürgünə getməyə razılaşmışdı. Həmçinin, hesabatda qeyd olunurdu ki, Səudiyyə Ərəbistanı Xalidəni və onun ailə üzvlərini hörmətli qonaqlar kimi qarşılamağa hazırdır. Ancaq sürgün barədə olan bütün məlumatlar hökumət tərəfindən **təkrar** edildi.

2007-ci il iyulun 17-də Antikorrupsiya Komitəsi Ziyaya əmlakı barədə bir həftə ərzində məlumat verməsi ilə əlaqədar xəbərdarlıq etdi. O, sentyabrın 27-də Dinkal nəşriyyatının xidmət haqqını ödəmədiyi üçün məhkəməyə çağırıldı. Sentyabrın 2-də məhkəmə qərarından sonra Ziya, oğlu və digər 11 nəfər korrupsiya ittihamı ilə həbs olundu. Onun həbsindən sonra Saifur Rəhman və Hafizuddin Əhməd partiyaya rəhbərlik etməyə başladılar. Ancaq Ziyanın **tərəfdarları ona qarşı irəli sürülən ittihamlarla** razılaşmadılar. Xalidə **Ziya özü də buna görə məhkəməyə müraciət etsə də, onun müraciəti qəbul olunmadı.**

Ziyanın oğlu Ərafat Rəhman Koko 2008-ci ilin avqustunda, Tariq Rəhman həmin ilin sentyabrında azadlığa buraxıldılar. Xanım Ziya özü isə məsuliyyət daşıdığı 4 **məsələdən ikisinə görə zəminə buraxılmadı.** Onun vəkili digər iki məsələ ilə bağlı yenidən məhkəməyə müraciət edəcəklərini bəyan etdilər. O, **ona qarşı irəli sürülən ittihamları qəbul etməyərək** bunun ona qarşı siyasi təzyiq olduğunu, rəqiblərinin bu cür ittihamlarla onu nüfuzdan salmaq, siyasi səhnədə fəaliyyətini məhdudlaşdırmaq məqsədi güddüyünü bəyan etdi və yolundan dönməyəcəyini, ölkənin siyasi həyatından çəkilməyəcəyini, sonadək mübarizə aparacağını dedi.

13 noyabr 2010-cu ildə o, Banqladeş Baş Məhkəməsinin qərarına görə 37 il yaşadığı Dəkkə sarayından çıxarıldı. 2.72 akr əraziyə malik olan bu ev Banqladeş Ordusunun Silahlı Qüvvələrinin komandanına, sonra isə komandan Baş general Ziaur Rəhmana məxsus olmuşdur. O, Banqladeşin prezidenti seçildikdən sonra da həmin evdə qalırdı. Bu qərar ölkədə birmonalı qarşılanmadı. Ölkə müxalifətinin əsas simalarından biri olan Xalidə Ziyanın tərəfdarları buna etiraz edərək, bunu siyasi təzyiq kimi qiymətləndirdilər.

Belə... Daha bir qadın ömrünə - siyasət yollarında keçən qadın ömrünə, özü də təbii bir axınla onu qoynuna alan və irəli aparan yolun yolçusunun ömrünə bələdçilik etməyə çalışdıq. **Bacardıq mı?** - Bunu oxucular deyəcək. Ancaq biz qəhrəmanımızın öz adını ölkəsinin tarixinə, **Güney Asiyanın tarixinə, bu vəsile ilə dünya tarixinə yazdırmağı bacardığını** çəkinmədən **deyə** bilərik. Bu ömürdə sizə tanış olan **ne qədər məqamlar var idi: qan-qada, həbs-sürgün, dolanbac yollar və zirvə!.. Zirvədən sonra isə ikinci zirvə yoxdur!** - Zirvədən sonra yol ancaq aşağı aparır: ya zirvədə qalmağı bacarmalısan, ya da geriye yol səni gözləyir...

Tansu Çiller!

Xanım siyasətçi Türkiyə ictimai-siyasi həyatında, heç şübhəsiz, dövlətin yüksək mövqelərinə çıxmış qadın siyasətçi "ilk"ləri ilə, yaraşıqlı, məğrur xanım-xatun kimliyi ilə, özəlliklə də populyar sözləri ilə yadda qalıb. O sözlərdən bəzilərini xatırlamağa çalışaq:

- **"Can verərəm, ancaq bir çinqil daşını belə vermərəm!"** (1996-cı ildə, bəlli Kardak böhranı əsnasında deyib);
- **"Bu terrora mütləq son qoyulacaq..."** (Baş nazir olduğu dövrdə terrora qarşı mübarizədə dönməzliyini bu sözlərlə vurğulamışdı);
- **"Dövlətin gücünü ana şəfqətinə büküb gətirəcəyik..."** (Bu onun terror aktlarının tez-tez törədildiyi yerlərdən olan Şırnaqda dediyi sözdü);
- **"Yaşamaq haqqından daha müqəddəs bir insan haqqı yoxdur..."**;
- **"Elə isə, haydı Türkiyəm, irəli!"** (Mitinqlərdəki çıxışlarını həmişə bu sözlərlə başa vururdu);
- **"Bu kartelçi media bir gün mənim haqqımda yaxşı nəşə yazsa, bilin ki, bacınız təslim olub..."**;
- **"Alnım açıq, başım dik dayanmışam."**

Başımı göyə dəyəcək qədər dik saxlamışam. Bir qara nöqtəm olsaydı, bunlarla bu qədər mübarizə apara bilərdimmi?"

- **"Çillərə nə üçün bu qədər iftira atırlar? Cavab verim... Çünki Çillər öz partiyasını satmadı. Çünki Çillər öz mübarizəsini satmadı. Çünki Çillər demokratiya şəhidlərinin sümüklərini sızıldatmadı."**
- **"Bir Cənabi-Allahın, bir də uca türk millətinin önündə əyilərəm, başqa heç kimin önündə əyilmərəm."** (Bu sözləri bəzi media quruluşları ilə çəkişməsi zamanı dilə gətirmiş, sonuncu sözü isə sonrakı çıxışlarında da tez-tez təkrar etmişdi. Partiya başqanlığından istefa edərkən də **"Bu sözün gərəyini yerinə yetirirəm"** demişdi);
- **"O bayraq enəcək, o əsgər gedəcək..."** (Kardak böhranı əsnasında yunan hökumətini geri çəkilməyə vadar edən qətiyyəti nəticəsində 24 saat içində yunan bayrağı Kardak adalarından endirilmiş və yunan əsgərləri adaları tərk etmişdi)...
- Və bunun ardınca **"Bayraq enməz, azan kəsilməz!"** gəlir... - Necə deyirlər, enəsi bayraq enməli, ucalası bayraq ucalmalıdır! Çillər dəqiq bilirdi: **"Bayraqları bayraq yapan üstündəki qandır, Torpaq, əgər uğrunda ölən varsa Vətandır!"**
- Adı "Tan" və "Su"yun birləşməsindən yaranan xanım siyasətçi (bəlkə də inersiya ilə!) hər iki sözün gərəkdirdiyi çalışmalarda bulunmuş, öz türk xanım-xatınlığını zədələməmiş; hələ-hələ bu sözlərin birliyinin verdiyi enerjini şəkilləndirmişdir!
- Adında "Tan"dan ("Dan") gələn "günəş doğmadan öncəki alaca qaranlıq" (başqa açımı ilə "qutlu"), "Su"dan gələn "rəngsiz, qoxusuz sıvı", (başqa açımı ilə "irmaq, çay") anlamlarını daşıyan Çillər bütün (bəyənilən, bəyənilməyən) yönələri ilə bahəm xarizmatik lider, unudulmaz siyasətçi ünvanını qazanmışdır. Onun adındakı "Su"nun bir anlamı da **"Dəmir və çeliyə (polada) verilən"**

sərtlik"dir. Bəlkə də təsadüf deyil ki, **Türk Silahlı Qüvvələrinin 1995-ci ildə həyata keçirdiyi, özünün dediyi kimi, "Sakaryadan¹, hətta ...Plevnədən² bu tərəfə ən böyük quru əməliyyatı"** olmuş **"Çelik-1"** hərəkatı³ məhz onun hökumət başçısı olduğu dövrdə gerçəkləşdirilib. Və o dövrdə **Türkiyə Cümhurbaşkanı olan ünlü dövlət xadiminin soyadı DƏMİRəl idi!.. Dəmir və çeliyi ...su sərtləşdirir!**

■ Onunla jurnalist fəaliyyətim dövründə bir neçə dəfə görüşmək, söhbət etmək imkanım olmuşdu. O, adını tarixə təkcə **Türkiyənin ilk qadın Baş nazir** kimi yazmadı, bir çox **İLKləri** ilə də yazdı. Onunla söhbət etmiş bir şəxs kimi deyə bilərəm ki, **çox maraqlı Siyasətçi, Şəxsiyyət, İctimai-siyasi xadim, Lider və QADINDIR Tansu Çillər!**

Türkiyəli ünlü dövlət xadimi, siyasətçi və iqtisadçı **Tansu Pənbə Çillər** 1946-cı ilin 24 mayında İstanbulda anadan olub. Koalisiya hökumətlərinin tərkibində Baş nazir, Baş nazirin müavini və Dövlət İqtisadiyyat naziri kimi yer aldığı dövrlər ərzində Türkiyədə orta hesabla 4,9 % həcmində iqtisadi inkişaf qeydə alınmış və ölkənin ümumi istehsalı dünya

1. Qurtuluş Savaşı illərində aparılmış ünlü Sakarya döyüşü (23 avqust-13 sentyabr 1921-ci il) nəzərdə tutulmuşdur.
2. 1877-78-ci illər Rusiya-Türkiyə müharibəsində, indiki Bolqarıstanın Plevnə şəhəri uğrunda gedən döyüşlər nəzərdə tutulmuşdur.
3. "Çelik-1" hərəkatı terrorçulara qarşı həyata keçirilən ən böyük hərbi əməliyyatlardan biri olub.

istehsalı cəminin 11,21/1000-dən 12,37/1000-nə yüksəlmişdir.

1954-cü ildə keçirilən seçkilərdə Cümhuriyyət Xalq Partiyasından millət vəkilliyinə namizəd olmaq üçün Biləcik valisi vəzifəsindən toqadə çıxan, müsəlman gürcü mənşəli **Hüseyn Necati Çillər** və **Müəzzəz Çillər** cütlüyünün yeganə övladı olan **Tansu Çillər**, Fındıqlıda İsmət İnönü adına ibtidai məktəbdə təhsil almağa başlayıb. Daha sonra (1953-cü ildə), atası Necati bəyin Biləcik valisi təyin edilməsiylə, təhsilini Biləcikdəki Ədəbalı ibtidai məktəbində davam etdirib. Demokrat Partiya, məktəbin adını dəyişdirmişdi. Beləliklə, **Tansu Çillər** ibtidai təhsil haqqında şəhadətnaməsini İsmət İnönü adına ibtidai məktəbdən deyil, Namiq Kamal adına ibtidai məktəbdən almış olur.

Amerikan Qız Kollecindən məzun olan **Tansu Çillər**, daha sonra Robert Kolleginin iqtisad şöbəsini bitirib. Magistratura təhsilini Nyu-Hempşir universitetində, doktorantura təhsilini Konnektikut Universitetində başa vurub. Elmi tədqiqatlarını Yel Universitetində davam etdirərək 1978-ci ildə dosent, 1983-cü ildə professor olub. **Tansu Çillər**, iqtisadiyyatla bağlı 9 kitabın müəllifidir.

Başda Boğaziçi Universiteti olmaqla, müxtəlif universitetlərdə dərslər deyən **Çillər**, 1990-cı ilin noyabr ayında Doğru Yol Partiyasının (DYP) üzvü kimi siyasətə daxil olmuşdur. **1991-ci ildə keçirilən seçkilərdə İstanbuldan millət vəkili seçilən Çillər, DYP ilə Sosial-Demokrat Xalqçı Partiyasının koalisiya qurduğu və Süleyman Dəmirəlin Baş nazir olduğu kabinetdə, Dövlət İqtisadiyyat naziri vəzifəsini tutmuşdur.**

Süleyman Dəmirəl, Türkiyə Respublikasının IX prezidenti seçilərək Baş Nazir postundan gedəndən sonra DYP sədrliyinə namizəd olan **Çillər**, partiyanın Baş məclisinin 13 iyun 1993-cü ildə keçirilən növbədənənar iclasında ən çox səs toplayaraq sədr seçilmiş və ardından da Türkiyənin ilk qadın Baş Naziri olmuşdur. **Tansu Çillər 25 iyun 1993-cü ildən 6 mart 1996-cı il-**

Ə qədər - Türkiyə Respublikasının 50-ci, 51-ci, və 52-ci, hökumətləri dövründə Baş nazir postunu tutmuşdur.

Baş Nazir olduğu dövrdə Kürdistan Fəhlə Partiyasına (PKK/KFP) qarşı aparılan aşağı gərginlikdəki hərbi əməliyyatlardan razı qalmamış, bu üzdən Türk Silahlı Qüvvələrinin modernləşdirilməsinə kömək göstərmiş, ayrıca, PKK-nın ABŞ hakimiyyəti tərəfindən terrorçu təşkilat kimi tanınmasına nail olmuşdur. Avropa Birliyi ilə Gömrük müqaviləsini imzalamış və gələcək illərdə Türkiyənin avtomobil sənayesi məhsulları sayəsində ixracatını xeyli artırmasını təmin etmişdir.

Türkiyə Respublikasının bütün vətəndaşlarına Avropa İnsan Haqları Məhkəməsinə fərdi qaydada müraciət etmək hüququnu verərək, xəzinə fondu və dövlət meşə fondu tərəfindən açılan məhkəmələr nəticəsində mülləri əllərindən alınan və ya cəzaçəkmə müəssisələrində işgəncəyə məruz qaldığını iddia edən vətəndaşların ədalət axtarışlarına yeni yol açmışdır (tanımışdır).

İddialara görə, 1995-ci ildə keçirilən seçkilərdən öncə Tansu Çillər, terrorçu başı, uşaq qatili Abdulla Öcalanın (PKK-nın ilk sədri) məhv edilməsi haqqında əmr vermiş, fəqət müəyyən qüvvələr bu əmrdən xəbər tutaraq PKK-nı məlumatlandırmış və əməliyyatın uğurla nəticələnməsinə mane olmuşdur. Bundan əla-

və, homin - ona qarşı olan qüvvələr, PKK-nın cinayətin məsuliyyəti öz üstünə götürməsi şərtiylə Baş nazir Tansu Çillərə sui-qəsd təşkil etməyi də adı çəkilən partiya təklif etmişdir.

Tansu Çillər, 1996-cı ildə Rifah Partiyası (RP) ilə DYP-nin əməli gətirdikləri koalisiya hökumətində Xarici İşlər naziri və Baş nazirin müavini olmuşdur. **1997-ci ildə baş verən Susurluq skandalından sonra 28 fevral tarixində hökumətə qarşı "postmodern çevriliş" baş tutmuşdur.** 3 noyabr 2002-ci ildə keçirilən növbədənəkar parlament seçkilərində DYP, parlamentdə təmsil edilmək üçün lazım olan minimum səsi toplaya bilmədiyi üçün Tansu Çillər partiyanın sədriyindən istefa vermiş və aktiv siyasət səhnəsindən çəkilərək öz yerini Mehmet Ağara vermişdir. Tansu Çillər, İstanbuldan Türkiyə Böyük Millət Məclisinin XIX, XX və XXI çağırış deputatı olmuşdur.

Tansu Çillər, Özər Uçuran Çillər ilə evli və iki uşaq anasıdır. Çillər ingilis və alman dillərini bilir.

Hər sözü bir batman...

* 1995-ci il seçkilərindən öncə Anavəton Partiyası (ANAP) ilə koalisiya müzakirələri davam edərkən, ANAP lideri Məsud Yilmaza **"Həli, cənab Yılmaz, görək dərsinizə hazırlaşmışsınız mı?"** dedi və Yılmaz bu sözdən əsəbiləşərək müzakirələri kəsdi.

* 1995-ci il seçkilərindən öncə, hər fürsətdə **"Məsud Yılmaz qaç-
dı", "Məsud Yılmaz qaçır", "Məsud Yılmaz qaçar", "Birdən Məsud Yılmaz qaçsa"** cümlələrini tez-tez təkrar edərək, Yılmazı özündən çıxardı.

* "Rifahyol"un (Rifah Partiyası ilə Doğru Yol Partiyası arasındakı koalisiya hökuməti) qurulduğu ilk günlərdə belə demişdi: **"Biz tıslasla goldik."**

* "İndi bizdən soruşurlar: "Nə üçün Rifah Partiyası ilə koalisiya

hökuməti qurdunuz?" Bizdən bunu soruşanlar, tarixin və taleyin onlara vermədiyini qızıl sinidə qabaqlarına qoyaraq qurdurduğumuz ANAYOL (Anavətən Partiyası ilə Doğru Yol Partiyası arasında qurulan koalisiya) hökumətinin nədən çökdüyünü izah etməlidilər."

* **"Rifah partiyası ilə koalisiyaya girərək "adil sistem"i çökdürdülər deyilir. Əgər mən koalisiyaya girməsəydim, ilk seçkilərdə tək başlarına iqtidara gələcəkdilər."**

"Susurluğ"a susmadı...

* **"Bu millət uğrunda, ölkə uğrunda, dövlət uğrunda güllə atan da, gülləylə vurulan da bizim tərəfimizdən həmişə ehtiramla yad ediləcək. Onlar şərəfli adamlardı."** (Bu sözləri 1996-cı ildə Baş nazirin müavini olarkən, Susurluq qalmaqalı haqqında dedi)

Çillər daha nə dedi? Çillər nə demədi ki!?

* **"İpim cibimdə, gəzirəm."** (Daha sonra müxtəlif platformalarda bu sözü tez-tez təkrar etdi.)

*Məsud Yılmazın "AB-yə gedən yol

Diyarbakirdən keçir" sözünə cavab olaraq: **"Klavdiya Rotun ağzıyla danışır. AB layihəsini marjinallaşdırır. AB-yə "bəli", ancaq Türkiyənin Yuqoslaviyaya çevrilməsinə "xeyr" deyirik."**

* **"Haqsızlıqdan danışrlar. Heç kimə qarşı, Türkiyənin qadın Baş Nazirinə qarşı edilən qədər haqsızlıq edilməyib."**

* Partiya başqanlığından istefa etdiyi qurultayda sözün yaxşı mənasında yenə öz ampulasındaydı: "Bütün məsuliyyəti öz üstümə götürürəm. Məsuliyyəti heç kimlə bölüşmürəm. Heç bir bəhanənin arxasında gizlənmirəm. Çünki bu dövləti idarə edənlər və bu dövləti idarə etmək iddiasında olanlar, heç bir bəhanənin arxasında gizlənmək imtiyazına sahib deyil. Uğur qazansaydıq, hamımızın uğuru olacaqdı. Ancaq məsuliyyətin hamısını mən öz üstümə götürürəm. Heç kimə qarşı kinim yoxdu. Heç kimdən də inciməmişəm. Ancaq meydanlarda dediyim bir söz var idi. O sözü hər fürsətdə təkrar edəcəm: **"Bir Cənnəti-Allahın, bir də uca türk millətinin önündə əyilərəm, başqa heç kimin önündə əyilmərəm."** Bu gün də millətin qərarı qarşısında əyilirəm." (Çillərin bu sözlərinə orada toplaşanlar "Çillər, sən bizim hər şeyimizsən") deyər cavab vermişlər).

* O, əmindir ki, "Xidmətlərimizi, vicdanlar sussa da, tarix hayqıracaq." (Bu sözləri də partiya başqanlığından istefa verdiyi qurultayda).

* ...Və yenə həmin Qurultay, yenə Çillər və yenə həyəcan, yenə coşğu... - Çillər bu sözləri ağlayaraq deyir (qulaq asanlarını da ya da boğur və hər kəs ayağa qal-xaraq onu alqışlamağa başlayır):

"Ömrümün ən böyük qururu, ən böyük şərəfi bu əsil və soylu ailənin, bu əfsanəvi mübarizənin başqanı olmaqdır. Bu şərəfi son nəfəsimə qədər qəlbimin ən dərin guşəsində saxlayacağam."

Nə TAN, nə SU - TANSU!

Nəhayət keçmiş partiyasının içində baş qaldıran müxaliflər onu 2005-ci ildə yenidən siyasətə dəvət edəndə verdiyi cavab yenə özünəməxsus idi: "Mən anayam, bölən olmaram, birləşdirən olaram."

Çillər "Anıtqəbir" dəftərinə nə yazdı?!

"Uca öndər, ulu və böyük Atam!"

"Dünyəvi dövlət olan Türkiyə Cümhuriyyətinin və demokratiyanın keşikçiləri olaraq, 16-cı ilimizdə hüzurunuzdayıq... Mübarizəmiz ...65 illik bir mübarizədir. Millətçilik və çağdaşlıq yolunda ...tam 40 ildir irəliləyirik. Bu ölkənin sementi olmağın bəxş etdiyi sevinci duyuruq. Biz bu ölkənin sementiyik. Bizimlə kərpicləri yapışdıracaqlar divar hörəcəklər, bina tikəcəklər, içimizə girəcəklər..."

"Sənin prinsiplərinin işığı altında partiyamızın 17-ci ilini qeyd edir və ehtiramımı bildirirəm. Hələlik..."

Əziz Oxucu! "Anıtqəbir" dəftərinə çox ünlü insanlar çox dəyərli, sayğı dolu sözlər yazıb. Ancaq, insaf naminə, hər söz-də, hər fikirdə bu - Tansu Çillərin son sözünün həyəcanı, nisgili, ...vədi varmı?! Özü də bir, cəmi birçə sözde toplanıb bu qüdsiyyət, ülviyyət... **Tanı böyük Atatürkə "HƏLƏLİK" deməyi ona - Tansu Çillərə nəsis etdi..!**

Sonia Qandi

**İtalyan qızı olan
hind gəlini**

Böyük Hindistan və Əsl Məhəbbət nağılının qəhrəmanı

■ O, nüfuzlu "Forbes" dərgisi tərəfindən 2004-cü ildə dünyanın 3-cü ən güclü qadını, 2007-ci ildə isə dünyanın 6-cı ən güclü qadını elan olundu! 2010-cu ildə isə "Forbes" onu dünyanın ən nüfuzlu adamları siyahısına daxil etdi.

■ O, 2007-ci və 2008-ci illərdə "Tayms" dərgisinin dünyanın 100 ən nüfuzlu insanı siyahısında ön sıralarda yer alıb.

■ O, "Newsweek" dərgisinin 2008-ci ildə tərtib etdiyi dünyanın ən nüfuzlu şəxslərinin siyahısında 17-ci yeri tutmuşdu.

Bu LİDER QADIN Hindistanın keçmiş baş naziri İndira Qandinin gəlini, keçmiş baş nazir Raciv Qandinin italyan əsilli həyat yoldaşı, Hindistanın ən güclü və nüfuzlu partiyalarından olan Milli Konqresinin prezidenti, hakimiyyətdə olan Birləşmiş Proqressiv Alyansın sədri, bütün dünyada tanınmış icimai-siyasi xadim olan Sonia Qandidir! (Sonia Gandhi)

Onun həyatı sözün əsl mənasında? bir Hind nağılı, bir Hind filmidir. Hindistan dövlətinin siyasi həyatında uzun illərdir ki, böyük rol oynayan **Sonia Qandi əslən italyandır. O, 1946-cı ilin 9 dekabrında İtaliyanın Veneto bölgəsində doğulub. Stefano və Paolanın sevimli qızı Sonia anın uşaqlıq illəri ailəsi ilə birlikdə Turin yaxınlığında yerləşən Orbassanoda keçmişdir. (Atası 1983-cü ildə vəfat etmiş, anası və iki bacısı isə hələ də Orbassano yaxınlığında yaşayırlar).**

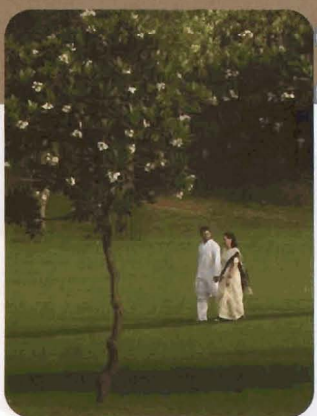
Qatı katolik ailəsində böyümüş Sonia təhsilini də katolik məktəbində alıb. 1964-cü ildə 18 yaşlı Sonia Kembric ingilis dili öyrənməyə gedir və bu addımı onun bütün həyatını dəyişir. Bir tanışlıq onun həyatını

elə dəyişir ki, İtaliyada olduğu zaman bunu heç əqlinə belə gətirə bilməzdi... Təsəvvü belə edə bilməzdi. Həyatının böyük bir hissəsini başqa bir dini-mədəni mühitə, başqa bir dənizə, başqa bir ölkəyə, başqa bir nəsillərindən biri Nehru-Qandi sülaləsinin bir parçası olaraq yaşamaq... Bir görüş, bir tanışlıq onun bütün həyatını dəyişdi. Təqdimat, Qismət ona ömrünün ən maraqlı (və gerçəklik dolu) nağılını yaşatdı: "film kimi həyat" ifadəsini ona doğma qıldı. Əhə, sevgi və öhdəlik, kədər və sevincin, faciə və uğurların qırmızı xətlərlə keçdiyi filmin qəhrəmanı oldu...

Sonia 1965-ci ildə Kembric Universitetinin İtaliya Kollecinə oxuyan **Raciv Qandi** ilə tanış olur (Adını Hindistan tarixinə qızıl hərflərlə yazmış Cəvahirilər Nehrunun nəvəsi, **İndira Qandinin** oğlu). Bu tanışlıq, Böyük Hindistan və ya Əsl Məhəbbət nağılının əsasını qoyur. Bu, elə böyük bir məhəbbət idi ki, Sonia onun arxasında öz ailəsindən çox uzaqlara - Hindistana gedərək bütün həyatını ömürlük olaraq bu dənizə bağlayır. **Hindistan (-sevgilisinin və övladı) sözün əsl mənasında onun Vətəninə gətirilir!**

Bu ilk baxışdan, ilk tanışlıqdan yaranmış dərinliyinə bir sevgi idi. Sonia təkcə gözəlliyi ilə təəccübləndirmirdi, onu fərqli kılan bir çox özəlliklərlə sahib idi və Raciv Qandi ilk baxışdan bu gözəl italyan qızının onun taleyinə yazıldığına inanırdı. Sonia da ona aşıq idi. O, qarşısındakı uca başlı oğlana (böyük və mənəvi gözləri, insanı özünə cəlb edən təbəssümü ilə babası Cəvahirilal Nehrunu xatırladan) **Raciv Qandiyə** elə ilk baxışdan aşıq olmuşdu və elə ilk tanışlıqdan bu adıyla bütün həyatını paylaşmağa hazır idi.

Fərqli mədəni-dini və sosial mühitdə böyümələri onları qorxutmurdu. Onlar bu barədə heç düşünmürdülər də... Onlar üçün əsas olan yaşadıqları böyük sevgi idi.

Onlar Hindistana getmək və orada gələcək nəsəl hind toyu etmək qərarına gəldilər. Sonianın bu qərarından xəbər tutan valideynlərə ondan İtaliyaya, evlərinə dönmələrini tələb etdilər. Əslində, Raciv Qandinin ailəsi də başlanğıcda bu evliliyin lehinə deyildilər. Onlar Racivin bir xarici ilə deyil, bir Hindistanlı ilə evlənməsində maraqlı idilər. Amma gec idi. Gənclər qərarlarını vermişdilər və sevgilərinə də ailələrinə güzəştə gedəsi deyildilər...

1968-ci ildə Raciv Qandi və Sonia ailə qururlar və Sonia həmin dövrdə Baş nazir olan qaynanası İndira Qandinin evinə köçür. 21 yaşlı Sonia qırmızı rəngli gözəl sari geymişdi və gələcək nəsəl hind gəlinləri kimi bəzənmişdi. Onu dostları da bu cür çətin tanıya bilərdilər... Gözəl italiyan qızı hind gəlini kimi "müsiabət" görünürdü və Racivin yanında onun ailəsində, Hindistanda özünü çox xoşbəxt his

edirdi.

Yeni bir həyat, yeni bir başlanğıc, yeni bir Vətən, yeni bir mədəniyyət... Amma onu heç nə qorxutmurdu. Çünki yanında sevdiyi və onu çox sevən bir insan var idi.

Nehru ailəsinə aid olmalarına baxmayaraq, onlar siyasətdən uzaq olmağa çalışırdılar. - Raciv hava yollarında pilot işləyir, Sonia isə ailəsinin qayğısına qalırdı. Hindistanın siyasi həyatında ailəni qardaşı Racivin Sancay Qandi təmsil edirdi. Bu gün nə qədər qərribə səslənsə də, Sonia uzun müddət siyasətə maraq göstərməmiş, üstəlik, Racivin də siyasətə qoşulmasının əleyhinə olmuşdu. Məlumatlara görə, hətta siyasətə qoşulduğu təqdirdə ondan boşanacağı barədə həyat yoldaşına xəbərdarlıq da edibmiş. Raciv Qandi illər sonra buna cavab olaraq deyirdi: **"Sonia mə**

si itirəcəyindən qorxurdu." Tariq Ali adlı müəllif yazır ki, Sonia bir dostuna - **"Racivin siyasətə məşğil olmağındansa, uşaqlarının küçədə dlanməyinə razı olaram"** deyib...

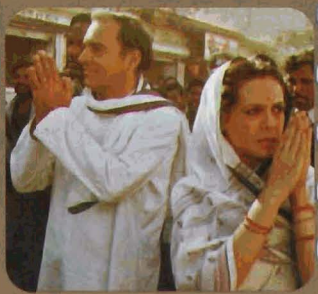
Yeni Hindistanın lideri Mahatma Qandinin qətiyyətlə yetirilməsi səhnəsi ona çox təsir etmişdi və o, hesab edirdi ki, Hindistanda siyasətçi olmaq insanın həyatı üçün təhlükəlidir. O, rahat bir ailə istəyirdi və böyük sevgi bəslədiyi həyat yoldaşı Racivi siyasətə qurban vermək istəmirdi.

Əslində, Sonia hislərində, rahatsız olduğu məqamlarda haqlı idi. Çünki məhz siyasətçilərdən o, çox əziyyətlər çəkəcək, qurbanlar verəcək, həyat yoldaşını, dəli kimi sevdiyi insanı - Raciv Qandini vaxsız itirəcəkd...

1977-ci ildə İndira Qandi hakimiyyətdən uzaqlaşdırılanda Raciv Qandi ailəsi ilə birlikdə qısa müddətə xaricə köçməli oldu. Amma yeganə siyasətlə məşğul olmadı. O, siyasətə yeganə qardaşı Sancay Qandinin təyyarə qəzasında həlak olmasından sonra, 1982-ci ildə qoşulduğu Raciv Hindistan siyasi tarixində böyük rol oynamış ailənin artıq yeganə davamçısı idi! O, siyasətdən qaçmağa çalışmış, siyasətə ondan qaçmamışdı... Ancaq Sonia yenə də mümkün olduğu qədər siyasətdən uzaq qalmağa çalışırdı.

1984-cü ildə Hindistan kimi Qandilər ailəsi üçün böyük faciə üz verdi. Baş nazir İndira Qandi sui-qəsd nəticəsində həlak olmuşdu. Atasının faciəli ölümündən sonra Raciv Qandi (Nehru-Qandi sülaləsinin yeganə varisi kimi) Hindistanın Baş naziri elan olundu. Ümumiyyətlə, Sonia Qandinin ictimaiyyətdə görünmə

si qaynanasının sui-qəsdindən və ərinin Baş nazir olmasından sonra başladı. Baş nazir arvadı kimi o, rəsmi təorənlərdə əri ilə birlikdə iştirak edir, Baş nazirlə birlikdə səfərlərə gedirdi. Amma Sonia Qandi həyat yoldaşının Baş nazirliyi dövründə yenə siyasətə qoşulmur, incəsənətlə məşğul olur və artıq özünə bir parçası hesab etdiyi Hindistanın incəsənət örnəklərini qorumağa çalışırdı.

Cəmi 3 il sonra Sonia eşidəcəyi yeni xəbərlə bir daha sarsılacaqdı və onun Raciv Qandini itirəcəyi qorxusu bundan sonra gətirəcək kabusla dönəcəkdə. 1987-ci ildə Raciv Qandi ona qarşı təşkil edilmiş sui-qəsdə xilas ola bilsə də, artıq Soniaya olan olmuşdu. Raciv Qandinin onu sakitləşdirmək, təskinləşdirmək cəhdləri də uğurlu alınmırdı. Sonia hiss edirdi ki, nəse baş verəcək və o, Raciv hər an itirə bilər.

O, Raciv Qandinin ölkədaxili səfərlərində onunla getməyə başladı. Baş nazir insan kütlələri ilə görüşən zaman fotoaparatlara yaddaşına, Sonianın

həyat yoldaşına heyranlıqla baxdığı və ətrafa narahatlıqla göz gəzdirdiyi anları köçəcəkdə...

1991-ci ildə Hindistanda, Sonia da növbəti sarsıntıya yaşayacaqdı... O siyasətdən uzaq saxlamaqla qorumaq istədiyi və böyük məhəbbətlə sevdiyi həyat yoldaşı Raciv Qandini itirdi. Raciv sui-qəsdle qətlə yetirildi.

O, oğlu Rahul və qızı Priyanka ilə birlikdə dünyalar qədər sevdiyi həyat yoldaşının yandırılan cənazəsinin yanında dayanıb ona baxır və vidalaşırdı... Bu çox dəhşətli vida səhnəsi idi. Hətta fotolara keçən bu vidalaşma səhnəsində, Sonianın duruşundan, üzünün, gözlərinin ifadəsindən nələr hiss etdiyini bu gün də görmək və hiss etmək çətin deyil...

Bu Sonia üçün həyatın bir mərhələsinin başa çatması demək idi... O düz yeddi il əvvəl də Racivlə birlikdə İndira Qandinin hind gələnlərindən nə uyğun yandırılan cənazəsinin yanında dayanmışdı və elə həmin zaman onun içərisinə Racivi böyük siyasətdə itirəcəyi qorxuları daha da

artırırdı... Hiss etdiyi başına gəlmişdi... Sonia böyük məhəbbəti ilə vidalaşırdı və ona elə gəlirdi ki, artıq həyat onun üçün bitib. Vaxtı ilə ona eşq odunda yandıran əziz insanın doğrudan doğruya yanmasına tamaşa edirdi...

Raciv Qandinin ölümündən sonra o, ictimaiyyət arasına çıxmıdı, müsahibə verməkdən imtina etdi. Onun ölümündən sonra gələnlərsə Soniaya Konqres Partiyasının lideri olmaq təklif olundu. Ancaq o, buna etiraz etdi. O, həmçinin ona təklif olunan Baş nazirlik kürsüsündən də imtina etdi. Həyat yoldaşının qətlindən sonra Sonianın Baş nazir postundan imtina etməsi Konqresin **Nraşima Raonu** Baş nazir seçməsi ilə nəticələndi. Ancaq növbəti illərdə Konqresdə davam edən ziddiyyətlər, çoxları üçün partiyayı tərk etməsinə və Konqresin çoxlu fraksiyalara bölünməsinə səbəb oldu. Partiyası dağılmaqdan xilas etmək üçün **1997-ci ildə partiyaya qoşulan italiyan əsilli hind gəli** 1998-ci ildə partiyanın lideri oldu. Cəmi bir il sonra isə o, artıq müxəlifətin lideri idi!

Fermerlərə və işsizlərə yönəlik seçki kampaniyası Konqres Partiyasına seçkilərdə qalib gəlməyə kömək etsə də, partiya parlamentdə çoxluq çoxluğu əldə edə bilmədi. Buna görə partiya Birləşmiş Alyans Partiyası adlanan koalisiya yaratdı və Hindistan siyasətindəki gücünü bu minvalla özünə qaytarmağa başladı.

Onun hind dilində danışması və tez-tez hind məbədlərini ziyarət edərək dualar etməsi sadə hindlilərin gözündə onu daha da yüksəldirdi. Bu çoxları onun italiyan əsilli olması barədə artıq heç düşünmür, bunu anlamsız sayırdılar. Gələnlərsə hind geyimləri geyməsi, hind dilində danışığı, bir sözlə, bütün hərəkətləri ilə

Sonia artıq Hindistanın və hind mədəniyyətinin bir parçası idi. O, getdikcə İndira Qandiyə oxşayırdı (və ya buna çalışırdı). **Geyim tərzində, çıxışlarındakı hökmran(lıq) və təsirli intonasasiya, partiyaya ciddi nəzarət üsulları ilə İndira Qandini xatırlatmağa başlayırdı...**

O, Konqresdə davamlı şəkildə 10 il prezident olmasına görə rekord sahibidir!

2004-cü il seçkiləri və sonrası

Sonia Qandi 2004-cü il seçkilərində fəal surətdə kampaniyaya başladı. Onun şüarı çox sadə idi - **“Adi İnsan”!..** Seçkilərdə böyük fərqlə Milli Demokratik Alyansa (MDA) qalib gələn xanım siyasətçi mayın 15-də yekdilliklə çoxpartiyalı koalisiya hökuməti tərəfindən Hindistanın Baş naziri seçildi.

Seçkilərin nəticələrindən sonra məğlub olmuş MDA lideri **Suşma Svarac**, Sonianın əcnəbi əsilli olmasına diqqət çəkərək, onun Baş nazir təyin ediləcəyi təqdirdə saçlarını qıraraq küçələrdə yatacağına and içdi. MDA, onu Baş nazirlik postundan uzaqlaşdırmaq üçün hüquqi səbəblərin olduğunu iddia edirdi. Amma bu iddialar əsassız oldu. Onu Hindistan vətəndaşlıq aktının 2-ci bölməsinə görə məhkəməyə versələr də, Ali Məhkəmə bu şikayətlərə baxmaqdan imtina etdi.

Amma o, Qandilərə layiq addım atdı və hər kəsə ilk öncə özünü deyil, Hindistanı, onun sabitliyini düşündüyünü sübut etdi. Yenə qurbanlar verərək!.. O, Baş nazir olmaqdan imtina etdi! Onun bu qərarı partiya üzvləri üçün də, elə Hindistan üçün də əsl sensasiya idi. O, açıqlamasında deyirdi: **“Mən daxilimdən gələn səsi eşitməyə qərar verdim. Bu gün o səs mənə deyir ki, mən bu vəzifədən imtina etməliyəm. Sizdən xahiş edirəm, məni başa düşəsiniz və mənim qərarımı qəbul edəsiniz. Mənim qərarıma yenidən baxmaq niyyətində deyiləm.”** Onun səsi uzun illərdən bəri ilk dəfə idi ki, bir az titrəyirdi. Amma o, qərarının səbəblərini izah etmədi... Onun bu açıqlaması həm partiya üzvləri, həm də sadə tə

radarları arasında şok yaratdı. Üç saat ərzində onlar liderlərini Baş nazir olmağa razı salmağa çalışsalar da nəticə əldə edə bilmədilər. Parlamentin və evinin qarşısına toplaşan tərəfdarları isə onu bu addımı atmamaya çağırırdılar. Hətta sadə tərəfdarlarından biri olındəki silahı göstərərək Sonia Qandinin tərəfdarlar qarşısına çıxıb Baş nazir olmağı ilə bağlı vəd verməyəcəyi təqdirdə özünü intihar edəcəyini bildirdi. Əli silahlı çılgını tərksilahlı etmək mümkün oldu, amma Sonia Qandini qərarından döndərmək mümkün olmadı. Bəzi ekspertlər Sonia Qandinin Baş nazirlikdən köndüllü imtinasının onun əcnəbi kökənli olmasının əhəmiyyətli gəldiyini, yəni ölkədə siyasi ziddiyyətlərin yarana biləcəyindən narahatçılıq keçirməsi ilə izah etdilər. Belə düşünənlər deyirdi ki, Hindistanda onun Baş nazir olmasının tərəfdarları ilə yanaşı, əleyhdarları da var və bir çox siyasətçilər yaxud sadə vətəndaşlar, əcnəbi kökənli olmasına vurğu edərək onun Hindistanın Baş naziri olmasını doğru saymadıqlarını bildirdilər.

Və nəhayət, Sonia Qandi Baş nazir postunda görmək istədiyi şəxsin adını açıqladı. O, Baş nazir vəzifəsini yerinə yetirməyi yaxın tərəfdarlarından biri və partiyanın veteranlarından sayılan **Manhoman Sinqhə** tapşırırdı. Bu qərar uğurlu bir seçim idi. Hindistanın iqtisadi islahatlara və inkişafa, yoxsulluqla daha geniş mübarizəyə böyük ehtiyacı vardı. O, öz yerini Hindistanın iqtisadi möcüzələrinin atası sayılan Manhoman Sinqhə verdi, o isə Sonia Qandini bu etimadını ən yüksək səviyyədə doğrultdu. Onun Baş nazirliyi ilə Hindistanın inkişafı üçün ciddi addımlar atılmağa başlandı.

2006-cı ilin martında Sonia Qandi Lok Sabha'dan (Parlamentin aşağı palatası) və Milli Məsləhət Şurasından istefa verdiyini açıqladı (Sanki illər öncəki "siyasət qorxusu" onu yenidən sarmışdı). Ancaq bir neçə ay sonra o, tərəfdarlarının təkidilə yenidən vəzifəsinə qayıtdı.

Diqqətçil, qənaətcil və ürəyiyumşaq Sonia

Sonia Qandidə bir zahidlik sifəti (keyfiyyəti) də var desək, yanlış olmasın gərək. O, parlamentin bütün üzvlərinə də bunu məsləhət görür. Məsələn, Dehlidən Mumbaya "qənaətcil klass"da (ekonomi klass) səyahət edərək onlara müvəzilik örnəy oldu. (Ünlü xanım bu sadə hərəkəti ilə 10 000 rupiyə qənaət etmişdi.) Parlament üzvlərinin maaşlarının 20 faizinin susuzluqdan əziyyət çəkən hindlilərə verilməsi təşəbbüsünün də müəllifidir xanım Qandi.

Sonia Qandi Baş nazir olmasa da onun Hindistandakı çox yüksək nüfuzu dünyada da bəllidir. Hindistana səfər edən dünya liderləri onunla görüşməyə böyük önəm verirlər. Çünki o, bu gün də Hindistan siyasətində böyük təsiri olan LİDERdir. Hindistanın ilk qadın prezidenti, Pratiba Patilin seçilməsində də onun dəstəyinin böyük rol oynadığı hər kəsə bəllidir!

Bütün bu qısa özətlədiyimiz yanaşmaları da kifayət edir, deyək ki, Sonia Qandi daşdığı soyadın energetikasını öz üzərində hiss etdiyinin, Nehru ailəsinin gəlini olduğunun; özü Qərblə olsa da, qədim bir Şərq ölkəsində yaşadığının, habelə, partiya başçısı olmaqla yanaşı, məhz qadın olduğunun fərqləndirən bir nəcib insandır.

Qəhrəmanımızın oğlu Raul Qandi (1970) 2004-cü ildə parlamentə seçilib. Onu Hindistan siyasətində Nehru-Qandi sülaləsinin, Raciv Qandi-

nın varisi olaraq görənlərin sayı kimi, onun nüfuzuna da həm partiya həm də ölkə daxilində gələcək artır. O, ailənin davamçısı kimi indiki misal ilə çiyin-çiyinə həm parlamentdə, həm partiyada, həm də ölkə siyasətində aktiv iştirak edir.

Qızı Priyanka Qandi (1972) isə heç bir dövlət orqanına seçkilərdə iştirak etməmiş, sadəcə olaraq Konqresin kampaniya meneceri kimi çalışmışdır.

Sonia Qandi vaxtı ilə həyat yoldaşının siyasətə qatılmasına (atılmasına) qarşı idi. Sonra ancaq ki, özü siyasətin içinə girdi (və siyasi cəhətin zirvəsinə qalxdı); göründüyü kimi, indiki də övladlarını (soyadlarında "Qandi" sözü keçən, Cəvahirləl Nehrunun geninin, İndira Qandinin əsədünün vücutlarında dönüb-söndüyünü, italyan kodları ilə zənginləşərək yeni bir şəkillənmə qatmanını baxımından portretləri təqdim olunan övladlarını) da siyasətə də konar tuta bilməmişdir...

İntellektual Qərb qızı, eşqlil Şərq qadını

Beləliklə, onun - İtaliyada doğulub, İngiltərədə oxuyub, Hindistanda hakimiyyətə gələn bir qadının həyat hekayətini vərəqləməyə çalışdıq. Bu həyat hekayəti nə deyir? İlk növbədə, özünəözgü tərzdə siyasətdən uzaq duraraq, siyasətlə, başqa sözlə, əldə edilməsi mümkün olana yiyələnmək bacarığı ilə Milli

Konqresin rəhbəri olmağı bacaran bir siyasi xadimdir o! O, ünlü hind ictimai-siyasi və dövlət xadimi, Baş nazir İndira Qandinin gəlini olmaq etibarı ilə bir praktik məktəb keçmiş; habelə, Kembriçdə nəzəri məktəb keçməklə öncədən, ictimai-siyasi inkişafını möhkəm bazasını yaratmışdı.

O, Qərbli qızı, Şərqli gəlini (qadını) mənəvi keyfiyyətlərini daşımaqda, onların harmoniyaya tabe tutmaqdadır!

O, incəsənətlə, ümumən mədəniyyətlə maraqlanmaqla zərifliyini, xanımlığını; idarəçi, rəhbər kimliyi ilə, keçdiyi məktəblər

ən yaxşı yönləri ilə şəkilləndirməkdə, təzahür etdirməkdədir!

Onun yuxarıda sadalanan keyfiyyətləri, ilk növbədə, Qandi, Nehru isimlərinin haqqını verməyə çalışdığını göstərməkdədir, deyə düşünürəm. Nəzərə çarpan nöqsanları ilə də təbii bir mənərə canlandıran xanım Sonia Qandi(nin) həqiqətini, mədəniyyətlər buluşması; fərqli düşüncələrin (ümumən həyata, dünyaya fərqli fəlsəfi yanaşmaların) kəsişmə nöqtəsində axtarmaq lazımdır, bəlkə... **Hər halda, o, Hindistanlı olmağı bacardığını** (-ən azından bir italyanın ola biləcəyi ən maksimum səviyyədə Hindistanlı olmağı) **göstərməkdədir! Bu isə** (Sonia Qandi "özkeçmiş"i misalında) **alqışa layiqdir!**

Diah Permata
Megavati Setiavati
Sukarnoputri

Atasının devrildiyi
kresloya 36 il sonra
əyləşən qızın
film kimi həyatı

- O, İndoneziyanın ilk (və hələlik yeganə) qadın Prezidenti olub.
- O, "Forbes" jurnalının 2004-cü il üzrə **"Dünyanın ən güclü 100 qadını"** siyahısında **8-ci yeri** tuturdu. Jurnalın 2008-ci il üzrə siyahısında da o, dünyanın 100 ən güclü qadını sırasında idi.
- O, müsəlman dünyasında ölkəyə rəhbərlik edən (Prezident və ya Baş nazir) 5-ci qadın kimi adını TARİXƏ yazıb.
- Meqavati, ya da indoneziyalıların deyimiylə, **"İbu Mega"** ("Mega Ana") adlandırılan bu qadın İndoneziyanın sabiq prezidenti, tanınmış siyasi lider, müxalifətin rəhbəri Diah Permata Megawati Setiawati Sukarnoputridir (Diah Permata Megawati Setiawati Soekarnoputri).
- İndoneziyanın ilk Prezidenti Sukarnonun qızı olan xanım Sukarnoputri, müstəqillikdən sonra anadan olmuş ilk indoneziyalı liderdir. O, 1945-ci ildə İndoneziyanın müstəqilliyini elan etmiş ölkənin ilk prezidenti Əhməd Sukarnonun qızıdır. Meqavati Prezident Sukarno ilə (onun 9 arvadından biri olan) Fatmavatının evliliyindən dünyaya gəlir.

O, Sukarnonun ikinci övladı və ilk qızı idi. Uşaqlığı paytaxt Cakartadakı "İstana Merdeka"-da, yəni Prezident Sarayında keçən Meqavati 19 yaşında olarkən Sukarnonun hakimiyyəti hərbi hakimiyyətlə əvəz edildi və ailəsi siyasətdən uzaqlaşdırıldı. Sukarnonun siyasi və dövlət xadimi olmasına baxmayaraq, vəfat etdikdən sonra ailəsinə çox az miras qoymuşdu. Meqavati özü də həyatı boyunca təvazökarlığı ilə seçilib, bu da ona yoxsulların rəhbəri imicini qazandırır.

- Meqavati, Bandundakı Pacacaran Universitetində kənd təsərrüfatı üzrə təhsil almağa başlasa da, atasının hakimiyyətdən getməsindən sonra universiteti tərk etməli olub. Gələcək Prezidentin keçmiş Prezident atası 1970-ci ildə vəfat etdi. Bir qədər sonra isə Meqavati İndoneziya Universitetinə daxil oldu. Lakin o, burada cəmi iki il oxuyub (psixologiya üzrə), universiteti tərk etdi.

- ...İllər sonra ailə dostları Mark MakDonald mətbuat açıqlamasında "Sukarnonun uşaqlarının nə pul, nə təhsil, nə də işi var idi" deyərək, duruma aydınlıq gətirəcəkdi. Buna səbəb isə Suxarto hərbi hakimiyyəti idi.

- Meqavati, inanlı müsəlman olsa da, Cavani prinsiplərinə (İndoneziyanın yerli inancı) də inanır.

- Meqavati Sukarnoputrinin bir ifadə, İyvan (ad) kimi etimologiyası da maraqlıdır. Bu "Sukarnonun qızı" anlamını daşıyır və soyadı deyil, Cavahılar adətən soyaddan istifadə etmirlər. Onu sadəcə Meqavati (yaxud Meqa) kimi çağırırlar ki, bu da "buludu olan", "yağış buludu" (meghavati) anlamına gəlir. O, anadan olan vaxt yağış yağmış.

Kiçik bir Meqa lətifəsi

İbu Meqanın danışdığı bir lətifə, dəqiqə doğrusu, lətifələrdən biri oxucularımız üçün də maraqlı olar deyə, ona burada yazarmı verməyi uyğun bildik: **İl 1959, aylarda aprel. İndoneziya lideri Sukarno, vaxtkı Cümhurbaşqanı Cəlal Bayarın dəniz vasitəsi ilə Türkiyəyə gəlir. Gəlməzdən öncə də 12 yaşındakı qızı Meqavatidən soruşur: "Qızım, nə istərsən, sənə nə gətirirəm Türkiyədən?" Qız da istəməyə şey təklif edir...**

Qızının istəyi ilə Sukarno, Türkiyədən Cakartaya iki dəfə Van pişiyi ilə dönür. (Odur ki, bir Vanlı tanışınızın, "bizim pişiyin İndoneziyaya çox adamdan qabaq gedib", yaxud "İndoneziyadakı bütün yaxşı pişiklər Van pişiklərindən törəmədir" - dediyini eşitsəniz, təəccüblənməyin...)

Meqavatinin çətin günləri atasının devrilməsindən sonra başladı. Bir neçə dəfə siyasi səbəblərlə bağlı olaraq oxuduğu universitetdən ayrılmaq zorunda qalan Meqavati özəl həyatında da sıxıntılar yaşadı. İlk həyat yoldaşı olan pilot-zabit (leytenant **Surendro Supcarso**), atası Sukarno ilə eyni ildə (1970-ci ildə), İrian Cayada təyyarə qəzası nəticəsində həlak oldu. İki il sonra Mısırlı diplomat **Həsən Camalla** evləndi, ancaq bu evlilik də **çox qısa sürdü**.

Meqavati bugünkü həyat yoldaşı **Tofiq Kiemas** ilə 1973-cü ildə ailə qurub. Onların hazırda 3 övladı var - Məhəmməd Rizqi Pramana, Məhəmməd Prananda və Puan Maharani.

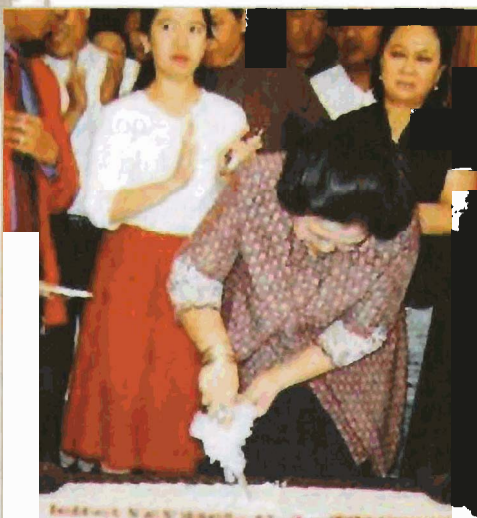
O zamanlar Meqavatinin siyasi arenada iştiraka hazır olmasını gözləmədən heç bir təcrübəsi yox idi. 1979-cu ildə o, 3 dostu ilə birlikdə dəbdəbəli otellərə xidmət göstərən gül dükanı açdı və ...əldə edilən gəlirləri yoxsul uşaqlara xərcləməyə başlamışdı. Baxmayaraq ki, özünün və ailəsinin bu pullara böyük ehtiyacı var idi. Çünki onlar varlı deyildilər, atası onlara var-dövlət qoymamışdı. Özü kasıb olsa da Meqavatinin qəlbi zəngin idi və o, qazandığı pulları yoxsullarla bölüşürdü.

Onu daha üstün tuturdu. Onun evdar qadın obrazı vardı - qohum-qanıqunu onu belə qəbul etmişdi. Lakin əsas adam evin içindəki - həyat yoldaşı onun obrazını başqa cür təsəvvür edirdi. Ərinin təkidi ilə, atasının hakimiyyətdən getməsindən 20 il sonra (1987-ci ildə), o, Milliyyətçi və Xristian Partiyalarının qarışığı olan İndoneziya Demokratik Partiyasına (İDP) qoşularaq, parlamentə üzv seçildi. Prosesləri sürətlənən olay isə 1986-cı ildə Suxarto hakimiyyətinin Sukarnonu tərk etməsi olmuşdu. İDP bu tanıma faktından sonra ictimai fikri, sosial tələbatı gözündə tutaraq, 1987-ci il seçkilərində bütüncüylük kampaniya başlatmışdı. Meqavatinin ərinin təsiri ilə siyasətə girməsi, İDP-yə qoşulması və Nümayəndələr Palatasına namizədliyinin irəli sürülməsi, bax, bu zəmində gerçəkləşirdi. İDP Meqavatinə partiyanın qəbul etməklə özünü yüksəltmişdi. Meqavatinin böyük natiqlik bacarığının olmamasına baxmayaraq, respublikanın qadınlarının qızı olması onu tezliklə məşhurlaşdırırdı. Həyatot, seçkilərin rəsmi nəticələri açıqlandı. İDP sonuncu yeri tutsa da, Meqavati Nümayəndələr Palatasına seçildi.

Demokratik Partiyanın səbəriz katibi

Meqavati növbəti seçkilərdə Nümayəndələr Palatasına seçilə bilməsə də İDP-nin üzvü kimi siyasi fəaliyyətini davam etdirdi. 1993-cü ilin dekabrında İDP Milli Konqres keçirdi, ancaq həmişə olduğu kimi hökumət

müxalifətin itaətkarlığını təmin etmək üçün Konqresin işinə məşğul olmağa çalışırdı. Konqresin başlama vaxtı yaxınlaşdıqca katibliyə namizədlərin adları açıqlandı. Onlardan biri son zamanlar hökumətə qarşı çıxan əvvəlki katib Meqavati Suryadi, ikincisi isə hökumətə yaxın dostu olan və hökumət tərəfindən dəstəklənən Budi Harsono idi. Üçüncüsü isə Meqavati. Bu ortamda Meqavatinin namizədliyi o qədər dəstək qazanmış ki, onun seçilməsi sadəcə bir formalıq idi.

Meqavati siyasətə 40 yaşında

gəldi. O dönmə Suxarto rejiminə qarşı çıxan müxaliflər, Sukarnonun bir simvol olaraq istifadə etmək istəyirdilər. Bunun ən yaxşı yolu qızını yanlarına çəkməkdi. Meqavati yaxşı bir siyasətçidə olması gərəkən bir çox özəlliyə sahib olmasa da, anadolulular demiş, *"babasının qızı"* ydı və gedərək siyasəti öyrənməyə başladı. Siyasəti öyrədikcə yüksəldi və İndoneziya Demokratik Partiyasının (PDI - Partai Demokrasi Indonesia) başqanlığına seçildi.

Bunu hiss edən hökumət Meqavatinin seçilməməsi üçün maneələr qoymağa başladı. Konqres işinə başladığında hökumət katibli seçkilərini ləngitməyə çalışırdı. Bununla yanaşı, hökumət Konqres toplaşma vaxtının sonuna qədər katibini seçməyəcəyi təqdirdə onun vaxtının uzadılmayacağını bildirdi. Konqresin sonuna bir neçə saat qalmış, Konqres binasının ətrafına qoşunlar toplaşmağa başladı. Konqresin sonuna 2 saat qalmış Meqavati mətbuat konfransı çağıraraq Mətbuat konfransında o, çoxluğun dəstəyini qazandığı üçün partiyasının de-fakto katibi olduğunu açıqladı. Siyasi təcrübəsinin az olmasına baxmayaraq, o korrupsiyadan uzaqlığına, Sukarnonun qızı olduğuna və insani keyfiyyətlərinə görə rəğbət qazanmışdı. Onun başçılıq altında İDP şəhərdəki kasıb əhəlinin, şəhər və kənddə yaşayan orta sinfin dəstəyini qazandı.

Hökumət Meqavatinin seçilməsinin qarşısını ala bilmədiyi üçün qəzəblənmişdi. 1994-cü ildə İDP tərəfindən Meqavatinin katibliyi rəsmiləşdirilsə də, hökumət onu heç vaxt qəbul etmədi. 1996-cı ildə hökumət Medan şəhərində Xüsusi Milli Konqres çağırıldı. Bu Konqresə Meqavatinin əleyhdarları toplaşaraq, Suryadini yenidən İDP-yə katib seçdilər. Təbii ki, Meqavati qəzəbli deyildi, öz sırasında, hökumət tərəfindən çağırılmış Konqresi tanımadı və İDP-i iki düşərgəyə - Meqavati tərəfdarlarına və əleyhdarlarına bölündülər.

Ardından Suryadinin İDP-nin Cakaradada baş qərərgahını tutacağı barədə təhlükələr başladı. Bu təhlükə 1996-cı il sentabr 27-də gerçəkləşə çevrildi. Suryadi tərəfdarları qərargaha hücum etdi və Meqavatinin katibliyindən bəri orda qərargahı olan Meqavati tərəfdarlarının haqlı müdafiə komitəsi ilə rastlaşdılar. Meqavati tərəfdarları binanı öz əllərində saxlaya bildilər. Hökumət işə qarışdı, üsyan çıxdığı elan edildi. Üsyanın faktual olaraq yatırıldığı elan edildi. Üsyanın faktual olaraq Demokratik Partiyaya kəsildi. Hökumət Suryadinin katibliyini rəsmi olaraq qəbul etdi və Meqavatinin 1997-ci il seçkilərində iştirakına qadağa qoydu.

Siyasi cəhətdən məğlub olmasına baxmayaraq, Meqavati mənəvi qələbə və ədalət tərəfdar qazandı. 1997-ci il seçkilərində Meqavati və onun tərəfdarları hökumət tərəfindən fəaliyyətinə icazə verilən İnkışaf Partiyasını dəstəklədilər.

Onun populyarlığı o qədər çox idi ki, hakimiyyət onun siyasi karyerasını dayandırmaq üçün çoxlu cəhdlər etdi, amma buna nail ola bilmədi. **Meqavati Sukarnoput-** **ni Suxarto diktatura rejiminin sonunun başlanmasında ön** **rol oynadı!**

İslahatlar dalğası

1997-ci ildə Tailandda başlayaraq qısa müddətdə bütün Şərqi Asiyanı saran iqtisadi böhran İndoneziyanı da bürüdü. Böhran ölümçül bir girdab halında İndoneziyanı içində çəkərkən yaranan sosial partlama (artıq 1998-ci ilin yanvarında yerli valyuta (rupinin) deflyasiyaya uğraması, artmaqda olan korrupsiyaya qarşı ictimai qəzəbi, kulminasiya nöqtəsinə çatması və s.) ölkəni 33 ildir dəmir bir yumruqla idarə edən

Suxartonu yerindən etdi. 1998-ci ilin mayında o, prezidentlikdən istefa verdi və vitse-prezident B.J.Habibi prezident səlahiyyətlərini icra etməyə başladı.

İndoneziya seçkilərə hazırlaşmağa başladı. Ölkədə artıq yeni bir dönəm başlayırdı və bu dövrdə islahatçı qrupun ən qüvvətli səslərindən biri Meqavati olmuşdu. Olayları diqqətlə izləyən, üzərindəki qadın ortalıq azad olmuş Meqavati siyasi mövqeyini möhkəmləndirmək üçün 1998-ci ilin oktyabrında onun tərəfdarları konqres çağıraraq, özünü Suriyadinin İDP-dən fərqləndirmək üçün Meqavatinin İDP-sini İndoneziya Demokratik Mübarizə Partiyası (İDMP) adlandırdılar. Meqavati partiyasının sədri və prezident seçkilərinə namizəd oldu.

Meqavatinin İDMP-si Abdurahman Vahidin Milli Oyanış Partiyası və Amien Rainin Milli Mandat Partiyası ilə birləşərək, islahat hərəkatının aparıcı qüvvəsinə çevrildi. Ancaq geniş dəstək qazanmalarına baxmayaraq onlar hakimiyyətə keçmək üçün daha uyğun vaxtı 1999-cu ilin seçkilərini gözlədilər.

1999-cu il seçkiləri yaxınlaşdıqca, hamı ümid edirdi ki, **Meqavati, Vahid** və **Amien** prezident Habibiyə qarşı siyasi koalisiya yarada bilər. 1999-cu ilin mayında İndoneziyanın siyasi və dini xadimi **Abdullah Şihab** hər üç nümayəndəni evində təşkil etdiyi mətbuat konfransında dəvət etdi. Ancaq son anda Amienə etibar edə bilməyəcəyini deyən Meqavati konfransa qatılmaqdan imtina etdi.

Parlament seçkiləri 1999-cu ilin iyun ayında keçirildi və Meqavatinin partiyası səslərin yüzədə 33%-ni alaraq sandıqdan zəfərlə çıxdı. 1999-cu ilin oktyabrında gerçəkləşdirilən dövlət başçısı seçimlərində isə Meqavatiyə qarşı olan qrup (Birləşmiş İnkişaf Partiyası və başqaları), "söz qurtarandan sonrakı söz"lə - "İndoneziyanın qadın dövlət başçısı istəmədiyi" kimi bir şüarla kampaniya apardı. Təəssüf ki, bu kampaniyalar müəyyən qədər də olsa rol oynadı və Meqavatinin prezident olması üçün onun tərəfdarlarının əmi bir neçə səs çatmadı. Nəticədə dövlət başçısı postunu **Abdurrahman Vahid** qazandı, **Meqavati** isə **Vitse-prezident** oldu.

Meqavatinin vitse-prezidentliyi

Vitse-prezident kimi Meqavatinin parlamentdə hakimiyyəti güclü idi. 2000-ci ilin avqustunda Konqresin illik sessiyasına kimi artıq çoxları Vahidin həm prezident, həm də administrator kimi təsirli olmadığını düşünürdü. Vahid buna cavab olaraq, Meqavatiyə hökumətə gündəlik nəzarət səlahiyyəti verdi. Vitse-prezidentliyi dövründə Meqavati Sukarnoputrinin populyarlığı daha da artdı. O, korrupsiya və işsizliyə qarşı proqram həyata keçirməyə başladı, kolobolərin və işçilərin vəziyyətlərinin yaxşılaşdırılması ilə ciddi məşğul oldu. Ölkədəki sosial problemlərin həlli istiqamətində ciddi addımlar atdı. Bu arada, 2000-ci ildə ilk İDMP Milli Konqresi Mərkəzi Cavada, Semarangda keçirildi və Meqavati ikinci dəfə partiyasının sədri seçildi.

Vahidlə “qeyri-vahid” münasibətlər və prezidentliyə yüksəliş

Meqavatinin Vahidlə münasibətləri ziddiyyətli idi. 2000-ci il avqustunda yeni kabinet dəyişiklikləri zamanı açıqlamalar onun itirakı olmadan həyata keçirilmişdi. Digər tərəfdən isə Vahidə qarşı siyasi təzyiqlər artdıqda Meqavati prezidenti müdafiə etdi. 2001-ci ildə isə Meqavati özünün prezident seçilmə ehtimalının artdığını görüb, Vahiddən uzaqlaşmağa başladı. Bu barədə heç bir şərh vermədən də özünü prezidentliyə hazırlamağa başlamışdı.

Prezident qızı Prezident

2001-ci il iyulun 23-də Xalq Assambleyası toplandı. Assambleya üzvləri Vahidi səsbirliyi ilə vəzifəsindən uzaqlaşdıraraq, Meqavatin prezident seçdilər. Sukarnonun 36 il öncə tərk etməyə məcbur edildiyi kresloya artıq qızı oturacaqdı. Xarici müşahidəçilər deyirdilər: “O İndoneziyanın ilk prezidenti olan atasından ona keçmiş bir xarakterli indoneziyalılara ilahi təsir gücünə malikdir”.

Meqavatinin ən böyük uğuru siyasi sabitliyi bərqərar etməsi oldu

Meqavati Sukarnoputri hakimiyyət başına keçərkən, “korrupsiya bəlasıyla əlləşən İndoneziyada təmiz bir isim başa gəldi” - deyirdi. Meqavatinin vəzifəyə başladığı ilk dövr son dərəcə diqqətəlayiq ad

adlarla yadda qalıb. Beynəlxalq çevrələr İndoneziyanın gələcəyi üçün məhz Meqavati ilə ümidlənməyə başlamışdılar.

Meqavatinin vəzifəyə gəlməsindən bir ay sonra Nyu-York və Vaşinqtonda məlum 11 sentyabr olayları yaşandı. ABŞ Prezidenti Bəşar Ağ Evdə ziyarət edərək “keçmiş olsun” diləklərini yetirən ilk lider Meqavati idi...

Q. 2002-ci ildə Şərqi Timorun İndoneziyadan müstəqilliyini əldə etməsi ilə bağlı törənə qatıldığına görə də beynəlxalq ictimaiyyətin diqqət mərkəzində idi.

Meqavatinin ölkəsi nəco bir ölkədir?

İndoneziya əhali baxımından Çin, Hindistan və ABŞ-dan sonra dünyanın ən böyük dördüncü ölkəsidir. İndoneziyanın 220 milyonluq əhalisinin yüzdə birini müsəlmandır. Bu da İndoneziyanı dünyanın ən çox müsəlman əhalisinə malik olan ölkə özəlliyini qazandırır. Həm belə nəco il içərisində bəzi radikal və fanatizmi altında gizlənən təşkilatların terror hücumlarına şahid olmuşsa və daha sonra da din adı altında etnik çatışmalar yaşanmışsa da İndoneziya təməldə dinin bir ölkədir.

300 milyard dollarlıq iqtisadiyyatı ilə Cənub Şərqi Asyanın ən böyük iqtisadiyyatına sahib olan İndoneziya zəngin təbii qaynaqlara və böyük bir insan gücünə sahibdir. Bölgədəki bütün ölkələr böyüyən iqtisadiyyatları üçün neft idxalını yüksələn qiymətləri həyəcanla izlərkən, İndoneziya bölgənin tək neft ixracatçısıdır.

sı deyil, təqribən 17.000 adadan təşkil olunmuş ölkənin digər bir çox bölgələri də dünyanın dörd yanından turist çəkməkdədir.

Bir türkiyəli jurnalistin İndoneziya səyahətindən sonra yazdığı diqqətimi cəlb edən məqalədən iki cümləni Sizinlə paylaşım: *"Böyük ölkəni daha yaxından izləməliyik, çünki on il sonra İndoneziya çox fərqli bir mövqedə olacaq. Uyuyan div oyanacaq".*

■ 2004-cü ildə Meqavati yenidən seçkilərə qatıldı. Lakin ikinci turda **Susilo Bambang Yudhoyonoya** məğlub oldu. Ölkədə geniş yayılmış işsizliyə qarşı mübarizədə insanların gözlədiyi nəticələrə nail olunması, iqtisadi problemlər və silahlı qruplaşmalardan gələn təhlükə onun İndoneziya ictimaiyyəti arasında reytinginin azalmasına səbəb olmuşdu. Əhalisi və yoxsullarının sayı çox, iqtisadi problemləri geniş olan İndoneziya əhalisi ondan daha çox şey gözləyirdi. Onların hamısını işə cəmi bir neçə il içərisində yerinə yetirmək çox çətin idi. Baxmayaraq ki, qısa vaxt ərzində o, ölkənin problemlərinin həlli, iqtisadi inkişafı istiqamətində, beynəlxalq aləmdə nüfuzu və rolunun artması istiqamətində çox işlər görmüşdü, seçkidə məğlub olan zaman indoneziyalılardan incimədi, əksinə, üzr istəyərək bir **İLK**ə imza atdı.

Bu möhtəşəm ölkə, gəlinən nöqtənin çox daha artığını bacara bilərdi. Bacarılmadı-mı?! Korrupsiyanın üzərinə gedildi, amma bu mövzuda hakimiyyət

İndoneziyanın coğrafi mövqeyi də qəribədir. Avropa ilə Şərqi Asya arasında sındakı dəniz ticarəti bütünlüklə İndoneziyanın boğazlarından keçir. Bu baxımdan İndoneziya, dünya ticarətində cəmiyyətə rola sahibdir. Turizm deyildiyində də İndoneziya, böyük bir potensiala sahib ölkə olaraq göz önünə gəlir. Sadəcə Bali adası

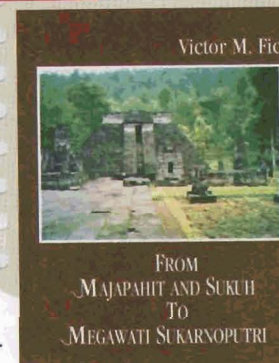
əndə xalqın əl birliyi, ürək birliyi tam təmin olunmayınca, edilənlər arasında kök atmadı, üzde qaldı və bir çox hallarda təkrar səpinə məcbur yarandı! İndoneziya demokratiyası hələ yeniyetmə yaşındadır və yeni-yeni inkişaf etməyə başlayır...

Onun bəlkə də ən çox alqış alan hərəkəti 2004-cü ildə seçkiləri qalib gəldikdən sonra bu ifadələri dilə gətirməsi oldu: *"Tamamlaya bilmədiyimiz işlərin olduğunu və düzəltməmiş gərəkən zəifliklərimizin olduğunu inkar edə bilmərəm. Bunun bu zəifliklər və bitirə bilmədiyimiz işlər üçün ən içdən üzrxahlığımı qəbul etməyimi rica edirəm".*

Bacarı bilmədikləri üçün xalqından üzr istəyən bir lider! Baxmayaraq ki, "Meqa Ana" ("Meqa") adını vəzifədən konqalanmışdı, ancaq elə o, dövlətin məsuliyyəti yükəndə təsirlənmiş siyasətçi qəlbi yerinə şəfqətli ana qəlbi gətirdi!

Amma, yenə də ölkəsi, onun inkişafı üçün yorulmadan çalışmaqda davam edir. **2006-cı ildə Childrens Hunger Fund tərəfindən Uşaqların Çempionu mükafatına (the Childrens Champion Award)** layiq görüldü.

2009-cu il seçkilərində Prezident **Susilo Bambang Yudhoyonoya** yenidən məğlub olmasına baxmayaraq, müxalifət lideri kimi Meqavati Sukarnoputri İndoneziyada demokratiyanın inkişafı, korrupsiyaya qarşı daha aktiv mübarizə, ölkənin iqtisadi və sosial problemlərinin həlli, terrorizmə qarşı mübarizə istiqamətində böyük səylə çalışmaqda və xidmət göstərməkdə davam edir. Onun ən böyük xidmət-

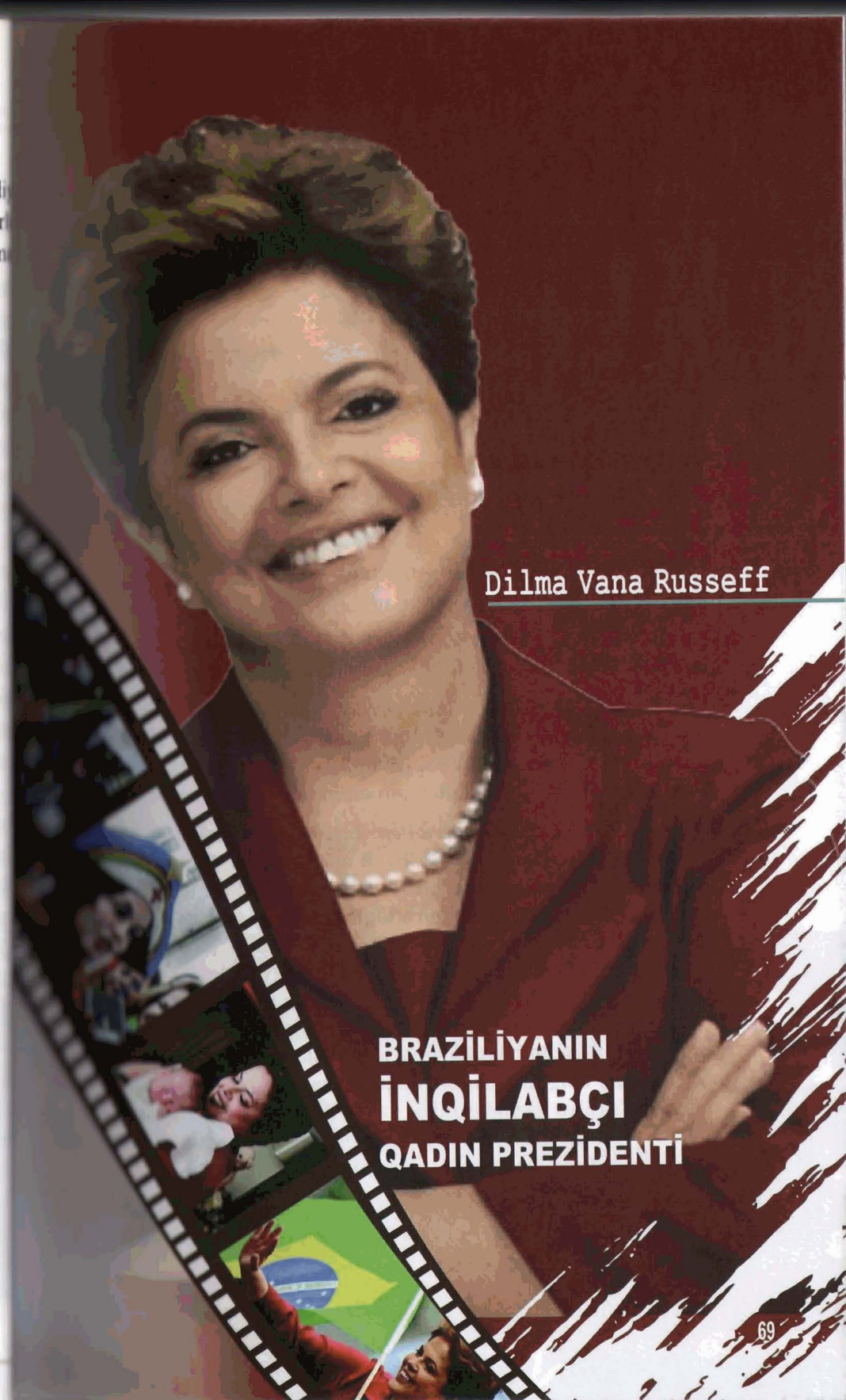
lərindən biri isə əhalisinin əksəriyyətini müsəlmanların təşkil etdiyi İndoneziya cəmiyyətində ilk qadın prezident olaraq qadınların lideri yinə, ölkədə rəhbər postları tutmasına qarşı etimad mühitini yaratmışdır!

O, bir cığır açıb... Bu yolla gedəcək İndoneziyalı qızları və qadınları indi ən azı bir zamanlar ona qarşı yürüdülmən "İndoneziya qadın prezident istəmir" kimi qara piar kampaniyaları gözləmir. Çünki o, prezident kimi fəaliyyətində bir qadının heç də

bir kişidən pis prezident olmadığını indoneziyalılara sübut etməklə, bu cür çirkin kampaniyaların gələcəkdə də qadınların qarşısına bir əngəl kimi çıxması ehtimalını tamamilə azaltmışdı. **Adını İndoneziya və dünya tarixinə yazmış Meqavati Sukarnoputri isə**

dayanmaq niyyətində deyil. O, hələ görəcəyi çox işlərin olduğunu deyir...

Dilma Vana Russeff

**BRAZİLİYANIN
İNQİLABÇI
QADIN PREZİDENTİ**

Qənirə Paşayeva

adını yazan qadınlar

O, tutulduğu **xərçəng**
xəstəliyi ilə mübarizədə də,
rəqibləri ilə siyasi
mübarizədə də qalib gəldi...

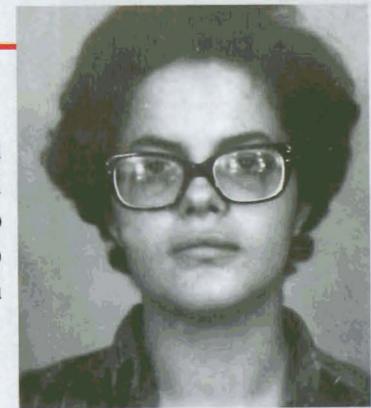

Dilma Vana Russeff (D.V.Rousseff)! O, adını ölkəsinin və dünyanın **TARİXİNƏ** **Braziliyanın ilk qadın prezident** kimi yazdı!

■ 14 dekabr 1947-ci ildə *Minas Gerais ştatında, Bel-Orizontda* (Bel Horizonte) dünyaya gəlmiş Dilma Vana Russeff ibtidai sinfə rəhbər məktəbində başlamışdır. 1962-ci ildə isə dövlət məktəbinə keçən Dilma orta təhsilini burada davam etdirmişdir.

■ Atası *Pedro Russeff (bolqarca Petr Rusev)* bolqar əsilli hüquqşünas, anası *Dilma Jane da Silva* braziliyalı müəllimə idi. Petr Rusev 1920-ci ildən Bolqarıstan Kommunist Partiyasının fəallarından olmuş, bu səbəbdən - siyasi əqidəsinə görə təqib olunmuş və təqiblərdən qurtulmaq üçün Fransaya köçmək məcburiyyətində qalmışdı. Sonra - 1930-cu ildə o, Pedro Russeff adı ilə Braziliyaya köçür amma tezliklə Buenos Ayresə (Argentinaya) gedir və bir müddət orada yaşayır. Bir neçə il sonra o, yenidən Braziliyaya (Sao Paulo) qayıdır və həyatını həmişəlik bu ölkə ilə bağlayır. Bizneslə məşğul olan Pedro Russeff Uberaba bölgəsinə səyahət zamanı tale onu gənc müəllimə Dilma Cane da Silva ilə görüşdürür və görüş onların ailə həyatı qurmasına qədər inkişaf edir. Bu evlilikdən onların İqor adlı oğulları, Dilma Vana və Zana Lucia adlı qızları dünyaya gəlir.

Evləndikdən sonra onlar Bel-Orizontidə yaşayırlar. Əmlakçılıqla məşğul olan Pedro Russeffin işləri yaxşı gedirdi və ailə maddi cəhət-

Diktaturaya qarşı mübarizə

Dilma Prezident **Juan Qulartın** devrildiği 1964-cü il hərbi çevrilişindən sonra siyasətlə maraqlanmağa başlamışdı. 1965-ci ildə Dilma Mərkəzi Dövlət Ali Məktəbinə daxil olur. Məktəb o illərdə ölkədə hərbi diktaturaya qarşı alovlu çıxışlar edən tələbələrə ilə tanınırdı. 1967-ci ildə o, Braziliya Sosialist Partiyasının 1961-ci ildə təsis etdiyi fraksiyaya (Politica Operaria-POLOP) daxil oldu. Daha sonra Dilma Russeff hərbi diktaturaya qarşı silahlı mübarizə ideyasını dəstəkləyən daha radikal fraksiyaya - "*Milli Qurtuluş Komandası*"na (*Comando de Libertacao Nacional, COLINA*) qoşulmuşdu. 1968-ci ildə "Milli Qurtuluş Komandası"nın lideri və Mərkəzi Dövlət Ali Məktəbində Dilma Marksizmi öyrədən Apolo Herinqerə görə Dilma bu qərarı fransız solçu filosofu **Regis Debrayın** o zaman Latin Amerikalı gənclər arasında kifayət qədər yayılmış "İnqilab daxilində

inqilab" əsərinin təsiri altında vermişdi. Bu dövrdə o, Sosialist Partiyasının üzvü **Klaudio Qaleno Linhareslə** tanış olmuşdu və bu da onun 1968-ci ildəki evliliyə həyatına başlanğıc vermişdi... (Lakin onların evliliyi müəyyən səbəblərdən uzun sürmədi.)

Dilma silahlı mübarizədə birbaşa iştirak etmir, daha çox *Həmkarlar İttifaqı* üzvlərinin marksizm müəllimi və "Piket" ("Tre Piquet) qəzetinin redaktoru kimi tanınırdı. Bununla belə o, silahla davranmağı öyrənmişdi, partizan taktikasına bələd idi. Fəaliyyətlərinə görə onlar daim hərbi diktatura tərəfindən təqib olunurdular və tez-tez yerdəyişmək məcburiyyətində qalırdılar. 1969-cu ildə Dilma və Qaleno Rio de Janeyroya köçmək məcburiyyətində qaldılar. Burada Dilma təşkilatın üzvlərinə silah və pul çatdırılması işinə baxırdı. Qaleno isə Porto Alegre-yə gizli işlərə nəzarət etməyə göndərilirdi. Gizli görüşlərin birində Dilma Braziliya Kommunist Partiyasının əsas simalarından biri, vəkil Karlos Araujo ilə tanış olur. O, Latın Amerikasına çox səyahət etmiş, Fidel Kastro, Çe Gevara kimi ünlü inqilabçılarla görüşmüş, Braziliya-da diktaturaya qarşı silahlı çatışmalarda iştirak etmişdi. 1969-cu ildə onun rəhbərlik etdiyi qruplaşma "Colina" ilə birləşdi və yeni "*Silahlı İnqilabi Avangard*" (VAR) təşkilatı yaradıldı. Dilma Russeff və **Karlos Araujo** onun əsas liderləri s

onunda idi. Bu inqilabçı təşkilata qarşı cinayət işi açan və üzvlərini təqib edən prokuror və polis rəisləri Dilmanı "*İnqilab Janna Darkı*" adlandırırdılar və vurğulayırdılar ki, məhz o, təşkilatın əsas lider və "baş mərkəz"lərindən biridir. O və inqilabçı dostları hərbi diktatura üçün özlərini "diktatura" mənbəyinə çevrilmişdi. Onların hərbi diktaturanı devirmək iqtisadi fəaliyyətlərinin ölkə içində özünə gətirəcəyi daha çox dəstək qazanması hərbi diktatura rejiminin onlara qarşı sort mübarizəsi ilə nəticələndi. Təşkilatı təqib edən hərbi diktatura Dilmanı partlayış planlarına və silahlıların maliyyələşməsi üçün bank qərtlərinə cavabdeh şəxs kimi ittiham edirdi. 1970-ci ildə onu həbs etdilər. Dilmanı 22 gün boyunca döydülər, işgəncə verdilər, elektrik cərəyanına qoşdular. Lakin o, təşkilat üzvlərinin adını çəkmədi. Dilma 2 il 2 aylıq həbs cəzasına məhkum olundu və 18 il müddətində siyasi hüquqlardan məhrum edildi.

1972-ci ildə həbsxanadan çıxan Dilma on kiloqram zəifləmişdi və əhəmiyyətli dərəcədə problemlər yaranmışdı. Həbsdən çıxdıqdan sonra o, Porto Alegre-də yaşadı və orada həbsxanada olan **Karlos Araujo** ilə görüşdü. Dilma ondan bir neçə gün sonra həbs edilən Araujo da 1974-cü ildə azadlığa buraxıldı. Azadlıqdan sonra hər ikisi "yalnız azadlıq azadlığı"ndan azad olmaq qərarına gəlib evləndilər... 1977-ci ildə dünyaya yeganə övladı, qızı **Paula** ona ikinci evliliyindən yadıqardı.

Siyasi kariyera yollarında

Dilma Rio Grande do Sul Federal Universitetinin iqtisadiyyat fakültəsinə daxil oldu. Lakin atdığı tələməsi hərəkatlarında iştirak etdi və təhsilini 1977-ci ildə başa vurdu. 70-ci illərin ortalarında Dilma ştatın iqtisadi

sahələrində işləyirdi. Onun siyasi fəaliyyəti isə tək leqal müxalifət partiyası olan “Demokratik Hərəkət”la bağlı idi. O, partiyanın Sosial və Siyasi araşdırmalar İnstitutunda toplantılar təşkil edirdi. Sao Pauloda bir qəzet onu “ictimaiyyətə si-
zan 97 inqilabçıdan biri” adlandırırdı.

80-ci illərin əvvəllərində ikipartiyalı sistemin ləğvindən sonra Dilma və Karlos Araujo Leonel Brizola ilə birləşərək Demokratik İşçi Partiyasını təsis etdilər. Uğurlu siyasi ittifaq alınmışdı, artıq 1985-ci ildən etibarən Dilma bələdiyyə orqanlarında yer tuturdu. 1985-ci ildə o, Porto Alleqre bölgəsinin meri seçkilərində Karlos Araujo ilə birlikdə Alceu Col-
laresin seçki kompaniyasının böyük hissəsini öz üzərinə götürdü. Alceu Col-
lares mer seçildikdən sonra Dilma Russeff Porto Alleqre ştatının bələdiyyəsində maliyyə işləri üzrə katib kimi öz
kariyerasına başladı. Alceu Collares 1988-ci ildə vəzifəsindən ayrılan zaman Dilma Russeffin bacarıqlı, dürüst və fə-
aliyyəti şəffaf bir şəxsiyyət olduğunu vurğulayırdı. 1990-cı ildə Alceu Collares qubernator seçildikdən sonra Dilma Russeff İqtisadiyyat və Statistika qurumuna
rəhbər təyin etdi. 1993-cü ildə isə o, Rio Qrand do Sul ştatının Energetika və Nəqliyyat katibi vəzifəsinə təyinat alır. Al-
ceu Collaresin səlahiyyət müddəti bitdikdən sonra Dilma Russeff yenidən İqtisadiyyat və Statistika qurumuna qayıtdı.

1998-ci ildə Demokratik İşçi Partiyasının dəstəyi ilə Zəhmətkeşlər Partiyası Rio Qrand do Sul ştatında qubernator seçkilərini qazanırsa da Dilma yenidən ştatın energetika və nəqliyyat katibi təyin olundu. Artıq bir müddət sonra onun uğurlu fəaliyyəti ictimaiyyətin diqqətini və rəğbətini qazanmışdı. Onun dövründə əyalətin elektrik təchizatı və xidməti 46% artmışdı.

Dilmanın Zəhmətkeşlər Partiyasının lideri **Luiz İnacio Lula da Silva** ilə tanışlığı məhz bu dövrə təsadüf edir. Silva 2003-cü ildə prezident seçkilərini qazanınca Dilma Russeff öz hökumətində Energetika naziri vəzifəsinə təyin edir. Praqmatik bir siyasətçi olan Dilma Russeff Braziliyanın enerji təminatını yaxşılaşdırmaq, enerji çatışmazlığını sürətlə həll etmək üçün özəl sektora böyük önəm verir. O, özəl sektorun xüsusi rol oynadığı enerji istehsalı siyasətini irəli sürür. Eyni zamanda, tutduğu vəzifə gərəyincə, özəl sektorla danışıqlarda dövlət maraqlarını yüksək səviyyədə qoruyurdu. Dilma Russeff Petrobas neft axtarma platformalarının Braziliyada qurulmasına rəhbərlik edərkən 30.000 yeni iş yerinin yaranmasına nail oldu. Neft axtarmada Petrobas tərəfindən istifadə edilən təchizatın 65%-i ölkə içərisində emal edilən istehsal edilməyə başlandı. 2003-cü ildə o, “Luz para Todos” (Hər kəs üçün elektrik) proqramını irəli sürdü və həyata keçirməyə başladı. Proqram ilk öncə ölkənin şimal-şərq bölgəsi başda olmaqla o

dent seçkilərini hadisə kimi qiymətləndirmədi. 192 milyonluq Braziliya xalqının böyük hissəsi Dilma Russeffin qələbəsinə təbii (gözlənen) olay kimi qarşıladı.

Dilmanın siyasi arenada sıçrayışında öncəki Prezident Luiz İnacio Lula da Silvanın onun namizədliyini dəstəkləməsi də böyük rol oynamışdı. Konstitusiyaya müvafiq olaraq, üçüncü dörd illik müddətə prezident seçilə bilməyən Lula da Silva Dilma Russeffi dəstəkləmişdi.

Keçmişdə ayaqqabı təmizləyici olan Lula da Silva 8 il Braziliyaya başçılıq etmişdi. O, bu ölkənin tarixində reytingi 80%-i keçən ən ünlü prezidentdir. Braziliyanın ən populyar prezidenti olaraq bilinən Lulanın 8 illik iqtidarı dövründə ölkə iqtisadi böhrandan sürətlə çıxaraq dünyada siyasi və iqtisadi sahədə çox önəmli bir ölkə vəziyyətinə gəlmişdi. Ölkə içərisində bu qədər böyük nüfuzə malik bir liderin dəstəklədiyi namizədin seçkilərdə qələbə qazana biləcəyinə heç kəsin şübhəsi yox idi.

Latın Amerikasız üzrə Oksford Tədqiqatlar Mərkəzinin direktoru professor Timoti Pauer "The Daily Telegraph" qəzetinə verdiyi müsahibəsində, əlavə etmişdi ki, braziliyalılar xarizmatik sabiq prezidentin Dilma Russeffi dəstəklədiyini biləndən sonra onun daha qızgın tərəfdarı olmuşdular. Braziliyalıların çox hissəsi yaşam şərtlərinin yaxşılaşdığını

göstərdi. Lula da Silvaya borcludur. Onun hakimiyyəti illərində əhalinin gəlirli qatının xüsusiyyəti 50%-dən 25%-ə endi. Üstəlik, **Braziliya 2014-cü il Futbol çempionatını və 2016-cı il Olimpiya oyunlarını öz torpaqlarında keçirmək haqqını əldə etdi ki, bu braziliyalılar üçün hər hansı iqtisadi nailiyyətdən heç də az dəyərli deyildir.**

Dilma Russeffin başçılıq etdiyi Braziliya inkişaf yolundadır. Ölkəyə yerli və xarici yatırımçıların axını davam edir. Braziliya iqtisadiyyatı son 20 ildə görünməmiş sürətlə inkişaf edir.

Xanım liderin şəxsi həyatından fragmentlər

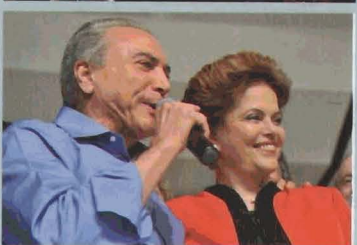
2000-ci ildə Dilmada limfatik düyünlərin xərçəngi xəstəliyi aşkarlandı. Xoşbəxtlikdən xəstəlik hələ erkən mərhələdə idi. 4 ay xərçəngə qarşı kimyəvi üsulla müalicə aldı, nəticədə saçlarını itirdi. O, qətişən Dilma Russeff pariklə gəzməyi öyrəndi.

Dilma Russeff güclü qadındır. O, güclü olduğunu təkcə siyasi maddələrdə sübut etmədi, bu gün həm də seçicilərinə xərçəng xəstəliyinin öhdəsindən necə gəldiyini iftixarla danışır.

Dilma tarixlə maraqlandığını, operanı çox sevdiyini deyir. Sevimli aktrisası **Fernanda Monteneqrodur.**

Dilma iş aludəçisi və adlı-sanlı mütəxəssis kimi ad çıxarmışdır, lakin işin sobirle dinləmək qabiliyyəti onu başqalarından fərqləndirir. Lakin iş həyatında qazandığı uğurlar onu şəxsi həyatında müşayiət etmirdi. Dilma 2000-ci ildə, ikinci həyat yoldaşı Karlos Araujodan ayrıldı.

Braziliya dedikdə, aqlımıza ilkin olaraq, **futbol, kofe və rəqs** gəlir desək, yanlış olmaz deyə düşünürəm. Biz qəhrəmanımızın futbol oynamağa, kofe içməyə və rəqs etməyə münasibətini bilməsək də, onun peşəkar siyasətçi olduğunu qəbul edirik. Və bir qadın siyasətçi olaraq daha çox insancıl bir kurs izləyəcəyinə (izlədiyinə) inanırıq. Necə ki, onun vədləri, öhdəlikləri də məhz bu yöndə fəaliyyət prioritetlərindən xəbər verirdi... Bu kursa (insancılığa!) sadıqlıq onun işıqlı simasından və simasına yansımış ruhundan da görünür məncə...

Üstəlik, o, adını **TARİXə** yazmağı bacarmış qadınlardan biri olaraq bir cığır açıb. **Milyonlarla gənc qızı və qadını uğura səsləyən bir cığır...**

Linda Vaçner

«Bunu indi et!»

■ Onu xaraktercə ən sərt kişi rəhbərlərinə bənzədirdilər.

■ O, sərt, lakin ədalətlidir!

Linda Vaçner (*Linda Joy Wachner*) bütün gənc qızların arzuladığı hər şeyə sahib oldu. O, gənc ikən xəyalında canlandırıqlarını həyata keçirməyə nail ola bildi. Onun uğurlarının arxasında çox güclü enerji, möhkəm iradə və "A" kateqoriyalı işçi etikası dayanır. Linda Vaçner *heç nəyə fikir vermədən yalnız irəliyə* doğru addımlayırdı. İndi isə o, kişilərin çoxluq təşkil etdiyi bir sahədə nüfuzlu korporasiya rəhbəridir!

Dünyanın ən böyük və nüfuzlu beş yüz kompaniyasına nəzər salsaq onların sahibi olan çox az qadın görə bilərik. Linda Vaçner məhz gələcək olaraq kişilərin meydanı sayılan biznesdə qadının nələrə qadın olduğunu nümayiş etdirdi! O, bunu öz qətiyyətliliyi, israrlılığı, məqsədyönlülüüyü və tükənməz enerjisi sayəsində bacara bildi.

Hər şey Linda 11 yaşında gipsə düşdüyü vaxtdan başladı... Həmin vaxt Linda özünə söz verdi ki, nə vaxtsa şəxsi kompaniyasını yaradacaq. O, nəinki öz arzusunu həyata keçirdi, hətta ondan artıqna nail oldu, belə ki, rəhbərlik etdiyi "Warnaco" indi Amerikanın ən nəhəng şirkətlərindəndir!

Xanım Vaçner uğura qıraqdan çox da önəmli görsənməyən kiçik bir yardım sayəsində nail olmuşdur. Onun arzusu vardı və o yorulmadan işləyir, arzusunu həyata keçirməyə can atırdı. Linda çoxlarından cəsarətli idi və qarşısına çıxan adamların çoxu iflasa uğramasının səbəbini anlamırdı. O, məqsədə doğru ildırım sürəti ilə gedirdi. Bu enerjili qadın öz işini məvacib-qiymət, vergi-gəlir, səhm-qazanc nisbəti üzərində qururdu. - Vaçner şöhrəti bu möcüzəli barometri ilə ölçürdü, onunla işləyənlər də bunu yaxşı bilirdilər.

"Fortune" jurnalının 15 yanvar 1992-ci il sayında Linda artıq "Amerikanın ən çox uğur qazanmış iş qadını" adlandırıldı! Ümumiliklə,

1991-ci ildə Linda Vaçnerin gəliri təqribən iyirmi üç milyon dollar təşkil edirdi. Bu mükəmməl rəhbər ciddi rəqabət şərtləri altında kampaniyaya başçılıq etməyi, onun işini kökündən dəyişdirməyi və alıcı bazarı cəlb etməyi bacaran ilk qadın oldu! "Warnaco"-nun başçısı kimi, Vaçner kampaniyanın borclarını ödədi və səhmlərini 75%-ə qədər artdı. *O, qənaətlə yığdığı 10 milyon dolları dövrüyyəyə buraxdı və 1993-cü ildə həmin məbləğ yetmiş iki milyon dollara qədər artdı.* 40 il ərzində kiçik ticarətdən bu sahədə kariyeranın zirvəsinə qədər yüksələn Vaçneri, haqlı olaraq yaradıcı zəka hesab edirlər!

Linda Coy Vaçner 3 fevral 1946-cı ildə Nyu-Yorkda, Forest Hillsdə (valideynlərinin yaşlı vaxtında) dünyaya gəlmişdir. Atası **German**, Nyu-Yorkda xəz ticarəti ilə məşğul olurdu, anası **Şirli** isə evdar qadın idi. Linda ailənin ikinci övladı idi. Bacısı ondan 18 yaş böyük olduğundan ailənin bütün diqqəti ona yönəlmişdi. Lindanın ata-anası çox mehriban və qayğıkeş idilər. O, sonralar xatirələrində ata-anasının onunla çox erkən yaşlarından böyük kimi rəftar etdiklərini deyirdi. Məliyyətcə yəhudi olan valideynləri onda çox dəyərli bir xüsusiyyət - özünəsayğı tərbiyə etmişdilər. Ailənin tək kiçik yaşlısı olduğu üçün Linda vaxtını böyüklərin əhatəsində, ya da tənhalıqda keçirirdi. Həminə o, müstəqil yaşamağı bacaran, heç kimin mənəvi dəstəyinə ehtiyacı olmayan bir şəxsiyyətə çevrildi. Ata-anası tez-tez onun nə qədər mükəmməl olduğunu, heç bir zaman səhv edə bilməyəcəyini düşünərkən, Lindaya özünəsayğı hissini təlqin edirdilər.

Lindanın on bir yaşında sinif yoldaşlarından biri oturacağı onun altından çəkmişdi. Bu hadisə onun bütün həyatını dəyişdi. Özünü bu hadisə belə deyir: *"Həmin bədbəxt hadisə mənim həyatımda onurğa sütunumda əməliyyat aparıldı və mən on üç yaşına qədər gipsdə qalmalı oldum".* Xəstəxanadan çıxandan sonra Linda daha iki il hərəkətsiz qal-

di. O, həmin günləri belə xatırlayırdı: ***"Mən özümü çox tənha hiss edirdim, gələcəyi görəcəyimə əmin olmadan yalnız gələcək barədə düşünürdüm. Sonralar bəzən çox yorulanda hələ də üzərimdə həmin ağırlığı hiss edirdim."***

Vaçner uşaqlıqdan çalışqanlıq ilə seçilirdi. O, məqsədinə çatmaq üçün amansız gerçəkliyin tələb etdiyi hər şeyi edirdi. Beləcə o, irəliyə doğru addımlayırdı. Linda 16 yaşında orta məktəbi bitirdi və Bufalo Dövlət Kollecinə daxil oldu. İş administrasiyası sahəsi üzrə ixtisaslaşdı. İşləməyə həvəs Vaçnerdə hələ təhsil aldığı illərdə yaranmışdı, oxuduğu zamanlar o, tətildə Nyu-York univermağında işləyirdi. Təhsildən daha çox ictimai işlərdə fəallıq nümayiş etdirən Vaçner, həmçinin, dekan ofisində işləyir, imtahanlara nəzarət edirdi. Tennis oynamağı, xizəkdə sürüşməyi çox sevirdi.

Linda 1966-cı ildə, 20 yaşında olarkən kolleci bakalavr dərəcəsi ilə bitirdi və tikiş sənayesinə aid məhsulları pərakəndə satmaqla karyerasını qurmağa başladı. Amma bu, hələ az idi: "öz sahəsi"ndə karyera qurmaq kifayət deyildi. Linda uşaqlıq arzusunu - öz şəxsi şirkətini qurmaq istəyini həyata keçirmək üçün əlindən gələni edirdi.

Vaçner bütün yaradıcı insanlar kimi hər şeyi "sıfır"dan başladı. Onu Nyu-York ticarət şirkətinə həftədə 90 dollar müqabilində alıcı assistenti kimi götürdülər. - **Lindanın ilk "vəzifə"si, menecment dili ilə, bazarın öyrənilməsi üzrə nümayəndə olsa da, əslində o, buyruqları yerinə yetirən sıradan işçi idi.** Lindaya həvalə edilən ilk tapşırıq univermağın bir mərtəbəsinin daimi alıcılarının müəyyənləşdirilməsi olmuşdu. Bu, onun heç zaman unutmayacağı qiymətli bir təcrübə oldu, çünki iş əsnasında Linda alış-verişin əsas məqamlarını seyr edirdi. İlk işində Linda alıcı sorğusunun iş üsulunu mənimsədi və hansı məhsulun hansı şəraitdə yaxşı satıldığını müəyyənləşdirməyi öyrəndi.

1967-ci ildə Hyuston Foley univermağının açılışında iştirak etmək və orada alıcı assistenti olmaq üçün Vaçner böyük bir məsafə qət etmə-

li oldu. O yenə də vaxtının çoxunu univermağı öyrənməyə və alıcıların ehtiyaclarını müəyyən etməyə sərf etdi. Tədrisən o, ilyarım vaxt müddətində istifadəçi sorğusu üzrə ekspert kimi təcrübələrini təkmilləşdirirdi. 1969-cu ildə "Macy's" şirkəti Vaçneri alt paltarları satıcısı kimi işə götürdü. Üçün o, yenə də Nyu-Yorka qayıtdı. Artıq öz sahəsində Linda Vaçnerin - həyatı təkrərlər üstündə keçən gənc xanımın adı hallanmağa başlamışdı, belə ki, o, yeni tapşırıqları tərəddüdsüz alır və heç bir işi yerinə yetirməkdən çəkinmirdi. O, hər işi öz məqsədinə gedən yolla qəbul edirdi, onu hədəfindən ayıran (yaşadığı!) Zaman və Məsafədən qorxmurdu... Vaçner özünün ilk məqsədlərindən birinə **22 yaşında çatdı: o, Manhattanın 34-cü küçəsinin** "Macy's" univermağının **topdansaşatış üzrə ən gənc əməkdaş** oldu. 1969-cu ildə **1974-cü ilə qədərki beş il ərzində Vaçner "Macy's" univermağının geyim əşyaları üzrə eksperti kimi çalışdı.**

"Macy's"dakı işi ilə bağlı Mayamidən Nyu-Yorka uçan Linda, gələcək həyat yoldaşı **Seymur Appelbaumla** tanış olur. Bu tanışlıq onların həyatı qurmasına gətirib çıxarır. Appelbaum Vaçnerin həyat yoldaşıdır. O, indiyə qədər həyat yoldaşı ilə çox böyük ehtiramla xatırlayır: "Həyat yoldaşım ilk şəxs idi ki, qarşıya qoyduğum bütün məqsədlərə çatacağımə inanırdı. Mən bu barədə düşündüm və ona inanmaq qərarinə gəldim."

Appelbaum Vaçneri karyera qurmağa həvəsləndirirdi. 1974-cü ildə Vaçner "Warnaco" şirkətində işə girdi. O, qadının biznesdə uğurda təsəvvürləri alt-üst edərək, 1975-ci ildə şirkətin tarixində ilk qadın vitse-prezident oldu. Şirkətin prezidenti yeni vəzifəyə təyinat etdiyi zaman: ***"Siz xidmətdə kifayət qədər tələbləriniz. Bundan artığını gözləməyin."*** demişdi. Prezident Vaçnerə eyhamla baxırdı ki, qadın-rəhbər kimi o, bu vəzifəyə qatıq qalxa bilməyəcək. Lakin belə

məhdudiyyət Linda üçün deyildi. On bir il sonra rəqabət nəticəsində şirkətin rəhbərinə çevrilən Linda "intiqa"m"ını alacaqdı...

Vaçner "Warnaco"-da reklam şirkətinin müdiri Meri Uelslə tanış oldu. "Warner" firmasının hesablarını müstəqil şəkildə

idare edən Uels sadə makinaçılıqdan Medison-Avenyunun zirvəsinə qədər gəlmişdi. Məhz bu özəlliyinə görə o, Vaçnerə bənzəyirdi. Vaçner kimi o da açıq sözlü, sərt və inadkar idi. Biznes sahəsində Vaçnerin bələdçisi olan Uelsi o, həyatına düşən ilk işıq hesab edirdi: **"O, mənə gələcəyimə inananlardan idi."** Belə də oldu. Uels Linda Vaçneri "Max Factor" şirkətinin təsisçisi, "Norton Simon"-un sədri Devid Mahouniyə təqdim etdi. 1979-cu ildə Mahouni 33 yaşlı Vaçnerə, "Max Factor" şirkətinin əsas ofisi - Los-Ancelesdə yerləşən Amerika bölməsinin prezidenti vəzifəsini təklif etdi. Çoxmilyonlu kapitalla malik şirkətə rəhbərlik etmək üçün bu... çox gənc yaş idi. Üstəlik, Vaçnerin prezidentlik təcrübəsi də yox idi. Bununla belə, yeni vəzifə onun arzularının açarı oldu. Vaçnerin fikrincə, bu, onun biznes aləminə nüfuzlu şəxs kimi daxil olmasında həqiqi sıçrayış oldu. Vaçner deyirdi: **"Mənə bir çox insan kömək etdi. Lakin Devid Mahouni məni "Max Factor" şirkətinin prezidenti təyin etdi, bu, böyük nailiyyət idi."**

Xanım Vaçnerin "Max Factor" yürüyüşü

"Max Factor" şirkətinin ildə 16 milyon dollar kəsiri olurdu. Vaçner başladığı ilk iş ilində geriləməni dayandırdı, ikinci ildə isə itkini 5 milyon dollara qədər azaltmışdı! Növbəti iki ildə o, sözün əsl mənasında, qəhrəmanlıq göstərərək, durumu dəyişdi: Gündən-günə artan kəsir gündən-günə artan gəlirə çevrildi! Şirkət "Max Factor"-un 1984-cü il

də üç ödənilən "Le Jardin" yeni ətirini alıcılara təqdim etdi. Vaçner şirkətinə sistemində etdiyi dəyişikliklər və möhkəm xarakteri sayəsində uğur qazanmışdı. Şirkət heyətini köhnə işçilərdən kütləvi şəkildə tənizlədiyinə görə ona **"Baltalı qadın"** ləqəbi verilmişdi...

Məhz "Max Factor"-da işlədiyi dövrdə Linda Vaçner menecment sahəsinə aid özünü **"Bunu indi et!"** prinsipini tətbiq etməyə başladı. Onun fikrincə, hər rəhbərin bir məktəbli kimi, problemləri və yeni imkanları qeyd etməyi gündəliyi olmalıdır. "Bunu indi et!" prinsipi şirkətin əsas şüarına çevrildi və bütün ofislərinin xatirə lövhələrinə çaplandı. "Max Factor"-da işləyərkən o, sərt təlimatlar verən və hər bir işi ciddi nəzarət edən rəhbər kimi tanınırdı. Vaçner onun arxasınca işləyənlərdən qorxmurdu. Bəziləri onu bacarıqlı hesab edir, digərləri gördükləri "ən pis menecer" adlandırır. Vaçnerin iş üslubunu qurbanlarından biri deyirdi: **"Onun xarakteri ən sərt kişi-rəhbərin xarakterinə bənzəyir."**

"Max Factor" şirkətindəki işi barədə Vaçner özü: **"Şirkəti iflaslaşdırmaq üçün onu kökündən dəyişmək istəyirsinizsə, sərt, təkin ədalətli olmalısınız"** deyirdi. Vaçnerin iş üslubu - iş son dərəcə dəqiq ümumi nəzarətdən ibarətdir. Onu nəticə maraqlandırır. Əgər işi qane etməsə, buna görə məsuliyyət daşıyan əməkdaş dərhal işdən azad olunmalıdır.

"Max Factor"-dakı fəaliyyəti Vaçnerə kapital yığmaq, həyatının mənası olan şəxsi şirkəti yaratmaq üçün əməliyyatları öyrənmək qədər təcrübə qazanmaq imkanı verdi. Vaçnerin qolbində bəslədiyi arzu 1984-cü ildə həyata keçdi. O, şirkəti almaq üçün Nyu-Yorkdakı investisiya şirkətidən 280 milyon dollar götürməyə nail oldu. Buna etiraz edən Əməkdar Şurası satış qərarını ləğv etdi. Vaçner istefa verdi. O, səhmlərin nəzarətini özünə almaq üçün bu əməliyyatı müsbət şəkildə həyata keçirməyi qərara aldı. Vaçner və daha iki investisiya şirkəti "Rev-

lon" şirkətinin səhmləri üçün 905 milyon dollar təklif etdi. Sövdələşmənin baş tutmasına az qalmışdı ki, "Pantry Pride" şirkətinin rəhbəri Ronald Pelmen onları qabaqladı və "Revlon"u 1,8 milyard dollara satın aldı. Lakin Vaçner geri çəkilmək istəmirdi. O, "Drexel Burnum Lambert" bank investisiya şirkətini "Warnaco"nu almaqda ona kömək etməyə razı saldı. Beləcə o, şirkətin sadə satıcısından vitse-prezidentinə qədər yüksəldi. Vaçner 500 milyonu şirkətin borcunun ödənməsi hesabına başa gələn 550 milyon dollarlıq səhmə sahib oldu. Bu hərtərəfli düşünülmüş addım idi...

Belə ticarət hələ görünməmişdi, ilk dəfə idi ki, "Fortune" jurnalının reytinginə görə 500 nəhəng şirkətdən birinin nəzarət paketinin sahibi qadın idi. Vaçner riskli bir işə başlamışdı: gələcəkdə hərəsi 4,60 dollar dəyərində daha 1,3 milyon səhmin alınmasını nəzərdə tutan razılaşma ilə birlikdə şirkətin 770 min səhmini almaq üçün bütün sərvətini - 10 milyon dollarını ortaya qoymuşdu. **"Mən malik olduğum hər şeylə risk etdim. Çünki o şirkəti almalı idim. Mən bütün pullarımı konveyerə qoydum"** - Linda "Ms" jurnalına müsahibəsində deyirdi.

Vaçner kampaniyanı aldı, rəhbərlik etdiyi növbəti beş il ərzində məhsulun həcmi 30%-dək, qazancını isə 145%-dək artırdı və bu hesabla da borcunu 40%-dək azaltdı. 1991-ci ilin oktyabrında o, yenə də səhm aldı. Çox keçmədi ki, Vaçnerin 25 dollara aldığı səhmlərin qiyməti 35 dollara qalxdı. Nəticədə bu riskli iş ona mənfəət qazandırdı. Vaçner qoyulmuş sərmayənin cəmi 10%-ni təşkil edən sərvəti ilə risk etmişdi. 1993-cü ildə onun gəliri 100 milyon dollara çatdı. Lindanın illə də 3 milyon dollar gəlir əldə etməsinin səbəbi o idi ki, o, hələ də məcüzəvi iş tərzini davam etdirirdi. Onun ailəsi yox idi, lakin çəkinmədən bildirirdi ki, şirkət onun ailəsidir. 1992-ci ildə "Cosmopolitan"ə verdiyi müsahibəsində şəxsi həyatı barədə suala Vaçner belə cavab verir: **"Biznesin mənim həyatımda birinci yerdə dayandığını qəbul edən şəxsi tapmaq qeyri-mümkündür."**

Vaçner "Warnaco"nun məhsullarının və əməkdaşlarının qoruyucu müdafiəsinə çevrildi. Şirkətin gəlirinin 60%-ni alt paltarlarının, 32%-ni kişi geyimlərinin və 8%-ni müxtəlif ticarət məhsullarının istehsalından gələn qazanc təşkil edirdi. "Warnaco"nun məhsulları yaxşı tanınır, çünki onlar "Valentino", "Scaasi", "Ungaro", "Bob Mackie", "Blanche", "Fruit of the Loom" şirkətlərinin, həmçinin "Warner & Childs" alt paltar şirkətinin sifarişlərini qəbul edirdi. Kişi geyiminin istehsalı "Christian Dior"run, gödəkçələr "Hathaway", "Chaps"ın, idman geyimləri "Golden Bear", "Puritan" və "Valentino"nun idi. (Şirkət ümumi şirkətlər üçün də geyim istehsal edir.)

Linda Vaçner öz məqsədinə çatdı. "Fortune"jurnalının reytinginə daxil olan şirkətlərdən birinə o, 45 yaşında rəhbərlik etməyə nail olmuşdu. İndi o, tarixə şirkət rəhbəri olaraq düşmüş üç qadındandır: Meri Kay Ey ("Mary Kay Cosmetics"), Ketrin Qrehem ("Washington Post") və Linda Vaçner ("Warnaco").

Linda Vaçnerin növbəti hədəfi sərfəli qiymətə malik geyim istehsalıdır. Bu, onun sözləridir: "Geyim əldə etmək də koka-kola almaq kimi asan olmalıdır." Bu, zəhmət tələb edən, lakin zəhmətə layiq bir işdir. Səhmdarlar da Linda Vaçnerin tərzini bəyənirlər, çünki, hər zaman gərəqli işlər haqqında danışır, məsələn, vergi verdikdən sonra qalan gəlir barədə.

Gipsdə olarkən, balaca Linda özünə söz vermişdi ki, nə vaxtsa o, Triboro körpüsündən təcili tibbi yardım maşını ilə deyil, şəxsi kadillakında keçəcək. Linda verdiyi sözü yerinə yetirmək üçün yaşadı. İndi o istəsə, limuzin istehsal edən şirkəti ala bilər.

Vaçner torzi "patoloji nəzarət"in klassik nümunəsidir. Rahat olması üçün onun ətrafda baş verən hər bir şeydən xəbəri olmalı, şirkətin bütün işlərinə nəzarəti özü həyata keçirməlidir. Uşaqlıqda keçirdiyi tənqidi və özünü qapanma sonralar onda şöhrət qazanmaq istəyinə çevrilmişdir. Onun özünü qiymətləndirməsi biznes sahəsindəki uğurlarına bağlıdır. Nöyin bahasına olur-olsun udmaq istəyən Vaçner, bu tip

insanlara xas olan "sürət xəstəliyi" nə tutulmuşdur. Tez-tez da-nışmaq cəld hərəkətlər etmək, hətta yeməyi də sürətlə yemək Vaçnerin təbiəti zidir. Sakitlik onun üçün deyil. Nitqi qısa və konkret olur. Vaçner məsələləri ümumiyyətlə qıxdıqda və yaxud sadəcə televizor izlədikdə özünü gündəlik iş hesab edənlərdəndir. O, televizor seyr etməklə iş jurnalının yoxlanılmasını bir araya sığışdırır, sahildə günəş şüalarını isə şirkətin bələdiyyə cəsi üzərində işləməklə qəbul edir. Vaçner həmişə tələsir, hətta yoldaşının yanında oturduqda belə...

Vaçner işlərini ofisdə başa çatdırmağa çalışırdı, lakin iş o yerə qədər getmişdi ki, ümumiyyətlə, ofisi tərk etmək istəmirdi. O deyirdi: *"Arıqla və özüm ilə iş aparmıram, işlərimi bitirənə qədər kabinetimdə olacağam. Məsələ burasındadır ki, bəzən, ümumiyyətlə, ofisdən getməliyəm."*

Xanım Vaçner dedi-qodu etməyi xoşlamır, gərəksiz söhbətlərdən qaçır. Bütün görkəmli şəxsiyyətlər kimi, o da yalnız qələbə əzmi ilə yaşayır. Düzdür, biznes sahəsində o, rəqəmlərlə işləsə də, istehsalatda yaxşı gedib-getmədiyini intuisiya ilə hiss edir.

Vaçner yeni açılmış müəssisələrin ehtiyac və imkanlarına anlayışla yanaşır. Yeni-yeni zirvələr fəth etmək ona xüsusi zövq verir. O, hətta özünün riskə olan marağına meydan oxuyaraq, təyyarə sürmədə öyrənmişdir. Lakin Manhattendəki ofisində oturan Linda Vaçner pilotluq həvəskarı hesab etmək olmaz. O, çağdaş bir şəhərdə şirkət rəhbəridir, onun biznesdə və həyatda hərəkət tərzini möhkəm iradə və dözümlü olmaqdır. Məhz bu xüsusiyyətlər ona kişilərin hakim mövqeyə tutduğu sahədə uğur qazanmağa imkan vermişdir. Linda Vaçner başqalarının hisslərinə önəm vermir, çünki qarşısına qoyduğu məqsəd hər şeydən üstündür. *(Vaçnerin zəif nöqtəsi də vardır: çalışan qadınları qarşı özünəməxsus mərhəmət hissi onun sərt görkəminə bir qədər yumşaqlyq qatır. Bəzən o, şirkətin uşaqlı qadın işçilərinin əmək haqqını uzadılmış iş günlərində artırır.)*

* * *

Vaçner karyeranı hər şeydən üstün tutan tipik yaradıcı şəxsiyyətdir. O, peşəsi xatirinə analıqdan da imtina etmiş, 1983-cü ildə həyat

şirkətinin vəfat edəndən bəri "Warnaco"dakı fəaliyyətini hər kəsdən və hər şeydən üstün tutmuşdur. Linda Vaçner 59 yaşda Seymur Appelbaum ilə ailə həyatı quranda 27 yaşın içindəydi. Appelbaum onun həyat yoldaşı, sevgilisi, ən etibarlı dostu - bir sözlə, ona ən yaxın bir adam idi. Ləndadan 31 yaş böyük olan Seymur Appelbaum 1983-cü ildə, 71 yaşında vəfat etdi. Sonralar ailə qurmadığına görə təəssüf hissi keçirirdi. Evlilik illərdə Linda həyat yoldaşının həmişə ürək ağrısından əziyyət çəkdiyinin şahidi olurdu. Linda, *"Həmişə düşündüm ki, mənə atanın övladının olması doğru olmaz. Mən necə də yanlışlıq etdim! İndi həyatı paylaşdığım bir övladım olsaydı çox yaxşı olardı!"* deyirdi. Və 1992-ci ildə "Working Woman" jurnalına verdiyi müsahibədə analıqdan imtina etməsinin səbəbini belə açıqlayırdı: *"Düşünürəm ki, mənim həm uşaq tərbiyə edib, həm də bizneslə məşğul olmağı kifayət qədər vaxtım olmazdı."*

Vaçner 1990-cı ilin iyununda çıxan "Cosmopolitan" jurnalına verdiyi müsahibədə öz həyat fəlsəfəsini qısaca şərh etməyə çalışdı: *"Mənə elə gəlir ki, mən şirkəti öz ailəm etmişəm."* O, həmişə öz işini sevdiyi olmuşdur. Linda demək olar ki, yatmırdı və o qədər işləməli ki, künclərsə vaxt keçirmək, əylənmək yadına belə düşmürdü. Həyatı qaldığı bir ənənəsi vardı - Milad bayramında və Şükran günündə şirkətlə sürüşmək. O, bütün yeni iş ortaqlarına: *"Biznes hər şeydən vacibdir"* deyir.

Lindanın 23 yaşında ikən atasını, 1981-ci ildə yeganə bacısı Barbaranı, nəhayət, 1987-ci ildə anasını itirdi.

O, səmimiyyət və şəxsiyyət qələbəyə olan inamı sayəsində yüksək məqamları fəth etdi. O, yalnız qələbə qazanmaq üçün yaşayır, hisslərinə əl atmırmır və rəqiblərinə fürsət vermir. Uğur qazanmış rəhbər və qadın imicinə malik olan Vaçnerin uğurları onun düşmənlərinin sayını artırırdı. Keçmiş şirkət rəhbərlərindən biri deyirdi: *"Linda qarşısına çıxan hər kəsi 'əzib keçdi'. O, finiş lentinə birinci çatmaq üçün əldə gələn hər şeyi edər".* Korporasiyadakı ilk rəhbəri isə onu təbrikləyirdi: *"O, sözünü birbaşa deyir. Mənə elə gəlir ki, mənə əsaslılıq və dürüstlüyü insanları qorxudur."*

Xanım işadamı haqqında daha bir neşə söz

Başladığı hər bir işi çox asan və mükəmməl şəkildə yerinə yetirən Vaçnerin biznes aləminə böyük təsiri oldu. Onun bayram və bazar günlərini də daxil etdiyi iş tərzini çoxları başa düşmür. Vaçnerin uğurları ona zənginlərə xas olan vərdisləri həyata keçirməyə imkan verdi: o, xizək sürmə fanatıdır; Aspendo (Kolorado) çağdaş kotteclərin sahibidir; Los-Ancelesdə və Nyu-Yorkda evləri var.

Qeyri-adi iş planına malik olan Linda Vaçner onun qarşısızalınma tempinə uyğunlaşa bilməyən rəhbərlərə acımır.

İllik gəlirinin 3 milyon dollar olması Vaçneri Amerikanın ən yüksək maaşlı rəhbərlərindən biri və dünyanın ən yüksək maaşlı rəhbər qadını etdi. Vaçnerin 23 milyon dollarlıq gəliri 1991-ci ildə Uol-Strit rəhbərliyini heyratə saldı. O, keşməkeşli həyat yolunda çətinliklərlə qarşılaşdı, zərbələr aldı, lakin bu, onun məqsədə çatmaq istəyinin qarşısını ala bilmədi.

Məqsədə çatmağın həzzi, görünür, ancaq həyatında bunu bacarmış adamlara tanışdır! Əziz oxucum, bu tanışlıq üçün - məqsədə çatmaq üçün xanım Linda Vaçnerin həyatı ilə tanışlıq bəlkə də sənin həyatında bir rol oynadı...

Linda B. Bak

**«HƏR ŞEY UNUDULUR»
amma**

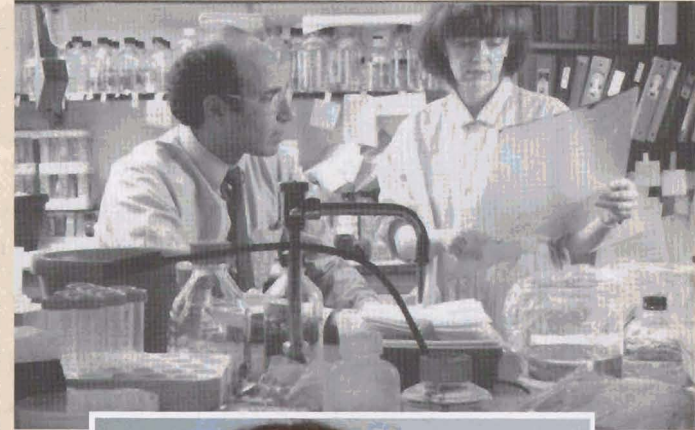
«HEÇ NƏ YADDAN ÇIXMIR»

- O, tibb elminə böyük töhfələr verməklə, fiziologiya və təbabət üzrə Nobel ödülünə layiq görülməklə (2004) adını dünya tarixinə yazdı!
- O, Nobel ödülünə **“İyilmə reseptorları və iyilmə orqanlarının sensor sistemlərinin təşkilinin uğurlu tədqiqinə”** görə layiq qörülüb!
- Bu böyük ALİM, İCTİMAİ-SİYASİ XADİM, Amerika bioloqu Linda B.Bakdır!

Linda B.Bak (Linda B. Buck) soyuq bir qış günündə - 29 yanvar 1947-ci ildə Sietldə(Seattle), Vaşinqtonda elektrik mühəndisi ailəsində doğulub. Onun valideyinləri XIX yüzilin sonlarında ayrı-ayrı ölkələrdən Amerikaya gəlmiş mühacirlərdir. Anası İsveç mühacirlərindən, atası isə İrlandiyadan gəlmişdi. Orta məktəbi bitirən kimi Linda Sietldə Corc Vaşinqton adına Universitetin eyni vaxtda iki fakültəsinə (mikrobiologiya və fiziologiya) daxil oldu və universiteti 1975-ci ildə uğurla bitirdi.

Ali məktəbi bakalavr dərəcəsi ilə bitirən Linda Buck immunologiya üzrə doktor dərəcəsinə 1980-ci ildə Texas Universitetində, Dallasdakı Güney-Texas Tibb Mərkəzində olan Müxtəlif universitetlərdə laboratoriyalarda çalışan Linda Bakın əldə etdiyi nailiyyətlərin sırası gəlir.

O, öz doktorluq dissertasiyasını müdafiə etdikdən sonra 1982-ci ildə işlədiyi elmi işi **Riçard Aksello** (Rijhard Axel) ilə birgə Kolumbiya Universitetində davam etdirdi. **Fəlsəfə doktoru, bioloq Linda Bakın İyilmə reseptorları üzərində apardığı işi dünya şöhrəti qazandırdı.**

1991-ci ildə dərc edilmiş məqalələrində xanım Bak və Riçard Aksel iyilmə reseptorlarını tanıyırlar və onların **“G protein-coupled receptors”** (G protein-coupled receptors) ailəsinə daxil olduğunu sübut edirlər. Siqnalın DNK-sını analiz edərkən

onlar belə bir qənaətə gəlirlər ki, məməlilərə aid olan genomda iyilmə reseptorları üçün təxminən minə qədər müxtəlif gen mövcuddur.

Bu tədqiqat iyilmə mexanizmlərinin genetik və molekulyar analizini asanlaşdırmaq üçün qapı açdı. Sonrakı işlərində Linda Bak və Riçard Aksel reseptorların hər bir iyilmə neyronunun yalnız reseptorun iyilmə zülalının bir növünü öks etdirdiyini və həmin reseptoru öks etdirən bütün maddələrdən olan çıxışın iyilmə şişinə yığıldığını göstərdilər.

Qocalma mexanizmlərini və uzunömürlülüğü öyrənən alim

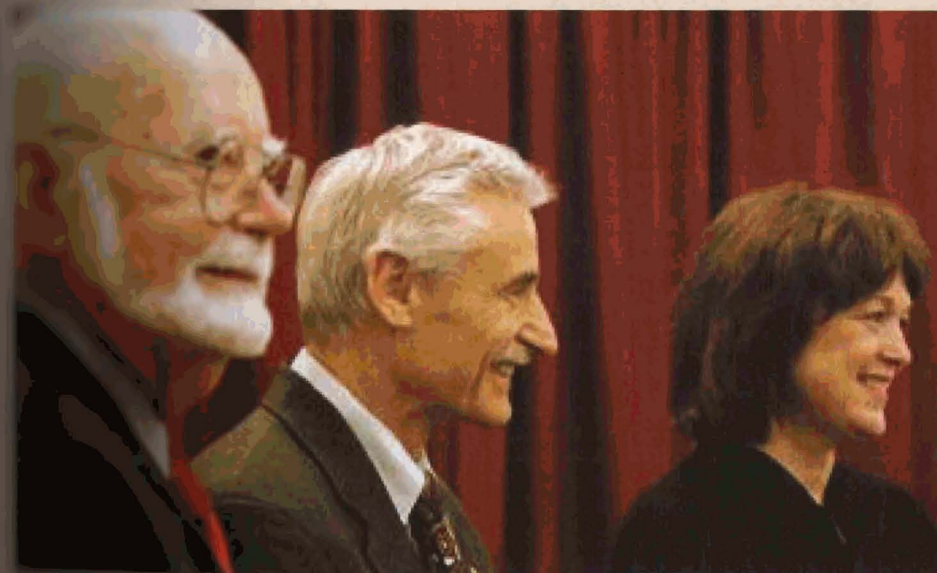
Onda tədqiqatlara ilkin maraq, feremonların və ətirlərin burunda aşkar edildikləri və onların beyində necə təsvir edildiklərini öyrəndikdən sonra yaranmışdır. O, həmçinin qocalma mexanizmləri və uzunömürlülük problemləri ilə də məşğul olub. O, **Fred Hatçinson** (Fred Hutchinson) adına Mərkəzə gəlməzdən əvvəl Harvardın Hərbi Tibbi Mərkəzində neyrobiologiya üzrə professor vəzifəsində çalışmışdır.

O, Nobel ödülünə 2004-cü ildə (Riçard Aksellə birgə) “iybilmiş reseptorları üzərində işlərinə görə” gərəkçəsi ilə, fiziologiya və tibb bəhəri üzrə layiq görüldü.

** Feromonlar-heyvanların ekzokrin vəzlərinin (yəni xüsusi hüceyrələrin) yaratdığı kimyəvi maddələrdir; bu fərdlər vasitəsilə xarici mühitə çıxmaq və həmçinin növdən olan digər fərdlərin davranışına, bəzən isə bəzi hallarda yunə və inkişafına təsir etmək mümkündür. Feromonlar özəlliklə həşəratların həyatında önəmli rol oynayır. Həşəratların koloniyasının tərkibini və onun üzvlərinin spesifik fəaliyyətini tənzimləyir. Feromonlar və onların kimyəvi analoqları ziyanverici həşəratlara qarşı mübarizədə istifadə edilir.*

*** Odorant (latın sözü olan odor - qoxu (iy) sözündən götürülüb) - xarakterik qoxu vermələri üçün qaynaqlanan və ya havaya əlavə edilən maddədir. Odorant bir qayda olaraq tərkibində sulfid olan birləşmədir. Tərkibinə görə odorantlar merkaptanlara (etilmerkaptan, kalodoran və s.) və sulfidlərə (duetilsulfid, dimetilsulfid və s.) bölünür.*

Məişət qazının odorlaşdırılmasının onun sızmasını müəyyən etmək imkanı verir

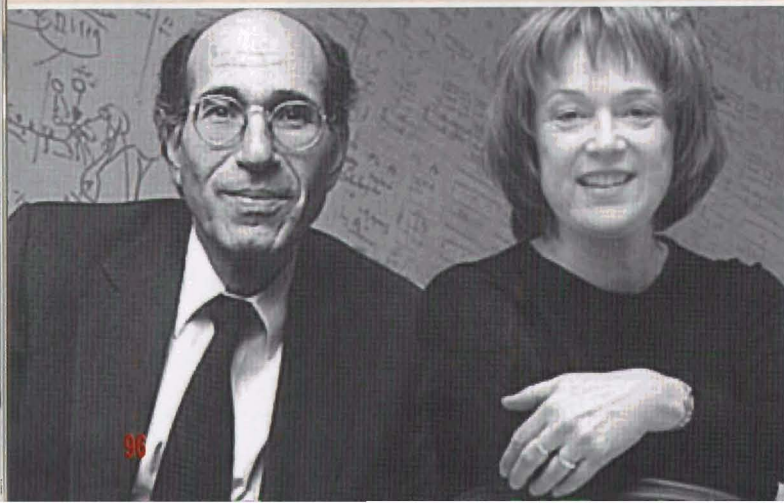

Bu alimlər iyləri alaraq protein yaradan genlər ailəsini kəşf etmişdir. İnsanlar və ümumilikdə məməlilər minlərlə müxtəlif dad və iyi qoxu edə bilirlər. Onlar reseptorlara müəyyən kimyəvi reaksiyaları qaynaqlayan ətirləri stimullaşdırmaqla feromonlar kimi təsir göstərirlər. Qocalma sisteminin həlletmə bacarığı güclüdür. Hətta odorantın tərkibində azca dəyişiklik ətrin qəbul edilməsini dəyişdirə bilər, məsələn, sitrus ətrindən tər qoxusunadək...

Şübhəsizdir bu qədər böyük miqdarda qoxuları necə aşkar edə bilirlər və beyin onların xüsusiyyətlərini necə qavramaya çevirə bilər? -Bu suala cavab vermək üçün Linda Bak molekulyar və genetik vasitələrdən istifadə etmişdir. İlk öncə, molekulyar səviyyədə bir reseptorlar müəyyən edən alim sonra reseptorların beyinlə əlaqəsinə tədqiqata cəlb etmişdir.

Onun tədqiqatının “özünəməxsus elmi sirləri”

Tədqiqatların nəticələri 1000 reseptorun on minlərlə rəng və qoxuları necə ayıra bilməsini izah edir. Linda Bak və kollegaları hətta odorantın kimyəvi strukturunda cüzi dəyişikliklərin reseptorların müxtəlif kombinasiyalarının aktivləşməsinə

gətirib çıxartdıqlarını göstərir. Məhz buna görə də oktanolu qoxusu sitrus rayihəsi haqda fikirləşməyə vadar edirsə, oktan turşusunun oxşar birləşdirmə qoxusu isə daha çox tər iyini xatırladır. Həmçinin aşkar olunmuşdur ki, maddələrin böyük miqdar reseptorların böyük toplumuna təsir göstərir. Əgər bir və həmişə maddənin konsentrasiyası nəzərəçarpan dərəcədə fərqlənirsə, bu onun qəbuledilmə variyasiyasını izah edir. Məsələn, **indol yülək konsentrasiyada çürüntü iyi verir, onun yüngül rayihəsi isə çiçək ətri yaradır.**

Məməlilərin ayrı-ayrı neyronları odorant toplumu ilə və kalsium ionlarının yerləşməsinə müəyyən etmə imkan yaradan üsulların köməkliyi ilə təhlil edilmişdir və bunun sayəsində tədqiqatçılar əsəb hüceyrələrinin konkret odoranta cavab olaraq necə stimullaşdığını görə bildirdilər. Odorant molekulu öz reseptoruna bağlandıqdan sonra zaman əsəb hüceyrələri buna kalsium kanallarının açılması ilə reaksiya verir. Bu zaman kalsium ion axını hüceyrənin içərisinə yönəlir. Sonra bu axın

elektrik signalı kimi akson üzrə mərkəzə elektrik cərəyanına çevrilir.

İstənilmiş üsul kalsiumun axınının miqdarını ölçür.

göndərənə cavab verir. Onun köməkliyi ilə iybilmə sistemindəki qoxuların təhlil edilməsində kombinator sxemindən istifadə olunduğu müəyyən edilmişdir.

48. Sietldə Fred Hatçinson adına Onkologiya Mərkəzinin elmi tədqiqat qəbəsində çalışmaqda yanaşı, eyni zamanda, Vaşinqton Universitetində və Howard Hughes adına Elmi Tədqiqat Tibb İnstitutunda fiziologiya və biofizika üzrə professor vəzifəsini də daşıyır.

49. Keçmiş alim həmçinin 2004-cü ildə ABŞ-ın Milli Elmlər Akademiyasında təsisinə uyğun vəzifəyə təyinat alıb.

Qadın Bakın laboratoriyası burun nahiyəsində reseptorların aşkarlanması və feromonların beyin tərəfindən hansı şəkllə salındığını və onların fəaliyyətini tədqiq edir. Dediymiz kim, o və həmkarları həm də qoxu almağa səbəb olan mexanizmləri və ömrün uzadılmasını tədqiq edir. Bu da alimin **ELM VƏ İNSANLIQ** adına daha böyük düşüncələri, söylərindən xəbər verir.

Bu böyük alim, şəxsiyyətli ziyalı bəşəriyyət üçün misilsiz çalışmaları bu gün də davam etdirir və öz əzmkarlığı ilə seçilir.

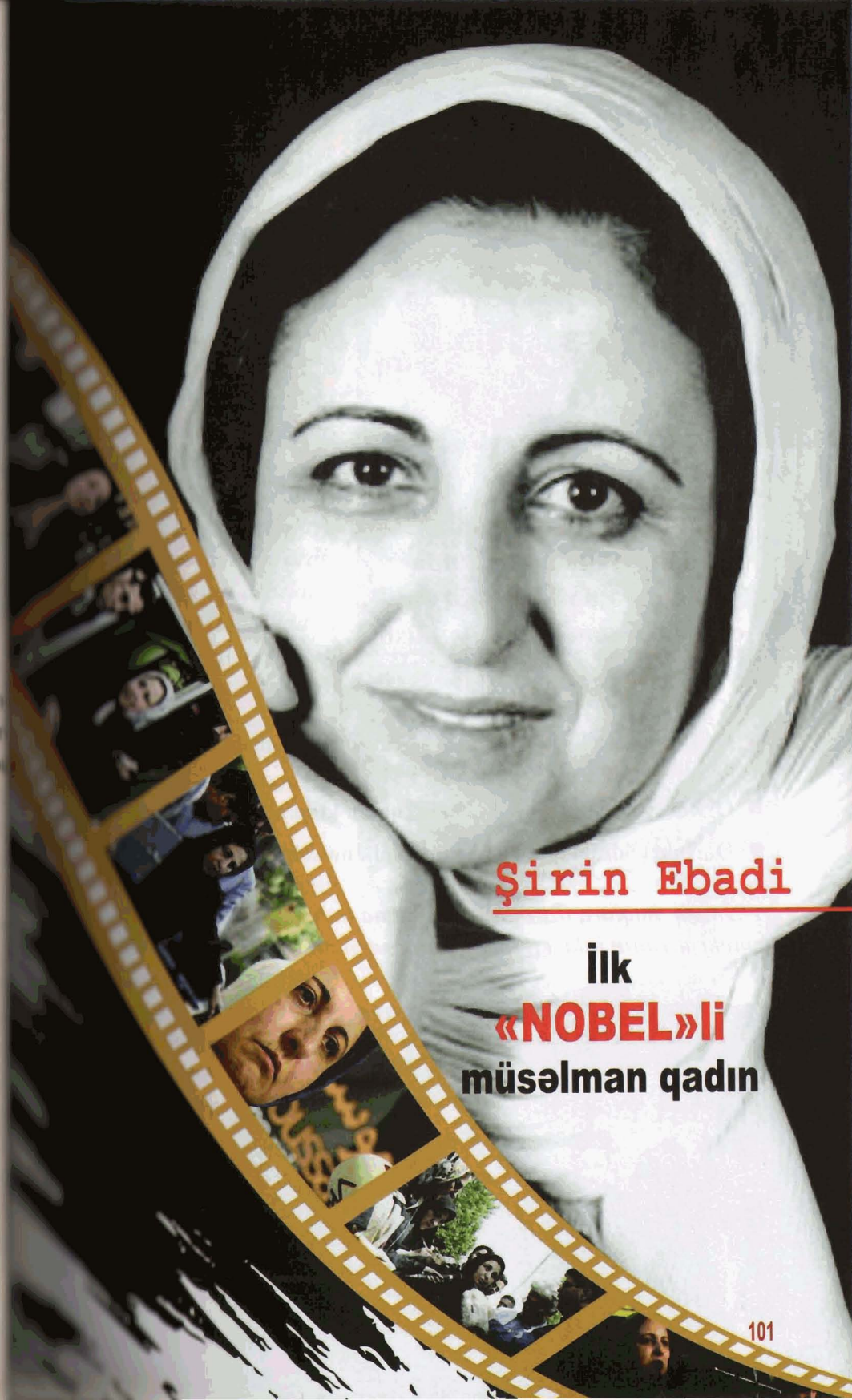
40 milyonlarla insanın qəlbinə işıq salmaqda davam edir, milyonlarla insanın sağlamlığı üçün gününü laboratoriyalarda, masa arxasında,

bir sözlə Elmdə, Elmə, İnsanlığa xidmətdə keçirir.

Adını tarixə yazmış bu alim qadının kəşfləri onun ömrünü də sonsuzluğa qədər uzadacaq! ELM və BƏŞƏRİYYƏT heç zaman fədakarlıqları unutmur və cavabsız qoymur. Linda Bak adı yüzillər sonra da bu günkü qədər təzə-tər xatırlanacaq, yad ediləcək, sayğı ilə anılacaq...

“Hər şey unudulur, qoxunuz əsla” fikrini ömrünü qoxubilmə reseptorları və qoxubilmə orqanlarının sensor sistemlərinin təşkilinin tədqiqinə sərf etmiş alimin əməllərinə şamil edərək demək istərdim: **“Hər şey unudulacaq, alın təri axıtdığınız Elmi yenilikləriniz, fədakarlığınız əsla!”**

Şirin Ebadi

**İlk
«NOBEL»li
müsəlman qadın**

İranda oyandığına inanan, İnqilab və inam haqqında şəhadət və dəlillər gətirən cəsur qadının yaşam öyküsü

- O, İranda yerli məhkəməyə (Tehran şəhər məhkəməsinə) rəhbərlik edən ilk qadın hakim olub!
- O, bütövlükdə İranda ilk hakim qadın kimi adını tarixə yazıb!
- O, Nobel ödülünə layiq görülmüş ilk müsəlman qadındır!

“İnsan haqları, özəlliklə, İranda qadın və uşaq hüquqları uğrunda demokratiyanın inkişafı naminə apardığı mücadiləyə görə” Nobel

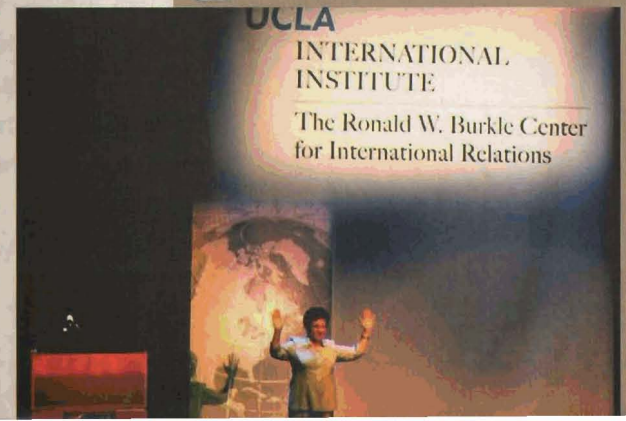
Ödülünə layiq görülmüş cəsarətli, qorxmaz, ağıllı, prinsipial qadın, bütün dünyada tanınmış insan haqları müdafiəsi, hüquqşünas, adını TARİXə əbədiyyən yazmış Shirin Ebadi **Ebadi**dir!

Onun 2006-cı il

...adını yazan qadınlar...
...“İran oyanır: İnqilab və inam haqqında şəhadət və dəlillər” (Iran Awakening: A Memoir of Revolution and Hope) əsərini böyük maraqla oxumuşdum. Əslində bu cəsarətli qadının bütün kitabları, o cümlədən 2000-ci ildə nəşr olunan “İranda insan hüquqları tarixi” (History and Documentation of Human Rights in Iran), “Uşaq hüquqları. İranda uşaq haqlarının araşdırılmasının hüquqi aspektləri” (The Rights of the Child. A Study of Legal Aspects of Children's Rights in Iran) adlı əsərləri də sözün əsl anlamında insanlığa dəyər kitablarıdır. Əldəkeçən əsərlər İranı daha yaxından tanımaq, orada insan haqları sahəsində duruma girmək üçün çox maraqlı məlumatlardır.

Shirin Ebadinin “öz-özünü”mi onun özünün söylədiyi kimi öyrənək: **“Mən 1980-ci il Həmədan şəhərində doğulmuşam. Mənim ailəm ali şəriət qanunlarına əsaslanan İran İslam Respublikasıdır. Mən İranın gələcə**

atam Məhəmməd Əli Ebadi Həməd şəhəri Notarial İdarəsinin rəisi vəzifəsində çalışırdı. O, ticarət hüququ üzrə professorlardan biri və bir neçə kitabın müəllifi idi. Atam 1993-cü ildə dünyasını dəyişdi.

Mənim ali təhsilli iki bacım və bir qardaşım var. Onlar kimi mən uşaqlıqda qayğı və sevgi ilə əhatə olunmuşam. Anam bütün həyatını özümə təbii olaraq həsr etmişdi. Bir yaşım olanda ailəmlə Tehrana köçürüldük və o vaxtdan sonra paytaxtda yaşamağa başladım. İbtidai təhsili Firəngi məktəbində aldım və sonra isə təhsilimi orta məktəbdə davam etdirdim. 1965-ci ildə Tehran Universitetinin hüquq fakültəsinə daxil oldum. Hüquq dərəcəmi üç il yarım əldə etdim və dərhal da Ədliyyə departamentinə qəbul imtahanı verdim. Məhkəmə hökmü verilməsi üçün 6 aylıq təcrübə keçdikdən sonra rəsmən 1969-cu ilin mart ayından etibarən kim qismində çalışmağa başladım. Hakim vəzifəsində çalışdığım zaman təhsilimi davam etdirdim və 1971-ci ildə Tehran Universitetinin hüquq fakültəsini fərqlənmə diplomu ilə bitirərək doktorluq dərəcəsi aldım”.

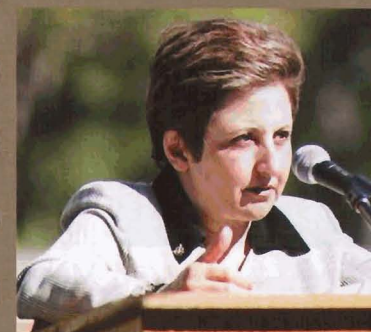
1975-ci ildə Şirin Ebadi Təbriz şəhər məhkəməsinə bələdiyyə təsdiq edildi və bununla da İranın ilk qadın hakimi oldu. Və girişdə deyirik ki, o, bütövlükdə İranın ilk qadın hakimi olub!.

1979-cü ildə İranda İslam qılalı baş verdi. Bundan sonra Şirin Ebadi vəzifəsindən istefa verməyə məcbur oldu. 1979 il İslam İnqilabından sonra İranda hafizəkar din xadimlərinin **"İslam dini qadınların hakimliyinə keçməsinə mane olur"** kimi əsas iradını əsas götürənlər Şirin Ebadiyə qarşı qəddarlıq törətdi.

...lərinin də vəzifəsini sədrlik
...lərinin hədəfə məhdudlaşdırdı.
...lərinin o, məhkəmə katibi və
...lərinin keçirildi. Lakin o və
...lərinin hakim qadınlar etirazla
...lərinin fəram etdirdilər və etiraz
...lərinin amcasız qalmadı - onlar
...lərinin *üçü ekspert*” vəzifə
...lərinin təstisildilər. Bununla be
...lərinin İbadi vəziyyətin də
...lərinin prinsipial xarakter
...lərinin olduğunu görüb, son nəti
...lərinin vaxtından öncə təqəüdə
...lərinin icazo istədi.

Bütünlüyotə gələn din re-
zolu qeydalarına görə, qadın
qəbulu bir yerdə vacib sayı-
lan qoruların çıxarılmasında
müddətli edo bilməzdi. Bu sə-
bəblərdən də Şirin Ebadi 10 il-
lik qor müddət ərzində öz
qoruna diqqət - yəni, hüquqşü-
nəli qor bilmədi. O bu illər
ərzində kitab və məqalələr
qoruna başladı. Bu yaradıcı-
lığı ilə ona geniş şöhrət qazan-
mışdır.

Əmin İbadi "İran oyanır"
başlıqlı yazır ki, *mən hakim
məhkəmədən kənarlaşdırıl-
madan 23 il keçməsinə bax-
mayaraq mən yenə də öz fik-
rimlə qəlb deyirəm: din, İs-
lahat, hərəbarlik və demok-
ratiya bəlkə də şərh olunması*

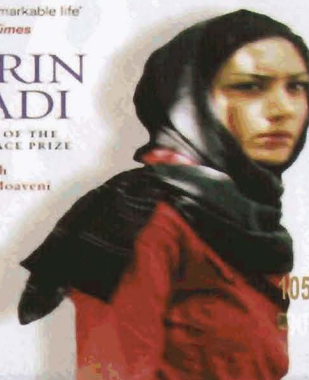
IRAN AWAKENING

'Inspiring... a first-hand
look at her remarkable life'
The Times

SHIRIN
EBADI

WINNER OF THE
NOBEL PEACE PRIZE

with
Azadeh Moayeni

inamın əsl ifadəsidir. Qadını din yox, seçdiklərin diktat sıxışdırır. Mənim yazdığım kitab özəyində İranda dəyişikliklərin daxil olacağına əmin-amanlıqla baş verəcəyinə yaxınlıq inam durur.

Nəhayət, 1990-cı ildə Şirin Ebadi Tehran Universitetində müəllim kimi çalışmağa başlayıb və fəfəq oldu. O, 1991-ci ilin sonundan başlayaraq İran toplumunda mötədil-liberal meylərin gücləndirilməsində önəmli rol oynadı. Onun İranın ictimai həyatında qadınların rolunun artırılması yolunda apardığı təbliğat Məhəmməd Hətəminin 1997-ci il prezidentliyinə qədər davam etdi.

seçkilərinə qalib gəlməsinin vacib faktoru oldu. Bəyannamələri dəfələrlə rədd edildiyi üçün, Şirin Ebadinin 1993-cü ilə qədər vəkil kimi işləməyə ixtiyarı olmadı. Halbuki o vaxta qədər onun vəkillik şirkəti də var idi.

Xanım Ebadi uşaq və qadınların hüquqi statusunun möhkəmləndirilməsi üçün kampaniyalarda yaxından iştirak edir.

Şirin Ebadi vəkil kimi 1990-cı illərdə İranın bir sıra önəmli məhkəmə proseslərində iştirak edib. O dövrlərdə xüsusilə müxalif baxışlara malik İran ziyalıların qətlə bağlı bir neçə məhkəmə işində həlak olanların ailələrinin maraqlarının müdafiəsinə qalxmışdı. 2000-ci ildə belə proseslərdən birinin gedişatı zamanı Şirin Ebadi Prezident Məhəmməd Xətəminin ətrafında olan siyasətçilərin qətlinə sifariş verən dini liderlərin əməlini sübuta yetirən bir ifadənin videoyazısını açıqladı. Əmir Fərhad İbrahimini verdiyi ifadəni açıqladığına görə Şirin Ebadi özü həbs cəzasına məhkəmə edildi. Doğrudur, sonralar bu hökm rədd edildi. Bundan sonra Şirin Ebadi İranın bəzi məhkəmə proseslərində qadın hüquqlarının qorunması üçün qadağan olunmuş

başlı bozi məhkəmə işlərinə bəzi hüquq müdafiəçisi kimi iştirak etdi.

Dissidentlərin və müxaliflərin hüquqlarının müdafiə edən Şirin Ebadi

Şirin Ebadi tanınmış bir vəkildir. İranla böyük səs-küylə bağlı olan, siyasi motivlərə malik edilən şəxslərin məhkəmə prosesində hüquq müdafiəçisi kimi iştirak etmişdir. Məhkəmə kimi onun ün qazanması bəzi liberal və dissidentlərin məhkəmə problemlərini həllə bağlı işlərini aparması üçün oldu.

O, dissident və siyasi xarakterli olan **Darius Fəruharin**in hüquqlarını müdafiə etdi. Onun qətlində iştirak edən **Pərvanə İskəndəri**ni də həmin vaxtda öldürüldü. Bütün şübhələr Prezident Xətəminin rəhbərliyindən aparılan qüvvənin liberal dəyişikliklərə əleyhdarlarının üzərinə düşür. Onların qətləri İranın Konstitusiyası Nazirliyi-Bundan sonra Şirin Ebadi İranın bəzi məhkəmə proseslərində qadın hüquqlarının qorunması üçün qadağan olunmuş **Səid İmami** məhkəmə qərarı çıxanadək zin

danda intihar etmişdi).

1999-2000-ci illərdə bir sıra qətilər qurbanlarına çevrilmiş yazıçı və ictimai xadimlərin ailələrini müdafiə edən Şirin Ebadi, eyni zamanda, tələbələrin hüquqlarını müdafiəsi uğrunda mübarizə apararaq dərhlə İran rejiminə qarşı çıxmışdı. 1999-cu ildə Tehran Universitetində tələbələrin raz aksiyalarına qarşı hakimiyyətin tətbiq etdiyi güc nəticəsində tələbələr arasında ölənlər və yaralananlar olmuşdu. Bu məsələ ilə bağlı keçirilən istintaqda Şirin Ebadi hüquqşünas kimi öz fəal iştirakı ilə yadda qalmışdı.

O, həmişə təqib olunanların, qanunsuzluqla üzləşənlərin yanında olmağa, onların səsinə eşitməyə, səsinə səs verməyə çalışıb. Təsadüfi deyil ki, Bəhai təriqətinə mənsub olan insanların təqib olunduqlarını gündəlikdə onların müdafiəsinə qalxmağı özünə borc bilən məhz o idi.

Gənclərin müdafiəçisi kimi çıxış edən Şirin Ebadi nəticədə hakimiyyətdən ona qarşı irəli sürülən saxta ittihamlarla həbsdə məruz qaldı.

Şirin Ebadi dinə deyil, dini fanatizmə qarşı mübarizə aparıb. O, həmişə yazdığı məqalələrdə və verdiyi müsahibələrdə özünün İslam dininə olan məhəbbətini, sədaqətini qeyd edirdi. Amma dini fanatizmə qarşı sərt mövqeyini ortaya qoymaqla da çəkinmirdi (*Ümumiyyətlə, vəkiləyə başladığı ilk gündən başlayaraq üzləşdiyi ardıcıl təzyiqlər onu uşaqlıqdan bəri, öz amalıdan döndərə bilməmişdir*)!

Şirin Ebadi İranda fəaliyyət göstərən iki hüquq müdafiəsi təşkilatını təsis etmişdi: onlardan biri uşaqların hüquqlarının qorunması üzrə İran Cəmiyyəti, digəri isə Hüquq Müdafiəsi Mərkəzi idi. Hazırda cəmiyyətin 500-dən artıq fəal üzvü vardır.

Nobel Sülh ödəli

Şirin Ebadi geniş fəaliyyəti və 2003-cü ildə uluslararası Nobel ödəlinə layiq görülməsi Ödəli ona demokratiyanın inkişafı və insan haqlarının qorunması ilə İranda qanunsuzluqların hüquqları uğrunda mübarizəyə görə verildi.

Şirin Ebadi islam və fundaməntalizm arasında hüquqları arasında fərq görmür", - Danboldun södrü Ole Danbold deyir.

Bu xəbər - onun Nobel ödəlinə layiq görülməsi bəzi bəz do birmənalı qarşılaşdı. Sədo İran vətəndaşları bu qərarı sevinc və sevgiyə qarşıladılar. Dövrün İran Prezidenti Məhəmməd Xatəni bu qərarı nə qədər təmkinli qərar olduğunu, onun açıqlamalarının bəzi bəz do bolli oldu ki, Şirin Ebadi Nobel ödəlini verən İranın siyasi təsir etmək üçün Mühafizəkarlar isə bu fikirdə idilər ki, bu, İranın siyasi təsiridir. Amma İranda bu fikirdə idilər ki, bu, İranın siyasi təsiridir.

qarşı müxalif olanlar və ən vacibi isə mükafatı təqdim edənlər bu filmlərlə razılaşırdılar. Onlar bəyan edirdilər ki, Şirin Ebadinin fəaliyyəti Nobel mükafatına tam layiqdir və insan haqlarının yorulmaz müdafiəsi kimi onun gördüyü işlər İranla bərabər dünya üçün də vacib və əhəmiyyətli yətlidir.

Nobel ödüylündən sonrakı həyatı

O, İranın daxili işlərinə hər hansısa xarici müdaxiləni pisləyən vətəninə insan hüquqları uğrunda mübarizənin elə İran əhalisinin tərəfindən aparılmasının vacibliyini vurğulayır. O, açıq şəkildə söyləyir ki, ölkədə insan haqları uğrunda mübarizə iranlıların özü tərəfindən aparılmalıdır.

Şirin Ebadi müntəzəm olaraq müsəlman toplumunda qadın və uşaqların müdafiəsi naminə mübarizə aparır. O, İslamda islahatların tərəfdarı olaraq, dini azadlığın, söz azadlığının tərəfdarı kimi çıxış edib, insan haqlarının müdafiəsi uğrunda mübarizə aparır. Qadın və uşaqların hüquqları daxil olmaqla, qaçqınların hüquqları uğrunda da fəal mübarizə aparan Şirin Ebadinin fikrincə, toplum o zaman sivilizasiyaya qovuşar ki, orada yaşından və cinsindən asılı olmayaraq hər kəsin hüququna hörmət olunsun.

Bir çox hüquq müdafiə təşkilatlarının, özəlliklə də qaçqınların, uşaqların və qadınların hüquqları uğrunda hərəkətlərin fəxri üzvü olan bu qadın İranda Uşaq Hüquqlarının Müdafiəsi Assosiasiyasını təsis etmişdir.

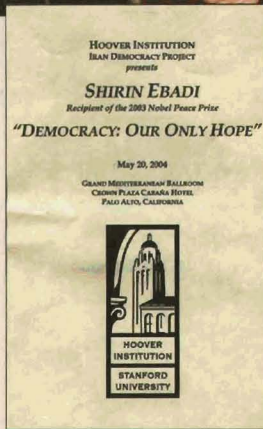
Şirin Ebadi 2006-cı ildə Nobel Ödülçüləri ilə birgə "Qeyri-adi təcrübə bərabərliyi, ədalət, sülh uğrunda mübarizədə" məqsədi ilə Nobel Ödülünü qadınlar Təşəbbüs Qrupuna təqdim etdi. İki ildən sonra Şirin Ebadi İran hökumətinin qadın hüquqları və onun hüquq təşkilatına qarşı təcib və hədələri artıraraq mühakimə etdi.

Şirin Ebadi 2009-cu ilin dekabr ayında İranda insan haqlarının Uluslararası kompaniyası ilə əməkdaşlıq etdiyi zamanı söylədi ki, **"mənə nə qadın təzyiq göstərsələr də İranı tərk etməyəcəm"**. O, davam edərək, bu yoldan dönməyəcəyini və daha irəli gedəcəyini söylədi.

Şirin Ebadi 2009-cu ildə İranda keçirilən prezident seçkilərində seçimi bəşəriyyətə qarşı, seçkilərin nəticələrinə etiraz edən qadınlar qarşı rejimin təzyiqlərini, həbs edilmələrini və qətlə yetirilmələrini qınadı. O, yenə də haqların ədalətsizliyə məruz qaldığını söylədi.

Şirin Ebadi 2009-cu ildə İranda keçirilən prezident seçkilərində seçimi bəşəriyyətə qarşı, seçkilərin nəticələrinə etiraz edən qadınlar qarşı rejimin təzyiqlərini, həbs edilmələrini və qətlə yetirilmələrini qınadı. O, yenə də haqların ədalətsizliyə məruz qaldığını söylədi.

nin Norveç Xarici İşlər Nazirliyinə çağırılması və ona etiraz bildirilmə barədə məlumat yaydı.

Şirin Ebadi isə bəyan etdi ki, heç bir təzyiq və təqib onu yolunda prinsiplərindən və arzularından çəkəndirə bilməz. Onun arzusu İranı demokratik, insan hüquq və azadlıqlarına hörmət edilən, qadın hüquqları geniş təmin olunduğu, dini etiqadından və etnik mənsubiyyətindən qorxmayaq hər kəsin rahat yaşaya bildiyi, azad və adalətli seçki mühiti

Qəniyə Paşayevə yazan qadınlar

qalanların yanında və nə qədər çox çalışmasından, fikir ayrılıqlarını daha ucaqdan qaldırmamasından keçir. Şirin Ebadi bir çox Qərb universitetlərinin, eləcə də Britaniya, Amerika, Kanada və sair ölkələrdə yerləşən elm ocaqlarının fəxri üzvüdür.

dı. İran hökuməti Nobel Sülh ödəli laureatı Şirin Ebadiyə 2003-cü ildə təqdim olunan medalı, diplomu, eləcə də bəzi digər əşyaları saxlanıldığı bank şöbəsiindən müsadirə etdirdi. Bu barədə Osloda yerləşən Nobel Komissiyasına məlumat daxil olmasından sonra sərt açıqlamalar verən Norveç Xarici İşlər naziri baş verənlərdən yəqin düşdüklerini vurğulayıb: *"Bu, hansısa ölkənin hökumətinin Nobel ödəlini müsadirə etməsi ilə bağlı ilk faktıdır."* "France Presse" agentliyi isə Tehranın diplomatik nümayəndəliyinin təmsilçisi

olduğu ölkə kimi görməli. Və o, ümid edir ki, onun arzuları nə vaxtsa reallaşsın. Buna gedən yol isə bu şüncə və arzunu paylaşan İran vətəndaşlarının onunla allaşması üçün heç nə qorxmadan və çəkinmədən

qədər çox çalışmasından, fikir ayrılıqlarını daha ucaqdan qaldırmamasından keçir.

Şirin Ebadi bir çox Qərb universitetlərinin, eləcə də Britaniya, Amerika, Kanada və sair ölkələrdə yerləşən elm ocaqlarının fəxri üzvüdür.

Şirin Ebadinin əsas fəaliyyət sahələrinə dair baxış

UNICEF-in Tehran ofisiinin bir sıra tədqiqat mərkəzlərinə rəhbərlik edib;

Uşaqların hüquqları və onların hüquqları sahəsində fəaliyyət göstərən təşkilatların xidməti göstərən;

Dörd hüquq müdafiə təşkilatı ilə birgə İnsan Hüquqları Müdafiəsi Mərkəzinin təsisçisi olub;

İnsan hüquqlarına dair məsələləri universitet və el-təhsil sahələrində, seminarlarda təqdim edib;

Nəqli azadlığı ilə bağlı məsələləri bir neçə jurnalisti və digər insanların ailəsini təmsil

— *Uşaqlara qarşı hər növ zorakılıq qarşısının alınması haqda qanunun qəbul edilməsi barədə İslam Məşvərət Məclisinə təklif irəli sürmüş, nəticədə qanun layihəsi müzakirəyə çıxarılıb. 2002-ci ilin yayında qəbul edilib.*

Onu da əlavə edək ki,

Xanım Ebadi 1996-cı ildə Human Rights Watch-un rəsmi müşahidəçisi olub. Onun **“Uşaq hüquqları”** kitabı işıq üzü gördüyü ilin yekununda, yerli Mədəniyyət və İslam Dəyərləri Nazirliyi tərəfindən **“İlin Kitabı”** elan edilib. 2001-ci ildə isə **“İnsan hüquqları sahəsində göstərilən çalışmalara görə”** Norveçin Rafto İnsan Hüquqları Fondunun əməkdaşlığı ilə təltif olunub.

Hazırda Şirin Ebadi pedaqoji çalışmaları ilə yanaşı, sevimli vəkili və insan hüquqları müdafiəçisi kimi fəaliyyətini də davam etdirir. Onun cəsarətli, qorxmaz və yorulmaz fəaliyyətinə isə ölkəsində çox çox ehtiyac var, özü də lap çox...

İşıq üzü görmüş kitabları:

“Cinayət hüququ”ndan “Qadınların hüquqları”nadək...

- “Cinayət hüququ”, Tehran-1972 (İran Milli Bankı tərəfindən nəşr edilmişdir).
- “Uşaq hüquqları. İranda uşaq haqlarının araşdırılmasının hüquqi aspektləri”, 1987.
- “Tibbi hüquq”, Tehran-1988.
- “Gənc fəhlələr”, Tehran-1989.
- “Memarlıq hüququ”, Tehran-1991.

“Qaçqınların hüquqları” Tehran-1993.

“İranda insan hüquqları barədə”, Tehran-1993.

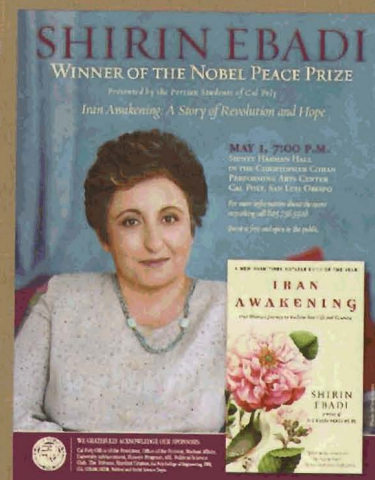
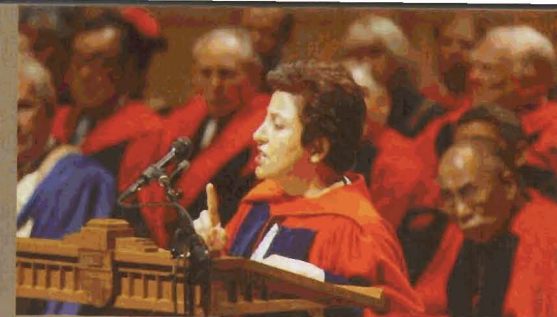
“Adət-ənənə və çağırış”, Tehran-1995.

“Uşaqların müqayisəli hüquqları”, Tehran-1997.

“Qadınların hüquqları”, Tehran-2002.

Qadın

Şirin Ebadi evlidir. Əvvəl pedaqoji mühəndis-liklə məşğul idi. İki qızı var. Birinci qızı Kanadada hüquqşünaslığa üzrə təhsil alır. İkinci qızı isə Tehran şəhərində insan hüquqlarının hüquq fəaliyyətinin tələbəsidir. Şirin Ebadi ailədə gələcək nəsillərin hüquqlarını davam etməsi üçün imkanları mövcuddur. Şirin Ebadi bəlkə, xanım Ebadi üçün ən böyük tələbə olan qız Şirin Ebadi-nin “Nobel”çisi olmasıdır. Şirin Ebadi halda, doğulduğu ölkədə, pozulan insan hüquqları müdafiəçisi kimi fəaliyyətini davam etdirir.

Mən bu sətirləri yazarkən (*daha öncə çap olunmuş məqaləni yeni kitab üçün təzədən işlədiyim zaman*) İranda insan hüquqları ilə bağlı durum (*ümumən İran* *dakı ölkəiçi durum*) dünyanın diqqət mərkəzinə gəlib. Bu sətirlərin müəllifi, tam bu günlərdə, guya “İslam dövləti”i olan İranın, İslam abidələrini, məscidləri dağıdan, insanları məhz müsəlman(türk) olduqları üçün qətl edən düşmən Ermənistanla getdikcə güclənən iqtisadi-siyasi əlaqələrinə etiraz edərək Milli Məclisin tribunasından güneyli soydaşlarımıza müraciət edib. Demək ki, xanım Ebadilərin arzuladığı azad, demokratik rejim qurulmayınca, bizim (*ümumən dünyanın*) İrandan gözlədikləri xəyal olaraq qalacaq! **İranın ehtiyac duyduğu mədəni tələbatlar, yeni Şirinlər doğuracaq! - Acıları yenməli üçün!**

lət”i olan İranın, İslam abidələrini, məscidləri dağıdan, insanları məhz müsəlman(türk) olduqları üçün qətl edən düşmən Ermənistanla getdikcə güclənən iqtisadi-siyasi əlaqələrinə etiraz edərək Milli Məclisin tribunasından güneyli soydaşlarımıza müraciət edib. Demək ki, xanım Ebadilərin arzuladığı azad, demokratik rejim qurulmayınca, bizim (*ümumən dünyanın*) İrandan gözlədikləri xəyal olaraq qalacaq! **İranın ehtiyac duyduğu mədəni tələbatlar, yeni Şirinlər doğuracaq! - Acıları yenməli üçün!**

Gəliya Qloriya
Kakapəqal-Arroyo

Bir dəstə çiçək,
ardıcıl çevrilişlər və
prezident qızı
prezident...

■ O, Filippinin ilk (və hələlik yeganə) qadın vitse-prezidenti oldu.

O, Korazon Aqinodan sonra ölkəsinin tarixinə ikinci qadın Prezident kimi adını yazdı.

■ O, hələ parlamentdə senator olduğu 9 illərində ölkəsi üçün böyük iqtisadi önəm daşıyan 55 qanun layihəsinin müəllifi olmuşdu.

■ O, "Forbes" jurnalının 2005-ci ildə "dünyanın ən güclü qadınları" siyahısında 4-cü yerə qatıldı.

■ O, "Forbes" jurnalının 2006 və 2009-cu illərdə "dünyanın ən güclü qadınları" siyahısının beş rəqiblərində dayananlardan biri idi.

■ O, Filippin tarixində Ferdinand Markosenin sonrakı Filippinin ən uzun müddət vəzifədə çalışan prezidenti kimi də adını tarixə yazıb.

■ Bu qadın Filippinin keçmiş prezidenti Diosdado Makapaqalın qızı, qədim Luzon İmparatorluğu

Yasının Lakandula liderlərinin birbaşa sələfi, bütün dünyada tanınan Filippin prezidenti Mariya Qloriya Makapaqal-Arroyodur!

Mariya Qloriya Arroyo (Maria Gloria Macapagal-Arroyo) 1947-ci ildə Manila, San-Xuanda siyasətçi Diosdado Makapaqal və Evangelina Macaraeq Makapaqalın ailəsində dünyaya gəlib.

Həyatının ilk illərini Lubaoda, Pampanqada atasının əvvəlki nikahından olan uşaqları ilə birlikdə keçirib. 4 yaşından İliqan şəhərində nəvəsi ilə birlikdə yaşamağa başlayıb. Burada 3 il qaldıqdan sonra isə 11 yaşında kimi Mindanao və Manila şəhərləri arasında, necə deyirlər, get-gəl edib. O, ingilis və ispanca ilə yanaşı, taqaloq və Kapampangan, İloko, Cebuano kimi bir neçə digər Filippin dillərində də mükəmməl danışır.

1961-ci ildə Arroyo 14 yaşında olarkən atası prezident seçilib və o, ailəsi ilə birgə Manila-də Prezident Sarayına köçür. 1964-cü ildə məktəbi fərqlənmə ilə bitirir. Arroyo iki il Bill Raimonda qrup yoldaşı olduğu Corctaun Universitetində təhsil alır. O, həmçinin 1968-ci ildə Assumption Kollecdən iqtisadiyyat üzrə bəşəriyyətlə yanaşı iqtisadiyyat dərəcəsi almışdır.

Amerikadan Filippinə döndükdən sonra Arroyo 1978-ci ildə Ateneo Manila Universitetində iqtisadiyyat üzrə magistr və 1980-ci ildə Filippin Universitetindən iqtisadiyyat üzrə doktorluq dərəcəsi almışdır.

1968-ci ildə Mariya hüquqşünas və biznesmen olan Xose Migel Arroyo ilə ailə qurur. Ailədə üç övladı olur - Xuan Migel (1969), Angelina Lurdes (1971) və Diosdado İgnasio Arroyo (1974).

1977-87-ci illərdə o, Filippin Universitetində Manila-də Ateneo Universitetində (Ateneo de Manila University) və müxtəlif universitetlərdə dərs demişdir. Arroyo həmçinin Assumption Kollecdə İqtisadiyyat fakültəsinin dekanı olmuşdur.

Arroyonun siyasi karyerası ölkənin ilk qadın prezidenti Korazon Akinonun (Corazon Aquino) adından başlayır. Belə ki, 1987-ci ildə Prezident Aqino iqtisadiyyat professoru olan Arroyonu Ticarət və Sənaye departamentinin baş köməkçisi işinə dəvət edir. İki il sonra o, Arroyonun müavini vəzifəsini tutur. Bir qədər sonra Hazır geyimlərin və Tekstilin İxracı Şurasının icraçı direktoru olur. Ötən yüzilliyin əvvəlində illərində artıq çoxları etiraf edirdi ki, Arroyonun fəaliyyəti ölkəsində tekstil sənayesində güclü inkişafına təkan vermişdir.

Baxmayaraq ki, onun atası vaxtı ilə ölkənin prezidenti olmuşdu, Arroyo 1992-ci ilə qədər aktiv siyasət səhnəsində görünməmişdi. 1992-ci ildə o, ilk dəfə və üç illik müddətə Filippin senatına seçilir. 1987-ci il Konstitusiyasına görə, ən çox səs toplamış 12 namizətdən biri illik müddətə, daha 12 nəfər isə 3 illik müddətə seçilirdilər. Səsvermənin nəticələrinə görə, 13-cü yeri tutan Arroyo 3 il müddətə senator seçildi.

1995-ci ildə Qloriya 16 milyon səsle yenidən senator seçilir və üçüncü dəfə altı illik müddətə bu vəzifəyə qalır. Parlamentin işində çox aktiv iştirak edən Arroyo, qanunvericilik kimiyyətdə təmsil olunduğu müddətdə 400 qanun layihəsinin hazırlanmasında, müzakirəsində fəal iştirak etmiş, iqtisadi önəm daşıyan 55 qanun layihəsinin isə bilavasitə müəllifi olmuşdur.

Arroyo, 1998-ci ildə prezidentliyə namizədliyini vermək istəyəndə Prezident Fidel Ramos onu fikrindən daşındıraraq hakim partiya üzvlüyünə və vitse-prezidentliyə namizəd olmağa dəvət etdi. Bu seçkilərdə Arroyo Edqardo Anqaradan iki dəfə çox səs toplayaraq vitse-prezident seçildi.

Hakim partiyanın prezidentliyə namizədi Senatın spikeri Xose De Venesia, vitse-prezidentliyə namizədi isə Mariya Arroyo oldu. O, 13 milyon səsle rəqibi senator Edqardo Anqara qalib gəlsə də, hakim partiyanın prezidentliyə namizədi Xose De Venesia (Jose de Venecia) rəqibi, ümumiyyətlə aktyor Cozef Estradaya məğlub oldu. 1998-ci il iyunun 30-da Mariya Arroyo vitse-prezidentlik vəzifəsinə başladı. O, Filippinin ilk (və hələ ki yeganə) qadın vitse-prezidenti oldu. Prezident Estrada onu həm də Sosial Rifah və İnkişaf departamentinin rəhbəri vəzifəsinə təyin etdi.

Burada onun əsas işi yoxsullara köməklə bağlı hökumətin sosial proqramının yerinə yetirilməsinə nəzarət idi. Ancaq 2000-ci ildə o, istefa verdi, korrupsiyada ittiham olunan Prezident Estradadan uzaqlaşdı. Prezident Estradanın korrupsiyada günahlandırılması ilə bağlı olaraq xan

Arroyo açıq şəkildə Filippin cəmiyyətinin müəssisəsinə dəstək verdi.

Estradanın yanvarın 16-na təyin olunmuş prezidentliyinə baş tutmadıqda yanvarın 17-də Edqardo Anqara ilə filippinli küçələrə axışdı. Artıq bu qadınlar Filippin cəmiyyətinin bütün təbəqələrinə yayılmışdı. Nəhayət, 20 yanvar 2001-ci il tarixində Ali Məhkəmə Estradanı prezident səlahiyyətlərindən məhrum etdi. Ordu və polis dəstəklənməkdən imtina etdi. Həmin gün Ali Məhkəmə tərəfindən Filippinin 14-cü prezidenti elan edildi.

Burada Prezident Sarayını tərk etdikdən bir saat sonra Mariya Qloriya Arroyonun prezidentliyinə legitimliyini sual altına almağa başladı. Belə ki, Estrada rəsmi şəkildə istefa etmədiyini deyirdi. Baxmayaraq ki, Estrada özünü prezident kimi qəbul etmədi, ancaq Ali Məhkəmə onun hakimiyyətə gəlməsinin qanun olmasına qərar verdi. Beynəlxalq ictimaiyyət də onun Filippinin qanuni prezidenti olduğunu qəbul etdi. Ölkənin sükanı ikinci dəfə qadına tapşırılmış oldu!

Prezident qızı Prezident!

İkinci müddət (2001 -2004)

Arroyonun prezidentliyinin ilk zamanlarında ölkə sanki iki yerə bölünmüşdü: bir tərəfdə onun tərəfdarları, o biri tərəfdə isə Arroyonun legitimliyini tanımayan keçmiş Prezident Cozef Estradanın tərəfdarları. Filippin müxalifəti 2004-cü ildə keçirilən prezident seçkilərində qələbədən sonra onun legitimliyi ilə bağlı müzakirə yığılırdı. Buna qədər isə Fi-

lippin və Arroyo narahat günlər yaşadı. Onların qarşısında dayanan əsas məsələ hökumətin islahatlar aparmaq və korrupsiyasının qarşısını almaq idi. Amma o, bu işi çox çətinliklə sinə gərərək irəli aparmalı olurdu.

2001-ci ilin aprelində Estrada və oğlu, senator Cinqqoy ölkəni talan etmələrinə görə həbs edildilər. Ancaq Estrada tərəfdarları bunu qəbul etməyərək, küçələrə axışıb onun azadlığının buraxılmasını tələb etdilər. Bu, onun hakimiyyəti dövründə ilk güclü siyasi etiraz idi. Hakimiyyətinin ilk dövrlərində Mariya Qloriya Arroyo, Estrada tərəfdarları ilə mübarizə aparırdı. Etirazçılar Prezident Sarayının qarşısına toplaşaraq Arroyonu onların tələbinə cavab verməyə çağırırdılar. Etirazçılar sakitləşməkdən imtina edirdilər, ölkədə iğtişaşlar başlamışdı. Mariya Qloriya Arroyo bununla əlaqədar olaraq ölkədən qiyam olduğunu bildirdi. Bir çox etirazçı

və ona müxalifətdə olub, etirazçılar sırasına qatılan bir neçə tanınmış siyasi lider də həbs edildi.

Manilada keçirilən iki böyük aksiyadan sonra prezident ölkədə fəvqəladə vəziyyət elan etdi. Etirazlar səngiyəndən sonra, Arroyo fəvqəladə vəziyyəti ləğv etdi. Bununla da Arroyonu hakimiyyətdən uzaqlaşdırmaq məqsədini daşıyan hərəkət uğursuzluqla nəticələndi.

Oakvuud...

2003-cü il iyulun 27-də o, başqa bir qiyamla üzləşdi. Bu dəfə 300-dən çox hərbi tərəfindən Makati şəhərinin biznes mərkəzində yerləşən alış-veriş mərkəzi və mehmanxana qarət edilərək ələ keçirildi. Bu qiyamın edənlərin önündə Dəniz Hərbi Qüvvələrinin baş leytenantı Antonio Trillanes və kapitan Qari Alixano da daxil olmaqla, hərbi qüvvələrin yüksək vəzifəli altı nümayəndəsi var idi. 22 saatdan sonra onlarla hakimiyyət qüvvələri arasında danışıqlar başladı və onlar Filippin hərbi qüvvələrinin

etirazatların aparılmasını tələb etdilər. Bununla yanaşı, Dəniz Hərbi Qüvvələrinin baş leytenantı Antonio Trillanes və kapitan Qari Alixano qiyamın özlərinin planlaşdırdığını bəyan edərək, bu etirazda iştirak edən qüvvələrinin öz işlərinə qayıtmaları müqabilində məhkəmə qarşısında cavabına hazır olduqlarını bildirdilər. Böhran bitdikdən sonra hökumət bu tələbləri uzun müddət yerinə yetirmədi, çünki qiyamda sabiq prezident Estradanın əli olduğu ehtimal edilirdi. Qiyamın təşkilatçısı olan sabiq prezidentin köməkçisi həbs edildi. Prezident Arroyo bu qiyamı aradan qaldırmaq üçün Felisiana komissiyasını yaratdı. Komissiya rəhbərliyində qeyd olunurdu ki, Oakvuud qiyamı (Oakvuud qiyamı öz adını verən otelin adından götürmüşdü) planlaşdırılmış bir hərəkət idi və məqsədi Arroyo hökumətini devirmək cəhdi idi.

2003-cü ilin avqustunda Arroyonun həyat yoldaşı Xose Migel prezidentin müxalifətdə olan (2004-cü il seçkilərində həm də rəqib) senator Panfilo Lakson tərəfindən korrupsiyada ittiham olunmağa başladı. Senata bəyan etdi ki, "Coze Pidal" adlı bank hesabı vasitəsilə prezidentin həyat yoldaşına müxtəlif qaynaqlardan pullar köçürülür. Bundan başqa, senator Panfilo Lakson, Xose Migel xanım prezidentə xəyanətdə də ittiham etdi. O bəyan etdi ki, Xose Migel Viktoriya Toh adlı bir qadınla gizli münasibətdədir. Onun bu ittihamlarının heç biri sübuta yetmədi. Buna cavab olaraq, ittihamlar Arroyoya bir qadın olaraq ciddi təsir etdi, onu qorxutmağa bürüdü. Hətta onun həyat yoldaşına qəzəbli olduğu barədə rəqibləri arasında söhbətlər yayıldı. Bir neçə həftədən sonra mətbuat müsabiqəsində xanım Arroyonun həyat yoldaşı ona bir dəstə çiçək verərək, bu kəskin aralarında soyuqluq olmadığını göstərdi. Lakin bu söhbət xanımın populyarlığına öz mənfi təsirini göstərmiş oldu.

Turizm iqtisadiyyatının sıçrayışı

2001-ci ildə prezidentliyi dövründən dərhal sonra Arroyo turizm siyasətini xalqa bəyan etdi. Bu siyasət Turizm İqtisadiyyatı adlandırıldı. Bu siyasətlə hökumət daha

uzun həftəsonlarını elan etdi. (Məsələn, onun 12-si Filippinin müstəqillik günü olan həftənin 3-cü gününə düşürsə, o, həftənin 1-ci və ya 1-ci gününə keçirilir, bununla da həftəsonu artırılır.) Bu siyasətlə o yerli turizmin inkişafına təkan vermək istəyirdi. Onun bu addımını tənqid edənlərin də olmasına baxmayaraq, artıq 2002-ci ildə bu siyasət özünü müsbət nəticələrini verməyə başladı. Arroyo nun bu siyasəti həyata keçirməkdə əsas məqsədi - filippinlilərin öz ailələri ilə daha tez vaxt keçirməsi və yerli turizmin Filippin iqtisadiyyatına təkan verməsi idi.

2004-cü il: Arroyo fikrini dəyişir...

1987-ci il Konstitusiyasının VII maddəsinə əsasən, Filippin prezidenti ancaq bir dəfə seçilə bilər. Ancaq həmin maddə yenə də qeyd edir ki, əgər prezidentin vəzifə vaxtı 4 ildən çox prezident olmamışsa, onda o, ikinci dəfə prezident seçilə bilər. Arroyo bu kateqoriyaya daxil olsa da, 2002-ci ilin dekabr ayında 2004-cü ildə ikinci dəfə prezidentliyə namizədliyini irəli sürməyəcəyini açıqladı; hakimiyyətdəki sonuncu aylarını insanlara xidmətə və iqtisadiyyatın inkişafına həsr edəcəyini dedi.

2003-cü ilin oktyabrında Arroyo fikrini dəyişdi və elan etdi ki, 2004-cü ilin mayında prezident seçkilərində iştirak edəcək. O izah edirdi: "bizim gələcəyimizə xidmət edən cəmiyyəti dəyişməyin vaxtı çatıb". Bu qərarından sonra tənqidçilər onu sözünü tutmamaqda günahlandırırdılar. Lakin o, tərəfdarlarının da dəstəyi ilə fikrini dəyişmədi və namizədliyini irəli sürdü.

Onun əsas rəqibi ünlü aktyor və sabiq Prezident Estradanın yaxın dostu Fernando Po oldu. Ancaq Po öz intellektual səviyyəsinə görə Arroyoya udurdu. Çünki o, heç orta məktəbi də tam bitirməmişdi. Onun digər rəqibləri, senator Raul Roko, senator Panfilo Lakson və Eduardo Vela nueva idi. İlk günlər Arroyonun reytingi Podan aşağı idi. Amma az

onun reytingi önə keçdi. Çünki onu hakim qərarla itələyən, Filippindəki ünlü Katolik kəndli və ona çox sadıq olan, böyük və nüfuzlu Pambanqa kimi şəhərlər dəstəkləyirdi. Eyni zamanda İraqdan Filippin hərbi qüvvələrinin geri çağırılması barədə qərarı da onun populyarlığının artmasına təsir etdi.

Bir Vətəndaşın dəyəri...

2004-cü ilin iyulun 20-də Prezident Arroyo İraqdan gətirilmiş kiçik saylı Filippin hərbi qüvvələrinin geri çağırılması barədə qərar elan etdi. Buna səbəb Angela De La Kruz adlı Filippin vətəndaşının İraqda koalisiya əleyhində silahlı qruplar tərəfindən girov götürülməsi oldu. Prezident İraqdan hərbi qüvvələrin geri qaytarılması barədə göstərilən vaxtdan da öncə geri çağırırdı. Çünki Filippin vətəndaşını girov götürən qrupları dəstəkləyirdi ki, rəsmi Manila öz vətəndaşlarını İraqdan nə qədər tez çıxarsa, Angela De La Kruzun sağ qurtarmaq imkanına da təsir edə bilər. Həmin vaxt Prezident Arroyo

"İşin həqiqətə baxarsanız, o zaman bizim üçün özünü qurban verməyə göstərməkdənsə, öz vətəndaşımızın qurtarılmasına daha vacibdir" - deyərək fikrini bildirdi. Bu qərarı ilə bağlı tənqidlərə də məruz qaldı. Əsaslıqla, ABŞ və İraqa bağlı koalisiya qüvvələri çox üzvləri tərəfindən... Məsələn, bu qərarı tənqid edənlərdən biri, Avstraliya-ya baş naziri Con Hovard deyirdi: **"Sizin ölkənizdə qorxu terrorçular tərəfindən olunan hərəkətlər İraqda mübarizəni davam etdirməkdən daha vacibdir. Bu, sizin yerinə yetir-**

məli olduğunuz beynəlxalq öhdəlikdir". Arroyo bu açıqlamaya cavabında yenə öz vəzifə pərvər ampluasında idi (...və haqlıdır). **"...ABŞ hökuməti və İraq müharibəsi dövründə siyasətimə vətəndaşlarımın həyatı üçün heç bir öhdəlik yerinə yetirməyiblər".**

Müstəqil sayıcıların, beynəlxalq müşahidəçilərin də proqnozlaşdırdığı kimi, 2004-cü ilin 10 may seçkilərində Arroyo rəqibi P. Qalib gələrək ikinci dəfə 6 illiyə Prezident seçildi. Müxalifət nümayəndələri seçkilərdə qələbənin pozuntularının olduğunu iddia edirdi. Ancaq bütün bunlara baxmayaraq, 2004-cü il iyun ayının 23-də Konqres Arroyonu prezident, Noli de Kastronu isə vitse-prezident elan etdi.

İkinci müddət

2004-cü il iyunun 24-də, seçkidən təxminən 1 ay sonra Konqres onun seçkilərdəki qalibiyyətini təsdiq etdi. Bu, onu Filippinin hakimiyyətdə ən uzun müddət qalan 4-cü prezidentinə çevirdi. İyunun 30-da Arroyonun andıçmə töreni keçirildi. Sebu adasında inaqurasiyasını keçirməklə o, ölkəsinin tarixində adada andıçmə töreni keçirən birinci Prezident kimi düşdü. Bu, Arroyonun, seçkilər dövründə ona böyük dayaq olmuş Sebu sakinlərinə jesti (təşəkkürü) kimi qiymətləndirildi.

Seçki qalmaqalı: biri **"qalma"** deyir, biri **"qal"** deyir...

Milli Tədqiqatlar Bürosunun direktoru Samuel Onqun, 2004-cü il may seçkilərindən sonra - iyunun 10-da keçirdiyi mətbuat konfransında Arroyonun Seçki komissiyasından olan rəsmi şəxslə Poya qalib gəlməsi üçün əlavə 1 milyon səs qazanmaq barədə gizli danışıqlarını ortaya çıxaran lent yazıları barədə açıqlamaları qalmaqala səbəb oldu. O, seçki komissiyasının rəsmisi ilə bu barədə danışdığını boynuna alsada, seçkilərdə heç bir təsir göstərmədiyini və ədalətli seçkilər nəticəsində hakimiyyətdə gəldiyini dedi.

İyulun 8-də onun hökumətində olan 10 nəfər təyin edilmiş şəxs istefa verərək, prezidentdən də bu addımı atmasını istədilər. Həmin gün

Partiyası və Arroyonun keçmiş müttəfiqi olan sabiq prezident Benigno Aquino da onu istefaya çağıranlara dəstək verdi. Lakin Arroyo onların tələblərini rədd etdi və istefa vermədi. Onu dəstəkləyənlər arasında olan sabiq prezident Fidel Ramos Arroyoya öz dəstəyini davam etdirdi və ona dərhal Konstitusiya dəyişikliklərini həyata keçirməyi təklif etdi. Bu dəyişiklik Filippinin unitar prezidentlik sistemindən federal parlamentli sistemə keçməsinə nəzərdə tuturdu. 2005-ci il yanvarında bir qrup millət vəkili və senatorun Arroyoya qarşı konstituent addımı da uğursuzluqla nəticələndi. Nümayəndələr Palatasının 151 üzvləri 51 səsə qarşı 158 səsle Arroyonun impiçmentinə "yox" cavabı verdi. Bununla da Arroyonun impiçment məsələsinə nümayəndələr palatasından keçirib senata aparmaq istəyənlərin planı uğursuzluqla düşdü. Bunun səbəblərindən biri, bəzi müxalif qüvvələrin palatada impiçmentin son anda fikrindən daşınaraq Arroyo prezidentliyinə deyil, prezidentə dəstək vermələri olub. Nümayəndələr palatasının prezidenti dəstəkləməklə ölkədə iqtisadi inkişafa baxmayaraq, müxalif qüvvələrə qarşı sort tənqidlərini davam etdirirdi.

Fövqəladə vəziyyət

2005-ci il fevralın 24-də General Denni Limin başçılıq etdiyi hərbi çevriliş cəhdi oldu. General Lim və onun bir neçə tərəfdarı həbs olundu. Arroyo ölkə, bəzi bölgələrdə vəziyyət elan etdi. Arroyoya görə bu addım ölkədə hərbi qorqunma yaratmaq, qeyri-qanuni zorakılığı dayandırmaq, sülh və stabilizasiya yaratmaq məqsədi ilə atılmışdı. Fövqəladə vəziyyət 1 həftə davam etdi. Polis və hərbi qoşunlar nümayişləri yatırdı. General Lim və onun bir neçə tanınmış dövlət xadimləri həbs olundu.

2007-ci ildə prezident Qloriya Arroyo, korrupsiyaya görə ömürlük həbs cəzasına məhkum edilmiş sabiq prezident Cozef Estradanı əfv etdi. 70 yaşlı yuxarı bütün məhkumların amnistiyası çərçivəsində azadlığa çıxması sabiq prezident bunun əvəzində ölkədə keçiriləcək heç bir seçkidə iştirak etməyəcəyi ilə bağlı öhdəlik götürdü.

İqtisadi baxışları iqtisadi nəticələri

Arroyo ölkəsinin iqtisadi inkişafını öz prezidentliyinin prioritetlərindən biri elan etmişdi. Onun prezidentliyi dövründə iqtisadi inkişafın ümumi rəqəbi xüsusilə məhsulda 2001-2005-ci illər arasında ortalama 4%

olub. Bu keçmiş prezidentlər Aquino (3,8%), Ramosun (3,7%) və Estradanın (2,8%) dövründəki göstəricilərdən müqayisədə çoxdur. Arroyonun prezidentliyi dövründə ölkədəki inflyasiya da Markosdan sonrakı prezidentlər dövründə müşahidə olunan aşağı inflyasiyadır (5,3%).

Xanım Prezident iqtisadiyyatla yanaşı, təhsil islahatlarının, ölkədə təhsilin inkişafının da prioritetlərinə daxil olduğunu elan edib. O, Türkiyənin rəsmi səfəri zamanı Türk iş adamlarını Filippinə yatırımlar qoymağa, işləməklə yanaşı, ölkəsində Türk məktəblərinin artırılmasını da xahiş edib. O, bu məktəblərin Filippinin təhsilinə müsbət təsiri ilə yanaşı, mədəniyyət və sivilizasiyalararası dialoqun genişlənməsinə də öz töhfəsini verəcəyini vurğuladı.

Şəfqətli Arroyo

2009-cu ildə "Ketsana" tropik qasırğası zamanı güclü selbasma zamanı Qloriya Arroyo bəyan etdi ki, prezidentin sarayı qan itirmiş insanların qəbul etməyə hazırdır. Prezident minlərlə insanın ev-əşiyini itirib, bu fəlakət zamanı zərər çəkənlərə gərəkən yardımın ediləcəyini vəd etdi və vədinə də əməl etdi.

Rəsmi Manilanın Mindanao problemi

Qloriya Arroyo İslam Konfransı Təşkilatının baş katibi İsməddin İhsanoğlu ilə görüşündə, rəsmi Manilanın müsəlman dünyasında böyük nüfuzu olan bu təşkilatda müşahidəçilik statusu əldə etmək istəyini açıqladı. (Filippin İslam Təşkilatda müşahidəçilik statusu üçün 2004-dən müraciət etsə də, hələlik müsbət nəticə yoxdur.) Rəsmi Manila üçün bu istiqamətdə əsas məqsəd Mindanao əyalətində yaşayan müsəlman moro əhalisi ilə barışdırılmaqdır. Qeyd edək ki, artıq uzun illərdir, Filippin hökuməti bu əyalətdəki müsəlman icması arasında gərginlik var və təşkilatın vasitəçiliyi ilə tərəflər arasında danışıqlar davam edir.

Ümumiyyətlə, Filippin Prezidentinin xarici siyasət sahəsində çoxşəxslilik (balanslaşdırılmış) siyasət izlədiyi görünməkdədir. Bu, bir tərəfdən etnik yapısı zəngin olan Filippinin daxili siyasətinin tamamlanması faktoru kimi; digər yandan Filippində marağı olan dövlətlərin, beynəlxalq qurumların maraq dairələrinin kəsişməsinin mümkün olmasına ən zişansız variantının seçilməsi faktoru kimi özünü göstərir. Həm yəni xanım Prezidentin gənclik illərindən Qərblə, özəlliklə ABŞ ilə təmasları; Qərb mədəniyyəti, Qərb dəyərləri ilə ölkəsinin mədəni dəyərlərinin uzlaşdırılması cəhdləri diqqəti cəlb edir.

2009-cu il iyulun 3-də elan olundu ki, Arroyo süd vəzilərində aşkar edilən şişlə əlaqədar biopsiya testindən keçmişdir. Onun mətbuat konfransında Kerq Remond biopsiyanın nəticələrinin mənfi olduğunu açıqladı. "Manila Bülleteni"ndə Arroyonun buna görə əməliyyat olunmadığını barədə məlumatları təkzib etdi.

Həmçinin, Mariya Qloriya Arroyo haqqında bir oçerkdə, bir "tanıtım kitabçası"nda daha nələri demək olar? Onun daha hansı yönələri ələ alınmalıdır? İlk növbədə, onu deyək ki, xanım Arroyo adı, məhz insani özəllikləri, yaraşıqlı xanım kimliyi ilə; bir çoxlarının gözlədiyi kimi əksinə,

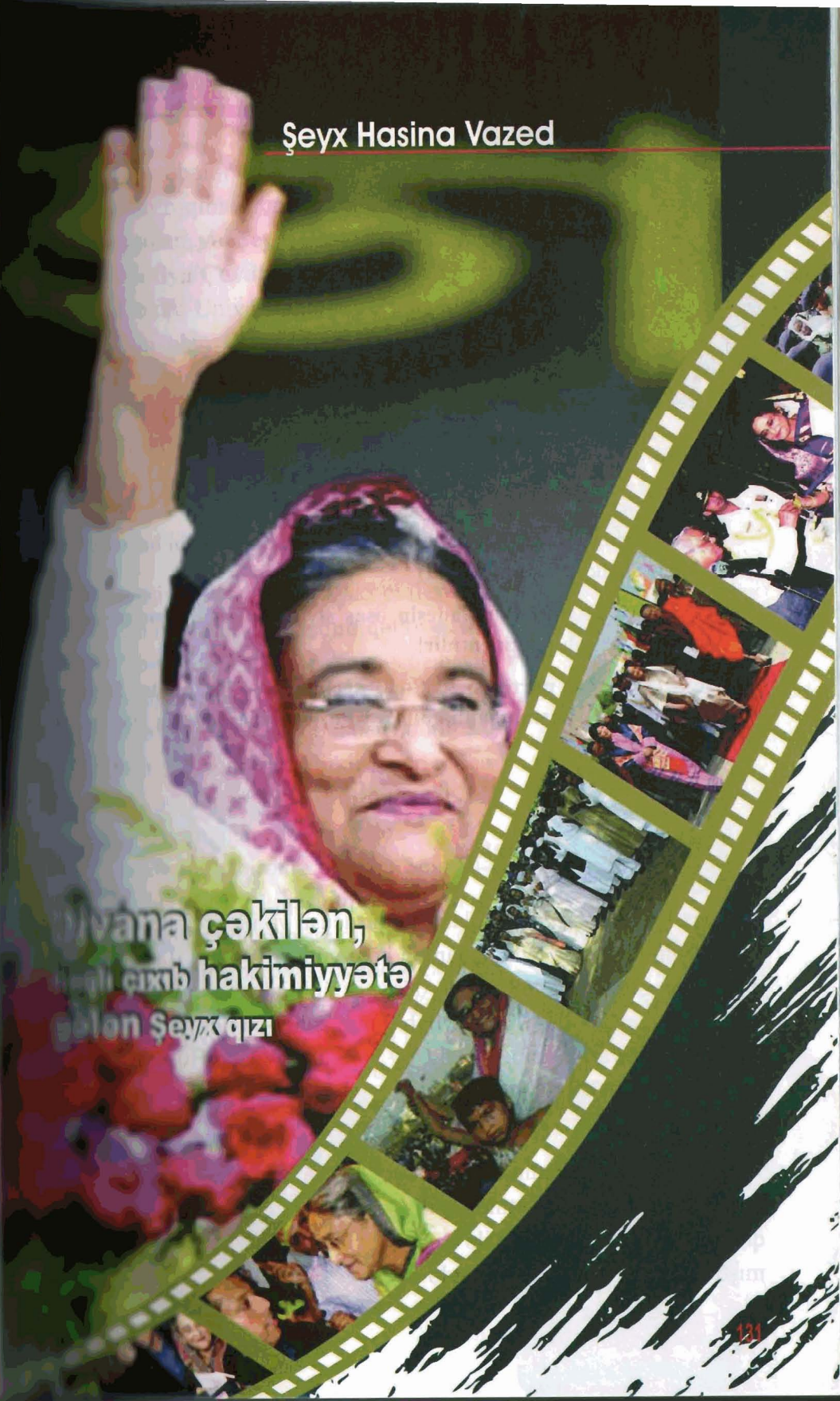

yalnız yumşaq davranışları deyil, əsasən sərt qərarları yaddaşlara hopacaq. Onun çox qərarlarını (sırf) bir qədər qərarları kimi təhlil etmək, təkcə də, düzgün olmazdı. **Unma qərarı olmaz ki, o, dövlət başçısı səlahiyyətlərini (kimliyi) daşıyır, məsuliyyət sahibidir.**

Onun **hər sözü, hər hərəkəti rezonans doğurur** (yaxud doğura bilər). Önemli dövlət vəzifələri daşıyana qədərki (özelliklə, prezident olana qədərki) **Arroyonun** həyat ritmi, işlərinin ahəngi (eləcə də olaylara xış bucağı) indikindən, heç şübhəsiz ki, fərqlənirdi. Onu necə var, eləcə də qəbul etmək, dəyərləndirərkən də bütün gerçəklikləri göz önündə tutaraq dəyərləndirmək lazımdır! **Bu gerçəkliklərin içində bütün yuxarıda vurğuladığımız məqamlarla yanaşı, onun hiss və həyəcanları, lüppin üçün döyünən qəlbi də var!**

Şeyx Hasina Vazed

İvana çəkilən, qızı çıxıb hakimiyyətə gələn Şeyx qızı

- **Şeyx Hasina Vazed** Banqladeşli siyasətçi və bu ölkənin hazırkı Baş naziridir! (Sheikh Hasina Wazed)
- 1981-ci ildən bəri Banqladeşin əsas siyasi partiyalarından biri olan Avami Liqasının prezidentidir!
- Şeyx Hasinanın partiyası 2008-ci il seçkilərində Banqladeş Milli Partiyası (BMP) Alyansına qalib gəlmiş və o, yenidən ölkənin Baş nazir olmuşdur!

Film kimi bir həyat...

Şeyx Hasina Vazed Banqladeşin qurucusu və ilk prezidenti Şeyx Mujibur Rəhmanın beş övladından ən böyüyüdür. 1947-ci il sentyabrın 17-də anadan olub. O, 1968-ci ildə dünyaca ünlü nüvə alimi **Vazed Miah** ailə həyatı qurmuşdu. Vazeh Miah 9 may 2009-cu ildə vəfat edib. Onun iki övladı var - Sacib Vazed Coy və Saima Vazed Hüseyn Putul. Onların hər ikisi ABŞ-da yaşayır.

Şeyx Hasina Vazedin siyasi karyerası Elden Universitetində çalışqan tələbə kimi fəaliyyəti ilə başlamışdır. 1966-67-ci illər ərzində o,

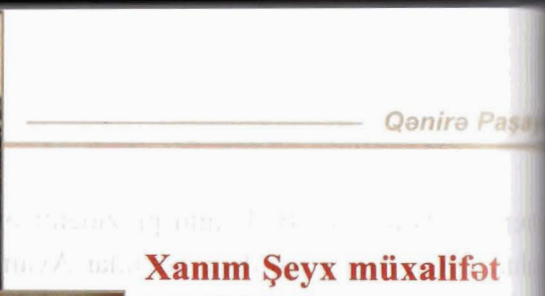
Universitet Tələbələr Birliyinin prezidenti olmuşdur. Onun rəqibi isə daha sonralar Avami Liqasına qoşulan və Şeyx Hasinanın kabinetində çalışan **Motiya Çovdhuri** olmuşdur.

Şeyx Hasina Dəkkə Universitetində Avami Liqasının bir qolu olan Çatra Liqasının üzvü idi. 1971-ci ilin müharibəsi dövründə (1971-ci ildə) onun ana olan Hasina anası, qardaşları və bacıları birlikdə ev dustağına çevrilmişdi. Bu dövrdə Şeyx Rəhman Qərbi Pakistanda həbsdə idi.

Şeyx Hasinanın siyasi və şəxsi taleyi 1975-ci il avqustun 15-də anası və üç qardaşının qətlə yetirilməsindən sonra dəyişdi. Bu dövrdə o, bacısı Şeyx Rəhman ilə birlikdə Qərbi Almaniyada xoşbəxtliklə səfərdə idi. Hasina bundan sonra Birlik Krallığında, sonra isə Hindistanda mühacirətə oldu və ancaq 1981-ci il mayın 17-də Banqladeşə qayıtmağa icazə ala bildi.

Hindistanda mühacirətdə olarkən Şeyx Hasina Banqladeş Avami Liqasının prezidenti seçildi. Ölkəsinə qayıtdıqdan sonra bir neçə dəfə qətlə təhviləldi. Onun partiyası **Xalidə Ziyanın** liderliyi ilə birlikdə hərbi idarəçiliyə qarşı mübarizədə əsas rol oynayır. 1984-cü ilin fevral ayında o, yenidən ev dustağı oldu. 1985-ci ilin martında o, üç aylıq ev dustağına alındı. 1990-cı ildə Hasinanın partiyası digər partiyalarla alyansa qoşularaq Erşad rejimini devirdi.

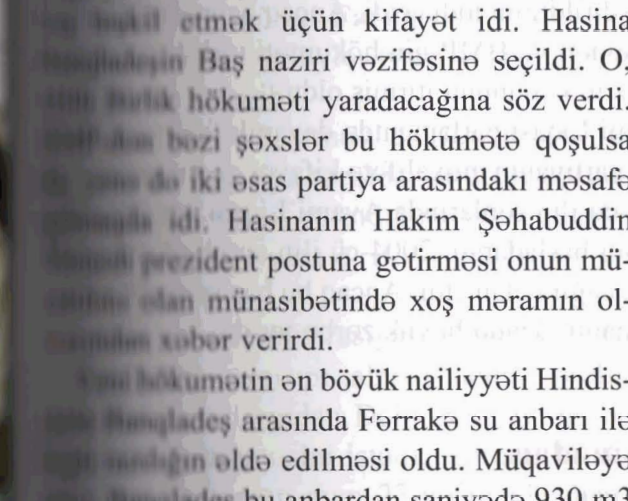
... yerini itirdi. Parlamentdə yerlərin dəyişməsi ilə ki, hamısı BMP tərəfindən tutuldu.

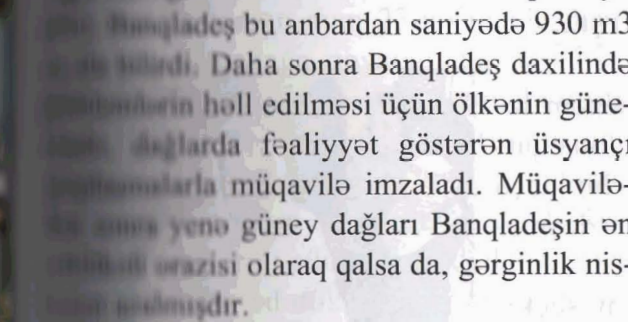
... 30-da hakim Habibur Rəhmanın başçılıq etdiyi yığmada yenidən seçkilər keçirildi.

2009-cı il seçkilərində Avami Liqası 146
mirsadı. Catiya Partiyası və daha bir neçə

...deputatdan gələn dəstəklə onların tut-
...suzların sayı 150-yə çatdı ki, bu da çox-

A group of seven people, including men and women in various attire, standing outdoors in front of a building. The group consists of five men and two women. From left to right: a man in a dark vest over a white shirt and light blue trousers; a man in a green military-style uniform; a woman in a green sari; a man in a light green vest over a white shirt and white dhoti; a man in a light brown blazer over a white shirt and white dhoti; a man in a light brown vest over a white shirt and light brown trousers; and a woman in a light blue sari. They are standing in front of a building with a light-colored facade and a dark roof. The image is somewhat faded and has a vintage feel.

çox nüma-
erlərin de-
on tutuldu.
yənə firıl-
1996-cı il
nın başçı-
i.

onun ölkəyə girməsinə qadağa aradan qalxdı.

2007-ci il mayın 7-də Hasina Dəkkə hava limanında yerə endi və bura onu qarşılamaq üçün minlərlə insan axışdı. O, müxbirlərlə söhbətində iqtidara onə qarşı sərgilədiyi siyasətin böyük yanlışı olduğunu, ancaq bu səhvin aradan qaldırılmasını da təklif edərək addım kimi qiymətləndirdiyini açıqladı.

2007-ci ilin iyulunda Hasina evində polis tərəfindən həbs olundu və Dəkkədə məhkəmə qarşısına çıxarıldı. O, soyğunçuluqda ittiham olundu və həbsxanaya gətirildi. Avami Liqası bu arada yayımlanan açıqlamada həbsi "siyasi əsaslı həbs" kimi qiymətləndirdi.

İyulun 17-də antikorrupsiya komissiyası Hasina Vazidə (o cümlədən ölkənin digər böyük partiyasının lideri Xalidə Ziyaya) bildiriş göndərək, bir həftə müddətində malik olduğu mülk və əmlak barədə məlumat təqdim etməyi tələb etdi.

İyulun 30-da Dəkkə məhkəməsi Şeyx Hasina Vazidə soyğunçuluq faktı üzrə təşkil olunmuş məhkəmə prosesində təxirə saldı və sübutlarla onun azad edilməsi qərarı verdi. Sentyabrın 2-də Antikorrupsiya Komitəsi Hasina Vazidəni rüşvət almaqda günahlandırırdı (bu, Ziyanın da eyni təqsirlərdən ittiham olunduğu bir hadisə idi). Onun əsaslarla günahlandırılması gününə təsadüf edirdi.

2008-ci il yanvarın 13-də o, bacısı Şeyx Rona Vazidə, Şeyx Səlim soyğunçuluq faktları ilə bağlı məhkəmə prosesində çıxarıldılar. Fevralın 6-da məhkəmə onun fəvqəladə vəziyyət elan olunmayana qədər edilmiş cinayətlərini rə indiki qanunlarla mühakimə olunmasının mümkünliyünü irəli sürərək, davaya son qoydu. 2008-ci il, iyunun 11-də Hasina səhhəti ilə bağlı problemlər rə görə azad edildi və eşitmə, görmə və arterial qan təzyiqdən müalicə olunması üçün ABŞ-a yola düşdü.

2008-ci il seçkiləri:

Qalib gəldi, qalib gəldi!

2008-ci ilin noyabrında Hasina dekabrın 29-da keçiriləcək seçkilərdə partiyasına başçılıq etdi. Onun üçün Banqladeşə qayıtdı. Dekabrın 11-də Hasina mətbuat konfransında partiyasının manifestini elan etdi.

Hasina manifestdə o 2021-ci ilə kimi "Rəhbərlik Banqladeş" yaradacağına söz verdi. Onun partiyasının Avami Liqası seçkilərdə nəzərdə tutulan üstünlüklə qalib gəldi!

Hasinanın Partiyası parlament seçkilərində Ziyanın lideri olduğu partiyaya qarşı qalib gəldi. Onun partiyası Pakistanda 1971-ci ildəki seçkilərinə xas şəkildə qalib gəldi. Parlamentdəki 299 yerdən 230-na sahib oldu.

2008-ci il yanvarın 6-da o, ikinci dəfə Baş nazir vəzifəsinə təyinatı etdi. Qeyd edək ki, Prezident Ziyanın partiyası ilə müqayisədə daha aşağı səviyyədə, Baş nazir postu Banqladeşdə ənənəvi olaraq Ziyanın vəzifəsidir.

Hasina Ziya isə seçkilərin nəticələrinə etiraz etdi. Onun cinayətlərlə Mərkəzi Seçki Komissiyası tərəfindən parlament seçkilərini səhnələşdirməsi qərarına etiraz etdi. Ancaq xarici və yerli qanunvericilər seçkiləri azad, ədalətli və şəfəqləndirdilər.

Hasina Şeyx Hasina Vazid Dünya Qadın Lideri mükafatının üzvüdür. O, beynəlxalq şəraitdə qadınlar üçün vacib olan məsələlər üzərində kollektiv fəaliyyət göstərir.

aliyyət aparmaq məqsədi ilə yüksək səviyyəli qadın liderləri səfərbər etməyə almaq, məqsədamüvafiq nəticələr qazanmaq sahəsində özünəməxsus rol oynamaqdadır. Eyni zamanda, Şeyx Hasina seçkilər ərəfəsində banqladeşlilərə verdiyi sözü, ölkəni sürətlə inkişaf etdirəcəyi ilə bəvədini yerinə yetirmək üçün yorulmadan çalışır və artıq bu istiqamətdə uğurlar da əldə edir. Banqladeş bölgənin böyük ölkələrindən və gələcəkdən biri olaraq getdikcə daha da inkişaf edir. **Təzyiqlərə, əziyyətlərə, həbslərə baxmayaraq, geri çəkilməyən, prinsipləri və ideallarını arxasınca gedə bilən güclü QADIN BAŞ NAZİR ŞEYX HASINA** rəhbərliyi altında...

Hillari Klinton

Örəyini dinləyən
Dövlət katibinin
Bilməyən arzuları

Hillari Klinton

■ O, ABŞ-ın 3-cü xanım, ümumilikdə 6-cı dövlət katibidir.

■ O, hazırda Barak Obama Administrasiyasının ən fəal və populyar üzvlərindəndir.

■ O, 2001-ci ildən 2009-cu ilədək New Yorkun Senatoru olub. 1993-cü ildən 2001-ci ilədək ABŞ-ın Birinci Xanımı, 2008-ci il prezident seçkilərində ən populyar prezidentliyə namizədlərdən biri. Onun ömrü bir sıra "İLK"lərə səhnə olmuşdur. Bu, Hillari Dayen Rodhemdən - Hillari Klinton (Hillary Diane Rodham Clinton) başqası deyil!

■ O, 1995-ci ildən 2000-ci ilə kimi - Birinci Xanım olduğu dövrlərdə qəzetdə həftəlik məqalə çap etdirirdi. Bu, onun səyahətləri zamanı tanış olduğu qadınlar, uşaqlar və ailələr; bir sözlə, təcrübələri barədə idi.

■ 1996-cı ildə Klinton "Uşaqların baxışları verdiyi dərslər" adlı kitabında Amerika uşaqları üçün yeni bir baxış ortaya çıxarırdı.

Kitab "Nyu York Tayms" qəzetinin bestseller siyahısına daxil oldu, nəşrin audio variantı isə 1997-ci ildə Qremmi ödələyinə layiq görüldü.

"Əziz corablar, əziz dost: Birinci ev sevimlilərinə uşaqların məktubu" (1998) və "Ağ Evə dəvət: Tarixlə bir evdə" (2000) kitabları onun Birinci Xanım olduğu dövrlərdə çap olundu. 2001-ci ildə "Biatrisin keçisi" uşaq kitabına giriş sözü də yazdı.

2003-cü ildə Klinton 562 səhifəlik "Yaşanan tarix" adlı "özkeçmiş"ini nəşr etdirdi. Yüksək satışlar əldə olunacağını gözləyən "Simon və Şuster" nəşriyyatı əvvəlcədən Klintonə rekord sayla bələdçilik miqdarda qonorar (8 milyon ABŞ dolları) ödədi. Işıq üzünə çıxdığı ilk ayda kitabın rekord sayla biləcək - 1 milyon (!) nüsxəsi satıldı və üstəlik, 12 başqa dilə çevrildi. Kitab (audio versiyası ilə birgə) Qremmi ödələyinə layiq görüldü.

■ Hillari Klintonun fikir və mülahizələri ilə bərabər, onun haqqında düşüncələr mediada tez-tez geniş (və belə deyək, spektral şəkildə) yayınlanmışdır.

■ Xanım Klinton haqqında 50-dən çox kitab və elmi məqalə yazılıb. 2006-cı il sorğularına əsasən bəzi mühafizəkar nəşrlər onun öleyhinə "Madam Hillari - Ağ Evə gedən qaranlıq yol", "Onu dayandırmaq olar?", "Hillari Klinton ABŞ-ın növbəti prezidenti olacaq, əgər..."

kitabı çap etdirdilərsə də, onlar Hillari Klintonun memuarları qədər populyarlıq qazanmadı...

1. Prezidentliyə namizədliyinin ilk aylarında "Taym" dərgisi üz qabığında Hillari Klintonun böyük şəklini və hər iki tərəfində "Onu seçin" və "Ondan zəhləm gedir" yazılarını çap etdi (!?).

2. "Newsweek" məcmuəsinin redaktoru Con Miçem, xanım Klinton və Amerika ictimaiyyəti arasında münasibətləri təhlil edərkən deyirdi: "Hillari Rodham Klintonun on illərlə gündəmdə olmasına baxmayaraq, o ən çox tanınan və eyni zamanda, Amerika siyasətində ən azı başa düşülən simalardan biridir."

3. Dövlət katibi olduğundan sonra xanım Klintonun imici Amerika ictimaiyyəti arasında daha da yüksəldi və o, dünyanın hörmət edilən qadın simalarından birinə çevrildi. (O, dünya yüksək reytingə malik olub. 2008-ci ildə Klinton Amerikanlar tərəfindən ən çox pərəstiş edilən şəxs hesab olundu.)

4. Xanım Klinton karyerası boyu, səhiyyə, qadın və uşaqlarla iş sahəsində göstərdiyi xidmətlərə görə ABŞ-ın və bir sıra beynəlxalq təşkilatın ödələyinə layiq görüldü.

1979-cu ildə **Rose Hüquq Firmasında** tərəfdaş kimi xidmət göstərərək, **iki dəfə Amerikanın 100 ən nüfuzlu hüquqşünası** siyahısında yer aldı! Qeyd edək ki, o, bu firmanın tərəfdaşları arasında da ilk qadın idi!

Həyat yoldaşı Bill Klintonun Arkanzasın qubernatoru olduğu 1979-81-ci və 1983-92-ci illərdə Arkanzasın birinci xanımı kimi o, ştatın təhsil sistemində bir sıra uğurlu islahatlar aparılmasına nail oldu və Val Mart (Wal-Mart) mağazalar şəbəkəsinin, digər bir sıra korporasiyaların idarə heyətinin üzvü olmuşdur.

O, 1993-2001-ci illərdə Prezident Bill Klintonun həyat yoldaşı kimi **ABŞ-ın birinci xanımı fəxri "titul"unu** daşıdı. Xanım Klinton Nyu York ştatına köçdükdən sonra (2000-ci ildə) senator seçildi (bu

Arkanzasın Birinci Xanımı ABŞ-ın Birinci Xanımı oldu

Əziz oxucu, gəl, indi də bir qədər geri - XXI yüzilliyin birinci onilliyində XX yüzilliyin 60-cı illərinə, Vaşinqton dan Arkanzasa qayıdaq.

Hillari Klinton ilk dəfə diqqəti 1968-cu ildə, Uellesli Kollecinə məzuniyyət təşkilində söylədiyi nitq ilə cəlb etdi. 1973-cü ildə Yeil (Yale Law School) Universitetinin Hüquq fakültəsini bitirdikdən sonra hüquqşünas karyerasına başladı.

1974-cü ildə Arkanzas ştatına köçən Hillari Dayen Rodhem, 1975-ci ildə Bill Klintonla evləndi. 1977-ci ildə Arkanzas Qadın və Uşaqlar üçün Vəkillər Təşkilatının həmtəsisçisi və 1978-ci ildə Hüquq Xidmətlər Korporasiyasının ilk qadın sədri oldu.

bu da ölkədaxili məsələlərlə bağlı yürütdüyü siyasətə) qarşı çıxdı. 1996-cı ildə Senator Klinton böyük səs çoxluğu ilə yenidən Senatda seçildi.

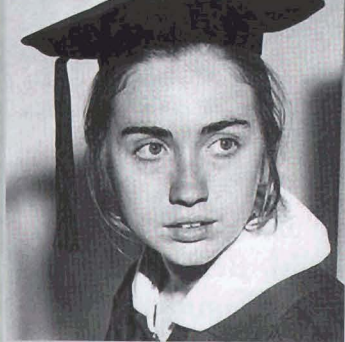
1994-cü ildə onun Birleşmiş Ştatların **Birinci Xanımı** kimi başunə təqəbbüsü olan **Sehiyyə planı** ABŞ Konqresi tərəfindən qəbul olundu. Lakin 1997-ci və 1999-cu illərdə xanım Klinton Uşaqların Sığortası Dövlət Proqramının, Övladlığa Götürmə və Sağlamlıq Aktının yaradılmasında böyük rol oynadı.

Birinci Xanım olduğu illərdə o, Amerika ictimaiyyətində özünəməxsus canlanma yarandı və ictimaiyyətin mənəvi dəstəyini qazanmağa nail oldu. 1996-cı ildə Ağ Evdə təqdim edilmiş ömək mübahisəsi ilə bağlı federasiya məhkəmə qarşısında ifadə verən Hillari Klinton bununla da məhkəmə qarşısında ifadə verən ilk **Birinci Xanım** oldu (lakin

seçkilərdə orqanda üzvlüyü 2009-cu ilədək davam etdi). Bu, Amerika tarixində **Birinci Xanımın** dövlət orqanına seçilməsi baxımından bir ilk idi!

O həm də ştatı təmsil edən ilk qadın senator idi! Senatda çalışdığı ilk illərdə o, Buş Administrasiyasını, İraqda müharibəyə başlamaq haqqında Qətnamə də daxil olmaqla bir sıra önəmli (siyasi) məsələlərdə dəstəkləyirdi. Lakin vaxt keçdikcə administrasiyanın İraqda apardığı siyasətə (və ən

həyat yoldaşının hakimiyyəti dövründə bu və ya bir sıra digər məhkəmə araşdırmaları zamanı ona qarşı heç vaxt ittiham irəli sürülmədi)...

2008-ci ildə prezident seçkiləri zamanı Hillari Klinton cüzi fərqlə Senator Barak Obamaya uduzdu.

Onu da vurğulayaq ki, xanım Klinton Prezident kabinetində Dövlət Katibi kimi xidmət göstərən ilk (keçmiş Birinci Xanımdır. **Necə deyirlər, nə bəlli, yer bəlli, nəticə bəlli: yenə o, yenə ilk, yenə uğur!**

Ata evinin birinci övladı

Hillari Dayen Rodhem 1947-ci il oktyabrın 26-da İllinoyis ştatında, Çikaqoda doğulub. O, öncə Çikaqoda, üç yaşından isə Park Ridge-də böyüyüb. Uels və ingilis mühacirlərin uşağı olan atası **Hyu Rodhem** tekstil sahəsində kiçik biznesin sahibi olub. İngilis, şotland, fransız, Kanada və Uels əsilli (bir sözlə beynəlmiləl ruhlu!) anası **Doroti Emma Rodhem** isə evdar qadın idi. Onun Hyu və Toni adlı, yaşca ondan kiçik iki qardaşı var.

Hillari Park Ridge məktəbində müəllimlərinin sevimlisi idi. Özündə o, bu sevgi-saygını yalnız yaxşı oxumaqla deyil, həmçinin üzgüçülük, beysbol və digər idman növləri ilə məşğul olmaqla, habelə ictimai işlərdə çalışqanlığı ilə qazanmışdı. O, hələ məktəbdə oxuyarkən bir sıra mükafatlar qazanmağa başlamışdı. Hillari orta məktəbdə oxuyarkən Məktəb Şagird Şurasının üzvü idi və Milli Şərəf Cəmiyyətinə seçilmişdi. Təsadüfi deyildi ki, o, məktəbi "fərqlənmə" ilə bitirmişdi (1965-ci il).

Onun anası qızının azad peşəkar karyera sahibi olmasını istəyirdi, atası qızının imkanlarının gender baxımından məhdudlaşmaması

nı istəyir, xanımının istəyinə ehtiyatla yanaşırdı.

Siyasi cəhətdən mühafizəkar ailədə böyüyən Hillari 1960-cı il seçkiləri zamanı (hələ 13 yaşında olarkən), Güney Çikaqodakı təbliğ-təşviq işinə maraq göstərdi, toplanılara yaxından kömək etdi və elə burada da Respublikaçı **Niksona** qarşı seçki fırıldaqının şahidi oldu... Bu fırıldaq, bu şahidlik yeniyetmə qız olaraq ona mənəvi təsir göstərsə də "hər ziyanda bir xeyir var" həqiqətindən çıxış edərək deyək ki, bu

tehdadın mötinləşməsində, gözünün açılmasında rol oynadı. Sonralar 1964-cü il seçkilərində Respublikaçı namizəd Berri Qoldvaterin kampaniyasında könüllü kimi çalışdı - artıq 17 yaşı vardı, müəyyən təcrübəsi və müəyyən yetkinliyi də öz yerində...

Onun siyasi baxışlarının formalaşmasında ona, Qoldvaterin "Şübhəli Vəkilin Vicdanı" adlı klassik əsəri təsir etmiş tarix müəlliminin və sonralar 1962-ci ildə **Martin Lüter Kinqlə** tanışlığına səbəb olmuş Metodist Kilsəsinin gənclər işi məsul keşişinin böyük təsiri olmuşdur.

O mehriban, öz tələbəlik illəri

Yuxarıda da vurğuladığımız kimi, Hillari Dayen Rodhem 1965-ci ildə Uellesli Universitetində siyasi elmlər üzrə təhsil almağa

başladı. Birinci kursda oxuyarkən o, Kollecin Gənc Respublikaçılar Təşkilatının prezidenti olub. O, hələ orta məktəb illərindən mənimsədiyi "seçki təcrübəsi"ni Con Lindsey və Edvard Brukun seçki kampaniyalarına yaxından köməklik göstərməklə yenidən şəkilləndirib, sərgilədi. Ancaq sonralar Amerika Vətəndaş Hüquqları Hərəkatı və Vyetnam müharibəsi ilə əlaqədar olaraq bu vəzifədən uzaqlaşan Hillari, Kilsə Keşişinə məktubunda özünü "beyində mənəfi hafizəkar, qəlbə liberal" adlandırırdı.

1960-cı illərdə siyasi sistemə qarşı hökm sürən radikal cərəyanın əksinə olaraq, o, bu sistemdə dəyişiklik etmək yolları arayırdı. Üçüncü kursda oxuyarkən o, demokratlardan olan Yugin Makkartinin müharibə əleyhinə seçki kampaniyasını dəstəkləyirdi. Martin Lütken Kinqin qətlə yetirməsinə etiraz əlaməti olaraq o, kollecın bütün qadın rəhbərləri tələbə və professor heyətini toplayaraq, iki günlük tətillə keçirdi (...Və bir ağ dərilili gözəlin qaradərillilərə, demokratik dəyərlərə bu şəkildə yaxınlaşması onun haqqında xoşməramlı düşüncələrə əsas səbəb oldu: Tələbə yoldaşları bir gün onun Amerikanın ilk qadın prezidenti ola biləcəyini düşünürdülər...).

...O, 1968-ci ildə Mayamidə respublikaçıların Milli Qurultayında iştirak etdi, ancaq Niksonun seçki kampaniyasında üstüörtülü irqçiliyin olduğunu hiss edərək Respublikaçılar Partiyasını tərk etdi - həmişəlik!

Fakültə yoldaşlarının təkidilə o, kollec tarixində ilk dəfə olaraq "müraciət nitqi" ilə çıxış etdi. Yeddi dəqiqə davam edən çıxış sürətli alqışlarla qarşılandı. Alqışlar öz yerində, lakin çıxışında, ondan öncə çıxış etmiş Senator Edvard Bruku tənqid etməsi "Life" jurnalında öz əksini geniş şəkildə tapdı.... İllinois və Nyu England qəzetləri onun haqqında yazdı və İrv Kupcnetin televiziya tok-şousunda çıxış etdi.

Həmin yay o, yolunu Alyaskadan salaraq Maunt Makkinli Milli Parkında - ümidvaram təəccübünüzü kontrol edərsiniz - qab yudu və Valdezdə balıq emalı vətəgəsində qızıl balıq təmizlədi...

1969-cu ildə Hillari, siyasi elmlər fakültəsini humanitar elmlərlə

bitirdi.

Kollec bitirdikdən sonra Yeil Universitetinə daxil oldu. Universitetdə oxuduğu dövrlərdə o, Yeil Hüquq və Sosial Fəaliyyət İnstitutunda redaksiya heyətində işlədi. İkinci kursda oxuduğu zaman universitetin Uşaq Təhsil Mərkəzində uşaq beyninin inkişafının ilkin mərhələlərinin öyrənilməsinə dair aparılan tədqiqatlarda assistent kimi çalışdı. O, Yale-New Haven xəstəxanasında uşaq məsələləri ilə məşğul oldu və New Haven hüquq xidmətində yoxsullar üçün könüllü hüquqi xidmətlər göstərdi.

1970-ci ilin yayında o, Marian Vrayt Edelmanın Vaşinqton Tədqiqat Layihəsində işləmək üçün qrantla ödəlləndirilir, burada o, Miqrant Əməyi üzrə Senator Volter Mondalın Altkomitəsinə təyin olunmuş fərdi Komitədə Hillari miqrant fəhlələrin yerləşmə, sanitariya, təhsil və təhsil problemlərini araşdırırdı. (Edelman sonralar Hillariyə bir hamıya çevrildi.)

1970-ci ildə ABŞ-ın Konnektikut ştatının Senatına namizədlik kampaniyasında Cozef Dafiinin namizədlik kampaniyasında siyasi rəhbər Anne Veksler tərəfindən işə dəvət olundu. Hillari Klintonsonlar Veklerin siyasi sahədə ona ilk iş yeri təklif etmiş şəxs olaraq xatırlayacaqdı...

Hillarinin Yeildə hüquq üzrə təhsil alan Billə tanış olduğu 1971-ci ilin yayında Kaliforniyada hüquq firmasında təcrübəyə başlayır. Hillari Konstitusiyaya hüquqları, vətəndaş azadlığı və radikal məsələlərin həllənməsi sahəsində təcrübəyə malik bir qurum kimi tanınır.

dı. Hillari burada uşaqların himayəsi məsələsi üzərində işləməyə başladı. Bill də yay planlarını təxirə salaraq, onunla Kaliforniyaya getdi. Onlar yəni təhsillərini davam etdirmək üçün Nyu Hevine (New Haven)

qayıtdılar. Növbəti yay Hillari və Bill Klinton Texasda Demokratların prezidentliyə namizədi Corc Makgovernin 1972-ci ilin uğursuz prezident namizədliyi kampaniyasını keçirirlər.

Hillari 1973-cü ildə Yeil Universitetini hüquq doktoru kimi başa vurdu. Universiteti bitirdikdən sonra Bill Klinton ona evlənmək təklif edir, lakin Hillari bu təklifi qəbul etmir. O, Yeil Universitetində araşdırmaçıdır.

Araşdırmaları Mərkəzində uşaqlar və təbəbət mövzusunda tədqiqatlar davam etdirir. Onun ilk "Uşaq Hüquqları" elmi məqaləsi Harvard Təhsil İcmalında 1973-cü ilin sonunda dərc edildi. Yeni uşaq hüquqları hərəkatını müzakirə edərək o, "uşaq vətəndaşlar"ın "gücsüz şəxsiyyətlər" olduğunu bildirmiş və uşaqlara doğulandan həddi-buluğa qədər hüququ olmayan varlıqlar kimi baxılması əleyhinə olduğunu sərgiləmişdir. Məqalə çox populyar oldu və təsadüfi deyildi ki, məqaləyə o dövrdə tez-tez istinad edilirdi.

Ailə həyatı və hüquq kariyerası

O, Uşaqların Müdafiə Fondunda vəkil, Karnegi Uşaqlar Şurasında, o cümlədən, Nümayəndələr Palatası Məhkəmə Komitəsində Uaterqeyt münaqişəsi zamanı məsləhətçi kimi çalışdı. (1974-cü ildə Komitə ciddi fəaliyyət göstərirdi. Yalnız onu deməklə kifayətlənirdi ki, Komitənin işi, sonda Niksonun (1974-cü ilin avqustunda) istefasını verməsinə gətirib çıxardı...

Elə o zamanlar Hillari Rodhemin parlaq siyasi kariyerasının ola bilməyəcəyini düşünən Demokrat Partiyasının təşkilatçısı məsləhətçisi Ben Urayt, gələcək kariyerasında ona dəstək olmaq üçün Texasdan Vaşinqtona köçdü. O, Hillaridə gələcək senator və ya prezident ola biləcək potensialı görürdü. Bu dövrlərdə Bill Klinton ona israrla evlilik təkliflərini davam etdirməkdə, o isə yenə də Klintonun evlilik təklifini rədd etməkdə idi.

Lakin Vaşinqtonda hüquq imtahanından keçdikdən sonra Hillari Klintonla görüşməyə razı oldu. O, sonralar bu barədə yazırdı: **"Mən bu dəfə əqlimi öyrəyimi dinlədim."** Hillari Vaşinqtonda daha parlaq hüquqşünas kimi fəaliyyət göstərərək, Bill Klintonla birlikdə Arkanzasda köçdü və burada Arkanzas Universitetində (Bill Klintonla birlikdə) cinayət hüququnu tədris etməyə başladı. Fakültədə dərs deyən ilk iki qadındandı.

Universitetdə cəldi və ötkəm müəllim kimi tanınan Hillari Universitetin hüquq fakültəsi kurslarının ilk direktoru oldu. Bill Klinton homin il Nümayəndələr Palatasına Arkanzasdan namizədliyini irəli sürmüşdü və seçki kampaniyası üzərində işləyirdi. Hillari, yenə də evlilik barədə qərarını gətirməkdən çəkinirdi; çünki qürurlu Hillari bununla kariyerasının başqasının adı altında kölgələnməyindən narahat idi...

Nəhayətdə o, evləndi. Markesin üslubunda desək, "Gözənilən bir evliliy" in təməlini qoydu... Hillari sonda evliliyə razı oldu və gənc cütlük, 1975-ci ildə Fayettevildə ev aldı. Onların toyu 1975-ci il oktyabrın 11-də oldu. O, peşəkar fəaliyyətini "özünə kimi" davam etdirmək üçün Rodhem soyadını saxlayacağını bildirirdi.

Hillari 1974-cü ildə seçkilərdə qalib gələ bilməyə, 1976-cı ildə Arkanzasın baş prokuroru seçildi və cütlük birlikdə Vaşinqton paytaxtında Litl Rokda yaşadı. Hillari burada hüquqları sahəsində fəaliyyətini davam etdirirdi.

1977-ci ildə "Uşaq hüquqları - tərk edilmiş və qorunmuş" adlı məqaləyə

lərlə çıxış etdi. Amerikanın Vəkillər Assosiasiyasının sədri sonralar deyirdi: "Onun məqalələsi olduqca önəmli idi, on

görə yox ki, onlar mahiyyət baxımında tamamilə yeni idilər, ona görə ki, onlar yenidən başlanğıcı qoyulan təfəkkürün formalaşmasına kömək edirdilər". Tarixçi **Qarri Uils** "son iki onilliyin önəmli alim-aktivistlərdən biri" adlandırdı. Komitəçilər isə əksinə, onun nəzəriyyələrinin ənənəvi valideyn nüfuzuna dərmadağın edəcəyi; uşaqların valideynlərinə qarşı cəfəng məhkəmə iddiaları irəli sürmələrinə gətirib çıxaracağı fikrində idilər (və onun məqalələrinin hüquqi baxımdan "dağıdıcı" nəzəriyyə olduğuna inanırdılar).

O, elə həmin ildə Arkanzas Uşaq və Ailə Vəkilləri Assosiasiyasını təsis etdi. Prezident Cimmi Karter (Hillari onun 1976-cı ildə İndiana keçirilən səyyar kampaniyasının direktoru olmuşdu) onu Hüquqi Xidmətlər Korporasiyasının idarə heyətinə təyin etdi və Hillari bu vəzifədə 1981-ci ilin sonunadək çalışdı. O, 1978-81-ci illərdə heyətin ilk sədri kimi fəaliyyət göstərdi. Özü də çox uğurlu. Hillari Klinton təşkilatın büdcəsini 90 milyon ABŞ dollarından 300 milyon (!) ABŞ dollarına qaldıra bildi. Ayrıca, Hillari Prezident Reyqanın Fondun gəlirlərini azaltmaq və istiqamətini dəyişmək cəhdlərinə də uğurlu gətirdi.

Həyat yoldaşının 1978-ci ildə Arkanzasın qubernatoru seçilmədən sonra 12 il müddətində ştatın Birinci xanımı oldu. O, 1979-cu ildə Rose Hüquq firmasının tam hüquqlu tərəfdaşı oldu. 1978-ci ildən Hillari Evə Birinci Xanım kimi köçənə qədər onun onun illik gəliri həyat yoldaşından daha çox idi.) 1980-ci ilin fevralın 27-də onların yeganə oğulları Çelsi dünyaya gəldi.

O, 1982-ci ildə həyat yoldaşının seçki kampaniyasında iştirak etmək üçün hüquq firmasından məzuniyyət götürdü və seçicilərin şübhələrinə son qoymaq üçün Klinton soyadından daha tez-tez istifadə etməyə başladı. Xanım Klinton seçkilərdən sonra yenidən Hüquq firmasına

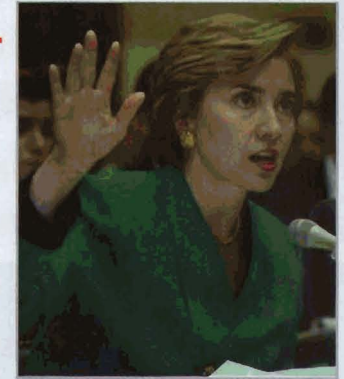
qayıtdı. O, məhkəmə işlərinə tez-tez qatılmağa başladı, firmaya çoxlu müştəri yığa bildiyinə görə daha çox qazanmağa başladı. O, təhsil, hüquqları və bir çox istiqamətlər üzrə fəaliyyət göstərirdi və 1983-cü ildə Arkanzas Qadını, 1984-cü ildə ilin Arkanzas Qadını adını aldı. Xanım Klinton həm də qadın hakimlərin təyin olunmasına təsir göstərə bilirdi.

1990-cı ildə Bill Klinton qubernatorluğa namizədliyini vermək istəyirdi, Hillari bunu özü etməyi qərara aldı, lakin seçicilər arasında onun özəl sorğular bunun yaxşı fikir olmadığını göstərdikdən sonra daşındı. Və nəhayət, Bill Klinton yenidən namizəd oldu və qubernator seçildi.

1992-ci ilin seçki kampaniyası

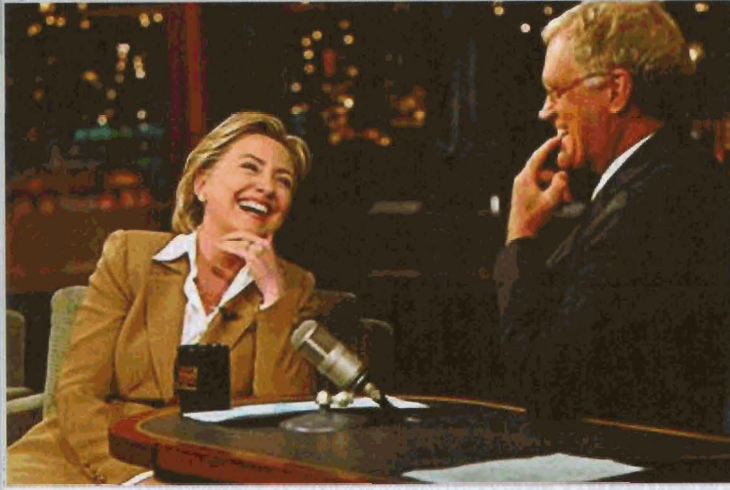
Bill Klinton 1992-ci ildə Demokrat Partiyasından namizədliyini verdi. Bundan sonra Hillariyə ölkədə diqqət daha da artdı. Ancaq qadın seçkilərindən qabaq Klintonun arkanzaslı müğənni ilə münasibətləri olması barədə mətbuatda yazılar çıxdı. Hillari cavab olaraq cütlük "60 Dəqiqə" verilişinə çıxıb açıqlamalarda verdi. Bill Klinton deyilənləri təkzib etsə də, ailəsinə bundan məzmun verə bilmədi. Cütlüyün bu addımı Bill Klintonun seçki kampaniyasının yenidən qurulmasına səbəb oldu.

Bill Klinton seçki zamanı öz kampaniyasında həyat yoldaşının nüfuzunu, onun gələcək fəaliyyətini və onun arasında reytingini nəzərə alaraq, **"birinin dəyəri-
nə bəliş aldə et"** kimi ifadələri istifadə edirdi.

Birinci Xanımın təfəkkür siyasəti

Bill Klinton 1993-cü ilin yanvar ayında Prezidentliyə fəaliyyətinə başladı və Hillari Klinton ABŞ-ın Birinci Xanımı oldu. O, Ağ Evə daxil olmağından öncə şəxsi karyerası olan, habelə, Evin Birinci Xanımına məxsus şərqçi təsəvvürsində deyil.

hissəsində öz şəxsi ofisi olan ilk Birinci xanımı idi.

Ağ Evə müxtəlif vəzifələrə təyinatlarda yaxından iştirak edən Birinci Xanım, Ağ Ev tarixində ən nüfuzlu Birinci xanım kimi yadda qalıb. O, Amerika tarixində Eleonor Ruzveltdən sonra açıq-aydın siyasətçiliyə, nüfuza, gücə malik olan Prezident xanımı kimi tanındı.

Bəzi tənqidçilər Birinci Xanımın ictimai həyatda, siyasətdə mərkəzi rol oynamasını uyğunsuz hesab etsələr də, tərəfdarları hələ də Klintonu Prezident seçərkən həyat yoldaşının fəal olacağından xəbərdar olduqlarını ifadə edirdilər. İctimaiyyətin bəzi nümayəndələri isə onun Ağ Evə gəldikdən sonra dəyişən xarici görünüşünü, imajı müzakirə edirdi və bu, onun 1998-ci ildə "Vogue" dərgisinin üzünə bığında çıxan şəkli ilə bir daha öz təsdiqini tapmış oldu.

1993-cü ilin aprel ayında atasının ölümündən məyus olan Hillari Amerikanın "yuxu xəstəliyinə düşmüş ürək"lərini oyatmaq üçün "yeni yüzilə keçən cəmiyyəti silkələmək" üçün açıq şəkildə öz Metodist nəzəriyyələrində, liberal dini siyasi fəlsəfədə və "Tikkun" redaktoru Maykal Lemersin "təfəkkür siyasəti"ndə tapmağa çalışdı.

Səhiyyə və digər qanun təşəbbüsləri

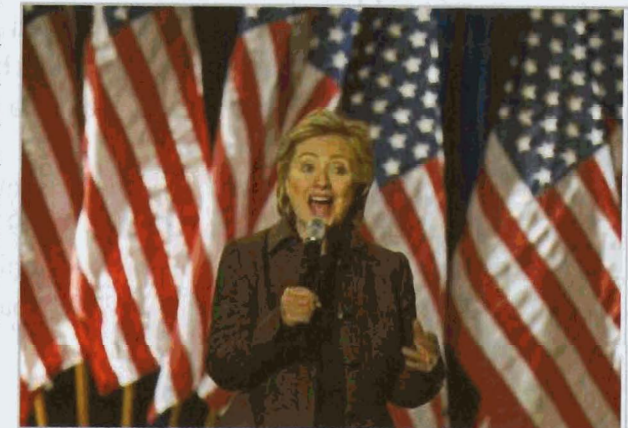
O, istər Birinci xanım-
lıq dönəmində, istərsə
ondan öncə və sonrakı dö-
nəm çalışmalarında öz tə-
şəbbüskarlığı ilə seçilib.

Prezident Klinton

1993-cü ildə Hillarini Milli Səhiyyə İslahatlarına başçı təyin etdi. O, Hillarinin Arkanzasdakı təhsil islahatında göstərdiyi uğurlu siyasətin davamına ümid edirdi. Bu islahat çərçivəsində xanım Klintonun təklif etdiyi Səhiyyə planı geniş müzakirələrə səbəb oldu və Hillari bunu "Hillarycare" adlandırmağa başladı. Bəzi əleyhdarları isə onun çıxışlarındakı qüvvəni qeyd edirdi və 1994-cü ilin iyul ayında sözügedən planın məqsədi ilə keçirilən səsə bəsləmə zamanı o, gülləyə davamlı olmağına geyinməyə məcbur oldu...

Xanımın bütün xoşgörülü çabalarına, habelə Demokratların hər iki ölkədə nəzarət etmələrinə baxmayaraq, "Plan" nə Senatda, nə də Konqresdə Palatada yetərincə səs toplaya bilmədi və 1994-cü ilin fevral ayında rədd edildi. Xanım Klinton sonralar bu məğlubiyyəti "Yaşanan tarix" kitabında siyasi təcrübəsizliyi ilə əlaqələndirib, digər faktorların da az rol oynamadığını yazırdı. Olaylar içində təsirsiz ötürülmədi.

Xanımın fəaliyyətinin 1994-cü ildə 50 faizdən yuxarı qalxdığı 1994-cü ilin aprel ayında 44 faizə, 1994-cü ilin may ayında isə 35 faizə düşdü. Bu çox analitiklər və siyasətçilər "Plan"ı Demokratiyanın məğlubiyyətində əsas

faktor hesab edirdilər. Oponentləri hələ də başqalarının buna oxşar "Plan"larına "Hillarikeir" kimi tələffüz edici damğa vurmaqda davam edirdilər. Beləliklə,

bəlli gedişatı göz önündə tutan Ağ Ev, Hillari Klintonun siyasi sərəncamda rolunu azaltmağı məqsəduyğun saydı.

Baxmayaraq ki, 1994-cü il seçkilərində respublikaçılar Birinci Xanımın Səhiyyə planını əsas təbliğat mövzusunda çevirdilər və bununla da Nümayəndələr Palatasında 53 yer, Senatda isə 7 yer qazanaraq hər iki palatada tam üstünlük əldə etdilər.

1997-ci ildə o, senatorlar Ted Kenedi və Orrin Hatçla birlikdə "Uşaqların Səhiyyə Sığortası" Dövlət Proqramının təbliğatına başladı. Proqramın məqsədi valideynləri tərəfindən səhiyyə sığortası təmin edilə bilməyən uşaqlara dövlət dəstəyi idi. O, bütün ölkə üzrəsində uşaqların xəstəliklərə qarşı peyvənd olunmasını, yaşlı qadınların isə döş xərçənginin qarşısının vaxtında alınması üçün məmurların etdirilməsini önərir.

O, Milli Səhiyyə Təsisatlarında prostat vəzi xərcənginin və uşaqların xəstəliklərinin müalicəsi üçün tədqiqat işlərinə maliyyə yatırımının artırılmasına nail oldu. Birinci Xanım həmçinin Körfəz Savaşı sındırması kimi tanınan Körfəz savaşı veteranlarının düşər olduqları xəstəliklər haqqında hesabatların araşdırılması üzərində çalışırdı.

O, baş prokuror Canet Reno ilə birlikdə Ədliyyə Departamentində Qadınlara Qarşı Zorakılıq Mərkəzinə təsis etdi. 1997-ci ildə ölkədə Birinci Xanım kimi ən böyük uğuru hesab etdiyi "övladığa gətirən və sağlam ailə" Aktını, 1999-cu ildə "Himayədarlıqdan azad olan qadın" Aktını irəli sürdü.

Hillari Klinton Birinci Xanım kimi Ağ Evdə bir çox konfrans təşkil etdi. O, "Uşaqlara qayğı" (1997), "Erkən uşaq inkişafı və rəhbərliyi" (1997), "Uşaqlar və yeniyetmələr" (2000), "Gənclər və gənclik" (2000) və "Xeyriyyəçilik" (1999) barədə ilk Ağ Ev konfransları təşkilatçılıq etdi.

Xanım Klinton bu dövr ərzində 79 ölkəyə səfər etməklə, ona qəbul edilən çox səyahət edən **Birinci Xanım kimi tanınan Pat Niksonu qələbə qoydu**. 1995-ci ildə Güney Asiyanın 5 ölkəsinə qeyri-rəsmi səfər etməklə, Hindistan və Pakistanla münasibətləri inkişaf etdirməyə çalışdı. Hec şübhəsiz ki, bu, onun daha sonrakı diplomatiya sahəsində önəmli rol oynadı. 1995-ci ildə Pekində keçirilən IV Dünya Qadınlar Konfransında çıxış edən Klinton, dünyada, eləcə də ABŞ-da qadın hüquqlarının insan hüquqlarından ayrı müzakirə olunmasının qobuledilməzliyini vurğuladı. O, 1990-cı illərdə dünyanın, xüsusən rejiminin Əfqan qadınlarına münasibətinə (münasibətsizliyinə) qarşı çıxış edən ən görkəmli lider qadınlardan biri idi.

Bu vaxtına çəkər deyirlər, mən bu sətirləri yazarkən, televiziya ekranında, xanım Klinton (ABŞ-ın dövlət katibi olaraq) Haitiyə şəfəqət səfərinə (onun vərəm əleyhinə kampaniyaya dəstəyinə) həsr olunmuş süjet yayımlanır. İllər dəyişir, situasiyalar dəyişir, Hillari Klintonun daşdığı dövlət və ictimai vəzifələr dəyişir, amma onun əldə etdiyi xanım kimliyindən irəli gələn şəfqət missiyası dəyişmir, daha da güclənir, müsbət işarə ilə dəyişir!

Xanım Klintonun "Birinci Xanım"lıq dövrünə qayıdaq. Hillari Klinton qadınların öz ölkələrinin siyasi həyatında yaxından iştirakını dəstəkləyən "Canlı Səslər" uluslararası təşəbbüsünün də təşəbbüsçüsü idi (Deməliyə ki, onun təşəbbüsləri, təklifləri bir çox nəticələr doğururdu. Məsələn, adı keçən təşəbbüsün və Klintonun şəxsi təşəbbüsünün nəticəsi olaraq, qadınların Güney İrlandiya sülh prosesində iştirakı əşitdirməyə başlamışdı).

1997-ci ildə Prezident Klintonun ikinci dəfə təcrübə keçən Monika Leventovski adlı gənc xanımla münasibətlərin olması iddiaları qalmaqala

la səbəb oldu. Bu da nəticədə Prezident Klintonun məhkəməyə çıxarılmasına gətirib çıxardı. Olaya münasibət bildiren Hillari Klinton qalın qalın həyat yoldaşının rəqibləri tərəfindən təşkil olunmuş bir plan olduğunu açıqladı. Klintonla Levinski arasında münasibətlər təsdiqləndikdən sonra o, ictimaiyyətə açıqlamasında əmin olduğunu sadıq qalacağı barədə məlumat verərək, necə deyirlər, soyuqqanlı bir qətiyyət sərgilədi (ancaq gizli məlumatlara görə, bir ara nikahlarının davam etməsinin (mümkünlüyünün) sual altında olduğunu da dilə gətirmişdir).

Bu hadisədən sonra Hillariyə, onun açıqlamalarına müxtəlif reaksiyalar gəlməyə başladı. Bəzi qadınlar onun ailə məsələsinə ictimai şəkildə müzakirə olunmasına qarşı güclü dayanışına həsr aparır; bəziləri onu ərinin hərəkətlərinin qurbanı adlandırır; bəziləri isə öz kariyerası naminə belə bir nikahı davam etdirməsinə görə Hillarini qınayırdılar. Ancaq rəy sorğularında onun reytingi 70%-ə qədər artdı ki, bu da Hillarinin Birinci Xanım olduğu müddətdə ən yüksək göstərici idi. Daha sonra, Hillari öz xatirələrində, bu evliliyi davam etdirməsinin səbəbi barədə yazırdı: *"Məni heç kim Bill qədər bəy düşə və güldürə bilməz. Bu qədər illər keçməsinə baxmayaraq, mən hələ də Bill qədər maraqlı, onun qədər həyat (və eşq) dolu insan tanımıram"*.

Onun bu açıqlaması ən azı iki baxımdan diqqətəlayiqdir. Birincisi, topluma, ikincisi, həyat yoldaşının özünə mesaj verməsi, onları öz nələrin, hansı hisslərin daha ön planda olması (bildiyini bilib danışmaq, ləyaqət və qürurunu əzmlı şəkildə saxlamağı bacarması) anlamasıdır. Digər yandan, üslubu (ifadə tərzı), olayı mürəkkəblılkəndən çıxartdırır, sadə müstəvi üzərinə çıxarması ilə ("...güldürə bılməz!" deyir)...

Qənirə Pasa

➤ **Əlini yazan qadınlar**

Ədəbiyyat və sənətin vətəni

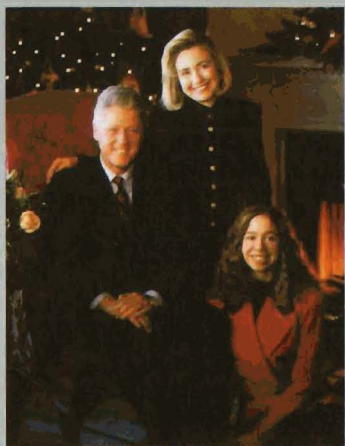
Ağ Evin tarixi yerləri və əşyaları qorumaq və federal fondların özəl kolleksiyasına köçürülməsini təşkil etmək məqsədilə **"Amerikanın Sərvətli Evini Qoruyaq"** Proqramının təsisçisi olub. O, Ağ Ev Millenium Şurasının başçısı olmuş, Millenium Axşamları təşkil edib. O, Jaklin Kenedi bağında yığılıb qalmış çağdaş Amerikan heykəllərini "Heykəllər bağı"nda bir yerə toplamağa nail oldu və bu onun təşəbbüsü və rəhbərliyi ilə həyata keçirildi.

...incəsənət xadimləri tərəfindən bağışlanmış əl işlərinin
...də o, təşkil edib. Bundan
...Xanım Klinton, James Monroe dövrü üçün önəmli olan "*Mavi*
...etdirib; "*Saziş otağı*"nı XIX yüzillikdəki görünüşünə,
...otağı"nı isə II Dünya müharibəsi zamanındakı görünüşünə
...yenidən bərpa etdirib. Xanım Klinton Ağ Evdə Müqəddəs
...həsr olunmuş qəbul, Çinin rəsmi şəxslərinin şərifinə
...dövlət səviyyəsində nahar, dövlət məktəblərində mu-
...üçün maliyyə vəsaitinin yığılması məqsədi güdən konsert,
...gölişi münasibəti ilə yeni ilin, yeni yüzilliyin qeyd olunma-
...2000-ci ilin noyabr ayında Ağ Evin iki yüzilliyi münasibə-
...kimi böyük miqyaslı tədbirlərə sahiblik edib.

2009-cı ilin qış seçkiləri

2001-ci ilin noyabrında, 2000-cü ildə Nyu Yorkdan məhkum olan **Daniel Patrik** Ərmenistan vəzifədən gedən kimi işdən etdi. Demokratlar-
sioner nümayəndələr, o

cümlədən **Çarlz Rangel** xanım Klinton bu vəzifə üçün öz namizədliyini irəli sürməyə çağırdı. Bu qərarı aldıqdan sonra Klintonlar, necə deyərlər, bu işin uğur gərəyincə, Nyu York şəhərinin quzeyində özlərinə yeni ev aldılar. Və xanım Klintonun timsalında daha bir “ilk” - birinci xanımın dövlət orqanına seçkilərə namizədliyini irəli sürməsi faktı meydana gəlmiş oldu.

Öncə Klintonun rəqibinin Nyu Yorkun meri **Rudi Ciuliani** olacağı gözlənsə də, 2000-ci ilin mayında Ciuliani səhəri ilə bağlı namizədliyini geri götürməli oldu və Klintonun rəqibi Respublika Rik Lazio oldu. Rəqibləri onu heç vaxt Nyu Yorkda yaşamadığına və əvvəlki ştatın siyasi həyatında iştirak etmədiyinə görə ittiham edirdilər. Kampaniyası dövründə Klinton ştatın hər bir əyalətini

çik qruplarla gəzərək problemlərlə tanış olurdu. O, diqqəti öncəliklə ştatın əsasən “Respublikaçı” olan quzey əyalətlərinə cəlb etdi. Klinton burada iqtisadi vəziyyəti 200 000 iş yeri açmaqla düzəldəcəyi vədini verirdi.

Onun planına vergiləri azaltmaqla iş yerlərinin və özəlliklə də texnika sahəsində yatırım qoyuluşunu artırmaq daxil idi. O, kollec universitetlərinə görə şəxsi vergilərin azaldılması təklifi ilə çıxış etdi. Bu seçki kampaniyasına Lazio, Klinton və Ciulianinin xərcləri, birlikdə rekord həddə çatmışdı: 90 milyon ABŞ dolları! 2000-ci il noyabrında Klinton seçkilərdə Lazionun 43% səsini qarşı 55% səs toplanması ilə qalib gəldi və 2001-ci il yanvarın 3-də ABŞ senatoru kimi and içdi.

Senator (birinci müddət)

Senatda daxil olduqdan sonra xanım Klinton, hər iki partiya nümayəndələri ilə münasibətləri yaxşılaşdırmağa başladı. O Senatda 5 komissiyada - Bütçə Komissiyası (2001-ci ildən sonra), Silahlı Xidmətlər Komissiyası (2003-cü ildən sonra), Səhiyyə, Əmək və Pensiya Komissiyası (2001-ci ildən sonra), habelə, Təhsil üzrə xüsusi komissiyada fəaliyyət göstərirdi. O, həm də Avropa Təhlükəsizlik və Əmək-sizlik Komissiyasının üzvü idi.

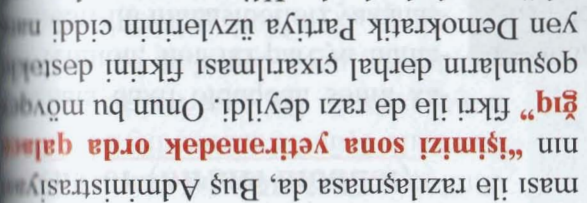
2001-ci il 11 sentyabr hadisələrindən sonra Nyu York şəhərində təhlükəsizlik sahəsini inkişaf etdirmək məqsədi ilə yeni qaynaqları axtarmağa başlayan xanım senator Dünya Ticarət Təhlükəsizliyi üçün lazım olan 21 milyon ABŞ dollarının yığılmasında çox vacib rol oynadı. Hillari 11 sentyabr hadisəsinin şahidləri olan insanların sağlamlıq durumlarının araşdırılmasında yaxınlaşaraq etdi. 2001-ci ilin oktyabr ayında terrorizmə qarşı mübarizənin gücləndirilməsinə yönəlmiş ABŞ Vətənpərvərlik Aktına səs verən senatorların sırasında o da vardı.

Xanım Klinton: əleyhinə, lehinə...

ABŞ-in 2001-ci ildə başlamış məlum Əfqanıstan hərbi əməliyyatının, 2002-ci ilin oktyabrında isə o vaxtkı prezident Corc V. Buşun İraq müharibəsi Qətnaməsinin lehinə səs verib.

İraq müharibəsi başladıqdan sonra Klinton İraqa və Əfqanıstana daha çox diqqət ayıraraq oradakı ABŞ hərbiçilərinin durumu ilə yerində tanış oldu. 2003-cü ildə o, İraqdan qoşunların qısa müddət ərzində çıxarıl-

Xənim Klinton Prezident Buxun vergi azalmaları barədə iki ömür
li qanun layihəsinin eleyhinə ses vermiş, o cümlədən, Con Robert
oikenin Baş hakimi təyin olunmasının və Samuel Alitonun ABS
Məhkəməsinə təyinatının eleyhinə ses verir. 2004 və 2006-cı illər
o, cümlicinsli sexslərin nikahda daxil olmasının qadağan edən Fede
Nikah barədə dəyişikliyin eleyhinə ses verənlərdən biri olur.

2004-cü ildə o, yenidən namizədliyini irəli sürəcəyini elan etmişdir.

Clinton Hillari Klinton 2007-ci ildə Prezident Bşun İraqdan qo-
rultu çıxarmaq üçün lazımlı olan pul ehtiyatlarını xərcləməsinə im-
za atan qanun layihəsinin lehinə ses versə də, sonda layihə Bşun

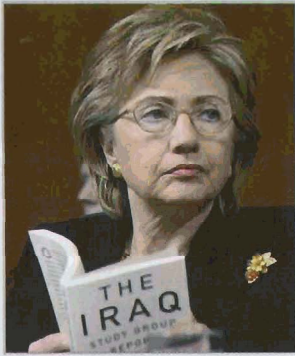
2007-ci ildə general Deyvid Petrusun İraqdakı vəziyyət barədə Hesabatına cavab olaraq bu hesabatla inamsız olduğunu bildirdi, həmin ilin may və iyun aylarında Tehlikəsiz Sərhədlər, Məhəl imkan və İmmiqrasiya islahatları üzrə Aktın lehinə bir neçə dəfə səs verəndə, Akt Senatdan keçmədi.

2007-ci ilin mart ayında ABŞ prokurorlarının işdən çıxarılması etibarilə yaranan ses-küyə cavab olaraq, xanım Klinton Baş Prokuror Conaləsi istefa verməyə gəldi.

nplo untsn uepeqo

ABŞ prezidentiylə 2003-cü ilin əvvəlində hazırlaşdı. 2007-ci il, 20-dekabr, veb-səhifəsi üzərində prezident seçkilərinə iştirak edən şəxslərin siyahısını təqdim etdi: "Mən gələcəyə inanıram!"

ması ilə razılaşmasa da, Buş Administrasiyasının **“işimizi sona yetirənədək orda qalacağıq”** fikri ilə də razı deyildi. Onun bu mövqeyi qoşunların dərhal çıxarılması fikrini dəstəkləyən Demokratik Partiya üzvlərinin ciddi narazılığına səbəb olurdu. Klinton veteranlara sağ

lamlığa görə müavinətin artırılması fikrini dəstəkləyir və bir neçə hərbi bazanın bağlanması əleyhinə çıxırdı.

Xanım Klinton Prezident Buşun vergi azalmaları barədə iki önəmli qanun layihəsinin əleyhinə səs vermiş, o cümlədən, Con Robertson ölkənin Baş hakimi təyin olunmasının və Samuel Alitonun ABŞ Ali Məhkəməsinə təyinatının əleyhinə səs verir. 2004 və 2006-cı illərdə o, eynicinsli şəxslərin nikaha daxil olmasını qadağan edən Federal Nikah barədə dəyişikliyin əleyhinə səs verənlərdən biri olur.

2006-cı ilin seçki kampaniyası

2004-cü ildə o, yenidən namizədliyini irəli sürəcəyini elan etdi. Respublikaçılar Partiyasından olan Vestçester Qraflığının əyalət prokuroru **Cianin Pirro** zəif təşkil olunmuş kampaniya nəticəsində öz namizədliyini geri götürdü. Klintonun seçkilərdə əsas rəqibi respublikaçı **Con Spenser** oldu. O, 7 noyabr 2006-cı ildə səsələrin 67%-ni toplamaqla Spensərə qalib gəldi. Bu həmin ilki seçkilərdə qalib gəlmək üçün toplanmış ən yüksək səs idi. O, seçki kampaniyasına 36 milyon ABŞ dolları (!) pul xərcləmişdi.

Senator (ikinci müddət)

Xanım Hillari Klinton 2007-ci ildə Prezident Buşun İraqdan qoşunları çıxarmaq üçün lazım olan pul ehtiyatlarını xərcləməsinə imtiaz verən qanun layihəsinin lehinə səs versə də, sonda layihə Buşun veto ətrafından veto qoyularaq arxivə göndərildi.

24. 2007-ci ildə general Deyvid Petrausun İraqdakı vəziyyət barədə Konqresə Hesabatına cavab olaraq bu hesabatla inamsız olduğunu bildirdi, həmin ilin may və iyun aylarında Təhlükəsiz Sərhədlər, Əmək imkan və İmmiqrasiya islahatları üzrə Aktın lehinə bir neçə səs versə də, Akt Senatdan keçmədi.

2007-ci ilin mart ayında ABŞ prokurorlarının işdən çıxarılması ətrafında yaranan səs-küyə cavab olaraq, xanım Klinton Baş Prokuror Əlvaro Qonzalesi istefa verməyə çağırdı.

2007-2008-ci illər maliyyə böhranının pik səviyyəyə çatması ilə əlaqəli maliyyə sisteminə yardım layihəsini dəstəkləyən Hillari Klinton 200 milyard dollarlıq **“Təcili İqtisadi Balanslaşdırma Akt”**ının lehinə səs verdi. Akt senatdan 74 - 25 səsle keçdi.

2008-ci ilin seçki kampaniyası

2008-ci ilin fevral ayında Hillari Klinton ABŞ prezidentliyinə namizədliyi 2003-cü ilin əvvəllərindən hazırlayırdı. 2007-ci il, fevralın 20-də o, veb-səhifəsi vasitəsilə prezident seçkilərinə namizədliyini irəli sürdüyünü elan etdi və olavə etdi: **“Mən gələcəyə mən qalib gələcəm!”**

2008-ci ilin fevral ayında Hillari Klinton qədər heç bir qadın prezidentliyə namizəd göstərilməmişdi.

Qənirə Paşayeva: Qadın yazan qadınlar

di! (seçilməmişdi).

Sonralar açıqlanan hesabatlardan bəlli olmuşdur ki, Klinton cəmiyyətinin lüyünün sərvəti 50 milyard

ABŞ dolları təşkil edir və onlar 2000-ci ildən bəri 100 milyard ABŞ dolları qazanmışlar. Bu vəsaitin çox hissəsi Bill Klintonun kitablarından, çıxışlarından və digər fəaliyyətlərindən əldə edilmişdir.

O, 2007-ci ilin birinci yarısında Demokratlardan olan namizədlər arasında liderliyi qoruyub saxlamışdı. Sorğular onun əsas rəqiblərini İlinoyisdən olan senator Barak Obama və Quzey Karolinadan olan senator Con Edvards olduğunu göstərirdi. Klinton və Obama ilin seçki ehtiyatlarını rekord həddə çatdırdılar. 2007-ci ilin oktyabr sorğularının nəticələrinə görə ilkin seçkilərin keçiriləcəyi 6 ştatda Klinton öz rəqiblərini geridə qoyurdu. Oktyabrın sonunda Klintonun Obama Edvards və digər rəqibləri ilə debatının nəticələri o qədər güclü olmadı.

Obamanın seçki kampaniyasının şüarı olan "Çeync" ("Change" - "Dəyişiklik"), Klintonun "Ekspiriyens" ("Experience" - "Təcrübə") şüarından daha qüvvətli səslənməyə başlayınca, Klinton artıq dekabr ayında sorğu nəticələrinə görə öz yerini itirməyə başladı...

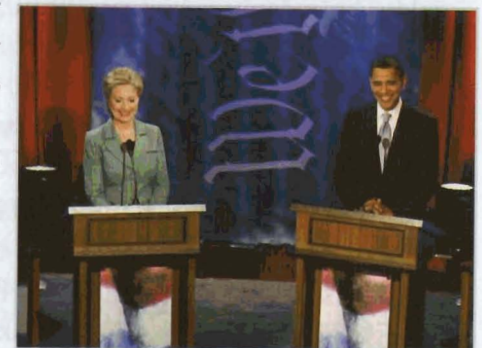
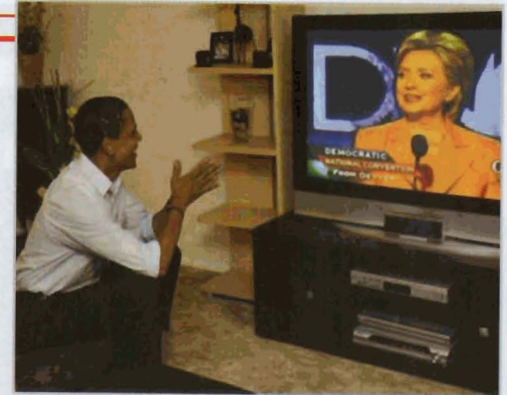
2008-ci ilin ilkin seçkilərində o, yanvarın 3-də Ayovada 3-cü oldu. Sorğular Nyu Hampşir ştatında da onun məğlub olacağını göstərsə belə, bu dəfə (yanvarın 8-də) Nyu Hampşir ştatında Obamaya qalib gəldi. Bunu çoxları onun qadınlar tərəfindən rəğbət görməsi ilə əlaqələndirirdilər. Yanvarın 26-da Güney Karolina seçkilərində Obama qalib gəldi. Edvards seçkilərdən çəkildi və Klintonla Obama mübarizəni uzun müddət davam etdirdilər. Super Çərşənbə axşamı seçkilərində Klinton ən böyük ştat-

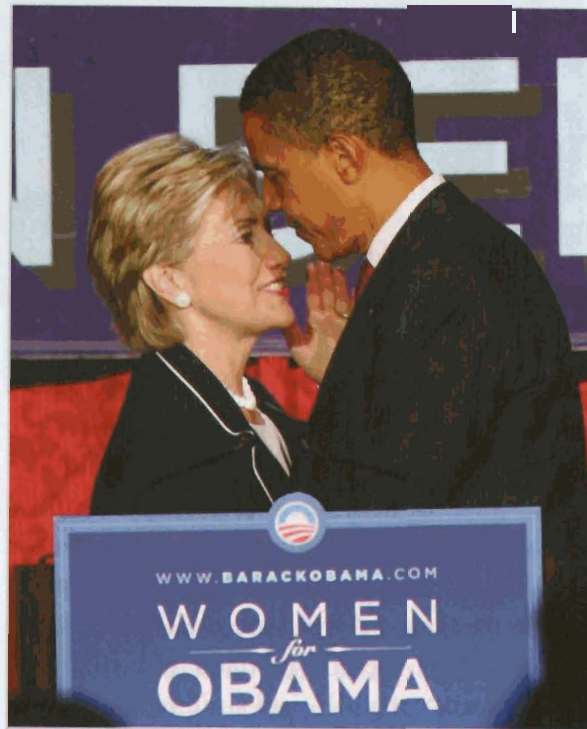

ştat Kaliforniya, Nyu York, Nyu Cersi və Massaçusetsin seçkilərini qazansa da Obama daha çox ştatda qalib gəldi və dəfələrlə onlar ümumi səsverməni böldülər. Xanım Klinton Super Çərşənbədə qalib gəlməsinə inansa da seçkilərin davam etdirilməsi üçün maliyyə və təşkilatçılıq cəhətdən hazır deyildi. O, bu dəfə internet üzərindən çağırışlar edərək, kampaniyasına yeni toplamağa başladı. Onun rəqibi Obama dəfələrlə qalib gəlirdi və təsadüfi deyil ki, fevral seçkilərində nəzərəcarpaq ştatda irəliyə çıxdı. Obama əsasən Afro-Amerikalıların, tələbələrin (ümumən, gənclərin), savadlı seçicilərin daha çox olduğu ştatda, Klinton isə ispan-amerikalı, ortayaşlı, işçi sinif və universitet təhsili olmayan seçicilər çox olan ştatlarda yaxşı nəticələr göstərirdi. Ancaq demokratların bəzi tanınmış nümayəndələri ikili arasındakı mübarizəni, sonuncu (əsas) seçkilərdə respublikaçı Con Edvardsa qarşı mübarizədə qalibi pis vəziyyətə sala biləcəyindən qorxuyurdular.

Aprilin 22-də o, Pensilvaniyada qalib gəldi. Ancaq daha sonra ştatlarda Indiana və Quzey Karolinadakı məğlubiyyət xanım Klintonun ilkin seçkilərdə namizədlik şansına tamamilə son qoydu. Buna baxmayaraq, o, **"Uduzmağı qəbul etmək olar, ancaq işi yarımcı qəbul edə bilmərəm"** deyərək, yenə də seçkiləri davam etdirdi. Bundan sonra xanım Klinton daha bir neçə ştatda qalib gəldi, lakin əslində, Obama qədər səs toplaya bilmədi.

Mayın 3-də, sonuncu seçkilərdə Obama namizəd olmaq üçün kiçik qədər nümayəndə qazandı. Mayın 7-də seçiciləri qarşısında çıxış edən Klinton kampaniyasının

zında tez-tez onun kampaniyasını dəstəkləmək üçün çıxışlar edirdi. "...Ehtirasımızı toplayıb..." ifadəsini işlətsə də, xanım Klinton rəqiblikdən əməkdaşlığa keçidi özünəməxsus soyuqqanlıqla gerçəkləşdirdi və biz deyərdik, illərdir formalaşdırdığı imcinə sadıq qaldı. Ardından isə Ağ Ev gəlirdi...

Yenə Ağ Ev: bu dəfə dövlət katibi kimli...

2008-ci il, noyabrın ortalarında Prezident seçilmiş Barak Obamaya Hillariyə **Dövlət katibi vəzifəsini** təklif etdi və bu məlumat noyabrın 21-də rəsmi şəkildə təsdiqləndi. Hər şey hadisələrin məntiqi nəticəsi kimi görünürdü. Dekabrın 1-də Barak Obama rəsmi şəkildə Hillariyə

sona yetdiyini açıqlayaraq, **"Mübarizəmizi davam etdirərək məqsədlərimizə çatmaq üçün bütün enerjimizi, gücümüzü və ehtirasımızı toplayıb Barak Obamanın seçilməsinə kömək etməliyik"** - dedi.

Xanım Klinton 2008-ci il Demokratların Milli Konvensiyasında Obamanın ünvanı ruhlandırıcı fikirlər deyərək, həmin ilin payız

Dövlət katibliyinə namizədliyinə qədər sürdü. Hillari Klinton dövlət işi ilə əlaqəli tərk etmək istəməsə də, onun vəzifəsinin onun üçün "həm çətin, həm də maraqlı" olacağını qeyd etdi.

2009-cu il, yanvarın 13-də Hillariyə Xarici Əlaqələr Komitəsi tərəfindən təsdiqlə bağlı dinləmələrə başlandı və iki gün sonra 16:1 saatda Hillariyənin vəzifəsinə təsdiq olundu. Hillariyənin artıq Hillari Klinton kimi tanınması 65%-ə çatdı. 2009-cu il yanvarın 21-də Klinton Senatın 94:2 səsle dəstək alaraq Dövlət Katibi oldu.

Hillariyənin vəzifəsinin ilk günləri Hillari Klinton dünya liderlərinə zəng edərək, ABŞ xarici siyasətinin istiqamətinin dəyişdiyini bildirməkdə idi. O, global iqtisadi böhran məsələsində Dövlət Departamentinin, xüsusən də münasibətlərdə (özəlliklə də İraqda) ABŞ diplomatik siyasətinin rolunun artırılmasının vacibliyini qeyd edirdi. O, uluslararası münasibətlər üçün büdcənin artırılmasına çalışırdı və Obama administrasiyası 2010-cu il dövlət büdcəsində Dövlət Departamenti üçün xarici siyasət proqramları üçün büdcəni 7% artırdı. 2009-cu ilin sonunda Əfqanıstana daha 20 000 qoşun göndərilməsi barədə qərar qəbul edərkən Hillari Klinton vitse-prezident Joe Baydenə üstün gəlirdi.

Hillari Klinton öz vəzifəsi üçün çox ambisiyalı olan islahatlara başla-
dı. O, (təvəllər Müdafiə Departamentində də istifadə olunmuş oxşar qurumların istifadə edərək) Dövlət Departamentinin xaricdəki missiyalarını daha spesifik məqsədlər təyin etməyi nəzərdə tuturdu. Həmin ilin dekabr ayında o, həyat yoldaşı Bill Klintonun "Klinton Qlobal Təşəbbüsünün illik toplantısında Qlobal aclıq və ərzaq təhlükəsizliyi təşəbbüsü"nin qoyulduğunu açıqladı. O, ABŞ-ın Pakistandakı reputasiyası

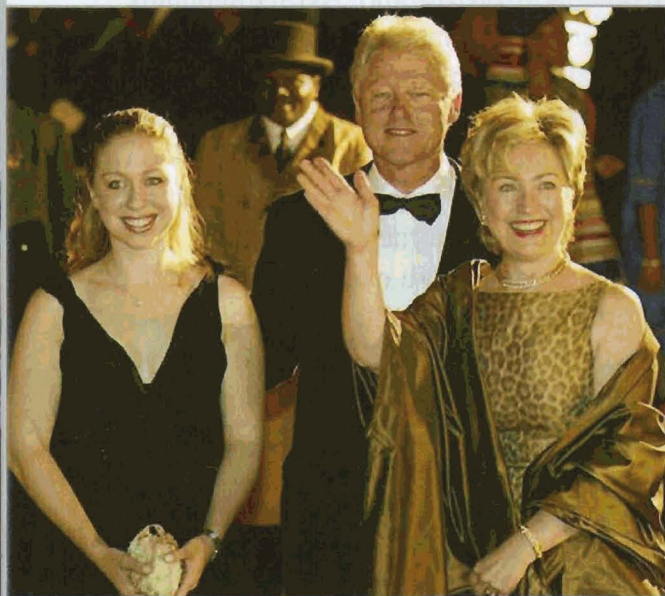

nı xilas etmək məqsədi ilə orada tələbələrle, jurnalistlərlə və qəbilə başçıları ilə görüşlər keçirdi. Həmin ayda ondan siyasi gələcəyi barədə soruşulduqda belə cavab verdi: *"Mən bir də heç vaxt prezidentliyə namizədliyimi irəli sürməyəcəyəm"*. Və (öz siyasi üslubuna sadıq qalaraq) əlavə edirdi: *"Heç vaxt. Heç vaxt!"*

2010-cu ilin yanvar ayında etdiyi çıxışında Klinton Dəmir Pordada eləcə də Azad və azad olmayan İnternet arasında müqayisə apararaq Çinin rəsmiləri buna mənfi reaksiya verdi və ilk dəfə idi ki, Amerikanın yüksək rütbəli şəxsi interneti ABŞ xarici siyasətinin yayılması üçün əsas vasitə hesab etdiyini gündəliyə gətirirdi. Hillari Klinton Administrasiya daxilində komanda üzvü, kənarda isə onun aktiv müdafiəçisidir.

Bəlkə bu yerdə xatırlamağımız uyğun olardı, o, qızı Çelçin Klinton 2010-cu ilin 31 iyulunda keçirilən (və mətbuatın diqqət mərkəzində olan) toy mərasimi ərəfəsində, Koreya, Vyetnam, Pakistan və Əfqanıstana səfər etdi. Sanki nümayişkaranə şəkildə demək istəyirdi: Ailə ailədir, iş də iş!.. İsrail-Fələstin münaqişəsi ilə bağlı dondurulmuş sülh danışıqlarının 2010-cu ilin sentyabr ayında bərpasında Hillari Klinton ciddi rol oynasa da uzun illərdir davam edən bu münaqişənin həlli istiqamətində hələ də ciddi uğurlar əldə etmək mümkün olmayıb.

2010-cu ilin noyabr ayında başlayan Wikileaks saytının Dövlət Departamentinin ABŞ-ın və xarici diplomatların hesabları qiymətləndirmələrində ibarət məxfi məlumatların açıqlamasından sonra Hillari Klinton ABŞ-ın bu vəziyyəti aradan qaldırmaq tədbirlərinə rəhbərlik edir (edir də deyə bilərik).

Daha çox liberal, bir az moderat, bir az da mühafizəkar...

2005-ci ilin mayında Klinton sorğularda prezidentlərin 54%-i liberal, 30%-i moderat, 9%-i isə mühafizəkar adlandırdı.

"Milli Jurnal"da (National Journal) nəşr olunmuş nəticələrə uyğun olaraq o, 2006-cı ildə 32-ci ən liberal, 2007-ci ildə isə 16-cı ən konservativ senator kimi göstərildi.

Princeton Universitetinin (Princeton University) politoloqu Coşua Klintonun (Joshua D. Clinton) və Stanford Universitetinin politoloqu Simon Cakmən (Simon Jackman) və Duq Riversin (Doug Riversin) 2004-cü ildə apardıqları təhlil nəticəsində ən liberal Senator hesab edildi.

O, çoxlu sayda yerli və beynəlxalq mükafatların sahibidir.

Və sonda

Hillari Klinton bu gün dünyanın "superdövlət"i adlandırılan ABŞ-ın xarici siyasət idarəsinə başçılıq edən ən dünyəvi lider qadınlarının gəlmiş-gələcək və bugünkü ən ünlü şəxsiyyətlərindən biridir. **O, adını TARİXə yazmış qadınlardan biridir...** Bugünkü uğurlarına gətirən yol

asan başa gəlməyib. Çətinlər, əziyyətlərdən sınımamayı geri çəkilməmək, arzu və id allarının arxasınca yorulmadan getməyin nəticəsi idi bu yük siyasətdə, dünyada və rixdə özünü təsdiq edə bilən və adını TARİXƏ əbədiyyə yazmaq!

Bir **Lider Qadından**, bir **Başarılı Qadından** və bir də **Cazibədar**,

Xarizmatik Qadından bəhs etdim. Onunla nədəsə (nə barədəsə) mübahisə etmək, razılaşmamaq olar, amma, necə deyərlər, **“brend”**ə çevirdiyi Hillari Klintonluğunu gözdə tutmaq, danmaq əsla olmaz!

Uğurlar, xanım Klinton!

**Franсуаза
Barre-Sinussi**

**FRANSUAZA
DÜNYAYA SƏS SALAN
FRANSIZ QIZI**

■ O, XX yüzilin ən təhlükəli xəstəliyini - QİÇS virusunu kəşf edən qadın kimi adını tarixə qızıl hərflərlə yazdı!

■ 1983-cü ildə apardıqları tədqiqatların nəticəsində professor Lyuk Montanye ilə birgə O - Barre-Sinussi insan immun çatışmazlığı virusunu (HIV/QİÇS/AIDS) kəşf etdiyinə görə Nobel ödülinə layiq görüldü!

Onun bu kəşfi bəşəriyyət üçün ən böyük xidmətlərdən sayılır. Bu kəşf dünyanı vahiməyə salan QİÇS-lə ciddi mübarizənin əsasını qoydu - dünyaya səhiyyəsinə bəlli bir problemlə bağlı qeyri-müəyyənlikdən müəyyənliyə çıxardı. Təsadüfi deyil ki, Fransuaza Barre-Sinussi (Françoise Barre-Sinoussi) 1996-cı ildə planetin 100 ən nüfuzlu qadınının sırasına düşdü.

Fransız virusoloqu, 2008-ci ildə tibb və fiziologiya sahəsində (Lyuk Montanye ilə birgə) Nobel ödəli almış Fransuaza Barre-Sinussi 30 i 1947-ci ildə Parisdə anadan olmuşdur. 1972-ci ildə Parisdə Sorbon universitetini bitirib. Bundan sonra Paster İnstitutunda oxuyaraq, virusologiya sahəsində fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi alıb. 1975-76-cı illərdə Milli Elm Fondunda doktorluqsonrası təcrübə dövrü keçmişdir. Barre-Sinussin tədqiqatı müəyyən virus qrupu - retroviruslar haqqında idi.

1983-cü ilin yanvar ayında Paster İnstitutunun bir qrup tədqiqatçı professor Lyuk Montanyenin başçılığı altında ilk dəfə yeni - övvə bəlli olmayan virus aşkarladı. Ona Lifadenopatiya Birləşmiş Virus verildi və onun QİÇS-lə əlaqəli olması fərziyyəsi irəli sürüldü.

1983-cü ildə apardıqları tədqiqatların nəticəsində professor Lyuk Montanye ilə birgə O - Barre-Sinussi insan immun çatışmazlığı sindromuna yol açan virusu (QİÇS virusu, HIV) kəşf etdi. Onların bu kəşfi bəşəriyyət üçün ən böyük xidmətlərdən sayılır. Yuxarıda da vurğuladığımız kimi, bu kəşf dünyanı vahiməyə salan QİÇS-lə ciddi mübarizənin əsasını qoydu!

Alimlərin "Virusu kəşf etdiyiniz gün haqqında danışın" xahişinə xanım Barre-Sinussi cavab vermişdi: "Onun kəşf edildiyi gündə danışmaq qeyri-mümkündür. Buna aylar, aylar sərf olunub. İş bir neçə mərhələdə ibarət idi. Öncə biz virus daşıyıcısı olan ilk insanlarda virusun aktivliyini müəyyən etdik. Bu virus HIV-in də aid olduğu retroviruslara oxşayırdı. Sonra limfositlərin tədricən məhv olmasını müşahidə etdik. Aşkar edilənlər QİÇS-simptomlarına bənzəyirdi. Üçüncüsü - ən uzun müddətli və vacib mərhələ virusun elektron mikroskopla müşahidə edilməsindən ibarət idi. Bu mərhələdə tələb edən bu çətin işi Şarli Doqe yerinə keçirdi: morfologiyasındakı müəyyən fərqləri çıxarmaqla retroviruslara çox bənzəyən virus hissəciklərini yaradan limfositləri izləməyə başladı. Bu hissəciklər o vaxt bəlli olan insan retrovirusu - HTLV-yə bənzəmir. Beləliklə, biz çarpaz reaksiya alınub-alınmadığını yoxlamaq üçün reaktivlərimizi HTLV antiserumları ilə qarışdırdıq. Cavab "yox" oldu. Sonra bizim yeni virus tapdığımızı anladıq. Bu virus HIV tədqiqatları mənim əsas məşğul olduğum sahəyə çevrildi və mən illərdi ki, vaxtımın əksərini bu işə sərf edirəm."

Barre-Sinussi və Lyuk Montanye immun çatışmazlığının erkən mərhələsində xəstənin

limfositlərinin hansısa virusu yaratdığını kar etdilər. Onlar həmin virusu xəstənin qanında xəstəliyin ən son mərhələsində tapdılar. Tədqiqatçılar kəşf etdikləri retrovirusu lentivirus ("ləng" virus) adlandırdılar və onun morfolojiyasını, biokimyəvi və immunoloji xüsusiyyətlərini xarakterizə etdilər. QİÇS xəstəliyinin immun sistemi, ən əsası da limfositləri məhv edir. Bu kəşf QİÇS-in biokimyəvi mexanizmini anlamaq və onun antivirus terapiyasını işləyib hazırlamaq üçün ilkin zəmin oldu.

Bu kəşf xəstəliyi nəzarətdə saxlamaq üçün diaqnostik testlərə ehtiyac olduğunu aşkara çıxardı. Barre-Sinussi xəstəliyin anadan uşağa keçməsi və xəstənin anadangəlmə müdafiəsi üzərində işləyirdi. O, 200-dən çox elmi əsərin həmmüəllifidir. 250-dən çox uluslararası konfransda iştirak edən və gənc tədqiqatçıların yetişdirilməsində böyük əməyi olan Barre-Sinussi bir neçə elmi cəmiyyətlə, Pastor İnstitutunun komitələri və digər QİÇS təşkilatları ilə də fəal əməkdaşlıq edir. O, həmçinin Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının və UNAIDS-HIV-in məsləhətçisi beynəlxalq dərəcəsinə layiq görülmüşdür. Eyni zamanda, xanım Barre-Sinussi QİÇS və Hepatit Tədqiqatları üzrə Milli Agentliyin Güney-Şərqi Asiya Departamentinə başçılıq edir.

1980-ci ildən bəri Barre-Sinussi inkişaf etməkdə olan ölkələrdə xəstəliklə mübarizə sahəsində mütəşəkkil iş aparmışdır. O, belə ölkələrdə nizam-intizamla işləyən şəbəkələr təşkil etmişdir. Barre-Sinussi poliklinik tədbirlərdə və müalicədə inkişaf məqsədilə əsas tədqiqatlar və bəzi tədqiqatlar arasında daimi əlaqənin yaradılması üzərində çalışır.

Barre-Sinussi 1975-ci ildən 1986-cı ilədək Parisdə Tibbi Tədqiqatlar üzrə Milli İnstitutda tədqiqat işləri aparmışdır. 1986-cı ildən etibarən institutun elmi-tədqiqat işləri onun başçılığı altında aparılır, o, Rusiya Federasiyası Biologiya Şöbəsinin rəhbəridir. Barre-Sinussinın komandası tədqiqat proqramı QİÇS infeksiyası (meymunlarda immunitet çatışmazlığı virusu, SIV-simian immunodeficiency virus) reqlulyasiyası problemi üzərində cəmlənmişdir.

Xəstəlikdən indiyədək tam şəkildə sağalmanın mümkün olmasının baxmayaraq, bir çox xəstələr üçün pis diaqnoz hələ ölüm hökmü

qoymağa deyildir! Son vaxtlar yaradılmış dərman preparatları sayəsində QİÇS xəstəliyinə tutulmuş insanlar bir neçə onilliklər yaşaya bilərlər!

Xəstəliyimiz kimi, bu kəşfin nəticəsi idi ki, 1985-ci ildə Fransuaza Barre-Sinussi planetin ən nüfuzlu qadınları siyahısına daxil oldu! "Times" qəzeti tərəfindən hazırlanan "100 Barre-Sinussi QİÇS tədqiqatları sahəsində xidmətlərinə görə milli və uluslararası mükafatla onlarla ödələ layiq görülüb!

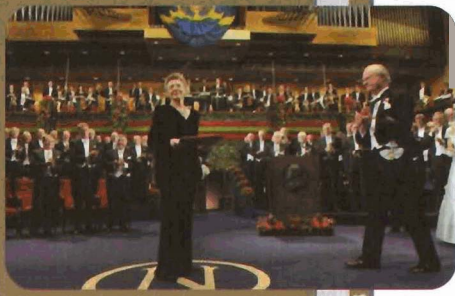
Qadınlar dünyasının ən böyük bəlaları arasında QİÇS-ə gələndə gələn QİÇS-lə mübarizə sahəsinin ən mühüm dəyişikliyin və yeni bir mərhələnin başlanğıcı qoyan misilsiz elmi kəşfinə görə bütün dünyada və bu işi həyata keçirən insanlara mükafat olacaq.

Əvvəl edək ki, HIV/QİÇS epidemiyası geniş yayılmağa başlayaraq planetdə yayılmaqda davam edir. Dünya üzrə yalnız 2006-cı il ərzində 4,3 milyon daha immunçatışmazlığı virusuna yol almışdır, onlardan 530 000 nəfəri uşaqlardır. Xəstəliyin məlumatlarına əsasən, hazırda dünyada HIV infeksiyası ilə yaşayan insanların sayı 40 milyonu ötmüşdür ki, onlardan 13,5 milyon uşaqlardır. Ümumdünya Səhiyyə Təşkilatının (ÜST) ekspertlərinin rəyinə görə, hər il küresində yayılmağa başladığı 25 il ərzində QİÇS-dən 25 milyon insan vəfat etmişdir. Yalnız 2006-cı il ərzində QİÇS-dən dünya üzrə vəfat etmiş insanların sayı 2,9 milyon olmuşdur ki, onlardan da 380 000 nəfəri uşaqlardır.

Bütün bu acı faktlar və rəqəmlər Fransuaza Barre-Sinussinın bəşəriyyət qarşısında nə qədər böyük xidmətlər göstərdiyini daha aydın şəkildə sübut edir.

Barre-Sinussinın kəşfindən sonra

rəfindən irəli sürüldükdən sonra bu ideyanın dəstəkçilərinin sayı da xalmağa başladı.

Barre-Sinussi İsveç radiosunun elmi redaksiyasına mü sahibəsi zamanı öz fikirlərini bu sözlərlə ifadə etdi: ***"QİÇS testlərinin və xəstəliyin ilk mərhələlərdəki müalicəsinin köməyi ilə biz infeksiyanın yayılma xeyli dərəcədə azalda bilərik."***

Bilavasitə müalicə ilə məşğul olan mütəxəssislər qeyd edirlər ki, gün tətbiq olunan QİÇS müalicə metodları virusun aktivliyini aşağı salır. Bu da nəticə etibarilə virusun yayılmasını xeyli azaldır. Müəllif "The Lancet" jurnalında dərc olunan məqalədə göstərir ki, Güney Afrikada xəstəlik haqqında məlumatlara riyazi modellər tətbiq edən QİÇS-in yoluxma riski ən yüksək olan əhali qrupları arasında kütləvi (və xəstələrin müalicəsinə) aparmaqla 2016-cı ilə qədər min xəstə yalnız birinin ölümü ilə üzləşməsi kimi aşağı göstəricini əldə etmə mümkünlüyünü hesablamışlar.

Tədqiqatçıların fikrincə, modellərin hazırlanması və tətbiq edilməsi əlbəttə ki, bahalıdır və ilkin mərhələlərdə 1,7 milyard dollara başa gəlir. Amma yoluxanların sayının azalması nəticəsində xərclərin də sonrakı mərhələdə azalma ehtimalı vardır.

QİÇS-in kəşfindən sonra dünyanı ciddi narahat edən bu bəlayə qarşı mübarizəni genişləndirmək məqsədi ilə BMT-nin QİÇS-ə dair Ümumi Proqramı (UNAIDS-HIV) artıq kifayət qədər geniş yayılmış QİÇS-ə qarşı mübarizəyə dünyanın tanınmış adamlarını cəlb etdi. Nüfuz və təsir gücünə malik olan belə insanlar bu təhlükəli xəstəliyin yayılmasına qarşı mübarizəyə həsr olunmuş siyasi və sosial kampaniyalara rəhbərlik edirlər.

UNAIDS-in QİÇS-ə dair Ümumi Proqramı (UNAIDS-HIV) immun çatışmazlığı virusunun yayılmasının qarşısının alınması üzrə komissiyasını təşkil etdi. Komissiyanın tərkibinə dünyada ünlü siyasətçilər, idmançılar və ictimai xadimlər daxil oldu. Yeni təşkilatın məqsədi HIV əlaqəli proqramlarının dəstəklənməsinə yönəlik çalışmalara rəhbərlik etməkdir.

Fransuaza Barre-Sinussiye təşkilata rəhbərlik etmək təklif olunanda o, buna məmmuniyyət ilə razılaşdı. İnsan immun çatışmazlığı virusunun yayılmasının qarşısının alınması sahəsində Nobel ödəli laureatı Fransuaza Barre-Sinussi və həmin ödəli laureatı, aparıcı mübarizənin önündən biri Desmond Tutu komissiyanın üzvləri seçildilər. Yeni təşkilatın heyəti artıq ölkə başçıları - Çilidən Mişel Bachelet, Rusiyadan Jak Şirak, Polşada da uluslararası təşkilatın keçmiş sədrləri - MAQATE-nin rəhbəri Məhəmməd əl-Baradey, "Amnesty International" a rəhbərlik edən Ayrin Xan və UNAIDS-in keçmiş icraçı direktoru Piter Piot, tanınmış futbolçu Meco Conson, Afrika Birliyi prezidenti Jan Pinq və "Facebook" sosial şəbəkəsinin yaradıcılarından biri Kris Xyuz kimi adamlar daxil oldu.

UNAIDS açıqlamışdır ki, hər gün 7000 insan ölümündə HIV infeksiyasının planetdə sürətlə yayıldığı bildirildi. HIV infeksiyasının qarşısının alınmasına çox əziyyət ayrılmasına daha da əlavə salınması bu vacibliyi vurğulandı. UNAIDS-in açıqlamışdır ki, yüksək səviyyəli təşkilatın yaradılması, bu tendensiyanın qarşılaşdırılmasına köməkçi olacağı böyük ümidlə vurğulandı.

Paris Paster İnstitutunun həkimləri Fransu-

aza Barre-Sinussini "HIV infeksiyasının əleyhinə" adlandırırlar. Xanım Barre-Sinussinin tibbi və fiziologiya sahəsində Nobel ödəli alim kimi hər kəsdə nikbin əhval-ruhiyyə yaratdı. Bu ödələ gətirən yol isə HIV sahəsində getdiyi düz 25 illik yorulmaz fəaliyyətdən, tədqiqatlardan keçmişdi. O, bu gün də QİÇS-ə mübarizə yollarını araşdıranların önündə gedir.

Xanım Barre-Sinussi həyatının iki mərhələdən ibarət olduğunu deyir: 1983-cü ilə qədər əvvəlki və sonrakı mərhələ. O, etiraf edir ki,

özünü bütövlükdə virusun tədqiqinə və onun insan bədənini ilə qarşılaşma təsirinin öyrənilməsinə, həmçinin inkişaf etməkdə olan ölkələrlə əməkdaşlığa həsr etmişdir. Həyatının ikinci mərhələsindən (1983-cü ildən) isə ilə yaxın vaxt keçməsinə baxmayaraq, Barre-Sinussi immunoçatışmaz virusunun sirrinin tam çözləcəyinə inanır. Onun fikrincə, ilk iş və nəticə HIV infeksiyasının kəşfidir. Bundan əlavə, xəstəliyi müəyyən edən testlərin işlənilib hazırlanması, bunun da sonucunda yoluxmuş insanların donoruğa yol verməmək, xəstələrin immunitetinin qalması məqsədilə müalicə təyin etmək xəstəliyin qarşısının alınması üçün doğru atılan addımlardandır.

HIV-in kəşfi, araşdırılması və çoxalması vasitələrinin incələnməsi 1990-cı illərin sonlarından geniş yayılan "triterapiya" adlı antivirus molekullarının işlənilib hazırlanmasına şərait yaratdı. Triterapiya həttə son zamanlarda xəstələrə də müsbət təsir göstərir. Antivirus molekullarının istifadəsi xəstələrin sayını azaltmağa və xəstənin immun sisteminin bərpası üçün olmasına (əlbəttə ki, müəyyən qədər, lakin yenə də bərpa olunması üçün) imkan verir.

Jurnalistlərin "Epidemiyanın miqyası gündən-günə artır. İnsanlar xəstəliyə yoluxur və ölürlər. Nə üçün sizə ödəm məhz belə bir zamanda təqdim olunmuşdur?" - sualını xanım Barre-Sinussi belə cavablandı: "Əlbəttə, bir virusun kəşf olunması az idi. Kəşfin bütün bəşəriyyət üçün yararlı olacağına əmin olmaq lazım idi. İndi bu əminlik və xəstəliyin müalicəsi bəllidir. Artıq HIV-i müəyyən etmək və yoluxmuş insanlara yardım etmək mümkündür. Müalicəni təyin etmək üçün xəstəni təmadi olaraq testlərə nəzarət etmək lazımdır. Düşünürəm ki, o testlər

həqiqətən məhz indi dərk etmək lazımdır. Bu xəstələrarası təşkilatlar, bütün dünya ictimaiyyəti qarşıya məqsəd qoymuşdur - ehtiyacı olan hər bir insan üçün müalicəni əlverişli etməkdir! İndi xəstələrin cəmi 30%-i müalicə etmək imkanına malikdir. Nobel ödəli xəstələri dövlətlərin hökumətlərinin maliyyəsinə göstərməsinə çağırış olacaq. Mübarizədə bu qızgın çağında ruhdan düşmək olmaz. Əmin aləmində qeyri-rəsmi müsabiqə davam edir, hər kəs HIV əleyhinə dərmanı tapmaq üçün yarışır və onların maddi marağı da böyükdür. Bu qeyri-rəsmi yarış alimləri müsbət nəticələr əldə etməyə təşviq edir."

Bu sahədə uğurlar isə getdikcə çoxalmaqda artır... Ümid gündən-günə artır. Müəyyən dərman preparatlarına əsaslanan qədər asan qorunma və müalicə mümkündür. QİÇS-ə yoluxanlar üçün dərmanlar hazırlanır. Onları əldə edən xəstələr özlərini yaxşı hissə edirlər. Əlbəttə ki, ağırlaşmalar xəstəni xəstəyə yaxşı qulluq edilməlidir. Əlbəttə ki, düzgün müalicə alarsa, xəstəlik dərmanla olsa belə, xoşbəxt və uzun bir həyat sürə bilər.

Bu neçə il öncə BMT yoxsul ölkələrin problemləri və malyariya kimi epidemiyalarla mübarizə çəkən sakinlərinin problemləri ilə məşğul olan Dünya Fondunu yaratdı. Yoxsul və zəngin ölkələrdə xəstəliklərlə mübarizəyə qarşı Dünya Fondu və nüfuzlu, nəhəng dövlətlər nəzarət edir. Onların təqdim etdiyi vasitələr arasında yoxsul və zəngin dövlətlər arasında fərqin saxlanması mümkündür.

HIV infeksiyasının tədqiqi ilə bağlı təcrübə-

lər ona yaxın virusla yoluxa bilən Afrika meymunları üzərində aparılmışdır. Yoluxmuş meymunlar özlərini çox yaxşı hiss edirlər, virusun mövcudluğu xəstəliyin inkişafına səbəb olmur. Tədqiqatçılar bunun səbəbini müəyyənləşdirməyə çalışırlar.

Tədqiqatlar göstərir ki, hətta müalicə almadıqda belə HIV infeksiyasına yoluxmuş anaların uşaqlarının da bu virusla yoluxma ehtimalı çox azdır. Həkimlər uşaqları bu virusdan nəyin müdafiə etdiyini tədqiq edirlər.

əyyənləşdirmək üçün araşdırmalar aparırlar. HIV infeksiyasının daşıyıcısı olan hamilə qadın dünyaya sağlam övlad gətirə bilər. Lakin unutmamaq lazımdır ki, risk hər zaman vardır.

Fransuaza Barre-Sinussi 1998-ci ildən Paster İnstitutundakı şəxsi laboratoriyasındakı çalışmalarını davam etdirir. 2008-ci ildən bəri o, dünyada HIV infeksiyasının reqlyasiyası problemi ilə məşğul olur.

Xanım Barre-Sinussi tibb sahəsinə verdiyi töhfələrə görə, milli və beynəlxalq uluslararası düzeydə dəfələrlə təltif olunmuşdur. 2006-cı ildə Fransada Barre-Sinussi Fransanın ən yüksək ordeni - Fəxri Legion Ordeni ilə təltif edilmişdir. 2009-cu ildə Tuleyn Universitetinin Fəxri doktoru adı almışdır.

Onun 2012-ci ildə Uluslararası QİÇS Cəmiyyətinin prezidenti olacağı gözlənilir. Biz bu sətirləri yazarkən həmin olacağı (gözləntiyə) hələ bir il qalır. Onun adıkeçən Cəmiyyətin prezidenti olacağına ümidvarıq. Ümidvarıq ki, bu kitabı istər 2012-ci ildə, istərsə də ondan sonra oxuyanlar da xanım Fransuaza Barre-Sinussi haqqında yazdığımız ürəkdolu sözlərə şerik çıxacaq, onu alqışlayacaqlar! **Alqışlayacaqlar ki, o, QİÇS-in müəyyənləşdirilməsi və müalicəsi, bəşərin xilasını üçün davamlı olaraq (və məhsuldarlıqla) çalışıb! - Çalışıb və uğurlar əldə edib, yeni uğurlara aparan cığır-ları açıb!**

Kim Kempbell

**VAXTlı və ŞANSlı,
həm də
«VAXT və ŞANS»lı
QADIN**

■ O, Kanadanın ilk və bir neçə kimi yeganə qadın Baş naziridir! (O cümlədən E. B. Kolumbiyasında dünyaya gəlmiş yeganə Kanada baş naziridir.)

■ O, Kanadanın 19-cu hökumətinə başçılıq etmişdir (19-cu il, iyunun 25-dən noyabrın 4-dək). Bundan öncələr heç bir qadın fərqli nazirliyə rəhbərlik etməmiş, o cümlədən, Kanadanın ilk qadın Ədliyyə naziri və prokuroru olmuşdur!

■ Bu qadın, kanadalı siyasətçi, hüquqşünas, universitet professoru, diplomat və yazıçıdır. **Avril Phadra Douglas "Kim" Kempbell**dir!

Onun 1996-cı ildə işıq üzü görmüş və "özkeçmiş"ini (həyat hekayəsini) əks etdirən "Vaxt və Şans" kitabını böyük məşhurluq oxumuşdum. Ən çox satılan kitablardan biri olan "Vaxt və Şans"da "Kim" Kempbellin keçdiyi həyat yolu geniş şəkildə özünü göstərərək oxucunu özünə çəkir. İnsana çox səmimi təsir bağışlayan kitaba bir lider və ictimai-siyasi xadim olan qadın Baş nazirin siyasət meydanında məhz qadın olduğu üçün üzləşdiyi çətinlikləri, haqsızlıq və ədalətsizlikləri görmək və hiss etmək o qədər də çətin deyil. Amma bu çətinliklərə baxmayaraq, heç vaxt sınınamaq, yolundan dönməmək, ümidlə irəliyə doğru addımlamaq, yorulmadan çalışmaq və özünü doğrultmaq onun həyat yolu kimi kitabda da öz əksini tapır.

Hər kəsə xüsusilə, siyasətdə olan və ya siyasətə girmək niyyətində olan qadınlara və qızlara oxumağı böyük məmnuniyyətlə məsləhət görürdüm...

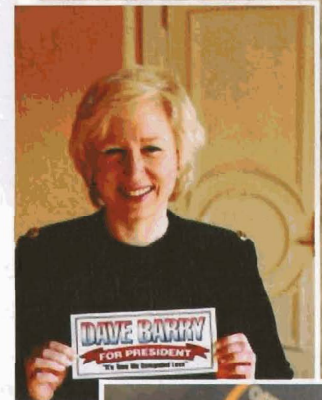
İrəli həyatı

Avril Phadra Douglas "Kim" Kempbell 10 fevral 1947-ci ildə doğulub. O, Britaniya Kolumbiyasında, Port Alberni'də **Core Tomas Kempbell** (George Thomas Campbell) və **Filiss Kəkun** (Phyllis "Lisa" Cook) ailəsində dünyaya gəlmişdir. Kempbell 12 yaşında onların ailəni tərk etmiş və onunla bacısı **Phyllis** qayğısına ataları qalmışdır. Gənc yaşlarda **Kim** Kempbell özünə, aktrisa **Kim Novak**ın adını "Kim" təxəllüsünü götürmüşdür.

Uşaqlıq yaşlarında **Avril Phadra Douglas "Kim" Kempbell** CBS kanalının Uşaq televiziya proqramlarında aparıcı və müxbir kimi çalışmışdır. "Kim" Kempbell və ailəsi daha sonralar **Vanquiver**ə köçmüş və burada o, Uels şahzadəsi **Prins Çarlz**ın daşıyan orta məktəbdə təhsil almışdır. **Kim** Kempbellin ilk qadın şagird prezidenti olduğu **Vanquiver** məktəbinin 1964-cü ildə bitirmişdir.

Universitet illəri

Avril Phadra Douglas "Kim" Kempbell Britaniya Kolumbiyası Universitetinin Siyasət və İctimai Elmlər fakültəsini 1969-cu ildə fərqlənmə ilə bitirmişdir. O, tələbə təşkilatlarında fəal işləmiş və birinci kursların ilk qadın prezidenti seçilmişdir. O, daha sonra universitetdə birinci magistr kursunu bitirmiş və doktorluq dissertasiyasını elmi fəaliyyətinə başlamışdır. **Kim** Kempbell 1970-ci ildə London İqtisadiyyat Məktəbinə daxil olmuş və burada Sovet İttifaqı sahəsində doktorluq işinə başlamışdır.

Bu vaxt ərzində o, 1972-ci ildə rel-iyun aylarını keçmiş SSRİ keçirmişdir. O, bir neçə il orada rus dilini mükəmməl səviyyədə öyrənmişdir.

Xanım "Kim" Kempbell 1972-ci ildə **Natan Divinski** (Nathan Divinsky) ilə ailə qurduqdan sonra doktorluq təhsilini yarımçıq yaraq Vankuverə qayıdır. Bir neçə il sonra yenidən Britaniya Kolumbiyası Universiteti üz tutur və 1983-cü ildə universitetin Hüquq fakültəsindən bakalavr dərəcəsi alır. Daha sonra - 1984-cü ildə Britaniya Kolumbiya Hüquqşünaslar Assosiasiyasına dövlət xidmətinə qatılan "Kim" Kempbell, 1986-cı ilə Vankuverdə hüquqşünas kimi çalışır.

Ailəsi və ilkin siyasi kariyerası

Natan Divinskiylə evli olduğu illərdə "Kim" Kempbell Britaniya Kolumbiyası Universitetində və Vankuver İctimai Kollecinə hüquq elmlərdən dərs deyirdi. Kempbell və Divinski 1983-cü ildə boşandıqdan bundan üç il sonra o, **Houard Eddi** (Howard Eddy) ilə ailə həyatı qurdu (Bu nikah onun Baş nazirliyinə az qalmış sona çatdı. Bununla da "Kim" Kempbell, **Pyer Trudodan** (Pierre Trudeau) sonra, Kanadanın ikinci qadın **Şanmı** Baş naziri oldu).

"Kim" Kempbell hazırda aktyor, yazıçı, bəstəkar və konsert pianosu **Hörşi Felderlə** (Hershey Felder) vətəndaş nikahındadır. Uşağı olmasa da o, keçmiş həyat yoldaşı **Natan Divinskinin** qızı **Pamela** ilə yaxın (ana-bala münasibətdədir.)

1978-ci il Britaniya Kolumbiyasının qanunvericilik Assambleyasına keçirilən seçkilərdə "Kim" Kempbell Sosial Kredit Partiyasının Vankuver üz-

namizədinə çevrildi. 1986-cı ildə partiyanın rəhbərliyini keçmək üçün mübarizədə də uğursuzluğa düçar oldu. Daha sonra 1987-ci il oktyabrında Qanunvericilik Assambleyasına Vankuver Point-Qreydən seçildi.

Nazirlikdən nazirliyə...

Qanunvericilik Assambleyasından istefa verdi və Vankuverdən **Proqressiv Mühafizəkarların** nümayəndəsi kimi 1988-ci il federal seçkilərinə qatıldı. O, qatıldığı və tezliklə Nazirlər Kabinetinin tərkibinə daxil oldu. O, **Hindularla iş və Quzeyin inkişafı** nazir (1989 - 1990) oldu. Daha sonra **Ədalət** naziri (1990 - 1993) oldu! 1993-cü ildə **Ədalət** naziri təyin edildi!

Nazirlikdən Baş nazirliyə...

"Kim" Kempbell **Proqressiv Mühafizəkarlar** (Progressive Conservative) partiyasının rəhbərliyinə qayıtmazdan əvvəlki 10 illik dövrü əhatə edən 4 fərqli sahəyə başçılıq etdi. Buna görə də onun partiya rəhbərliyinə gəlməsi üzlər tərəfindən qarşılandı. Partiya rəhbəri və baş nazir **İvan Makdonald** sonra, "Kim" Kempbell kabineti dəyişdirməyə başladı və islahatlar həyata keçirdi. Kabinənin sayını 35-dən 23-ə endirdi. O,

1993-cü il seçkiləri

1993-cü ilin payız seçkiləri elan olunduqda partiya hakimiyyətdən çıxmağa və ya ən azından Liberalların ən güclü rəqibi olacaqlarına işə düşürdü. Hökumət mandatının 5 illik müddətinin bitdiyinə görə Kim Kempbellin seçkilərin vaxtını təyin etməyə səlahiyyəti çatmırdı.

Baxmayaraq ki, yayda ölkəni qarış-qarış gəzmiş, populyarlığını xeyli artırmışdı, bununla belə, ictimaiyyətlə əlaqələr sahəsində buraxılan müəyyən səhvlər də mövcud idi və bu da xanım Kempbell populyarlığını aşağı saldı. O, uğursuzluğunun səbəbini gender diskriminasiyasında görürdü! Xanım Baş nazirin fikrinə qüvvət, Yeni Brunsvik Universitetinin

bəzi nazirlikləri birləşdirərək Səhiyyə, Kənd təsəvvüf və İctimai Təhlükəsizlik adlı 3 yeni nazirlik yaratdı. Daha sonra o, uluslararası səviyyədə fəaliyyətə başladı və 1993-cü ilin iyun ayında Tokyoda keçirilmiş Böyük Yeddiliya sammitində Kanadanı təmsil etdi. Kempbell yarımdünya üzrə zində ölkəni qarış-qarış gəzərək növbəti illərə yönəlik kampaniyasını davam etdirdi. 1993-cü ilin avqustunda Gallupun keçirdiyi sorğularda Kempbell 51% səs topladı, bu da onun son 30 ildə onu Kanadanın ən uğurlu naziri səviyyəsinə qaldırdı. Yayın sonlarına qədər onun şəxsi populyarlığı daha da artdı. Onun təmsil etdiyi Proqressiv Mühafizəkar Partiyasının da populyarlığı Liberallarınki ilə bərabər gəlirdi.

Kim Kempbellin Coanna Everit (Joanna Everitt) yazdığı kitab "Kim: Kim KİV, Kempbellin kişi rəqiblərinin kampaniyaları sadəcə xalqa çatdırırdısa, Kim fəaliyyətində həmişə "niyə, nə üçün" deyə soruşmağa çalışırdı... Yəni onun fəaliyyətində heç hallarda insanlara lazımı səviyyədə, olmasaydı, kimi çatdırılmırdı və kişi rəqiblərindən daha sürətli olaraq, onun addımlarında həmişə çatışmırdı, nüfuzunu zəiflədən məsələlər axtarılır və qaldırılırdı. Bu da təbii ki, təsirsiz ötürşə gətirirdi.

Bu təsirlə, kampaniyanın gedişində Mühafizəkarların populyarlığı getdikcə aşağı düşməyə başladı. Artıq oktyabr ayında məlum idi ki, "Kim" Kempbellin rəhbərlik etdiyi partiya seçkilərdə qalib gələ bilməyəcək və seçkiləri Mühafizəkar Partiyası udacaq. Buna baxmayaraq, seçkilərin noticələrinə görə "Kim" Kempbellin şəxsi populyarlığı hələ də digər namizədlərdən yüksək idi. Bu amildən yararlanmağa çalışan Mühafizəkarlar Liberalların nümayəndəsi Jean Çretyenin (Jean Chretien) ünvanına sahib olmaq üçün video-çarxlar hazırladı. Sonrakı seçkilərdə "Kim" Kempbell bu işdə birbaşa iştirak etdiyini iddia etsə də, bu hədəfə seçkilər arasında nəinki mühafizəkarların dəstəyini artırdı, əksinə, ona çox böyük zərər verdi. Bundan sonra mühafizəkarlara qarşı dəstəyi kəskin azalmağa başladı və bu prosesin notijələrində özünü göstərdi.

Oktyabr - seçki günündə Liberallar Mühafizəkarlara böyük fərqlə qalib gəldilər. Seçkilərdən sonra "Kim" Kempbell partiya rəhbərliyindən də istefa verdi və onu Con Çarest (Jean Charest) əvəz etdi.

Siyasətdən sonrakı kariyerası

Seçkilərdə məğlubiyyətinə baxmayan “Kim” Kempbell Kanada qadın dərnəyi “Chatelaine” tərəfindən 1993-cü ilin qadın lideri adını aldı.

Xanım Kempbell Harvard Universitetində Siyasi elmlər üzrə bir neçə il dərs deməyə başladı. Şayiələr gəzirdi ki, onu Rusiyaya

göndərəcəklər. Ancaq bu baş vermədi. 1996-cı ildə Kempbelli məğlub Liberal hökumət onu Los Angelesə konsul təyinatı və o, bu vəzifəsində 2001-ci ilə qədər qaldı.

Kempbell “Ümid və Şans” adlı kitabı işıq üzünə gətirmiş”ini 1996-cı ildə “Vaxt və Şans” adı altında təqdim etdi. “Vaxt və Şans” kitabı müddət sonra Kanadada

çox satılan kitablar siyahısına daxil oldu!

1997-ci ildə Kempbell, həyat yoldaşı **Hörşi Felderlə** (Hershey Felder) birlikdə Los Angelesdə muziklin hazırlanmasında iştirak etdi.

2001 - 2004-cü illərdə, o, Harvardın Kennedi Məktəbində mühazirələr oxuyurdu. O, indiyədək, Kennedi məktəbinin fəxri üzvüdür. O, eyni zamanda, texnologiya və biotexnologiya sahəsində bir neçə ictimai təşkilatın direktorudur!

1999-2003-cü illərdə xanım “Kim” Kempbell Dünya Qadın Liderləri Şurasının katibi oldu. (Bəlli olduğu kimi, bu Şura prezident və ya Baş nazir olmuş qadınların birliyidir. Onu Şuranın katibi vəzifəsində İrlandiyanın keçmiş prezidenti Meri Robinson əvəz

(dər)

2003-2005-ci illərdə o, baş qərargahı Vancouverdə yerləşən Beynəlxalq Qadınlar Forumu başçılığı etdi!

“Kim” Kempbell Uluslararası Böhran Qrupunun və Federasiyalar Forumunun Direktorları Şurasının üzvüdür, bundan başqa bir çox uluslararası təşkilatın məsləhət şurasında çalışır.

2004-cü ildə o, “National Geographic Society” tərəfindən tərtib etdiyi “Dünya Tarixi Almanahı”na daxil edilmiş 50 ən vacib siyasətçi siyahısına daxil edildi.

Faetra Duqlas “Kim” Kempbell Madrilə klubunun əsasını qoyanlardan biridir. (Klubun məqsədi dünyada demokratiyanı gücləndirməkdir. Bu kluba üzvlük yalnız dövlət və üzvləri keçmiş dövlət və hökumət başçılarından ibarətdir.) O, 2004-cü ildə bu klubun baş katibi seçilib!

Faetra Duqlas “Kim” Kempbellin

portretini

2004-cü il, noyabrın 30-da, xanım Kempbellin portreti Kanada hökumətinin Baş nazirlər Qaleriesində vuruldu. Portret Britaniya rəssam Qotli tərəfindən hazırlanmış portretlər sırasına baxan xanım Kempbell, Baş nazirlər arasında qadın olduğundan qürurlandığını bildirdi: “Ümid edirəm ki, gün gələcək, daha çox qadının portreti asılacaq.”

İslahatçı, seçən və sevilən ictimai-siyasi xadimə

Xanım Avil Faedra Duqlas “Kim” Kempbell Ədliyyə naziri olarkən cinsi zorakılığa qarşı qanun layihəsi irəli sürmüşdü. O, ümumiyyətlə hökumətdəki fəaliyyəti dövründə, nazir olduğu zamanlar daim zorakılığa qarşı sərt mübarizlərini biri kimi tanınmışdı. O, həmçinin şəxsin cinsi hüquqlarının məhkəmə prosesində ortaya çıxması ilə bağlı qoyan qanun layihəsi də hazırlamışdı. Kim Campbell haqları, qadın haqları, zorakılığa qarşı mübarizə sahəsində daim fəal çalışan “Kim” Kempbell istiqamətdə yüksək fəaliyyətini bu gün də davam etdirir.

O, Tarixə Baş nazirliyi dövründə Kanada hökumətində etdiyi radikal dəyişikliklər, islahatlar

da düşdü. Onun baş nazirlik fəaliyyəti qısa olsa da bu müddət ərzində federasiya binətin tərkibini 75-dən 23-ə, kabinet komitələrinin sayını isə 11-dən 5-ə qədər azaltmışdı. O, Kanadalı Baş nazirlər arasında Senata nümayəndə təyin etməyən yeganə şəxsdir.

Girişdə vurğuladığımız faktı bir daha xatırladaraq deyək ki, xanım Kempbell dünyada Baş nazirlik vəzifəsini yerinə yetirən ən gənc qadınlardan biri olmuşdur.

Kanadalı tarixçilər J.L. Qranatsteyn (J.L. Granatstein) və Norman Hillmer (Norman Hillmer) müəllifliyi ilə çıxan “Baş nazirlər: Kanada liderlərinin xatırlanması” kitabında Kempbell Kanada tarixində ən məşhur 20 Baş naziri arasında da yer alır. O, çoxlu sayda orden və medalların sahibi, tanınmış universitetlərin fəxri üzvüdür.

O, CBS kanalının təşkil etdiyi, gənc və prespektivli liderləri seçən “Kanada'nın sonrakı (növbəti) məşhur Baş naziri” (Canada's Next Great Prime Minister) televiziya proqramında münəfiq kimi çıxış edir. Yəni, ölkəsinin gələcəyi üçün gənc liderlərin axtarılması, tapılması və onlara dəstək göstərilməsi istiqamətində bu gün də həvəslə çalışmaqda davam edir.

Bizə də ona can sağlığı, yeni-yeni uğurlar, Kanadanın sonrakı Baş nazirlərinə isə xanım Kempbellin ən yaxşı gələnlərini yoxlamaq, inkişaf etdirməyi arzulayırıq.

Codi Uilyams

«İdeal əsgər»ə qarşı
yorulmaz savaşı
sərkərdəsi

■ O, piyadalar əleyhinə minaların qadağan edilməsi hərəkatının yaradıcısıdır. O, *"piyada əleyhinə minaların qadağan və ləğv edilməsi fəaliyyətinə görə"* Nobel mükafatına layiq görülüb! O, bir QADIN idi, bir müəllim idi və atması gereken addımı atdı. Piyada əleyhinə mermilərin qadağan edilməsi hərəkatını yaradı. Heç bir mükafat və qarşılıq gözləmədən... Təzyiqlərə də məruz qaldı, əziyyətlərə də, amma sevgilər də qazandı. Özü də milyonlarla insanın... **O, sülhün əsl mənasında FƏDAKARDIR! SÜLHÜ DƏYİRDƏKİDİR...**

■ **Codi Uilyams** (Jody Williams), 1950-ci ilin 9 oktyabrında Vermontda anadan olub. Onun ailəsi də bir çox amerikalı kimi Vyetnamda aparılan müharibəyə qarşı çıxdı. 1972-ci ildə Codi Uilyams Vermont Universitetində incəsənət sahəsində bakalavr dərəcəsi alır. Onun ingilis və ispan dillərinə böyük marağı var idi və 1974-cü ildə ispan dili, ikinci olaraq ingilis dilini tədris etmək üçün magistr dərəcəsi alır.

■ Bundan sonra o, üz tutur düz Meksikaya və 2 il burada ingilis dilindən dərslər verir. Məhz orada da Codi Uilyams ilk dəfə 3-cü dünya ölkələrinin yoxsulluq problemi ilə üzləşir.

■ 1984-cü ildə isə Codi Uilyams Vaşinqtonda Con Hopkins Universitetinin beynəlxalq araşdırmalar məktəbinin incəsənət və beynəlxalq münasibətlər sahəsi üzrə növbəti magistr diplomunu alır. ABŞ və Böyük Britaniyada müxtəlif məktəblərdə çalışan Codi Uilyams

yaxşı müəllim kimi tanınırdı. O, Vaşinqton və Böyük Britaniyada ingilis dilini ikinci dil kimi tədris edirdi. Amma o, təkcə pedaqoji fəaliyyətlə məşğul olmurdu. Codi Uilyams 11 il inkişaf etməkdə olan ölkələrə humanitar yardım sahəsində mütəxəssis kimi işləyərək, ABŞ ictimaiyyətinin diqqətini Mərkəzi Amerika ölkələrinə yönəltməyə çalışırdı. Get-gedə fəaliyyət dairəsini genişləndirən Codi Uilyams, 1984-1986-cı illərdə Nikaragua və Hondurasda tədris layihəsinin koordinatoru işlədi. Hətta Codi Uilyams bu regionda müfəttiş qruplarına müəyyən müddət rəhbərlik edir. 1986-cı ildən 1992-ci ilədək Los-Ancelesdə humanitar yardım mərkəzinin direktor müavini kimi çalışır.

Bənyada beynəlxalq elçi kimi tanınan Codi!

Onun humanitar sahədə gördüyü işlər artıq çoxlarının diqqətini cəlb etdi. Amerikanın Vyetnam Müharibəsi Veteranları Fondunun prezidenti Henni Müller Codi Uilyamsa piyada əleyhinə minaların qadağan edilməsi dair yeni təşəbbüsə rəhbərlik etməyi təklif edir. Codi Uilyamsın rəhbərliyi altında bir sıra təşkilatların fəaliyyətlərini bir araya gətirən beynəlxalq hərəkatın fəaliyyət istiqamətləri daha da genişlənir və 1992-ci ildə Piyadalara qarşı minaların qadağan olunması uğrunda Beynəlxalq Kampaniya yaranır! (International Campaign to Ban Landmines). Bu hərəka-

ta bir çox ölkələrin qeyri-hökumət təşkilatları və beynəlxalq təşkilatlar da qoşulur. Hərəkata qoşulmuş təşkilatlar minaların istehsalının və satışının qarşısını almaq üçün hökumətlərə təzyiq göstərir, minalı zonaların təmizlənməsi üçün hökumətlərin vəsait ayırmasını tələb edirdilər. 1990-cı illərdə Uilyamsın rəhbərlik etdiyi QHT-lər koalisiya yası minalar probleminin beynəlxalq gündəmin birinci dərəcəli məsələsi olmağına nail olur!

Uilyams, ümumiyyətlə, 55 ölkədə 1000-dən çox ekologiya, qadın, uşaq, tibbi təşkilatları bu kampaniyaya cəlb etdi! Ondan soruşanda ki, bu qədrəti təşkilatı birləşdirməyə necə nail oldu, Uilyams “e-mailin köməyi ilə” deyər cavab verir!

Amerikanın Veytnam Mühəribəsi Vaynston Fondu, Əlillərin Beynəlxalq Təşkilatı, Medikal İnterneşnl, Britaniyanın Mühəribəyə Qarşı Təşkilatı və s. təşkilatlar qadın əleyhinə minalardan istifadəyə, onların istehsalına, satışına və saxlanması qadağa qoyulmasını tələb edir, eləcə də minaların təmizlənməsi və faciə qurbanlarına kömək üçün böyük məbləğdə vəsait ayırmaları məqsədilə hökumətə təsir göstərməyə başladılar. Codi Uilyamsın rəhbərliyi altında qeyri-hökumət təşkilatları bu problem beynəlxalq səviyyədə həll edilməsinə nail oldu. O, dünyanın 55 ölkəsindən müxtəlif millətlərin, dinlərin nümayəndələrini fərqli peşə və yaş qruplarından insanları

çoxlu sayda təşkilatları bu kompaniyaya cəlb edərək, rəhbərlik etdiyi qurumu beynəlxalq aləmdə böyük nüfuz qazanan hərəkata çevirdi! Uzun illər Codi Uilyams “piyada əleyhinə minaların qadağan edilməsi” kompaniyasının baş məsləhətçisi və təmsilçisi olur.

Əsirlərin ailələrinə qovuşmasında o, beynəlxalq elçi kimi tanınır. Müxtəlif ölkələrin

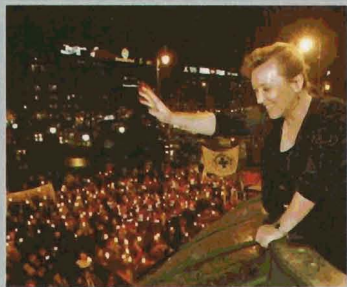
hökumətləri, BMT-nin ixtisaslaşmış orqanları, Beynəlxalq Qızıl Xaç Komitəsi ilə sıx əməkdaşlıq çərçivəsində çalışaraq Codi Uilyams ən böyük qələbəyə çata bildi. Belə ki, 1997-ci ildə Oslo Konfransında “piyada əleyhinə minaların istifadəsinin qadağan edilməsinə dair” Konvensiya qəbul edildi! Bu, onun və tərəfdarlarının zəhmətinin, əməyinin nəticəsi idi. Nobel mükafatçısı Codi Uilyamsın Osloda sülh konfransında deyirdi: “Sülhün vəziyyəti milyardlarla kaset bombaları ehtiyatlarını yox, dinc sülh qorumaqdır. Dövlət suverenliyi bəhanəsinə son qoyub planetin əhəlisinin müdafiəsini təşkil etmək lazımdır!”

Qadınların il “piyada əleyhinə minaların qadağan və ləğv edilməsi” kampaniyasına görə Codi Uilyams Nobel Sülh mükafatına layiq görüldü!

Nobel mükafatının təqdimetmə mərasimindəki çıxışında o deyirdi: “Piyada əleyhinə minalar həmişə yeni qurbanlar yaratmağa hazırdır. O, ləğv olmur. ...Mühəribə qurtarır amma mina kampaniyası davam edir”.

Codi Uilyams Nobel mükafatçısı kimi mühəribə əleyhinə kampaniyada fəal iştirak edirdi. Hətta 1998-ci ildə Ağ Evin yaxınlığında İraqda gəlməyə çalışan mühəribə əleyhinə etiraz nümayişində həbs olundu da, yolundan dönmədi. O, sülh tərəfdarı idi. ABŞ hökumətinin siyasətini tənqid edərək deyirdi ki, Amerika Qərbdə piyada əleyhinə minalardan istifadəni qadağan etmədi imzalamayan yeganə ölkədir. (Bu kampaniyaya ABŞ-la yanaşı, indiyədək Rusiya da qoşulmamışdır. Beləliklə, 147 ölkə

**"When Ordinary
People Achieve
Extraordinary Things"**

by **JODY WILLIAMS**
an essay from

**THIS I
BELIEVE**

196

EDITED BY JAY ALLISON AND DAN GEDIMAN
IN ASSOCIATION WITH

tərəfindən piyada əleyhinə minlərlə
rın istifadəsinə qadağa qoyulması
dair əsas razılaşma imzalandıqdan
sonra da (2003-cü ilin may ayı) Codi
di Uilyams dünyanın bütün ölkələrinin
sənədə qoşulması və başlıcası isə bu razılaşmaya
əməl olunması kompaniyasını
də davam etdirir!

Uzun illər boyunca Uilyams minlərlə
qadağan olunması kampaniyasının baş
teqi və təmsilçisi olur. Əsrlərin qovuşduğu
dövrə Hərəkətin beynəlxalq elçisi və koordinasiya
şurasının üzvü oldu. Amma yorulmadı, yolundan dönmədi, heç kəs, heç
bir güc onu yolundan döndərə bilmədi. Dünya üçün,
Bəşəriyyət üçün, İnsanlığın üçün, onun bu günü və
gələcəyi üçün də. Bu yolla prinsiplərindən bir addım
belə çəkilməyərək, yürüməkdə davam etdi. Və hər gün
tərəfdarlarının sayı azalmır, artır... O, adını **TARİXə** yazmış
QADIN, bir **ŞƏXSİYYƏT**, bir **İCTİMAİ**
SİYASİ XADİM, bir **İNSAN** olaraq həmişə
görəcəyi çox işlərin olduğunu deyir.

Uğurlar, Codi Uilyams...

Helen Elizabeth Clark

Dörd qızın böyük bacısı,
animasiyalı filmə çəkilən baş nazir və BMT yetkilisi

■ O, üç dəfə Yeni Zelandiyanın Baş naziri olaraq adını tarixə yazdı.

■ "Forbes" dergisinin dünyanın "100 ən güclü qadını" siyahısında 2006-cı ildə 20-ci, 2008-ci ildə 56-cı, 2009-cu ildə 61-ci

yerlərin sahibi oldu.

- 2008-ci ildə BMT Ətraf Mühit Proqramı tərəfindən təqdim edilən "Yeni Zelandiyanın uzunun çempionu" mükafatını qazandı.
- 2009-cu ildə Yeni Zelandiya dövlətinin Fəxri ödülünə layiq görüldü.
- 2009-cu ilin yanvarında "Herald" (Yeni Zelandiya) qəzetinin internet sorğularına əsasən Helen Klark "Yaşayan ən möhtəşəm Yeni Zelandiyalı" seçildi. Hazırkı Baş nazir bundan təəccüblənməyərək "O, Yeni Zelandiyanın Baş naziri kimi çox yaxşı xatırlanır" - demişdi.
- O, BMT-nin İnkişaf Proqramına başçılıq edən ilk qadın olaraq da adını TARİXƏ yazıb.
- Bu qadın 1999-2008-ci illərdə 3 dəfə Yeni Zelandiyanın Baş naziri, 1993-cü ildən 2008-ci ilə kimi - düz 15 il Leyboristlər Partiyasının sədri vəzifəsini tutmuş, BMT-nin İnkişaf Proqramına başçılıq edən, bütün dünyada çox məşhur siyasətçi, ictimaiyyətçi, LİDER kimi adını dünya tarixinə əbədiyyən yazmış **Helen Elizabet Klarkdır!** (Helen Elizabeth Clark)
- 1950-ci il fevralın 26-da Hamilton şəhərində dünyaya göz açmış Helen Klark Uaykato ailəsinin 4 qızından ən böyüyü idi. Onun irland əsli anası **Marqaret Makmurray** orta məktəbdə müəllimə işləyirdi. Atasının Corc isə fermer idi. Helen Oklandda məktəbi (Epsom Girls Grammar School) bitirdikdən sonra Okland Universitetinə daxil olur. Burada psixologiya sahəsi üzrə təhsil aldıqdan sonra 1974-cü ildə həmin Universiteti siyasi elmlər üzrə əla qiymətlərlə və magistr dərəcəsi ilə bitirir. Onun diplom işi çox maraqlı bir mövzu - əyalətlərdə siyasi mədəniyyət və təmsilçilik barədə idi. 1973-cü ildən doğma Universitetində siyasi araşdırmalarla bağlı mühazirə deməyə başlayan Helen Klark 1976-cı ildə Universitetin Qrant Komitəsinin verdiyi təqaüd hesabına xaricdə təhsil alır. 1977-ci ildə yenidən ölkəsinə qayıdır və 1981-ci ilə kimi (həmin il gerçəkləşən parlament seçkilərinə kimi) Okland Universitetində mühazirə deyir. Onun doktorluq dissertasiyası müxtəlif ölkələrdə münafiqələrin tənzimlənməsi kimi mövzuya həsr olunmuşdu.

■ Helen çox gənc yaşlarından siyasətlə maraqlanmağa, həm də bilavasitə məşğul olmağa başlamışdı. Yeniyyətlik illərində o, bir ictimaiyyətçi kimi Vyetnam müharibəsi, Cənubi Afrikada aparəide, Sakit Okean cənub hissəsində nüvə sınaqlarının keçirilməsinə, həmçinin Yeni Zelandiya ərazisində xarici hərbi bazaların yerləşdirilməsinə qarşı kampaniyalarda aktiv iştirak etmişdi.

■ Helen Klark həyatının böyük bir hissəsini Yeni Zelandiya Leyboristlər Partiyası üçün keçirmişdi. Hətta inandığı ideyalar üçün desək, daha çox (yaşadığı) çalışdı. 1971-ci ildə Okland Şəhər Şurasında Leyboristlər Partiyasının nümayəndələrə assistentlik edən Helen Klark 1973-cü ildən Leyboristlər Partiyasının üzvü olur.

■ 1970-ci illərdə Okland Universitetində Leyboristlər Partiyasının sədri kimi fəaliyyət göstərirdi. Leyboristlər Partiyasının İcraiyyə Şurasının prezidenti, Partiyanın Okland Regional Şurasının icraçı üzvü, Partiyanın Qadınlar Şurasının katibi və Siyasi Məsləhətçi üzvü olan Klark Partiyada, demək olar ki, bütün vəzifə pillələrini keçmişdir.

■ 1981-ci ildə keçirilən parlament seçkilərində Helen Klark öncə psixoloq Piter Deyvislə ailə həyatı qurmuşdu. (Doktor Deyvis hazırda Okland Universitetində tibbi sosiologiya üzrə professor və Sosiologiya fakültəsinin rəhbəridir.)

■ Helen Klark Leyboristlər Partiyasını 1976, 1983 və 1986-cı illərdə Beynəlxalq Sosialist Qadınlar Konqresində, 1981-ci ildə Sosialist Təşkilatlar Konfransında və 1991-ci ildə Beynəlxalq Sosialist Liderlərin görüşlərində təmsil etdi.

Helen Klark ilk dəfə 1981-ci ildə Yeni Zelandiya parlamentinə seçiləndə parlamentdə təmsil olunan dörd qadın deputatdan biri idi. O, Oklanddan olan ikinci qadın deputat, ümumilikdə isə Yeni Zelandiya parlamentinə seçilmiş 17-ci qadın deputat idi. Parlamentdə ikinci dəfə təmsil

olunduğu zaman (1984-87) xanım Klark Xarici Əlaqələr və Tərk-silah, həmçinin Silahlara Nəzarət Komitələrinə sədrlik edirdi. Xarici əlaqələr və Tərk-silah Komitəsinə rəhbərlik etdiyi dövrdə - 1984-1987-ci illərdə Helen Klark Yeni Zelandiyanın mənasir antinüvə siyasətinin memarına çevrildi. Yeni Zelandiya ölkəsi nü planetin nüvəsiz ölkəsi elan edən ilk dövlət oldu. Bu siyasəti birmənalı qarşılamayan Buş Administrasiyası Yeni Zelandiyanın statusunu aşağı salaraq, onu müttəfiqlikdən çıxarıb "dostlar" siyasətinə daxil etdi. Helen Klark isə bu istiqamətdə fəaliyyətində nəinki geri çəkilmədi, hətta onu daha da genişləndirdi. 1986-cı ildə silahsızlaşma və beynəlxalq sülhü dəstəkləyən fəaliyyətinə görə Danimarka Sülh Fondu tərəfindən Sülh ödələyinə layiq görüldü.

Helen Klark Nazirlər Kabinetində

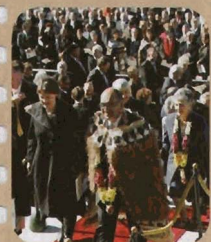
Klark 1987-90-cı illərdə müxtəlif nazir vəzifələrini tutdu. O, mühafizə və evlə təminatmə məsələləri, əmək və səhiyyə naziri postlarında çalışır. O, səhiyyə naziri olduğu zaman bir sıra di islahatlar həyata keçirir, eyni zamanda, sağlam həyat tərziyə bağlı çoxlu tədbirlərin müəllifi olur. O, nazir olduğu dövrdə sağ çəkmənin, bütün məhsullarının reklamının məhdudlaşdırılması, bağlı ciddi addımlar atır, hətta siqaret şirkətlərinin idman tədbirləri

sinə sponsorluq etməsini tamamilə azaldı. 1989-cu ildən baş nazirin müavini vəzifəsini tutan Helen Klark, həmçinin Kabinetdə Sosial Bərabərlik üzrə Komitəsinə də sədrlik edir.

1999-cu ildə keçirilən parlament seçkilərində Milli Partiyaya məğlubiyyətdən sonra Konservativlər Partiyası müxalifətə keçir. Helen Klark oktyabrından 1993-cü ilin dekabrına kimi partiya sədrinin müavini, Sosial İşlər və Əmək Komitəsinin üzvü kimi fəaliyyətdə çalışır. Helen Klark 1993-cü ildə Konservativlər Partiyasına sədrlik uğrunda mübarizədə Mayk Mura qalib gəlir və 1993-cü il dekabrından müxalifətə başçılıq etməyə başlayır. 1993-cü ildə Leyboristlər Partiyasının sədrliyinə Helen Klark böyük bir ilkə imza atır. Helen Klark 15 il, yəni 2008-ci ilə qədər Leyboristlər Partiyasına rəhbərlik edir! Özü də uğurlu rəhbərlik edir...

Xanım Klarkın Əvvəlki Baş nazirliyi

Leyboristlər Partiyasının rəhbəri seçildikdən sonra o, müxalifətdə olan partiyasının iqtidara gəlməsi üçün yorulmadan çalışır və qısa zamanda istədiyinə nail olur. 1999-cu il seçkilərində Leyboristlər Partiyası qələbə qazanır və hakimiyyətə gəlir. O, Alyans Partiyası ilə koalisiya qurur və hökumətə rəhbərlik etməyə başlayır. Helen Klark Yeni Zelandiyanın

baş naziri vəzifəsi ilə yanaşı, incəsənət, mədəniyyət və milli naziri vəzifəsini də icra edir. Sosial qanunvericilik və beynəlxalq münasibətlər məsələsinə xüsusi maraq və böyük diqqət göstərən Helen Klark Yeni Zelandiyanın nüvəsiz dövlət statusunun dəstəklənməsi və sosial təminat sisteminin təkmilləşdirilməsinin tərəfdarı kimi çıxış edir və bu istiqamətdə addımlar atır. Amma onun ən böyük yük və tarixi xidmətlərindən biri ölkəsində qadınların dövlət cəmiyyətin idarə olunmasında, qanunverici hakimiyyətdə rolunun artırılmasına nail ola bilməsidir. Helen Klarkın Baş nazirliyi zamanı həm seçki, həm də təyinedilmə yolu ilə kifayət qədər qadın məsul vəzifələr (qubernator, nümayəndələr palatasının spikeri, baş hakim) tutur. Bu dövr Yeni Zelandiyada gender bərabərliyi haqqında həssaslıq, sözün əsl mənasında, bir inqilab olur. Qadınların dövlət və cəmiyyətin idarə olunmasında rolu ciddi şəkildə artır. Helen Klark bu addımı ilə adını ölkəsinin tarixinə qızıl hərflərlə yazmış kimi bəyənir. Amma o, həmçinin çoxlu sayda İLKlərə, yeniliklərə, islahatlara imza atmışdı!

1999-cu ildə Baş nazir seçilən Helen Klark Yeni Zelandiyanın silahsızlaşdırılma hərəkətində birinci yerdə durması ilə fəxr edir və deyirdi ki, onun hökuməti sülhün bərqərar olması işində nüvəsiz dövlətlər arasında ittifaqı möhkəmləndirməyə çalışacaq. Xanım Klark Avstraliyanın daxili işlər üzrə sabiq senatoru **Stüart Yudall** (1999) və Almaniyanın parlamentinin nümayəndəsi **Hans-Yozef Felldən** (2001) sonra "Nüvə gələcək uğrunda" mükafatına layiq görülən üçüncü siyasətçidir!

Yeni Zelandiyanın nüvə silahsızlaşdırılması hərəkətinin önündə

Helen Klark qurur duyan Helen Klark Robert Qri-qriyaya yazdığı ön sözdə aşağıdakı fikirləri ifadə etməkdə tamamilə haqlı idi: "Artıq qadınlar bəzən qəndir ki, Yeni Zelandiya dünyanın ən azadından azad edilməsi uğrunda beynəlxalq hərəkətin lideridir. Biz və bu məqsədin həyata keçirilməsinə səy göstərən bir çox insanın təşkilat və ölkələr xalqların ədavətlə qarşıqlıqlı hörmət və etimad əsasında əldə edilən sülh və əmin-amanlıq şəraitində yaşamaq üçün dünya yaratmağa çalışırıq".

Helen Klark həm də Dünya Qadın Liderlər Konferansının üzvüdür. Şuranın missiyası (qadınlar arasında kollektiv fəaliyyət aparmaq, bunun üçün yüksək səviyyəli qadın liderləri səfərbərləmək) təkcə onun vəzifəsinə deyil, həm də onun xarakterinə çox uyğun gəlir. Helen Klark o, təkcə ölkəsində deyil, beynəlxalq miqyasda da qadınların rolunun artırılması istiqamətində ciddi iş aparır.

2002-ci ildə Yeni Zelandiya qoşunları Afganıstandakı məlum müharibəyə göndərildikdən sonra harada fikir ayrılıqları nəticəsində partiya daxilində ittifaq ikiyə bölündü və Helen Klark seçkilər çağırdı. Seçkilərdən dərhal sonra Klark Proqressiv Partiya ilə birlikdə koalisiya qurdu, ardınca da "Gələcək" və "Yaşıl" partiyaları ilə hökuməti qurdu. Hökuməti qurduqdan sonra açıqladı ki, o, Yeni Zelandiya Respublikasının varlığını labüd hesab edir və görünür, elə bu "hesab"ın nəticəsi idi ki, Helen Klarkın Baş nazirliyi dövründə milli özünü-şüurla istiqamətində ciddi addımlar atıldı. (Qeyd

edək ki, bu gün Yeni Zelandiya rəsmi rəhbəri Böyük Britaniya kraliçası hesab olunur. Kraliçanı ölkədə özünün təyin etdiyi general-bernator təmsil edir). Baş nazir Klark bir çox dəyişikliklərə nail olaraq, ölkələrinin yalnız quru söz olmadığını onların əməli müstəvi üzərində maddələrinin sərgiləyə bildi. Londondakı Məhkəməyə müraciətləri qanunlardan qaldırmaq məqsədini Yeni Zelandiya Ali Məhkəməsinin yaradılması habelə, Kraliça Şurasının Ali Şura ilə qanunlaşdırılması buna misal göstərilir. Onun üçün ölkənin maraqları hər şeydən üstündür. Məsələn, o, Çinlə əməkdaşlığın genişləndirilməsi istiqamətində addımlar atdı. Belə ki, rəsmi Pekinin Beynəlxalq Ticarət Təşkilatı üzvlük məsələsi gündəmdə olan zaman o, ilk dəstək verənlərdən biri Çin Prezidenti Ciang Zemin "Piplz Deyli" dərgisinə verdiyi müsahibədə Klarka "köhnə dost" deyərək müraciət etmişdi. O, XXI əsrdə iqtisadi əlaqələrə, sağlam inkişaf üçün əməkdaşlığa ümid etdiyini deyərək Klark da öz növbəsində köhnə dostluğun tələbi görəyincə, Çinin Beynəlxalq Ticarət Təşkilatına daxil olmasını dəstəkləmişdi.

Hökumətdə xidmət etdiyi zaman Helen Klark ölkənin iqtisadi, sosial, ətraf mühit və mədəniyyət, o cümlədən, ekoloji sabitlik və iqlim dəyişikliyi, çox mədəniyyətli və çox dinli cəmiyyətin inkişafı sahələrində qanunvericiliyin müzakirəsinə başçılıq etmişdir. O, hamı üçün olacaq olan mənzil təminatı, Yeni Zelandiyanın unikal biomüxtəlifliyi, iqtisadi inkişaf, səhiyyə təminatı və ictimai səhiyyə sahələri və əmək təminatındakı pərdə bərabərliyi məsələlərini prioritetə çevirmişdir.

Helen Klark ölkənin iqtisadi, regional və çoxtərəf-
münaqişə video ölkəsinin beynəlxalq münasibət-
münaqişə sahəsində fəal lider olub. Helen Klark Mi-
nistrlik İnkişaf Məqsədləri proqramının tək-
vini ölkənin inkişafına böyük dəstək göstərmişdir.

Regional Baş nazir

Helen Klark cəsarətli addımları ilə dünya ictimaiyyətinin diqqətini cəlb edib. Məsələn, 2003-cü ildə Klark Samo adalarının müstəqilliyi 40-illik dövrünü törəndə canlı yayımla televiziya çıxışında müstəmləkələr zamanı Yeni Zelandiyanın Samoya olan münaqişəsinə görə üzr istədi. 2003-cü ildə isə o, 2003-cü ildə İraqa hərbi müdaxiləsini pislədi və bu münaqişənin dünyanın diqqət mərkəzində olduğunu bildirdi.

Helen Klark sadəliyi, səmimiyyəti, təvazökar hə-
vəsi ilə də yeni zelandiyalıların və hər
bir zelandiyalıların qazanıb. Helen Klark Baş
nazir kimi sadə vətəndaşlar kimi qanun-
qayda olmasının tərəfdarı idi. Məsələn, 2003-cü il, iyulun 17-də Baş nazir
Helen Klark hava limanından Vellingtondakı
hava limanına aparan maşın kortejinin sürəti
100 km/saat olduğuna görə sürücü məhkəmə-
yə verildi. Klark arxa oturacaqda işlədiyi
məhkəmədən xəbərsiz olduğunu desə də, məhkəmədən yayınmadı.

Helen Klark sadəliyi isə həmvətənlərinin dəyə-
rli və keyfiyyətli həyatlarından biridir. Məsələn, Helen Klarkın Yeni Zelandiyanın BroToun adlı
televisiya serialında qonaq aktrisa
Helen Klarkın oynaması onları nəinki təəccübləndir-
məmiş, əksinə, çox sevindirmişdir.

Baş nazirliyin üçüncü dönəmi

Dalbadal bir neçə dəfə seçkilərdə uğurlar qazanmaq, iqtidara gəlmək bu dünya miqyasında çox az-az rast gəlinən hadisələrdəndir. Amma Helen Klark öz fəaliyyəti ilə buna nail ola bildi. Yeni Zelandiyalıları baş nazirlərini üçüncü dəfə baş nazir olmasına məmnuniyyətlə verdilər!

2005-ci ilin 17 sentyabrında keçirilən parlament seçkilərində Liberalistlər 121 nəfərlik parlamentdə 50 yer qazandılar. Partiya "Progressiv"lə anlaşaraq (digər mandatlı partiyalara Nazirlər Kabinetindəki kabinə narda nazirlik vəzifələri verməklə onlardan da tam dəstək alaraq) öz siyasətini yenilədilər. Helen Klark üçüncü dəfə hökumət qurdu və bir QADIN rəhbər olaraq ölkəsinin tarixində bir İLKə imza etdi. Bununla bərabər, Leyborist Partiyasının ən uzun müddət rəhbərliyi göstərən (15 il) lideri Helen Klark 2008-ci ildə əsas siyasətçilərdə Con Kiyə güzəştə gedən partiya sədrliyindən imtina etdi. Yenə bir İlk...

Xanım Klark Birləşmiş Millətlər Təşkilatında

Amma ona dünyanın da çox şeyə ehtiyacı vardı. 2009-cu il aprelində Helen Klark BMT İnkişaf Proqramının (BMT İP) rəhbəri təyin edildi və bununla da həmin təşkilatın tarixində çılğıq edən ilk qadın kimi tarixə düşdü! BMT-nin Baş katibi Pan

am BMT İnkişaf Proqramına Helen Klarkı rəhbər təyin edən zaman deyirdi: "Helen Klark gördüyü işlərə və uzun müddətli karyerasına əldə etdiyi çoxsaylı nailiyyətlərə görə mükəmməl namizədlər arasından seçildi. Xanım Klark liderlik xüsusiyyətlərinə və beynəlxalq nüfuza malikdir ki, bu da ona sərəfə qazandığı uğurlara istinad edərək, təşkilatın gələcəyini qurmaqda yardımçı olacaq. Həmçinin, o, özünün strateji baxışları ilə təşkilatda dəyişikliklərə təkan verəcək yeni siyasətlər də gətirəcək".

Hələ sövbəsində, Helen Klark bildirdi ki, rəhbərliyi vəzifənin öhdəsindən gələcək qətin və maraqlıdır, BMT İnkişaf Proqramına çox ağır bir zamanda rəhbərlik etməyi, eyni zamanda, ciddi bir məsuliyyəti öhdəsinə götürməyi, "Mənim öhdəmə yoxsulluq və ədalətsizliyin mübarizə aparmaq vəzifəsi düşür və mən bunu beynəlxalq səviyyədə həll etmək üçün əsas malik olmanı böyük bir imtiyaz hesab edirəm".

Helen Klark inkişaf sahəsində çalışan bütün BMT fondlarının, təşkilatın proqram və şöbələrinin başçılarından ibarət olan BMT İnkişaf Proqramının sədridir. O, həm də BMT İnkişaf Proqramı ilə Heyətində beş ölkənin (İran, Haiti, Rusiya, Niderland və Tanzaniya) dəstəyini qazanmış, Baş Assambleyada Fondun başçısı təyini təsdiqlənib.

Helen Klark deyir ki, İnkişaf Proqramı BMT-nin ən böyük şəkildə maliyyələşən ən böyük təşkilatlarından biridir və təşkilatın ifrat yoxsulluqdan aradan qaldırılması, dünyada səmərəliliyin dəstəklənməsi işini yönəldir və həyata keçirir.

Onun təşkilatı bərliyi dövründə, 2009-cu ilin yanvarında Haiti-də dəhşətli zəlzələnin sonrakı təsirlərini aradan qaldırmaq üçün bərpa işlərini həyata keçirmək üçün bütün dünya hökumətlərlə birgə fəaliyyət göstərir. Haitinin dəhşətli zəlzələsindən sonra bərpası üçün qoyulmuş vəsaitin "Fəxri Hüquq doktoru" adına,

O şəxsən bu istiqamətdə yorulmadan çalışdı, beynəlxalq ictimaiyyətin bu məsələyə daha çox diqqət yetirməsinə və qayğı göstərməsinə çalışdı. BMT İP təşkilatının erkən bərpa qrupunun əlaqələndiricisi qismində dəymiş zərəri və ehtiyacları dəyərləndirmək, habelə bərpa planları hazırlamaq üçün Haiti hökuməti və digər tərəfdaşlarla birgə işlərə bələdiyyələr, ilk növbədə uçmuş tikililərin qalıqlarını təmizləmək və infrastrukturunu bərpa etmək üçün işə görə nağd ödəniş formasında stimullaşdırılan və çoxlu əmək qüvvəsi tələb edən digər tədbirlərə yerləşdiriləcəkdi. Bu, zərər çəkmiş icmalarda sosial gərginliyin azalmasına kömək edəcək, həmçinin milli hakimiyyət orqanları ilə əlaqələndirilmiş şüurlu, düzgün və vaxtılı-vaxtında bərpa və yenidənqurma tədbirlərinin qoyacağıdı. Məqsəd təqribən 1.050.000 nəfərə fayda verəcək 220.000

iş yeri yaratmaq idi.

Bu da vurğulayaraq ki, ehtiyac duyulan təcili yardım göstərmək üçün təxirəsalınmaz tədbirlər xüsusilə ısrarlı olan xanım Klark da bərpa işlərində qalıqlarının təmizlənməsi, küçələrin təmiri və elektrik enerjisi kimi əsas sosial infrastrukturun bərpasını ön plana çəkmişdi.

Dünyada QİÇS-ə qarşı mübarizə sahəsində fəal rol oynayır. Onun həm Yeni Zelandiya hökuməti, həm də BMT-dəki fəaliyyəti beynəlxalq ictimaiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilib və bir sıra mütəbərriyyətlər tərəfindən mükafatlandırılıb. Solomon, Solomon adalarında bərpa işlərini həyata keçirmək üçün bütün dünya hökumətlərlə birgə fəaliyyət göstərir. Haitinin dəhşətli zəlzələsindən sonra bərpası üçün qoyulmuş vəsaitin "Fəxri Hüquq doktoru" adına,

2009-cu ildə yeni zelandiya dövlətinin
ri Ödülünə layiq görülüb.

Helen Klark həm də sadəliyi və
miliyi ilə insanların sevgisini qazan
nail olub. Əvvəlcə Yeni Zelandiyalı
sonra dünyanın! Amma onun insan sevgi
insana verdiyi dəyər, humanizm prinsipi
bir çox insanlardan, bir çox LİDERlərdən
qat-qat çoxdur desək, yanlışdır. O, d
yanın gələcəyini, insanlığın gələcəyini
dəcə düşünür, onun üçün yorulmadığı
lıdır! Əməlləri ilə də bir TARİX yazı

TARİXİN əsas qəhrəmanlarından biri də məhz onun özüdür. Helen
zabet Klark! Dünya hələ bu adı çox eşidəcək, sonra isə unutmaya
daim xatırlayacaq.

***Bu, Bəşəriyyət və İnsanlıq üçün yaşayanların, ömrünə
sərf edənlərin mükafatıdır!***

Elfrida Yelinek

Çevrəsindəki acı ziddiyyətlər

yaşam və yaradıcılığına

hopmuş "Nobel"li yazar

- O, ədəbiyyata göstərdiyi böyük xidmətlərinə, ədəbiyyat üzrə aldığı Nobel ödələyinə layiq görüldüyünə görə adını ədəbiyyat tarixinə yazmışdır. Bu nüfuzlu ödələk ona "toplum şablonundakı absurdu və hakimiyyətin sial qəliblərini özünəözü dillə ifşa edən əsərlərindəki musiqi politika liyinə görə" verilib!
- Bu qadın, Avstriya yazıçısı, dramaturq, şair və ədəbi tənqidçi, ədəbiyyat üzrə Nobel mükafatı (2004), Henrix Böll mükafatı (1986), Gertrude Büxner mükafatı (1998), Henrix Heyne mükafatı (2002), Fransız dilində mükafatı (2004) laureatı, dünyanın böyük maraqla oxuduğu Elfriede Jelinekdir!

"Mənim vəzifəm deyilməsi mümkün olmayanı demək, ifadə edilməsi mümkün olmayanı ifadə etməkdir".

Elfriede Jelinek

Elfriede Jelinekin (Elfriede Jelinek) "Sevgililər" (Die Liebhaberinnen, 1975), "Michael. Korafəhmlər üçün təlimat" ("Michael. Ein gendbuch fuer die Infantilgesellschaft", 1972), "Bağlı qapı qarşısında" (Die Ausgesperrten, 1980), "Ehtiras" (Lust, 1989), "Ölülərin övladları" (Die Kinder der Toten, 1995), "Pianoçu" ("La Pianiste", 2001), "Alp dağlarında" ("In den Alpen", 2002), "Ölüm və qız" ("Der Tod und das Mädchen", 2003) və b. əsərləri oxucular tərəfindən böyük maraqla oxunur. Onun hər bir yeni əsəri yüzminlərlə oxucunun HADİSƏ kimi qəbul etdiyi yaradıcılıq aktına (daxili azadlıq aktına) çevrilir.

Əsərlərinin hələlik yalnız az bir qismini oxumaq imkanım olsa da, bu, Elfriede Jelinekin maraqlı yaradıcılığının zövq almaq, onun qaldırılan məsələlər barədə düşünmək imkanı verdiyini, deyə bilərəm. Neyləyin ki, əlahəzrət zaman, daha doğrusu, iş çoxluğu, vaxt qıtlığı amili, oxumağı çox-çox istədiyim neçə əsərini aylardır (hərdə, artıq qıtlıq deyə bilərəm) masamın üzərində oxu növbəsində gözlədir...

Əsərlərinin hamısı kitabları masamın üstündən qaldıraraq rəfə qoymağa da əlim çatmır və "bu gün-bu gün" deyərək, həftə, ay, il başa çatır... Və bilirəm ki, bu yerdə nə düşünürəm - əgər bir oxucu bu (dediyimiz) gerçəkliklə üzləndirsə, o zaman bəlkə bir az da (biz oxucular) yazarlar barədə düşüncələr... Onların vaxt qıtlığı üzündən yazma bilmədikləri Əsərləri düşüncələr... Bax, beləcə, "İş", "Zaman", "Vaxt" deyərək "Özkeçmiş"imiz barədə yazıçının yazıçı kimi, oxucunun oxucu kimi... İstəyirsiniz, bunun barədə Qismət deyək... - Bəlkə bu fikirlər də elə Yelinekdən (və Yelinek əsərlərində) oxuduqlarımın yansımalarıdır.!?

"Özkeçmiş"i

Ədəbiyyatda musiqi əsərlərində yansıyan yazıçı

Avstriya yazıçısı və dramaturqu **Elfriede Jelinek** 20 oktyabr 1946-cı ildə ölkənin şərqi, Sloveniya ilə sərhəddə yerləşən Murzla torpağında, Mortşlaqda (Murzschlag) doğulub. O, qarışıq yəhudi-çex mənşəli ailədə övladı idi. Yazıçının soyadı da yəhudi mənşəlidir. "Elinek" çex dilində "müqəddəs" mənəsinə ifadə edir.

Əsərlərində yəhudi-çex mənşəli kimyaçı atası və Dövlət Dövlət müharibəsi dövründə strateji və sənaye müəssisəsində işlədi-

1967-ci ildə daimi qorxu hissi ilə müşayiət olunan əsəb pozğunluğuna tutulduğundan və kurslara müntəzəm davam edə bilmədiyinə görə Elfrida tədqiqatlarını yarımçıq kəsməyə məcbur olur və bütöv bir əsər də keçirməli olur. O, ilk əsərlərini də bu zaman yazır. Çox maraqlıdır ki,

həmçinin dağıdıcı patologiyası və müşayiətçilik mövqeyi ilə gör-
Avstriya dramaturqu Tomas Bernhardı xatırladırdı. Digər tərəf-
onun əsərlərində (özünəözgü üslubu olmasına baxmayaraq) Robert
təmi ünlü Avstriya yazarının təsiri görünürdü. Hətta Elfrida Yeli-
aspektlərində belə Avstriya ədəbiyyatı gələnləri dərinə kök
Elfrida Yelinekin siyasi mövqeyi (özəlliklə də, onun feminist
və partiya mənsubiyyəti) müəllifin əsərlərinə qiymət verilmə-
biyyatı önəm kəsb edirdi. Elfrida Yelinekin yaşam və yaradıcılığı
onu əhatə edən acı ziddiyyətlərin bir parçası idi.

1. **Ölümün bütün**
 2. **hərəkətlərindən**
 3. **qəlb və üzünə çıxan**
 4. **hərəkət**

Yelinde Yelinek 1974-cü
1991-ci ilədək Avstri-
ya Kommunist Partiyası-
nın üzvü olub. O, ifrat dər-
jədə antisəfəşist Azadlıq Par-

li birliyə çağıran tədbirlər (Nationaler Schulterschluss) həyata keçirildi.

Elfrida Yelinek də daxil olmaqla dissidentlərin hakim koalisiya tərəfdarları tərəfindən satqınlıqda ittiham olunması prosesi başlandı. Ona baxmayaraq, onun yaradıcılıq yolu həyatın bütün keşməkeşlərini ictimai-siyasi münasibətlərin ziddiyyətlərindən qalib və üzüağ çıxarırdı.

Onun şöhrəti bütün dünyanı dolaşmağa başladı və böyük oxucular qatibəti qazandı. Elfrida Yelinek imzasını artıq planetin hər yerində tapmaq olardı.

2004-cü ildə o, (artıq "giriş"də də dediyimiz kimi) Ədəbiyyat üzrə Nobel Ödülünə "toplum şablonundakı absurdu və hakimiyyətin sosial qəliblərini özünəözgü dillə ifşa edən əsərlərindəki musiqi və fonikliyinə görə" layiq görüldü. Bu "gərəkçə" açıq-açıqlığına bir həqiqəti də çatdırır bizlərə - xanım Yelinekin musiqi təhsili, musiqi tədqiqatı yazıçı kimliyi ilə, kamil yazıçı qələmi ilə şəkillənib və bəzəllənib, bu təzahür onu Nobelə layiq görənlərin diqqətindən də

tiyası ilə kəskin mübarizə nəticəsində 1990-cı ildə Avstriyada hər bir adama verən ünlü insana 1999-cu ildə Milli Məclis seçkilərindən, Azadlıq Partiyasının və Avstriyanın Xristian Demokrat Partiyasının tərəfdarları ilə ibarət koalisiyalı kabinetin yaradılmasından sonra 1999-cu ildə Yelinek yeni kabinetin üzvü qid edən şəxslərdən biri oldu.

Azadlıq Partiyasının güman etdiyi milliyyətçiliyini və avtoritarizmini 1999-cu ildə bayraq tutaraq Avropanın (ümumi xaricin) bir çox dairələri tez bir zamanda Avstriya hökumətini açıq şəkildə dəstəkləmək qərarına gəldilər. Kabinet ona tətbiq edilən sanksiyaları Avstriyaya şüarı yönəlmiş sanksiyalar hesab etdi və

qərarı qəbul edib, təbii. Və gəlin, biz bu şəkillənmənin, onun sənətçi keyfiyyətinin daha bir ifadəsi barədə bu kiçik məqaləmizin sıradakı bölməsində danışaq:

"Teatr səhnələri və kino kadrları ilə zəngin poeziya"

Onun yaradıcılığında feminizm və qadının toplumdakı sosial rolu aydın şəkildə tutulurdu. "Sevgililər" (1975) romanı isə Avstriya ədəbiyyatına feminist-parodiyalı idi və Yelinekin simasında milli ədəbiyyata orijinal yazıçının gəldiyini göstərdi.

1980-ci ildə çap olunmuş "Bağlı qapı arxasında" adlı əsərində Yelinek Avstriya toplumunun ciddi çətinliklərindən birini - yaxşı ailələrdə "pis uşaqlar" problemini ortaya çıxarmışdı. Səksəninci illərdə Avstriya maraqlandıran əsas mövzulardan biri də seksual azadlıq və münasibətlər qarşılıqlı münasibətləri idi. "Pianoçu" (1983) və "Şəhvət" (1985) romanlarında qadına münasibət, seksual zorakılıq problemi qoyulmuşdu. Əsasən "Pianoçu"da müəllifin şəxsi həyatı ilə bağlı motivlər aydın şəkildə əks olunmuşdu. Hər iki roman Avstriya cəmiyyətində seksual-soda doğurmuşdu. Yelinekin kitabı əsasında çəkilmiş ən ünlü Avstriya mənşəli rejissor Mixael Hanekin ekranlaşdırdığı "Pianoçu" (La Pianiste) filmidir. "Pianoçu"nın motivləri əsasında tanınmış rejissor Mixael Xanakenin çəkdiyi eyni adlı radikal səciyyəli film bir sıra mükafatlar qazandı. Filmin qəhrəmanı Vyana Konservatoriya müəllimi - içində təzadlı seksual istəklərin təlatüm etdiyi Erikadır. 1984-cü ilin Kann festivalında bu film (filmin yaradıcı heyəti) üç nominasiya ilə mükafatlandırıldı.

Yelinek - ən yaxşı qadın yazıçısı kimi, Benya Maji - ən yaxşı kişi roluna görə, Mixael Hanek - ən yaxşı rejissor Mixael Hanek də münisflər heyəti tərəfindən özəl ödəli ilə təltif edilmişdir.

Qənirə Paşayeva

Yelinekin digər bir əsərində - "Lust" romanında (1992) çağdaş mədəniyyət və toplumun modeli kimi qadınların seksual toqquşmaları məruz qalması tənqidə məruz qaldı...

Elfriede Jelinek kifayət qədər ziddiyyətli yazıçıdır. Elə bu səbəbdən də Avstriyanın ədəbi elitası arasında onun əsərlərini az qala bədiilik etolonu səviyyəsinə qaldıranlar olduğu kimi, adi və bayağı pornoqrafiyadan fərqləndirməyənlər də az deyildir.

2004-cü ildə Elfriede Jelinek **"yalnız bu müəllifə xas ehtiraslı dillə cəmiyyət həyatındakı cəfəng meylləri və hakimiyyətin sosial klişelərini ifşa edən roman və dramalarının musiqi polifonikliyinə görə"** Nobel mükafatı aldı.

Müəllif özü təqdimat mərasimində iştirak edə bilməmişdi. Nobel mükafat zirəsinə isə İsveç Akademiyasına videogörüntü şəklində göndərildi. Yelinek məhz özünün seçildiyi üçün çox sevindi, lakin ödəməli olduğu Nobel mükafatının populyarlığını daha da artırmasından və ictimai şəxsiyyəti qorumaq məqsədindən kədərləndirdiyini bildirmişdir.

Əslində o, təbiəti etibarlı ilə şöhrətə can atan adam olmadığından və əsərləri ətrafında yaranan hər hansı ajiotajın fəvqündə dayanmaq istəmir. Və yeni əsərlər üzərində işləyir.

İsveç Akademiyası qeyd edirdi ki, **"Yelinekin mətnlərinin təbiəti"**

...adını yazan qadınlar

"...adını yazan qadınlar müəyyən etmək çətindir. Onlar poeziyadan nəsrə, himnlərə, romanlara, teatr səhnələri və kino kadrları ilə zəngindir". Yeri gəlmişkən, homçinin bir neçə pyes, kinossenari və opera liberettolarının da müəllifidir.

Jelinek çağdaş almandilli ədəbiyyatın ən ciddi simalarından biridir. Avstriya ədəbiyyatının gələcəklərinin davamçısı kimi, Robert Muzil və Frans Kafkanın yumor hissini özündə birləşdirə bilir.

Jelinekin yaradıcılığını anlamaq üçün onun siyasi baxışlarını bilmək lazımdır. O, 1999-cu ildə Avstriyada hakimiyyət koalisiyası yaratmış Jörg Haiderin ultrasağ Azadlıq Partiyasının əsas tənqidçilərindən biri. Onun hakimiyyətinə etiraz əlaməti olaraq, öz pyeslərinin Avstriya parlamentinə qoyulmasını yasaqlamışdı. Hakim sağradikal qüvvələr, onu pyesləri satmaqda ittiham edirdilər. Elə ona görə də, Avstriyada Jelinekin şəxsiyyətinə münasibət biranlamlı deyil, kimlərsə onunla fəxr etdikləri isə onu tənqid atəşinə tutur.

Jelinek öz dramaturgiyasında Brexlin gələcəklərini inkişaf etdirir. Onun monoloqların polifoniyası personajların rolunu göstərməkdən da-

...onların psixikasının müxtəlif qatlarını, eyni zamanda təsəvvürləndirməyə imkan yaradan qələmindən çıxan əsərlər sırasında "Klara Ş." (1982), "Xəstəlik və ya çağlaşma" (1984), "Ehtiras, ya da qəddarlıq" (1986), "Bu dünyada" (1988), "Düşərgə, ya da qəddarlıq hamı məşğul olur" (1990), "İdman" (1998), "O, qəddarlıq kimi deyil" (2000) əsərləri onları Bonn, Hamburq, Münhen, Sürix kimi şəhərlərin ən gözəl teatrlarının repertuarında tamaşaya qoyulmuş əsərlərdir. 1998-ci ildə Zalsburqda Jelinekin ümumdünya teatr fes-

stets das Ihre
Elfriede Jelinek

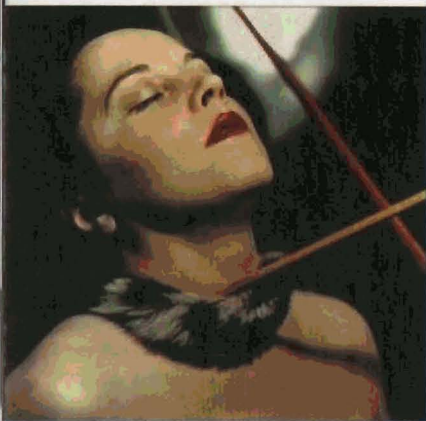

Theater der Zeit Arbeitsbuch 2006

Karl Kraus
Sylvia B.
Christoph B.
Marion B.
Stefanie C.
Reinhold D.
VALIE EXPL
Ina Hartl
Ulrich H.
Gitta Henig
Elfriede Jelinek
Andreas J.
Brigitte L.
Barbel L.
Joachim M.
Eva M.
André M.
Ivan M.
Olga Neuwal
Barbara N.
Tilman R.
Deren R.
Joseph R.
Karin R.
Yama R.
Einar Sch.
Christoph Sch.
Delf Sch.
Hanna Sch.
Nicolas St.
Sissi
Anna Viebo
Christina W.
Jussi W.

Elfriede Jelinek

Deseo

tivalının bütün repertuarı başdan-başa Elfriede Yelinekin əsərlərindən tərtib edilmişdi. 10 min il o, Avstriyanın ən nüfuzlu ədəbi mükafatı sayılan Büxner ödələünə layiq görülməkdə idi. 2002-ci ildə öz ölkəsində "İlin dramaturqu" adını, Almaniyada isə Henrix Heine mükafatını qazanmışdı.

Yelinekin qələmindən müxtəlif janrlarda yaxın ədəbi əsər çıxıb. Onun çap olunmuş ən son əsərləri 2002-2004-cü illərdə icraatı iyyətə təqdim olunan "Alp dağlarında" (Alpen) pyeslər toplusu və "Ölüm qızı" ("Der Tod und das Maedchen") kitabıdır.

Onun əksər əsərləri dünya dillərinə çevrilib. Yelinek 20-yə yaxın ölkədə tanınmış və uluslararası ədəbi ödələün laureatıdır.

Onun əsərləri bu gün oxucular tərəfindən böyük maraqla oxunur və yəqin, gələcəkdə də belə olacaq. O, öz ədəbi yaradıcılığı ilə əbədi adlanan əngində özünün yerini müəyyənləşdirmişdir!

Xanım Yelinek! Dünən öz ədəbi yaradıcılığı ilə Nobelə layiq görülmüş, bu gün yaşayıb-yaradan ünlü qadın yazar, sabah da tarixdə və sevnələrinin könlündə yaşayacaqdır!..

Mişel Baçelet

- O, Çili tarixində, ümumən Latın Amerikasında ilk qadın müdaxiləçisi ziri oldu.
- O, Çilinin tarixində ilk qadın Prezident oldu!
- O, 2008-ci ildə məşhur "Taym" jurnalının "Dünyanın 100 ən güclü adamı" siyahısında 15-ci yeri tuturdu.
- O, 2009-cu ildə ünlü "Forbes" jurnalının "Dünyanın 100 ən güclü qadını" siyahısında 22-ci yerə layiq görülüb.
- Bu qadın bu gün də dünyanın ən ünlü, ən nüfuzlu liderlərindən biri, sətçilərindən biri, Çilidə və ümumiyyətlə, Güney Amerikada ilk qadın prezident kimi tarixə düşmüş Mişel Baçeletdir.

"Mənim qələbəm tək bir şəxsin zəfəri deyil..."

Mişel Baçelet

- 1951-ci ildə Santyaqoda Baçelet Angela Jeria Gomez və Alberto Martinezin ailəsində bir qızçığaz dünyaya gəldi. Ailənin ikinci uşağı olan bu körpəyə Veronika adını verəndə valideynləri heç ağrıdanmadan gətirməzdilər ki, vaxt gələcək, onların balaca qızları böyüyüb dünyəvi tarixinə öz adını yazan ən ünlü liderlərdən biri olacaq...
- Onun ulu babası Luis Cozef Baçelet Lapiyer fransız kökənli idi. 1860-cı ildə Parisli həyat yoldaşı ilə Çilinin güneyinə köçmüş, burada üzüm bağlarında şərab eksperti kimi işləməyə başlamışdı. Yəni onun ana babası isə Çilidə ilk aqronom mühəndisliyi dərəcəsi almış, sonra

Çilinin müxtəlif yerlərində kənd təsərrüfatı məktəbləri açmışdı. Veronika Mişel Baçeletin atası hərbi olduğundan onun uşaqlıq illəri ailəsi birlikdə Çilidə bir hərbi hissədən digərinə köçməklə keçmişdi. Ölkənin bir bölgəsindən digərinə köçməklə davam edən yaşam ritmi sandığı üçün gələcəkdə rəhbərlik edəcəyi ölkə ilə taleyin hökmünə uyğun ilkin zəruri qadın olduğu, necə deyirlər, qarış-qarış gəzməsi idi. Oxuduqca görəcəksiniz, onun vəzifə pillələrində irəliləməsi də, sanki qərribə bir qadın üçün təbii qayda olub: ardıcıl, təcrübə yığma və məqsədamüvafiq qaydada...

■ 1962-ci ildə **Mişel Baçelet** ailəsi ilə birlikdə ABŞ-a köçdü. Veronikanın atası 1962-ci ildə Çili səfirliyində hərbi missiya rəhbərlik etməyə başladı. Onlar burada iki il yaşadılar və Mişel burada Western orta məktəbində təhsil aldı, əvvəlcə, İngilis dilini mükəmməl öyrənən bir farsoti əldə etdi. 1964-cü ildə isə Çiliyə qayıdaraq, təhsilini burada davam etdirdi. 1969-cu ildə qızlar üçün prestijli orta məktəbi "fərqlənmə" ilə bitirdi və 1970-ci ildə qəbul imtahanlarında ən yüksək nəticə göstərərək, Çili Tibb Universitetinə daxil oldu.

■ Burada, Mişel öncə sosiologiya və ya iqtisadiyyat üzrə ali təhsil almaq istəyirdi, amma atasının məsləhəti ilə qərarını dəyişərək, tibb təhsilə almağa üstün tutdu. (*Xanım Baçelet ömrünün ən rəğbətli verdiyi müsahibələrində, tibb təhsil alması barədə danışarkən, bunun Çiliyə insanların ağrı-acısına yardım etmək və səhiyyəni inkişaf etdirmək üçün konkret yol olduğunu düşündüyünü ifadə etmişdi.*)

...Artmaqda olan ərzaq və
mazlığını gören Salvador Al
de hökuməti Baceletin atası
zaq Paylama Şöbəsinə rəhbər
yin etdi. **Avqusto Pinoçet** be
miyyətə gəldikdən sonra is
neral Bacelet sürgünə getmə
imtina etdiyinə görə xəyan
günahlandırılaraq, həbs ol
Ancaq diktator ondan həbs
da əl çəkmədi və bir ay boyu
biq olunan işgəncələrə dözmə

general 12 mart 1974-cü ildə ürək çatışmazlığından vəfat etdi. 10 yanvar 1975-ci ildə, Baçelet və anası gözləri bağlanaraq, məxfi həbs mərkəzinə aparıldı və orada işgəncəyə məruz qaldılar. Bir neçə gün sonra "Kuatro Alamos" adlı həbsxanaya göndərildi və yanvarın axırına qədər orada saxlanıldılar. Ancaq atasının hərbiçilər arasındakı yaxın dostları onların tezliklə həbsxanadan çıxmasına və 1969-cu ildə Avstraliyaya qayıdışının yanına göndərilməsinə yardım etdilər...

1975-ci ildə Baçelet Şərqi Almaniyaya köçdü və Potsdamda yaşamağa başladı. Bir ay sonra isə anası da Almaniyaya - onun yanına gələn ana-övlad öz yaşamlarını Leypsiqdə davam etdirdilər.

1976-cı ilin oktyabrında Mişel Baçelet Şərqi Almaniya Universitetində təhsilini davam etdirə bilmək üçün Babelzberqdə klinikada işləməyə başladı. Bu zaman o, Çilidən olan memar **Jorge Leopoldo Davalos** ilə tanış oldu və bu tanışlıq az bir müddətdən sonra - 1977-ci ilin oktyabr ayında ailə qurması ilə sonuçlandı. 1978-ci ilin yanvarında xanım Davalos indiki Leypsiq Universitetində alman dilini öyrənməyə başladı. 1979-cu ilin iyununda cütlüyün ilk övladı Jorge Alberto Sebastian dünyaya gəldi. Sentyabrda o, yenidən tibb təhsilini davam etdirmək üçün Potsdam Universitetinə köçdü. Beş ay sonra isə ölkəsinə qayıda bilməsi üçün razılıq aldı. Bu razılıqdan sonra yenidən başlayırdı, daha doğrusu, həyatın yeni səhifəsi açılırdı - dövlətə, ölkədə, doğma insanlar arasında...

1979-cü ilin fevralında Baçelet Santyaqoya
naili. Ancaq Tibb Universitetində onun Şər-
maniyada əldə etdiyi kreditlər qəbul olun-
duğu üçün təhsilinə ölkəni tərk etməzdən
qaldığı yerdən davam etməyə məcbur ol-
du. 1983-cü ilin yanvarında doktorluq dərə-
cəsini aldı. Baçelet ən çox köməyə ehtiyac olan
dövlət sektorunda həkim kimi çalış-
dığı üçün müraciət etsə də, siyasi maraqlar
nəzərə alınaraq onun bu nəcib müraciəti qə-
bul olunmadı. Ancaq nailiyyətlərinə görə o,
Cari del Riyo xəstəxanasında pediatriya
təhsil sahəsinə üzrə ixtisaslaşmaq üçün
göndərildi.

1984-cü ilin fevralında, ikinci övladları-
iləşmaya gəlməsindən bir müddət sonra Ba-
şqortstan əri rəsmi olaraq ayrıldılar.

İlhamı qayıtdıqdan sonra o, həm də itkin
qayıdış və işgəncəyə məruz qalmışların uşaqlarına
yardım edən qeyri-hökumət təşkilatında
işə başladı, 1986-90-cı illər ərzində Fon-
dasiya Söbəsinin başçısı oldu.

1983-87-ci illərdə xanım Baçelet Manuel Vətənpərvər Cəbhəsinin katibi, müdirdi Aleks Vaoykoviçlə yaxın münasibətdə olmuşdur. Prezidentlik kampaniyası ərzində bu münasibət xüsusi marağa səbəb oldu. Baçelet isə Vaoykoviçin ideyalarını heç vaxt dəstəkləməmişini açıqladı.

1993-cü ildə Çilidə demokratiya bərqərar olmağa başladığı zaman Baçelet Səhiyyə Nazirliyinə gəlirdi, Panamerika Səhiyyə Təşkilatı, Dünya Səhiyyə Təşkilatı və Texniki Əməkdaşlıq üzvlüyünə Korporasiyası üçün məsləhətçi oldu.

Milli QİÇS Komissiyası üçün işləyərkən o, həmçinin, Pinoçet tərəfdarı kimi tanınan Anibal Hernan Hecquez Markislə yaxın münasibətdə oldu və onların yaxınlığı - 1992-ci ildə gümmlü Sofia Catalinə dünyaya gəlməsi ilə nəticələndi. Amma yeni doğulmuş övladları onların cəmi bir neçə ay sonra rilmalarının qarşısını ala bilmədi. Deyəsən, onun ailə sarıdan tənqədirmirdi: yaxud da onun ictimai siyasi həyata, dövlət işinə marağı günbəgün artdıqca, eləcə də, ictimai

lik keyfiyyətləri getdikcə daha çox büruzə verdikcə ailə daxilində "hakimiyyət savaşı", "maraqlar toqquşması" üzə çıxdı...

Xanım Baçelet 1994-97-ci illər ərzində səhiyyə naziri müavininin məkçisi işlədi.

Sivil-hərbi əlaqələrə olan maraq Baçeleti 1996-cı ildə Milli Səhiyyə Elmlər Akademiyasında hərbi strategiya üzrə təhsil almağa vadar etdi. Təhsildə göstərdiyi fərqlənməyə görə o, Vaşinqtondakı İnter-Amerika Müdafiə Kollecinə təhsilini davam etdirmək şansı qazandı. 1998-ci il kursu uğurla bitirərək Çiliyə qaydan Baçelet burada Müdafiə Nazirliyinə baş köməkçisi işləməyə başladı. Sonra isə Çili Ordusunun Mühərribə Akademiyasından hərbi elmində magistr dərəcəsi qazandı. Mişel Baçeletin işi həyatının yeni axarından xəbər verirdi, onun işi də, danışığı da səlis zabitəyə bürünmüşdü... Tale öz sözünü deyir - qəlbi arzularla dolu olan qadını getməli olduğu, gedəcəyi yerə aparırdı...

Gizli və açıq mübarizələrlə dolu siyasi fəaliyyət illəri

1970-ci ildə tələbəlik dövründə Baçelet Sosialist Gənclik Partiyasının üzvü və Populyar Birliyin fəal müdafiəçisi oldu. Sürgündən qayıtdıqdan sonra - 1980-ci illərin ortalarında isə o, yenidən siyasi cəhətdən fəal

işə davam etdi və bu dəfə gizli şəkildə Çili demokratiyanın bərqərar olması üçün mübarizəyə başladı. 1998-2000-ci illərdə Siyasi Komitənin fəal üzvü oldu.

Baçelet 1996-cı ildə Santyaqoda, Las Vinas oyaletinin meri postu uğrunda seçkilərlə mübarizədə məğlubiyyətə uğradı və yığdığı səsələrə görə ancaq ikinci oldu.

Siyasi çalışmalardan yorulmayan Baçelet 1999-cu ildə Demokratiya üçün Əməkdaşlıq Koalisiyasında Rikardo Laqosun namizədləri üçün işlədi.

Səhiyyə, Əməkdaşlıq naziri

2001-ci il martın 11-də Baçelet Prezident Laqos tərəfindən səhiyyə naziri təyinatı aldı. O, ictimai səhiyyə sistemini təhliləyə başladı və bir neçə il ərzində plan irəli sürdü. Xanım nazirlik dövründə Prezident tərəfindən ictimai xəstəxanaların rekonstruksiya siyahısının ilk 100 gün ərzində icra edilməsi tapşırığını alarkən həmin tapşırığı tez zamanda yerinə yetirilməsi üçün əməkdaşlıq etdi. 2002-ci ilin 7-də Baçelet müdafiə naziri təyinatı aldı. Bu dövr ərzində o, mülki əhali arasında barışıq yaratmağa çalışdı və

general Xuan Emiliyo Çeyenin sözlərindən istifadə edərək “bir də heç vaxt Çilidə ordunun demokratiyaya çevrilməyəcəyinə söz verdi. Hərbi təcrübə sistemində islahatlar apardı, müqavilələrində iştirak etməklə yəni ölkənin müdafiə sistemini yaxşılaşdırmaq üçün yeni (çağdaş) hərbi texnikalar aldı. Santyaqoda daşqınlar zamanı əhalini xilas etmə dəstələrinin başında şəxsən iştirak etməsi Baçeletin prezidentliyə namizədliyində önəmli rol oynadı.

General qızı prezidentliyə namizəd olur

2004-cü ilin sonlarında Sosialist Partiyası Baçeletin növbəti seçkilərdə namizədliyini irəli sürdü. Öncə, əsas karyera məqsədlərinə daxil olduğu üçün buna etiraz etsə də, tərəfdarlarının ümidini itirməmək üçün təklifi qəbul etdi. Həmin ilin oktyabrında o, seçki kampaniyasını başlamaq üçün işdən azad edildi və 2005-ci il yanvarın 28-də Sosialist Partiyasından prezidentliyə rəsmən namizəd oldu.

Baçelet mərkəz-sol görüşlü siyasətçi kimi tanınır. Təsadüfi deyil ki, prezident seçkilərində də solçu siyasi partiyalar - “*Demokratiya uğrunda partiyaların birləşməsi*” alyansının namizədi olaraq iştirak edib.

2005-ci ildə keçirilən ilkin seçkilərdə o, mərkəz-sağçı namizəd Sebastian Pinyera, sağçı namizəd Cakin Lavin və Çili siyasi üslubu ilə daha da uzaq-solçu namizəd Toman Hirşlə mübarizədə səslərin mütləq çoxluğunu toplaya bilmədi. Ancaq 2006-cı ilin yanvarında seçkilərin ikinci aşamasında xanım Baçelet mərkəz-sağ görüşlü biznesmen (milyarder) və keçmiş senator, müxalifətdə olan mühafizəkar blokun namizədi **Sebastian Pinyera** **ya 53.5% səsle qalib gələrək Çili tarixində ilk qadın prezident oldu.** **Latin Amerikasında əri hökumət başçısı və ya prezident olmadıkça qadın prezident seçilən ilk qadın oldu!** (Mişel Baçelet 1990-cı ildə, hərbi diktatoraya son qoyulduqdan, ölkənin demokratik idarəçiliyə qayıdışının ardınca mərkəz-solçu koalisiyadan seçilən dördüncü dövlət başçısıdır.)

Onu birinci rəqibi təbrik etdi

Mişel Baçeletin platformasında əsas yeri vətəndaş azad bazar siyasətini davam etdirmək, fəqərlə yoxsul və varlılar arasında olan gəlir fərqi azaltmaq üçün sosial yardımların artırılması tuturdu.

Baçelet və onun komandası, ilk növbədə, vətəndaşların birləşmiş şəkildə “100 gün, 36 vəd” adlı kampaniya həyata keçirəcəklərini açıqlamışdı. Bu proqrama, bir an öncə təqaüdlərin artırılması, yeni sağlamlıq mərkəzlərinin açılması, 60 yaşdan yuxarı vətəndaşlar üçün tibb xidmətinin göstərilməsi daxil idi. Həmin zamanda, əsas diqqətin əhalinin işsizliyinə yönəldilməsi; küçələrdə təhlükəsizliyin artırılması; orduda müqabilə xidmətə keçilməsi nəzərdə tutulmuşdu.

Belə edək ki, milyonçu Sebastian Pinyera prezident seçkilərinin ikinci turunda son nəticəni gözləmədən öz məğlubiyyətini etiraf etdi. Onu birinci təbrik edən şəxs oldu. ...Öz tərəfdarları qarşısında çıxış edən Pinyera deyirdi: “Mişel Baçeleti qələbə təbiri ilə təbrik edir və ona dövlət xidmətində vəzifəsində uğurlar arzulayıram. Bu tutmuş seçkilərdə nə qalib, nə məğlub olan var. Bizim hamımız demokratik ölkənin vətəndaşıyıq və ölkəmizin çiçəklənməsi namizətlərimizi birləşdirməlidir”.

lərdəki cinayətlə mübarizə sahəsində müxalifətlə razılığa nail oldu.

O, ölkəsinin iqtisadi inkişafı haqqında mətinədə də uğurlara imza atdı. Qənimət prinsipliliyi və səbrlə çalışması Prezident məsuliyyəti ilə Qadın nümayəndəliyini birləşdirmək yetənəyi öz məqsədlərini verməyə başlamışdı! Ancaq irəli baxmaq lazımdı və Çilidə bunun üçün Prezidentdən - ölkənin ağır-acılarını ana nəvəsi ilə sarmağa çalışan Başçılardan daha yaxşı görən və onun kimi dəyərləndirən kim ola bilərdi.

2006-cı ilin avqustunda Başçilet Çin Xalq Respublikası ilə azad ticarət sahəsində saziş imzaladı. Eyni sazişlər daha sonra Yaponiya və Hindistanla da imzalandı. 2006-cı ilin oktyabrında Yeni Zellandiya, Sinqapur və Bruneidən o cümlədən, Trans-Sakit Okean Strateji İqtisadi Birliyi ilə də eyni adlı sazişlər imzalandı. Regionda isə o, Panama, Peru və Kolumbiya ilə azad ticarət müqavilələri imzaladı. Ölkədə işsizlik faizi 1998-ci ildən bəri ən aşağı səviyyəyə düşdü, lakin Mərkəzi Bankda inflyasiya 4%-ə qalxdı. Buna səbəb qışıqdan sonra ərzağın qiymətlərinin yuxarı qalxması və son 8 ildə milli valyuta

tanın (pesonun) dəyərinin dollarla müqayisədə ən yüksək həddə çatması oldu. Hadisələrin gedişi sonucunda 2007-ci il ərzində hökumət Konqresin hər iki palatasında çoxluğu itirdi və koalisiyaya daxil olan bir çox deputat bitərəf oldu.

Qənimət Prezidentin xarici siyasətinə baxış

Prezidentliyin ilk ilində Başçilet müqavilələri Argentina və Peru ilə davam etdirən problemlərlə üzləşirdi. Bununla yanaşı ölkəsinin maraqları naminə heç bir güzəştə getməməsi idi. Məsələn, 2006-cı ilin iyulunda Çiliyə ixrac olunan qaz üzərində tarif artımının qarşısını almaq üçün razılaşmaya zidd olduğu qərarına gələn Başçilet Argentina Prezidentinə Kirşnerə etiraz məktubu göndərmişdi. Bir ay sonra isə Argentinanın yeni Prezidentinə xaritələrində Çilinin güney sahilindəki Buz sahələrini öz ərazisi kimi göstərməsi ilə iki ölkə arasındakı gərginlik məsələsi gündəmə gəlmiş oldu. 2007-ci ilin avqustunda Peruda Çin-Sakit okean ərazisinin bir hissəsi kimi ölkəyə məxsus olduğunu "iddia" edən xaritənin çap olunmasına etiraz məktubları olaraq Perudakı səfir geri çağırıldı. O, hər kəsə göstərdi ki, ölkəsinin maraqlarına zidd olan heç bir addımı qəbul etməyəcək və onun qarşısının alınması üçün ən effektiv addımlara əl atılacaq...

Qənimətin BMT-nin Təhlükəsizlik Şurasında 2006-cı il oktyabrın 16-da Qvatemala və ya Yaponiyanın Şurada Latın Amerika ölkələri nümayəndəliyi yer tutması məsələsində verdiyi qərar ölkədə ideologiya məsələsinə və Başçiletin siyasətinə çevrildi. Hakimiyyətdə olan koalisiya Venesuelaya səs verilməsini istəyən so-

sialistlər və bunun əleyhinə olan Xristian mokratlar arasında bölünmüşdü. Səsvermə bir gün öncə isə Prezident bir namizəd barədə regional razılığın olmadığını səbəb göstərirdi.

səsvermədə iştirak etməyəcəyini bildirdi. 2007-ci ilin martında Çilinın Venesueladakı səfiri Klaudio Huere "Telesur" kanalına verdiyi müsahibədə Baçeletin ona şəxsən "Venesuela səs vermək istədiyini, daha sonra isə durumun dəyişməsi ilə əlaqədar bu fikrindən daşındığı" barədə məlumatı vermişdi. Təbii ki, bu açıqlamanı verən səfir dərhal geri çağırılaraq tefaya göndərildi.

Xanım Baçelet ölkəsinin maraqları naminə ön cəsarətli addımlar atmaqdan çəkinməzdi. Məsələn, 2009-cu ildə o, Kuba lideri Fidel Kastronun dəvəti ilə 3 günlük rəsmi səfərlə bu ölkəyə getdi. Məsələni daha da idarə edən ki, bu son 37 ildə Çili rəhbərinin Kubaya ilk rəsmi səfəri idi. (Bu dəfə bu ölkəyə Çilinın sosialist Prezidenti Salvador Alyende 1972-ci ildə səfər etmişdi.)

Xidmət bitdi! Xidmət davam edir!

2009-cu il seçkilərində prezidentliyə namizəd olmayan Baçelet mart 2010-cu il tarixindən etibarən ölkənin birinci postunu yeni Prezident Sebastian Pineraya təhvil verərək, təqaüdə çıxdı. Amma ağıllı LİDER, bacarıqlı SİYASƏTÇİ və cəsarətli QADIN olan Baçelet, onun fəaliyyətinə dünyanın ehtiyacı vardı və o, prezidentlikdən

ölkədən çox qısa müddət sonra (2010-cu ilin sentyabr ayında) BMT-nin baş katibi Ban Ki-Mun cənabları tərəfindən dünyanın 1 nömrəli beynəlxalq qurumunda Qadın məsələlərinə (Office of UN Women) rəhbərlik etməyə dəvət edildi və o, bu vəzifəni qəbul etdi. Bu qərar Baçeletdən missiyanı uğurla həyata keçirən Baçelet yenə də dünyada öz adından söz

gətirən bir ölkənin məsuliyyətini daşıyır. Xanım Baçelet bu gün dünya miqyasında qadın problemləri ilə uğraşır. O, öz siyasi-təcrübəsinin, böyük siyasət hesabına diktaturadan demokratiyaya keçid etmiş bir dövlətin başçısı kimi öz etdiyi dəyərlərin beynəlxalq miqyasda təcəllasına çalışır.

Bu general övladı idi. O, atası işgəncələrə məruz qalmış bir insan idi. O, bir qadın idi, anası isə ölkənin nahiyyə naziri oldu - sanki ölkəsinin, atasının yaralarını sarmaq, sarımaq istəyirdi! Bu qadın ölkənin nahiyyə naziri oldu! Vaxtı ilə atasının mənasız əmrlərinə qarşı Orduya rəhbərlik etdi! Nəhayət, qadın oldu! Zamanında ölkənin postu qeyri-qanuni olaraq adam xalqı, şəxsən ölkənin ədalətini faciələrə sürtməkdə idi. O, acı və ağrıya dözməli olan Çilinın qalibi üçün yorulmadan

Onun “həyat dəftəri”ni vərəqlədikcə, sanki yalnız bir məqsədə, bir ideala xidmət etmək üçün yaranmış (və başqa heç bir iddiası olmayan) məğrur insan görürsən: **Özünü təsdiq etmək** (başqa sözlə, qəbul etdirmək)! ...Və bu “təsdiq”i (bu “qəbul”u) gözəl qılan odur ki, həmin istək haqsızlığa qarşı dirənmək məzmunu ilə, ali niyyətlə yüklüdür! Ünlü bir fəlsəfi deyimlə ifadə etsək, onun yükündən böyük fəərəhi yoxdur...

Meri Patricia Makalis

**Türk comərdliyinə
vəfa göstərən
irland xanım**

- 1951-ci il iyunun 27-də Belfastda bir qızçıqaz dünyaya gəlmişdi. **Meri** adı verilən bu körpə düz 46 il sonra İrlandiyanın səkkizinci prezidenti olmaqla yanaşı, ölkəsinin tarixində mühüm tarixi hadisəyə şahidlərin də əsasını qoyacaqdı...
- O, bu postda İrlandiyanın ilk qadın prezidenti Meri Robinsən kimi xatırlanmış əvəz etdi və İrlandiya dünya tarixinə ilk dəfə olaraq bir qadın prezident qərarına gələn qadını dövlət başçısı kimi əvəz etdiyi ölkə olaraq düşdü.
- O, tarixə **Quzey İrlandiyadan olan ilk İrlandiya Prezidenti** kimi düşdü.
- O, Şri-Lanka Prezidenti Çandrika Kumaratunqadan sonra dünyanın ən uzun müddət dövlət başçısı olan qadındır!
- Atatürkün bir fotosəkli onun uşaqlığı keçən evdə, İrland xalqı qəlbində və xatirələrində xüsusi yer qazanmış İrlandiyalı qadınların fotosəkilləri arasında yer alır!
- O, Türkiyəyə səfər edən ilk İrlandiya Prezidenti olaraq, xalqın ürəklərinə türklərə əbədi minnətdarlığını açıq şəkildə dilə gətirdi. 1990-cı illərdə irlandiyalının yaşamını itirdiyi Böyük Aclıq dönməndə (1845-1849) milyonluq insanın qətləndiyi və milyonlarla insanın ölməsinə səbə olan aclıqdan qurtulan qadın padşahının içi qida dolu üç gəmisini Droqedadakı limana göndərərək yolladığını anlatdı: *"İrlandiya xalqı bu tayı-bərabəri az görürsən"*

*...gəldi əsla unutmadı və bunun sonucunda
...bayrağındakı simvolları, bu gözəl ul-
...və ayı bölgənin simvolu halına gətirdi-
...Həttə futbol komandasının formaları-
...əsrində də bu gözəl türk simvollarını
...dünəniz...”*

Əgər fikirləri kilsə tərəfindən etirazla qarşılanarsa da qadınların da keşiş olmasına imkan verilməsi fikrini ənənəvi şəkildə müdafiə edənlər arasında deyildir.

tarixdə böyük qarşıdurma-
lıq qanlı hadisələrin və gərgin-
liyin yaşandığı bir məkanda
dialoq körpüsü olacağını bə-
şirə edir və bütün çətinliklərə
məsarəfə, sözünün üzərində

1990-cı ildə "qəbilə saatlı bombu" (A tribal time bomb) adlanan bu qadın liderlik etdiyi cəhdə görə gələcək üçün, barış üçün əməkdaşlıq edərək yeni bir mühit yaratdı.

İtaliyanın birləşməsinin əsas tərəflərindən biri kimi tanınır!

**dünyada abortun və boşanmanın
• bəzilərindən biri kimi tanınır!**

**3 may 2007-ci ildə - Amerikan İrland
Fərdi Humanist ödəli (The American
Individual Fund Humanitarian Award) la-
qəbi aldı!**

11 oktyabr 2007-ci ildə - Yeni Zelandiyanın Otago Universitetinin (University of Otago New Zealand) "hüquq doktoru" adına layiq görüldü!

- O, 19 may 2009-cu ildə - **Kilkenni** (Kilkenny/İrlandiya) ödəmə uşaqı (O bu ödəmə alan, həyatda olan üçüncü şəxsdir) adına verilən şəxs kimi tarixə düşdü!
- O, Massaçusetsdəki Maunt Holyok Kollecinin (Mount Holyoke College, in South Hadley, Massachusetts) və bir sıra universitetlərin "fəxri hüquq doktoru" adına layiq görülüb!
- Dünya siyasətində özünəməxsus yeri olan bu qadın, **bu LİDƏR Şəxsiyyət İrlandiya Prezidenti**, dünyada tanınmış ictimai-siyasi xadim **Meri Patricia Makalisdır!** (Mary Patricia McAleese)
- İrlandiyanın ikinci qadın Prezidenti olan Meri Makalis ödəmə hüquqşünas, jurnalist, habelə akademik kimi fəal ictimai-siyasi fəaliyyətlərində çalışmalarda bulunmuş, öz ölkəsinin ünlü ziyalılarından olmuşdur. 1997-ci ildə, Meri Robinsonun vaxtından öncə istefasından sonra prezident seçilən Makalis, **2004-cü ildə yenidən prezident seçilmişdir.**
- Belfastda doğulub boya-başa çatmış Makalis ailədəki 9 qardaşının ən böyüyüdür. Katolik dini inancına mənsub olan ailəsi Qərbi İrlandiya münaqişəsi zamanı yaşadığı yerdən güclə qovulmuşdur. Xanım Makalis Müqəddəs Dominiks Məktəbində (St Dominick's School) təhsil almış, Belfast Kraliça Universitetini (Queens University of Belfast) və Dublində Trinit Kollecini (Trinity College Dublin) bitirmişdir. 1974-cü ildə Quzey İrlandiya Hüquqşünaslar Birliyinə

hüquqşünas kimi işləməyə dəvət olunmuş Makalis bu gün də İrlandiya Respublikasının Hüquqşünaslar Birliyinin üzvüdür. 1974-ci ildə Meri adasının - Meri Robinsonun yerinə Trinit Kollecində cinayət hüququ, kriminalogiya və penalogiya üzrə professor kimi işə başlayır. Maraqlıdır, o Meri Robinsonu 20 il sonra bir də əvəz etməli olacaqdı. Özü də bu dəfə prezident kursunda...

■ 1979-cu ildə bu işindən ayrılan Meri, İrlandiya Radio və Televiziyasında (RTE) jurnalist və aparıcı kimi işləməyə başlayır, bir müddət isə həmin kanalın **"Bu gün, bu gecə"** verilişinin aparıcısı olur.

"Bu qadın" Prezident Sarayı...

■ 2006-cı ildə ailə həyatı quran Makalis 1981-ci ildə Dublin universitetində işləməyə başlasa da, dörd il sonra RTE-dəki fəaliyyəti

irlandiyada davam etdirmişdir. O, 1984-cü ildə İrlandiya Forumunda Katolik Kilsəsi-də episkopial nümayəndə heyətinin üzvü olaraq etmişdir. Eyni zamanda, 1996-cı ildə Mübahisəli Paradlar üzrə Quzey İrlandiya Komissiyasının Katolik Kilsəsindən qeyd olunan heyətinin üzvü olmuşdur.

■ 1997-ci ildə o, Kraliça Universitetinə qatılıb (Queens University) və Peşəkar Hüquq Tədqiqatı İnstitutunun (Institute of Professional Legal Studies) direktoru olur. Həmin ildə o, ümumi seçkilərdə Fi-

anna Failin namizədi kimi iştirak etsə də, bu seçkilər onun üçün uğurlu olmur.

1994-cü ildə Belfastdakı Kraliça Universitetinin (Queen's University of Belfast) prorektoru olur. O, bu postda təmsil olunan birinci qadın və ikinci katolik İrlandiyada 1995-ci ildə Ticarət və İnvestisiya üzrə keçirilən "Ev konfransı"nın, 1996-cı ildə isə Pitsburq konfransının nümayəndəsi olan Makalis, 1997-ci ildə prezident olanadək yuxarı

sadalanın ictimai-elmi vəzifələri ilə yanaşı, **"Kanal-4"** Televiziya şirkətinin direktoru, **"Quzey İrlandiya Enerji"**nin direktoru, **"Xarici məhbus olan Vətəndaşlar"** komissiyasının qurucusu kimi də çalışır.

Ailəsi

O, ixtisasca stomatoloq və mühasib olan **Martin Makalis**lə evlidir. Martin öz həyat yoldaşına prezidentlik müddətində bir çox təqdimat və bursların irəli sürülməsində dəstək olub. Onların üç övladı var: bir qızları Emma Dublin Triniti Kollecinin məzunudur. Onun ölkə xaricə qardaş və bacısı da ali təhsillidirlər. Castin Dublin Universitetində mühasibatlıq üzrə magistr dərəcəsi, Saramai isə Oksford Universitetindən biokimya üzrə magistr dərəcəsi almışdır. Ailə fitnes fanatıdır.

Makalisin uşaqlarının hər üçü mediadan uzaqdır. Ancaq bir neçə dəfə onlar sənədli filmlərdə, o cümlədən, prezident Bill Klintonun İrlandiyaya səfəri zamanı efirdə görünüblər.

1997-ci ildə Makalis partiyadaxili seçkilərdə Taosiç Albert Reynoldsa (Taoiseach Albert Reynolds) qalib gələrək, Fianna Fail Partiyası

namizədi kimi İrlandiya prezidenti seçkilərinə qatıldı.

Mari Makalis partiyadaxili seçkilərdən sonra, əsas seçkilərdə Leyboristlər Partiyası namizədi Mari Banotti Adi Roze və iki namizəd - Dana Rosemari Skallon ilə birlikdə Nelli ilə mübarizə aparır. Həmin vaxtda Quzey İrlandiyadan olan Makalis və Skallonun, eyni zamanda, İrlandiya prezidentliyinə namizədliyi bəzilərinin qəbuluna səbəb olmuşdu.

İrlandiya seçkilərin ilk turunda səsərin 45,2 % -ni ikinci turda isə 58,7%-ni yığdı. 1997-ci ilin noyabrın 11-də onun İrlandiyanın səkkizinci prezidenti kimi and içmə mərasimi oldu. Dünyada ilk dəfə olaraq bir qadın başqa bir qadını dövlət başçısı kimi əvəz etdi!

İrlandiya jurnalist və şərhçi **Eoqhan Harris** 1998-ci ildə onu **"qəbilə saatlı bomba"** (A time bomb) adlandırmışdı. Və... "bomba" artıq zirvədə idi...

Mari Makalis prezidentliyinin mövzusu **"körpülər qurmaq"** olduğunu qeyd etmişdi. Bir çox tənqidlərə baxmayaraq, o, tez-tez Quzey İrlandiyaya səfərlər edir və

hər mövcud olan iki icma arasında hər biri tərəfindən sevilən qurulanır. O, həmçinin 1998-ci ilin II Yelizavetanın pəncərəsindədir və ən böyük arzu İrlandiyaya ilk dəfə

gələn britaniyalı dövlət başçısının səfərini təşkil etməkdir. Xanım Prezident 1998-ci ilin mart ayında elan etdi ki, 12 iyul (Protestantların bayramı) və Ulster Protes-

rəcəyini bildirdi. İrəli sürülmüş heç bir namizədin kifayət qədər toplaya bilməməsi sonucunda o, rəqibsiz qaldı və oktyabrın 1-dən prezident elan edildi. Noyabrın 11-də ikinci dəfə prezidentliyi rəsmi andıçmə törənindən sonra ikinci müddətə səlahiyyətlər icrasına başladı. Belə bir fikir mövcuddur ki, müxalif partiyaları qəbul etməyə qatılmaqdan, Makalisin işinin ictimaiyyət (seçicilər) tərəfindən həddindən artıq yüksək qiymətləndirilməsi faktı çəkəndirilmişdir.

2005-ci il yanvarın 25-də "Aussvis" ("Auschwitz") düşərgəsi 60-cı ildönümündəki çıxışında Avropada yəhudilərə qarşı "illərlər nəsilərlə" davam edən nifrəti Quzey İrlandiyada Protestant uşaqların Katoliklərə qarşı nifrətinə bənzətməsi narazılıqlara səbəb oldu. Meri Makalis daha sonra bu qeyri-korrekt çıxışına görə üzr istədi... O, həm də fikrinin düzgün başa

tantları üçün vacib gün olan Müqəddəs Patrik günü rəsmi olaraq qeyd olunacaq. O, Anqlikan kilsəsi ilə yaxın münasibətlərə görə İrland Katoik iyerarxiyası tərəfindən tənqiddə müqəddəs qalsa da özünün - "körpü qurucusu" missiyasına uyğun olaraq qarşılıqlı dözümlülük və dialoqa çağıran addımlarını davam etdirir.

Makalisin 7 illik prezidentlik müddəti 2004-cü ilin noyabrında başa çatdı. 2004-cü ilin sentyabrında o, ikinci dəfə prezidentliyə namizədliyini

qəbul etməsinə görə qəlbinə, ürəyinə və missiyasına toxunduğu insanlar üçün şəxsi şəkildə üzr istəməyi bacardı. Bu liderdir!

2005-ci il mayın 22-də Pensilvaniya (ABŞ) Villanova Universitetində mövzun törənində çıxış edən Makalis, bu dəfə oradakı çıxışını mühafizəkarlar və Roman katolikləri tərəfindən etirazla qarşılandı. Çünki Makalisin homoseksualistlər əleyhinə çıxışları və qadınların keşiş ola bilməsi ilə əlaqəli fikirləri onların düşüncələri ilə ziddiyyət təşkil edirdi.

2006-cı il mayın 21-də o, Notre Dame Universitetinin açılış nitqini söylədi. O, öz çıxışında Notre Damenin İrlandiya irsi olmaqla yanaşı habelə "Döyüşən İrlandlar" ("The Fighting Irish") adı ilə tanınmalarından istifadəni vurğuladı.

Yerdən görünən adam

2005-ci ilin aprelin 8-də Papez Pavanın Pavalin dəfnində, aprelin 10-da isə yeni Papanın - XVI Benediktin inauqurasiyasında iştirak etdi. 2005-ci ildə prezident Makalisin qəbulu qarşısının alınması Beynəlxalq Assosiasiyasının keçirdiyi 24-cü Bi-ber Konfransda homofobiyaya qarşı çıxış edir.

2006-cı ilin dekabrında o, Hollivuda 7 günlük səfəri zamanı İrland kino və televiziyaının təbliği məqsədi

dilə İrland Film Palatasına (Enterprise Ireland and the Irish Film Board) da baş çəkmişdi. 21 yanvar 2009-cu ildə Anglo-İrland Bank Korporasiyası Aktını (Anglo Irish Bank Corporation Act) imzalayaraq, ilk kın milliləşdirilməsi məsələsi asanlaşdırdı.

2009-cu ilin noyabrında Məmləkət Əmlak İdarə olunması Agentliyini (National Asset Management Agency) qanunla təsdiq etdi.

Prezident Makalis Q

Dünya Liderləri Şurasının üzvüdür. Şura keçmiş və hazırkı prezidentlərin, baş nazirlərin beynəlxalq şəbəkəsidir. Qurumun missiyası qadınlar və ədalətli inkişaf üçün vacib olan bir çox məsələlərin rəhbərlik rəndə kollektiv fəaliyyət aparmaq məqsədi ilə yüksək səviyyəli liderləri səfərbərliyə almaqdır.

Türkün comərdliyi, irlandın vəfası

Xanım Makalis Türkiyəni rəsmi ziyarəti zamanı iki ölkə arasında xalq arasındakı əlaqələrin dərinliyini anladarkən sıx-sıx tarixdə turlatmalar etməyi ilə diqqəti cəlb etdi (*Yeri gəlmişkən o, Türkiyə ziyarət edən ilk İrland prezidenti oldu*). Xanım Prezident bu xanım İrlandiyanın Droqeda komandasının ay-ulduzlu emblemini vurmuşdu.

Meri Makalis *"Avropanın iki ucunda yerləşən ölkələr olanı qənaətində aramızda məsafələr ola bilər, amma buna baxmayaraq aramızda kökləri keçmişə dayanan güclü bir bağ da var"* dedi.

Prezident Makalis 1 milyon İrlandiyanın yaşamını itirdiyi Böyük Aclıq dönməndə (1847) Osmanlı padşahının içi qida dolu üç p

İrlandiyanın limanlara yolladığını bildirdi: "İrlandiya xalqı bu tayı-bəranı az görünən əlaçılıqlığı əsla unutmadı və bunun sonucunda sizin bayrağındakı simvolları, bu gözəl ulduzu və bələli bölgənin simvolu halına gətirdi. Hətta futbol komandasının bayrağının üzərində də bu gözəl simvollarını görürsünüz..."

Atatürk vurğunu Makalis

Xanım Prezident, qardaş ölkəyə ziyarəti zamanı bir çox irlandiyanlının İngilis imperiyası nəzdində Anzak uniformasıyla həqiqətini da xatırlatdı, "savaşanlar və qurbanların həyatını itirənlər artıq bizlərin əmanətindədir" - deyən Atatürkə məhəbbətləndirdi: *"Bizlər buraya bu sürəci xatırlamaq üçün gəlirik, amma Atatürkün qurbanı kimi məhz xatırlamaq üçün gəlirik. Burada yatan bütün əsgərlərin hər birisi bizim oğullarıdır, onların hamısının qurbanı anmamız və gündəmə gətirməyə çalışırıq. Mustafə Kamal Atatürk sağ qaldı. Savaş qurbanlarına qarşı necə bir qurbanı qoruyub gətirdiyini hamımız bilir. Çanaqqala Savaşı bizim baxımımızdan bir dönüm nöqtəsi oldu, qurbanımızı qazanmaq və bu şüuru ələ keçirmək adına"* - dedi.

Çanaqqala və Gelibolu ziyarətlərinin bu sürəcin bir qurşağı olduğunu bildirən irland dövlət başçısı, *"Ümid edirik ki, bu sürəcin nəticəsində, bizə özlərini uzaq və*

yad hiss edənrlə yaxınlaşma fərd
əldə edəcəyik. Beləcə, uşaqlarımız
nəvələrimiz tarixdəki xətləri təkrar
lamayacaqlar” - deyə əlavə etdi.

Onu da deyək ki, Atatürkün bir
toqrafı, İrlandiya Prezidentinin uşaqları
keçən evdə, irland xalqının qəlbində
xatirələrində xüsusi yer qazanmış
land qəhrəmanların fotoqrafları arası
da yer almaqdadır.

***:dek/ unag/

Onun Tarixə, Ədalətə, İnsan haqlarına, birgə yaşayış
qaydalarına baxışı, münasibəti ona qarşı dünyanın hər
yerində xoş hisslər doğurur. Meri Makalis adını TARİXƏ
əbədiyyət yazmış bir **QADIN**, bir **LİDER**, bir **ŞƏXSİY-
YƏT**, bir **İNSAN** olaraq bu gün də ölkəsi və dünya üçün
yorulmadan, fədakarcasına çalışır, milyonlarla gənc qı-
zın, qadının daha inamlı yürüməsi üçün bir cığır açır... Və
özünün də dediyi kimi tarixdə böyük qarşıdurmaların,
qanlı hadisələrin və gərginliklərin yaşandığı bir məkən-
də bütün çətinliklərə baxmayaraq, sözünün üzərində da-
yanaraq bir dialoq körpüsü olmaqda davam edir! Və gö-
rünən odur ki, o missiyanı uğurla və yorulmadan, fə-
dakarcasına davam etdirir!

Cenni Şipli

**Kollec müəlliməsinin
siyasətə sirli vidası**

O, Yeni Zelandiyanın ilk qadın Baş naziri kimi adını TARİXə yazdı!

O, Milli Partiyanın ilk və yeganə qadın lideridir!

Parlament üzvü, nazir, Baş nazir...

- 1975-ci ildə Milli Partiyaya qoşulan xanım Şipli 1987-ci ildə keçirilən parlament seçkilərində Eşburtondan deputat mandatı qazandı. O, həmin tarix üçün ölkəsinin ən gənc (35 yaşlı) deputatı idi. ...Və bu seçki dairəsini 2002-ci ilədək - siyasətdən gedənə qədər təmsil etdi.

1990-cı il seçkilərində Milli Partiya qalib gəldi və xanım Şipli Sosial Rifah naziri, sonra Qadın işləri üzrə nazir, daha sonra Səhiyyə naziri oldu.

Cenni Şipli (Dame Jenny Shipley) Sosial Rifah naziri olanda, dövlətdən gələn müavinətləri azaltmaq kimi ziddiyyətli addım atması, 1993-cü ildə - Səhiyyə naziri olduqda isə səhiyyə xidmətini özəlləşdirmək üçün atdığı addımlarla ziddiyyətli bir ortamın yaranmasına səbəb oldu.

Milli Partiya lideri Cim Bolqerin koalisiyaların təstisi üzrə qalaraq addım atması Şiplinin xoşuna gəlmirdi. O, 1997-ci ildə, o, tezliklə özünə dəstək toplamağa başladı. Bolqer

diyada rəsmi səfərdə olanda partiyadakı həmkarlarından onu dəstəkləmələrini istədi. Bolqer artıq partiyasında heç bir dəstəyin olmadığını gördükdə istefa verdi və Şipli onu əvəz etdi. Hakim partiyanın lideri kimi o, 1997-ci il dekabrın 8-də Baş nazir oldu!

Artan iqtisadi artıma baxmayaraq, Şiplinin hakimiyyəti qeyri-stabil oldu. Özəlliklə də Milli Partiya ilə Yeni Zelandiya Partiyası arasında əlaqələr kəsildi. Yeni Zelandiya Partiyasının lideri Piter tezliklə Şipli hökumətindən dəstəyini kəsdi. Ancaq bir çox "Yeni Zelandiya"çı koalisiyanı davam etdirmək istəyirdilər. Buna görə də onlar Piteri partiya liderliyindən uzaqlaşdırmaq niyyətində idilər. Bu cəhd alınmadıqda isə onlar partiyanı tərk edərək, ya müstəqil fəaliyyət göstərməli, ya da özlərinin partiyalarını yaratmalı idilər. Situasiya özü öz yolunu diqtə edirdi. Şipli isə Milli Partiyayı hakimiyyətdə saxlamaq üçün həmin deputatlardan kifayət qədər dəstək qazandı!

Şipli Milli Partiya üçün səs verənlərin sayını artırmaq üçün daha öncələr heç bir Baş nazirin atmadığı addımları atmaqdan belə çəkinməmiş, hətta maviyənin və leşbiyanların paradına qoşulmuşdu...

Məğlubiyyəti və istefası

1999-cu il seçkilərində Helen Klark liderliyi altındakı Leyboristlər Partiyası Milli Partiyaya məğlubiyyətə uğratdı. 2001-ci ilə qədər partiya lideri olmağa davam etdirən Şipli bir müddət sonra parlamenti də tərk etdi. 2000-ci ildə səhhətində ciddi problemlər yaranan keçmiş Baş nazir infarkt keçirdi.

Bacarıqlı, cürətli və keyriyyəçi Cenni Şipli

Cenni Şipli 2007-ci ildə maliyyə məsləhətləri firmasında işləməyə başladı. O, Çinin 3-cü ən iri bankı olan Çin Ticarət Bankı Direktorlar Şurasının üzvüdür və bu şuranın üzvü olaraq Çin iqtisadiyyatı ilə yaxından maraqlanır. O, bankdakı vəzifəsi kifayət qədər məsuliyyətlidir, çünki bankın həm kapitalı, həm də işçi qüvvəsi durmadan artır. Ancaq Şipli gələcək planlarından əminidir və tezliklə bankın yeni uğurlarını görəcəyini deyir.

Hələ iki il qabaq bankın bütün məlumatlarının köçürmələrinin kağız üzərində edildiyini deyən Şipli hazırda bütün ölkə ərazisində pul maşınlarının quraşdırıldığını deyir. İki il qabaq Yeni Zelandiya bank kartı Çində pul çıxarmaq qorxulu nəgila bəzəyirdi, indi isə bunu Şanxayın hər küncündə etmək olar.

O, hətta ABŞ-la Çin arasında mənbə bəzlərin düzəlməsində rolu olduğunu da qeyd edir. Xanım Şipli zamanında Avliqinqtonda OPEK sammiti keçirilirdi. Çinin o vaxtkı Prezidenti Sianq Şanq ABŞ-ın o vaxtkı Prezidenti Bill Klintonla görüşdürmüşdür.

2002-ci ildə Şipli öri ilə birlikdə

İlenə Şanxayda Çin bazarına qatılmaq istəyən şirkətlərə yardım üçün biznes qurumunun əsasını qoymağa kömək etdilər. Yaxın 25 il ərzində Çində biznes qurmaq üçün güclü şəbəkənin olmasının vacibliyini vurğulayan Şipli, burada çox az Yeni Zelandiyanın şirkətinin biznesə qoşulmasından şikayətlənir.

O, siyasətə qatılanda Çin Yeni Zelandiyanın əsas ticarət partnyorlarından deyildi, ancaq hazırda Çin onlar üçün ən vacib bazara çevrilib. O, hətta artıq Çində istehsal olunan məhsulların keyfiyyətinin yüksəldiyini də qeyd edir. Ancaq yenə istehlakçının istehsalçıdan daha çox standartlara riayət etməli olduğunu vurğulamağı da unutmur.

Qəlbi xanım hazırda Asiya ölkələrinin daha yaxşı inkişaf etdiklərini, öz özlərinə daha çox əmin olduqlarını, ona görə də hazırda mövqeyindən beynəlxalq institutlar qarşısında da məsuliyyət daşıdıqlarını deyir: **"Mənim fikrimcə, hazırkı standartlara cavab vermək üçün beynəlxalq təşkilatların fəaliyyəti yenilənməlidir."** O, son illərdə beynəlxalq siyasətçilərin Şərqi və Mərkəzi Asiya üçün Yaxın Şərqi, bir sözlə, Çindən Türkiyəyə qədər olan əraziləri əhatə edən yeni bankın yaradılması barədə danışıqlarının getdiyini deyir.

Xanım Şipli deyir: **"Bu ərazilərdə müşahidə olmaq çox maraqlıdır. Çünki mən hər dəfə gedəndə Asiya haqqında daha az bildiyimin şahidi oluram. İnşallah mənim Asiya üzrə ekspert olduğum düşünəndə mən sadəcə təəccüblənirəm, çünki mən sadəcə müşahidəçiyəm".**

Namibiyaya səfəri "Cürətli Səfərlər" televiziya verilişində yayınlanmış xa-

nım Şipli sonralar bu səfər zamanı rastlaşdığı bir məktəbə yardım etmək üçün xeyriyyəçiliyə başlamışdır.

Siyasətdən getdikdən sonra Şipli vətəninin əyalətə - Auklanda köçdükləri ilə dia edilirdi. Ancaq onlar hələ də Yeni Zelandiyada yaşayırlar və Şipli burada hələ hobbisini - üzgüçülük və alış-veriş - həyatlıqla həyata keçirir.

Bir maraqlı xüsusa diqqət çəkmək istərdik. Nədənə, Şiplinin memuarları belə bir mətbu orqan üçün maraqlı olmayıb, çoxları bunu nəşr etməkdən yayınmışdır. Ancaq Şipli özü ofisində hələ də bir çox maraqlı faktlarla dolu sənədlərin olduğunu deyir.

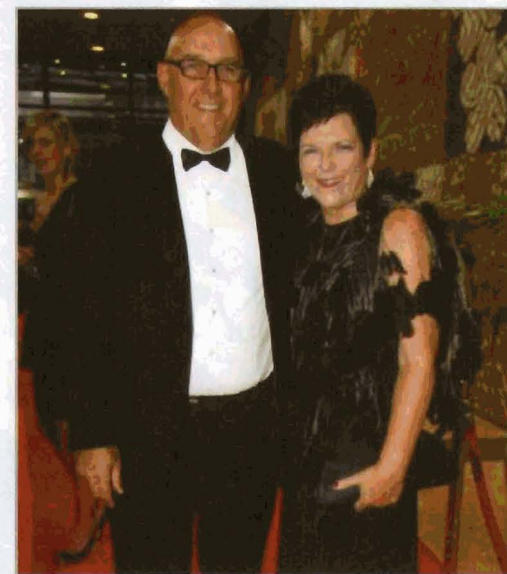
O, hazırda Yeni Zelandiya da daxil olmaqla 6 ölkədə fəaliyyət göstərən "Milli İnterneşnl" qrupunun sədridir. O, "Milli

"İnterneşnl" adlı insan qaynaqları şirkətinin rəhbərləri Şurasının üzvüdür.

Yeni Zelandiya Şipli Madrid Klubunun və Qadın Liderləri Şurasının üzvüdür. O, istər istərsə də şura üzvi olaraq, beynəlxalq əməkdaşlıq mühitinin təşkilatlaşdırılması, mövcud imkanların səfərbərliyə alınması kimi fəaliyyətlərdə bulunur; hər il vaxtının ən azı 5 həftəsini bu qurumların işlərində iştiraka sərf edir. Yeri gəlmişkən, 2001-ci ildə 70-dən çox keçmiş liderin təşəbbüsü ilə yaradılan Madrid Klubunun əsas məqsədi yeni gəlmiş siyasi liderlərə çətin məsələlərin öhdəsindən gəlməkdə yardım etməkdir. Bu kluba üzvlük dəvətlədir və Şipli dünyanın bu hissəsindən - Yeni Zelandiyanın aid olduğu geopolitik mənzərənin olan yeganə üzvüdür.

"Mən çox şadam ki, bizim qüvvəmiz mən düşündüyümdən daha böyük rol oynayır, çünki biz asanlıqla Müsəlman liderlə Xristian liderlərə bir araya gətirir; mübahisəli məsələləri həll etməkdə liderlərə yardım edirik. Biz təcrübəli liderlərin təcrübəsini gənc liderlərə ötürürük."

Qadınların statusu haqqında fikirləri də çox maraqlıdır və ...bir kitab mövzusu kimi belə qədər genişdir. O, həm də deputatlara müəyyən məsələlərdə yardım və məsləhət verməyə hazırdır: **"Onlar liderlər ki, mən Milli Partiyamın 100% dəstəkləyirəm, lakin heç vaxt onları təqdir etmərəm."**

Şəxsi həyatı

Cennifer Meri Yeni Zelandiyanın güney ştatları olan Qorda da 1952-ci ildə fevralında anadan olmuşdur. 1971-ci ildə Melburndakı Qızlar Kollecinə bitirdikdən sonra 1976-cı ilə kimi İrlandai məktəblərdə müəllim işləmişdir. 1973-cü ildə

Borton Şilpi ilə ailə qurmuş və Eşbotonda yaşamağa başlamışdır.

Cenni Şipli əri Bertonla birlikdə ailə həyatını və karyerasını necə uğurla gerçəkləşdirmənin mükəmməl modelini yaratmışdır. London da Nokia üçün kommunikasiya departamentinin direktoru işləyən qızları Anna tez-tez valideynlərinə baş çəkir.

Şipli ötən il vəfat etmiş anası üçün darıxır, ancaq Bertonun anası onları Yeni Zelandiyada saxlayan yeganə insandır.

“Mənim Yeni Zelandiyada əvvəllər xoşladığım şeylər indi də xoşuma gəlir. Əgər bütün bunlardan bezsəm, onda bunu necə dəyişəcəyimi bilirəm...”

Bənəzir Bhutto

Əlvida, Şahzadə!

“İdarəçilər mənə, seçkilərdə iştirak etmək üçün istəyirlər icazə versinlər, istəyirlər yox; nə bahasına olur-olsun öz ölkəmə qayıdacağam. Baş nazir olmaq istədiyim üçün yox, xalqıma verdiyim vədi yerinə yetirmək üçün...”

Bənəzir BHUTTO

(Sui-qəsdə qurban getməmişdən qısa müddət əvvəl)

Bu yazını çox sevdiyim, dəfələrlə ziyarət etdiyim, həmişə Azərbaycanı yüksək səviyyədə dəyərləndirən Pakistan və pakistanlıların sevilmiş liderlərindən biri, ölkəsinin və bütün müsəlman dünyasının ilk qadın Baş naziri Bənəzir Bhuttonun xatirəsinə ittihaf edirik.

- O, Pakistanın Baş naziri seçiləndə cəmi 35 yaşı var idi.
- O, Pakistan tarixində ilk qadın Baş nazir idi.
- O, bütün Müsəlman Dünyasında ilk qadın Baş nazir oldu.
- “Times” və “Australian Magazine”nin 1996-cı ildə tərtib etdiyi dünyanın ən nüfuzlu və güclü 100 qadını siyahısında onun da adı yer tutmuşdu.
- 1996-cı ildə **“Ginnesin yeni rekordlar kitabı”**nda onun adı dünyada ən məşhur siyasətçiləri arasında vurğulanırdı.
- 1953-cü ilin məhz belə bir gözəl iyun günündə (iyunun 21-də) dünyaya gələn bu qız son 20 ildə adı dünyanın gündəmindən heç düşməyən bir lider kimi həyatla vidalaşdı. Məğlub deyil, Qalib lider kimi kimi! Onu ölkəsinin lideri də, şöhrətini və nüfuzunu öldürə bilmədilər. Bu qadın ağılı, xarakter, cəsarəti, inadkarlığı, prinsipliliyi və keşməkeşli həyat hekayəsi haqqında əsrdə təkcə Şərqdə deyil, bütün dünyada tanınan Bənəzir Bhuttonun xatirəsinə ittihaf edirik.
- 18 oktyabr 2007-ci ildə öz ölkəsinə qayıdan Bənəzir Bhutto 8 ildən sonra qayıtdığı Pakistanda böyük qələbəliklə qarşılanan zaman “Forbes” jurnalı yazırdı: “Hindistan subkontinentində başqa bir qadın tezliklə iqtidara geri qayıda bilər: **Bu, Pakistanın keçmiş Baş naziri Bənəzir Bhuttonun xatirəsinə ittihaf edirik.**”

Bu əfsanə qadını yaxından tanımaq və söhbət etmək mənə də qismət olmaydı və o, öldürülən zaman çox üzülmüşdüm. Onun vətəni haqqında, ölkəsi üçün planlarından, görəcəyi işlərdən danışan zaman sevgilisi parıldayan gözlərini, həyatının keşməkeşlərindən danışan zaman gözəlindəki kədərli xatırlamışdım....

Bəli, müsəlman dünyası onun simasında ilk qadın Baş nazirini qazandı və bu müsəlman qadınları üçün önəmli bir stimuldü və ümumiyyətlə müsəlman dünyasında yeni bir düşüncə bəşirliyi mərhələsinin başlanğıcı kimi qiymətləndirilirdi. Onun faciəli qatildə qətlə yetirilməsi ilə müsəlman dünyası özünün ilk qadın Baş nazirini itirdi. Amma əfsanəvi Şahzadə bu gün də adı ilə ölkəsinin siyasi həyatında önəmli rol oynayan bir lider kimi yaddaşlardan itmədi...

Kim idi Bənəzzir Bhutto?

Pakistanın varlı və əsilzadə bir ailəsindən gələn Zəlfüqar Əli Bhutto ilə iranlı bir biznesmenin qızı olan Begüm Nüsretin ilk övladı idi. Bu qıza “*tayı-bərabəri olmaq*” anlamına gələn “Bənəzir” adı verildi. Bu adı ona tale özü seçmişdi. Bir neçə il keçəcəkdə ki, bütün dünyaya ondan - Pakistanın (bir müsəlman ölkəsinin, bir müsəlman ölkəsinin) ilk qadın Baş naziri ola bilmiş Bənəzir Buhuttodan danışacağıdı!..

Bəli, Bənəzir Bhuttonun atası və əsilzadə bir ailəyə mənsub olan qadın üçün atasının ənənəsinə sadıq qalaraq Amerika, sonra isə İngiltərədə təhsil aldığı ailəsindən miras götürdüyü siyasət sayəsin-

cəsində aradan götürüldü. Bütün bunlara baxmayaraq, ruhdan düynə
Öz ölkəsində hakimiyyəti bir dəfə də ələ almaq istəyirdi, fəqət bu
və güllələr onun da həyatına son qoydu. ...Rifah, əziyyət, sui-qəsd, e
si mübarizə, uğur, çevriliş kimi kəlmələrlə ilmə-ilmə hörülmüş b
rün sahibiydi **Bənəzir Bhutto...**

Bənəzir Bhuttonun babası Şah Nəvaz Bhutto torpaq ağası idi. O, lu Zülfüqar Əlinin yaxşı təhsil almasını və siyasət səhnəsində nüfuzlanması istəyirdi. Buna görə də Əlini əvvəlcə ingilislərin Hindistan açdıqları “Katedral və Con Konnon” məktəbinə (Cathedral & John Connon School) verdi. Daha sonra isə Əli ABŞ-ın nüfuzlu universitetlərdən biri olan Berkli Universitetində oxumağa başladı. Tam o sırada Pakistanı kistanda müstəqillik hərəkatı başlamış və Məhəmməd Əli Cinnahın rəhbərliyi ilə təqil Pakistanın təməlini qoymuşdu. O dövrdə Əli, atasının onun müəyyənləşdirdiyi roldan da ilham alaraq siyasətə daxil olmaq qərarı gəlmişdi.

Öz ölkəsinin aqibətini fikirləşən və müstəqillik hərəkatının təşkilatında qalan Zülfüqar Əli Bhutto Berkli Universitetində oxuyarkən maraqlı maraqlanmağa başlamışdı. Bir yandan oxuyur, öyrənir, araşdırır, digər yandan isə öz fikirlərini yaymaq üçün konfranslar təşkil edirdi. Daha sonra quracağı Pakistan Xalq Partiyasının toxumlarını da Berkli Universitetində oxuyarkən atmışdı. Berkli Universitetində siyasət sahəsində təhsil alan Bhutto daha sonra İngiltərəyə gedərək Oksford universiteti beynəlxalq hüquq təhsili aldı. Universiteti böyük uğurla başa vurdu. Londonda vəkillik etməyə başlayan Bhuttonun həyatında o dövrdə ən önəmli bir dəyişiklik oldu: o, demək olar ki, uşaq yaşında evləndiyi (bəli, ha doğrusu, evləndirildiyi) birinci həyat yoldaşından sonra başqa birinə aşiq olmuş və onunla evlənmək qərarına gəlmişdi.

Əgər Nüsret Kəraçidə yaşayan varlı bir iranlı biznesmenin qızı idi. Əvvəl izdivacından öncə ilk övladları Bənəzir, sonra birinci oğulları Əhməd, ikinci qızları Sənəm və ikinci oğulları Şah Nəvaz doğuldu. 1960-cı illərdə sonra Zülfüqar Əlinin atası vəfat etdi və Londonda vəkillik edən Zülfüqar Əli vətəninə qayıdaraq ailə mirasının başına keçdi. O təxminən 10-15 il Pakistanda siyasətindən Bhutto soyadı əskik olmadı...

Bhutto 1957-ci ildə Pakistandan BMT heyə-
təyin edildi. Bu onun siyasətdə ilk addımı
oldu. Bir il sonra Pakistanda hakimiyyəti ələ keçir-
di. Yəhya Xan Bhuttonu energetika naziri təyin
etdi. Bhutto 30 yaşında olanda Pakistanın ən ca-
mial naziri kimi tarixə düşmüşdü. O dövrdə Hin-
distan və keçmiş SSRİ ilə müxtəlif müqavilələr
imzalayan cavan nazir 5 il sonra xarici işlər na-
zirliyinə keçdi.

**“Gün alın yazısı
şeyxələrdə susamaq...”**

Əfqot bu yüksəliş uzunmüddətli olmadı. Əfqot ildə Pakistanla Hindistan arasındakı münaqişə problemi üzündən Bhutto ilə Əyyub Xan arasındakı yaxşı münasibətlər korlandı. Bu, Əfqot üçün bir başlanğıc, bəlkə də “sonun başlanğıcı” idi. Eyyub Xan, müxalifət hərəkatını qanunlaşdırmaq və kəndbəkənd gəzərək konfranslar keçirən Bhuttonun həbs edilməsi haqqında qərar verdi.

...ci ilin noyabr ayında hərbiçilər Bhutto-
...ndə həbs edərək apardılar. Bhutto üç ay
...da qaldı. Bu müddətdə küçələrə tökülən
...sayı artmış və narazılıq daha da böyü-
... Oyyub Xan Bhuttonu azad etmək məc-
...ndə qaldı. Bhutto yenidən öz partiyası-

nın başına keçib müxalifət rəkatını təşkilatlandıraraq xalqın təzyiqinə artıq dönməyən Əyyub Xanın hökuməti istefaya getməli oldu.

Bənəzir Bhutto isə hələ vaxtlar yüksək təhsil almağa məşğul idi. Atasının onun təhsil almasında çox maraqlı idi. 15 yaşında Karaçi şəhərindəki orta məktəbdən qurtulmuş olan Bənəzir Bhutto qısa müddətə Oksford Universitetində təhsil alırdı.

Xanım Bhutto 1973-cü ildə universitetdə lisenziya təhsilini alıb, 1977-ci ildə isə Oksford Universitetində fəlsəfə, politologiya, iqtisadiyyat, beynəlxalq hüquq və əlaqələr üzrə baş lisenziya təhsilini alıb.

Bənəziri çətin və həmişə göz qabağında olan bir ömür gözləyən, nişanlılarla bəzənmiş, ölümlər, həbslər və sürgünlərlə formalaşmış bir ömür!..

“Hökm”ün adı: edam..!

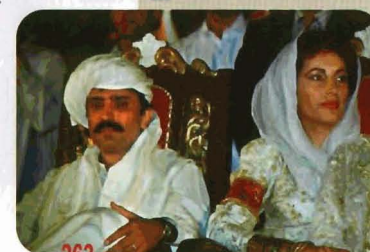
Pakistanda 7 dekabr 1970-ci ildə keçirilən seçkidə qalib gələn Əli Bəq Şərqi Pakistanın müstəqilliyi tələbi ilə çıxış edən Avami Partiyası (Avami liq) lideri Mucibur Rəhmanla razılığa gələ bilmədiyi üçün hökuməti qura bilmədi. İki lider arasında razılıq əldə olunma bilmədiyi üçün 1 mart 1971-ci ildə vəziyyət xeyli gərginləşdi. Camaat küpəli təpəyə çıxdı və Şərqi Pakistan çalxalanmağa başladı. Ordu hərbi müdaxiləyə əl atdı və beləliklə, çox sayda adamın Hindistana köçmək, daha doğrusu, Hindistandan sığınacaq istəmək tələblərinin qarşısını almaq mümkün olmadı.

O əsnada Pakistanla Hindistan arasında müharibə başladı. Dekabrın 16-da Hindistan Şərqi Pakistanın böyük bir hissəsini işğal etdi. 22 dekabr 1971-ci ildə Hindistan ordusu geri çəkildi və onun yerini Şərqi Pakistanın ordusu aldı.

Əli Bəq bir dövlət olan Banqladeş İslam Xalq Respublikası tutdu. O zaman Pakistanın dövlət başçısı olan Bhutto 1973-cü ildən sonra öz fəaliyyətində Baş nazir kimi davam etdi. Ancaq dörd ildən sonra hakimiyyətdən keçirən general Ziya-ül-Həqq, Bhuttonu tutduraraq həbsxanaya qoymışdı. Bhutto ona qarşı müxalif olanları müxtəlif yollarla aradan qaldırmışdı.

Bənəzir Bhuttonun siyasi macərası, əslində, atasının neçə il öncə fəaliyyətinin bir nəticəsi idi. Bənəzirin ömür yolunda müəyyən qədər şəxsiyyətçi olan atası Zülfüqar Əli Bhutto müsəlman, eyni zamanda marksist görüşlü bir lider idi.

Zülfüqar Əli Bhutto gənc və idealist bir lider kimi tanınmışdı. Ona baxmayaraq, öz ölkəsinin taleyini çox dəyişdirməyə müvəffəq olmamışdı. Hərbi idarə, yoxsulluq və daxili hərə-mərclik ilə davam etdi. Bhutto demokratik bir idarə, ədalətli bir iqtisadi siyasət və xalq hakimiyyəti təqdim etmişdi. Siyasi həyata bu vədlərlə başlamış və özünü yüksəlmişdi. Çox varlı bir ailəyə mənəviyyatlı olan Bhutto həm müsəlman, həm də kommunist olduğunu deyirdi. Ondan müsahibə götürən jurnalistə fikirlərini belə izah etmişdi: “Mən iqtisadi siyasət sahəsində marksizm tərəfdarıyam. Ancaq bu, sadəcə iqtisadiyyat sahəsindədir. Marksizmi, tarixi dialektika ilə birləşdirən, məişət qaydalarını və Allahın əmrinə əsaslanaraq barəsində mübahisə aparmasını qəbul etməyəm. Mən sadıq bir müsəlmanam və Allaha inanıram. Bu, səhv də olsa, düz də olsa, inanılmazdır. Buqad elə bir şeydi ki, o, ya var, ya da yoxdur. Əgər bu barədə mübahisə etmək mənasızdır. Mən öz etiqadımı daxilimdə saxlayıram. Marksizmin dini və fəlsəfi baxışlarındakı mövqeyi uğrunda öz etiqadından ol çəkmək niyyətində deyiləm. Ona baxmayaraq, Pakistan kimi

torpaq islahatı nəticəsində ailəsinin 4,5 min hektar torpaq itirdiyini nəzərə çatdırırdı. Bhutto ancaq marksist olduğu üçün tənqid edilmir, cəza verilməyib. Əgər marksist deyil, diktatorluqda da ittiham edilirdi.

Məhkəmə prosesi bir il çəkdi və nəhayət, hökm oxundu: **EDAM**.

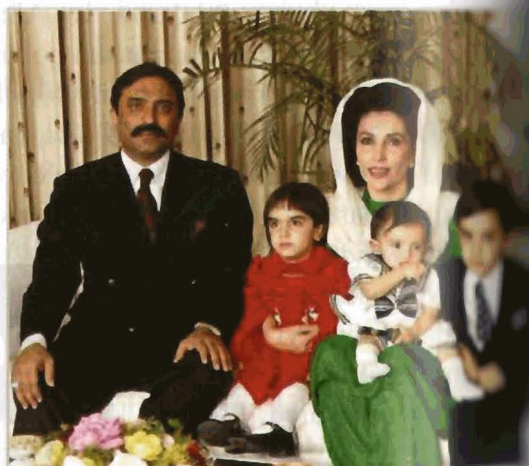
Edam hökmü 4 aprel 1979-cu ildə Ravalpindi şəhərində icra edildi. Zülfüqar Əli Bhutto gözlərini həyata əbədi yumdu.

Son və Başlanğıc!

Zülfüqar Əli Bhuttonun siyasi karyerasının sonu olan tarix onun qızı Benazir Bhutto üçün siyasətdə atılan ilk addım idi. Fiziklərin dili deyil, sək, bir dalğanın sönmə nöqtəsi, yeni bir dalğanın başlanğıc nöqtəsi idi.

Harvard və Oksfordda təhsil almış Benazir Pakistana qayıdan zaman həm onun siyasi karyerası, həm də bütöv ailəsi üçün kədərli hadisəyə silsiləsi başlayırdı.

Hərbi çevrilişdən sonra həbs edilən atasının edamı ailəni yasa qərq etmişdi. Benazir əvvəlcə anasıyla birgə Sihalada yeddi ay "ev həbsi"ndə qaldı. Daha sonra ona Kəraçiye getmək üçün icazə verildi. Benazir anasıyla birgə Kəraçidə 5 il sürgün və ev dustağı həyatı yaşadı. Ey-

geri qalmış bir ölkə üçün marksizmdən başqa bir çıxış yox görmürəm."

Bu sözlərlə Bhutto nə marksist olduğunu izah edirdi. Ancaq bu izahat müxalifətə qarşı kiləri qane etmirdi. Bhutto sözlərində səmimi olduğunu sübut etmək üçün, keçmiş

atəşə onun qardaşları Mürtəza və Şah Nəvaz isə Kabilə və Dəməşqə göndərilmişdilər.

Kəraçidəki sürgün həyatı başa çatandan sonra Benazir Londona getdi. Atasının qurduğu Pakistan Xalq Partiyasının lideri oldu.

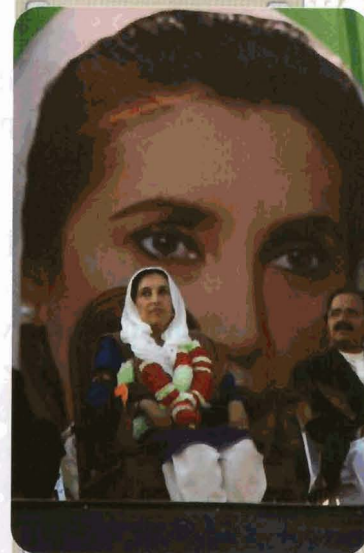
Faciələr burada da onun yaxasından əl çəkmədi. Atasının vəfatından bir il sonra o, qardaşı Şah Nəvazı Fransanın Kann şəhərində itirdi. Şah Nəvazın əfqanıstanlı həyat yoldaşı tərəfin-
dən zəhərləndiyini, yoxsa sui-qəsd olduğunu aşkara çıxarmaq mümkün olmadı. Məlum olmayan səbəblərlə 27 yaşında həyatla vidalaşan Şah Nəvaz, Bhutto ailəsinin ikinci itkisi idi. Bu kədərli də sinəsinə çəkən Benazir qardaşının vəfatından bir il sonra Kəraçiyə qayıtdı.

Əvvəlcə atasını itirməsi, sonra isə Kəraçi və Dəməşqə yaşadığı sürgün həyatı Benazirin həyatına dərinlən təsir göstərmişdi. O, hələ gənc idimi və tez-tez izdivac təklifləri ilə məşğul idi. Bir müddətdən sonra bu təkliflər qəbulu çevrilməyə başladı. Elə bu dövrdə onun atasının Pakistanda geniş torpaq sahələrinə sahib və ticarətlə məşğul olan Asif Zərdari çıxırdı. London İqtisadi-Siyasi Elmlər Mərkəzində təhsil alan Zərdari inşaat və əmlak sektorunda fəaliyyət göstərirdi.

Benazir Bhuttonun siyasi ideali var idi və hələ bu ideali həqiqətə çevirməyə həsr etmiş izdivac məsələsi isə onun zəhnini qarışdırırdı. Şərqi tərəfdən, o, Şərq mühitində "ərə getməli bir qadın" kimi necə lider ola biləcəyini düşünürdü. Jurnalistlərin "Nə üçün ərə getməli?" sualı da onu bezdirmişdi.

1 dekabr 1987-ci ildə Kəraçidə on minlərlə insan iştirak elədiyi toy məclisi Bhutto ailəsi-

nə müxalif olan və Bənəzirin əli ilə edam etdirən Ziya-ül-həqqə qarşı etiraz aksiyası xarakteri də daşıyırdı.

Toy məclisi Zülfüqar Əli Bhutto ilk dəfə kütlə qarşısına çıxdığı ilk sarayında keçirilmişdi. Baş nazir postunu tutmamışdan bir il əvvəl gələnləşən bu izdivac nəticəsində Bənəzir üç uşağı dünyaya gələcəkdi: oğlu Bilal vəl, böyük qızı Bəxtəvər və kiçik qızı Asifə.

Bənəzir - Baş nazir!

17 avqust 1988-ci ildə Pakistan dövlət başçısı general Ziya-ül-həqqin təyyarəsi havada partladı və bununla da, Pakistan üçün təzo bir hifə açıldı. Bhutto öz adını bu səhifəyə yazdırmaq istəyirdi. 19 noyabr 1988-ci ildə keçirilən seçkidə qalib gələn Bənəzir yeni hökumət qurmalıydı. Beləliklə o, İslam ölkələrində ilk qadın Baş nazir ünvanına sahib olardı.

O, qısa müddət əvvəl - 1947-ci ildə müstəqillik əldə edən ölkədə 35 yaşında Baş nazir postunu tutacaq olan bir qadın idi.

Güney Asiyada, müsəlman bir ölkədə cavan bir qadının ən yığır cətinli idarəçi olmasının nə qədər çətin olduğunu bilir, öz üzərinə götürdüyü məsuliyyəti başa düşürdü.

Əsasən kişilərin oyun sahəsi olduğu qəbul edilən siyasət meydanında uzun illər rol oynayan Bənəzir Bhutto Baş nazir seçiləndə 35 yaşında ca-

qadın, eyni zamanda, iki körpə uşağı olan bir ana idi.

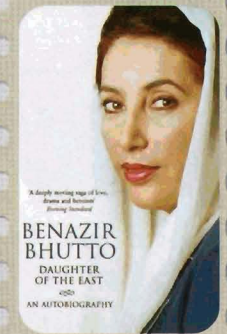
İkinci dəfə Baş nazir olduğu dövrdə cəmi bir neçə aylıq olan oğlunu daha uzun müddət görmək istəyən Bənəzir Bhutto hər səhər işə gedəndə oğlunu da özüyə aparırdı. Yolda oğluylla bir az məşğul olan Bənəzir dayələr uşağı təzədən evə qaytarırdılar.

1988-ci ildə Baş nazir postunu tutan Bənəzir Bhutto İslam ölkələrində ilk qadın baş nazir ünvanını alan Bənəzir Bhutto

İndoneziyada, Türkiyədə, Orta Asiyada (və bir çox digər ölkələrdə) sevilən və yaxından izlənen bir siyasi lider idi. 1993-cü ildə Tansu Çillər Türkiyənin ilk qadın Baş naziri olan Bənəzir Bhuttoya oxşadırdılar (*Bhutto Türkiyədə, serblərin mühasirəsində qalan Sarajevoda birgə səfər etmişdilər*).

Bənəzir Bhutto ilk baş nazirlik karyerası qısa müddətli oldu. Digər tərəfdən, əvvəllər siyasi həyatında rol oynamayan əri Asif Zərdari parlamentə girmişdi. Ancaq hökumət qurulandan 20 ay sonra hərbiçilər tərəfindən dəstəklənən Qulam İshaq Xan seçkilərin yenidən keçirilməsi tələbi ilə hökumətə gətirildi. Bhuttoların qis- qisənə bir də "devrilmək" məqamına gətirildi.

Bhutto vəzifədən uzaqlandıqdan sonra əri Asif Zərdari qanunsuzluqda ittiham edilərək həbsə atıldı. Bənəzir Bhutto sahibliyi olan Mürtəza Bhutto şirkəti rüşvət istəməkdə

və istədiyini ala bilmədiyi üçün Buxarinin eyni bomba atdırmaqda günahlandırıldılar. Bu qətlə hamları sübuta yetirmək mümkün olmadı, nəticədə Asif Zərdari üç il həbsxanada qaldı.

Bənəzir Bhutto 1993-cü ildə ikinci dəfə Baş nazir postunu tutdu.

O, üç il hakimiyyətdə qaldı və bu illər ərzində ölkəni fərfərləndirdi. Lakin 1997-ci ildə ölkəni fərfərləndirən başçı Faruq Leqhari təqsirləndirilən hakimiyyətdən salındı. İttihamın əsası eyni idi - korrupsiya. Bhuttonun keçirdiyi islahatlar nəticəsində Pəncab bölgəsində torpaqlarını itirən ağalar və əsgərlər da onun hakimiyyətdən salınmasında oynadılar.

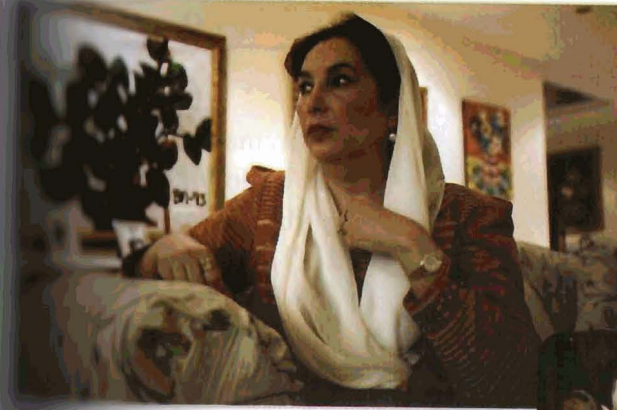

Asif Zərdari Bhuttonun ikinci dəfə Baş nazir olduğu dövrdə yenə də hökumətdə mövqeyini qoruyub saxlamışdı. Həyat yoldaşı öz postunu itirəndən sonra yenə həbs edilən Zərdari bu dəfə korrupsiya və Bənəzirin qardaşı Mürtezaya sui-qəsd təşkil etməkdə günahlandırılırdı. İstintaq və məhkəmə prosesini davam edərkən Asif Zərdari həbsə salındı və məhkəmənin qərarı ilə cəzəsiz qalmasına baxmayaraq 8 il həbsxanada yatdı. Bənəzir Bhutto və onun həyat yoldaşı Asif Zərdari haqqındakı iddialar nəticəsində qaldı. Asif Zərdari özü haqqında sui-qəsdin sürülən iddiaları həmişə təkzib edirdi.

Asif Zərdari özü haqqında sui-qəsdin sürülən iddiaları həmişə təkzib edirdi.

Ancaq onun dərdi yenə də qurtarmaq bilmirdi. 1996-cı ildə vəfat edən uşaqlaşdırılan Bənəzir Bhutto 1999-cu ildə general Pərviz Müşərrəf tərəfindən həyata keçirilən hərbi çevrilişdən sonra Pakistanı idarə etmək məcburiyyətində qaldı.

Qürbət yolçuluğu

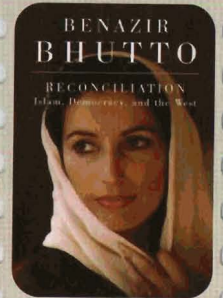
Bənəzir Bhutto Pakistanı idarə edən Pərviz Müşərrəf tərəfindən öz mövqeyini qoruyub saxlamışdı. Bənəzir Bhuttonun 2008-ci ildə bir baş nazirin iki dəfə seçilməsini qadağan edən qanun çıxardı və beləliklə, Bənəzirin Pakistanı idarə etməsi qeyri-mümkün qaldı.

Bənəzir Bhutto Pakistanı idarə edən Pərviz Müşərrəf tərəfindən öz mövqeyini qoruyub saxlamışdı. Bənəzir Bhuttonun 2008-ci ildə bir baş nazirin iki dəfə seçilməsini qadağan edən qanun çıxardı və beləliklə, Bənəzirin Pakistanı idarə etməsi qeyri-mümkün qaldı. Ancaq aradan 5 il keçdikdən sonra Pərviz Müşərrəf öz mövqeyini qoruyub saxlamışdı. Bənəzir Bhuttonun 2008-ci ildə seçilməsi planlanan seçkilərdə müxalifət lideri kimi iştirak etməsinə icazə verildi.

Bənəzir Bhutto Pakistanı daha da inkişaf etdirmək, daha demokratik bir ölkəyə çevirmək üçün çalışmışdı. Bənəzir Bhuttonun 2008-ci ildə seçilməsi planlanan seçkilərdə müxalifət lideri kimi iştirak etməsinə icazə verildi. Nə çəkdiyi əziyyətlər, nə çevrilişlər onu doqulandırmırdı. Ta ki bir sui-qəsdə qurban getdi. 2011-ci ilin dekabrına qədər...

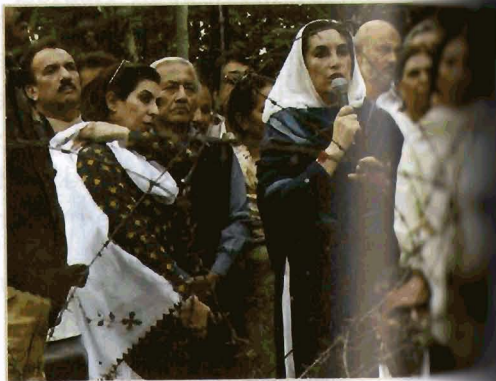
“Üçüncü cəhd”ə qarşı “ikinci cəhd”...

18 oktyabr 2007-ci ildə öz ölkəsinə qayıdan Bənəzir Bhutto 8 il sonra qayıtdığı Pakistanda böyük qələbəliklə qarşılandı. “Forbes” jurnalı yazırdı: **“Hindistan subkontinentində başqa bir qadın tezliklə iqtidara geri qayıda bilər: Bu Pakistanın keçmiş Baş naziri Bənəzir Bhuttodur.”**

Onun ayağını Pakistana basması, eyni zamanda, bəzi gücləri də hələ də kətə keçirmişdi. Elə o gün Bənəzir Bhuttoya qarşı bombalı sui-qəsd təşkil edildi. Kərəci yaxınlığında həyata keçirilən sui-qəsddə 138 nəfər öldü, 248 nəfər isə yaralandı.

Bhutto böyük dağıntıya səbəb olan bu sui-qəsddən sağ-salamat qaldı.

İki dəfə sui-qəsdə məruz qalan və ikinci sui-qəsddə həyatını itirən Bənəzir Bhutto bir jurnalistin - **“Sui-qəsdə məruz qalmaqdan qorxurmusunuzmu?”** sualına belə cavab vermişdi: **“Qorxuram.”** Fikrimcə (və ya qorxu doğrusu da budur), Bənəzir Bhutto kimliyinə (mənəvi keyfiyyətinə) sahib bir insan bu “qorxuram”la öz şəxsi təhlükəsizliyi barədə deyil, dövləti, ölkəsinin beynəlxalq imici, milləti, günahsız insanlar üçün keçirdiyi hissi ifadə edirdi.

Seçki kampaniyasına da-
mı edən Bhuttonun növbəti
məqsədi Ravalpindi şəhəri

27 dekabr 2007-ci ildə Bənəzir Bhutto yenə qələbəlik məqsədində çıxış etməyə hazırlaşdı. On minlərlə adam ona qulaq asmaq üçün toplaşmışdı. Onu hərəzlə qarşılayan kütləyə xitab edəndən sonra Bhutto maşının üstündə xalqı salamlayırdı.

Elə o vaxtda bir adam Bhuttonun maşınına yaxınlaşaraq üç dəfə atəş açdı və öz bədənində bağladığı bombaları partlatdı. Partlama nəticəsində ağır zərərli maşının içində zərər dəyən Bhutto ağır yaralı halda xəstəxanaya aparıldı. Kəllə sümüyündəki qırıqlara əməliyyatla müdaxilə ediləndə, Bənəzir ağır vəziyyətdən çıxıb bilmədi və Bhutto ailəsinin bir qismi bir fordı (bu ailənin övladı kimi doğulub böyük bir ölkənin anası kimi bilinmiş bir qadın, dünyanın marağına səbəb olmuş bir xanım kimi) də faciəli şəkildə həyata gözlərini yumdu.

28 il sonra, 54 yaşında sui-qəsd qurbanı olan Bhutto ölümündən sonra sui-qəsdin “əl-Qaidə” tərəfindən həyata keçirildiyi təsdiqləndi. Ancaq “əl-Qaidə” təşkilatının liderləri Pakistan Daxili İşlər Nazirliyinin bu iddiasını dərhal təkzib etdilər. Cənazəsi dəfn edilməmiş və atılma - **“Onu kim öldürdü?”** sualı isə hələ də öz həqiqi cavabını tapmayıb. Ancaq bir məsələ aydındır: Bənəzir Bhuttonu hər kim öldürsə, o, Xeyri təmsil etmir, firavan, daşlaşmış, daha nüfuzlu Pakistanı qorxmıyır... Və Bənəzirə yalnız Pakistan xalqı sevir. İki dəfə yarımçıq baş nazirlik etmiş bir qadını dünyaya sevdiren nədir?

Bənəzirin qadın və siyasətçi adını bir

■ Onunla beynəlxalq tədbirlərin birində tanış olmuşdum. Xorvatiyanın ilk qadın baş naziri Yadranka Kosorla (Jadranka Kosor) ayaqüstü söhbətimiz çox maraqlı və səmimi alınmışdı. İki keçmiş jurnalistin söhbəti, deyəsən, tutmuşdu... Xanım Kosor da siyasi karyerasına başlamazdan əvvəl uzun müddət jurnalist işləyib. Keçmiş həmkarım bu qədər böyük uğurları sözün həqiqi mənasında hörmətə layiqdir və onu bu yük uğurlarına görə təbrik etməyi də təbii ki, yaddan çıxarmadım. Azadlıq cəhdindən, Xorvatiyadan, Avropada təbii ki, verən proseslərdən və təbii ki, qadınların hüquqlarından, cəmiyyətdə qadın rolunun artmasının vacibliyi oturan söhbətlər edirdik. Elə ilk baxımdan isə sanda güclü, iradəli, qətiyyətli, qadın bir lider fikrini formalaşdırır Yadranka Kosor...

■ Amerikanın "Glamour" jurnalı 2000-ci ildə onu "ilin qadını" elan edib. Bu ada layiq görülən 18 qadından biri olub. Jurnal, xüsusilə onun korruptsiya, zorakılığa, gender stereotiplərinə qarşı sərt və amansız mübarizəsini xüsusi qeyd edib.

■ Yadranka Kosor 1953-cü ilin iyulunda Pakračda anadan olub. Burada gimnaziya, Lipikdə isə orta təhsil alıb. Uzun müddət Zaqreb Universitetinin hüquq fakültəsini bitirdikdən sonra 1972-ci ildən jurnalist fəaliyyətinə başlayıb. "Fokus List"də və Zaqreb radiosunda jurnalist işləyib.

■ Xorvatiyanın Azadlıq uğrunda mübarizəsi

siyasi Yadrankanın həyatında dərin iz qoyur. Radio jurnalisti kimi isə, müharibədə baş verənləri, qaçqınların və müharibədə əlil olmuş veteranların problemlərini işıqlandırır. Həmin dövrdə xanım Kosor, həmçinin bir müddət BBC kanalının müxbiri kimi çalışır. O, Xorvatiya Jurnalist Assosiasiyası tərəfindən media fəaliyyətinə görə, Avropa ictimaiyyətindən isə humanist fəaliyyətinə görə ödüllərə layiq görülüb.

■ Yadranka Kosor 4 kitabın müəllifidir. Onlardan ikisi şeirlər kitabı, digər ikisi isə Xorvatiya azadlıq mübarizəsinə həsr olunmuş kitablardır. Bu kitablar onu, iç dünyasını, düşüncə və arzularını görməyə imkan verir! O, eyni zamanda gözəl bir anadır, xanım Baş nazirə Lovro adlı bir oğlu var.

Jurnalistikadan Baş nazirliyə gedən yol!

Yadranka Kosorun siyasi karyerası 1995-ci ildən başlayıb. O, 1990-cı ildə Xorvatiya Demokratik Birliyinin üzvü kimi Xorvatiya parlamentinin deputatı seçilir. Amma parlamentin sıradı üzü Yadranka Kosor 2000-ci ilə qədər Xorvatiya parlamentinin sədr müavini vəzifəsini tutur.

Həmçinin 1995-1997-ci illərdə Xorvatiya Demokratik Birliyinin də sədr müavini postunu tutur ki, bu da onun karyera yüksəlişində mühüm rol oynayır. Xanım Kosor eyni zamanda 1999-cu ildən 2002-ci ilə kimi XDB-nin Qadınlar Assosiasiyasının da prezidenti olur. 2000-ci ildən isə Yadranka Kosorun karyerasında növbəti yüksəliş mərhələsi başlayır. O, parlamentin I müavini postunu tutur.

2003-cü ildə XDB-nin hakimiyyətə gəlməsi onun siyasi karyerasında dönüş nöqtəsi olur. O, Sanaderin hökumətində Ailə, Veteran-

■ Onunla beynəlxalq tədbirlərin birində tanış olmuşdum. Xorvatiyanın ilk qadın baş naziri Yadranka Kosorla (Jadranka Kosor) ayaqüstü söhbətimiz çox maraqlı və səmimi alınmışdı. İki keçmiş jurnalistin söhbəti, deyəsən, tutmuşdu... Xanım Kosor da siyasi karyerasına başlamazdan əvvəl uzun müddət jurnalist işləyib. Keçmiş həmkarım bu qədər böyük uğurları sözün həqiqi mənasında hörmətə layiqdir və onu bu yük uğurlarına görə təbrik etməyi də təbii ki, yaddan çıxarmadım. Azərbaycanlı, Xorvatiyadan, Avropada tələf verən proseslərdən və təbii ki, qadınların hüquqlarından, cəmiyyətdə qadın rolunun artmasının vacibliyi ətrafında söhbətlər edirdik. Elə ilk baxışdan təsəvvürə gələn kimi, iradəli, qətiyyətli, ağıllı bir lider fikrini formalaşdırır Yadranka Kosor...

■ Amerikanın "Glamour" jurnalı 2010-cu ildə onu "ilin qadını" elan edib. Bu ada layiq görülən 18 qadımdan biri olub. Jurnal, xüsusilə onun korrupsiyaya, zorakılığa, gender stereotiplərinə qarşı sərt və amansız mübarizəsini xüsusi qeyd edib.

■ Yadranka Kosor 1953-cü ilin iyulunda Pakračda anadan olub. Burada gənclik naziya, Lipikdə isə orta təhsil alıb. Qran Zaqreb Universitetinin hüquq fakültəsini bitirdikdən sonra 1972-ci ildən jurnalist fəaliyyətinə başlayıb. "Večernji List"də və Zaqreb radiosunda jurnalist işləyib.

■ Xorvatiyanın Azadlıq uğrunda Mübarizəsi

siyasi Yadrankanın həyatında dərin iz qoyur. Radio jurnalisti kimi o, müharibədə baş verənləri, qaçqınların və müharibədə əlil olmuş veteranların problemlərini işıqlandırır. Həmin dövrdə xanım Kosor, həmçinin bir müddət BBC kanalının müxbiri kimi çalışır. O, Xorvatiya Jurnalist Assosiasiyası tərəfindən media fəaliyyətinə görə, Avropa ictimaiyyətindən isə humanist fəaliyyətinə görə ödüllərə layiq görülüb.

■ Yadranka Kosor 4 kitabın müəllifidir. Onlardan ikisi şeirlər kitabıdır, digər ikisi isə Xorvatiya azadlıq mübarizəsinə həsr olunmuş kitablardır. Bu kitablar onu, iç dünyasını, düşüncə və arzularını görməyə imkan verir! O, eyni zamanda gözəl bir anadır, xanım Baş nazirin Lovro adlı bir oğlu var.

Jurnalistikadan Baş nazirliyə gedən yol!

Yadranka Kosorun siyasi karyerası 1995-ci ildən başlayıb. O, 1993-cü ildə Xorvatiya Demokratik Birliyinin üzvü kimi Xorvatiya parlamentinin deputatı seçilir. Amma parlamentin sıradan üzvü deyil. Yadranka Kosor 2000-ci ilə qədər Xorvatiya parlamentinin sədr müavini vəzifəsini tutur.

O həmçinin 1995-1997-ci illərdə Xorvatiya Demokratik Birliyinin də sədr müavini postunu tutur ki, bu da onun karyera yüksəlişində mühüm rol oynayır. Xanım Kosor eyni zamanda 1999-cu ildən 2002-ci ilə kimi XDB-nin Qadınlar Assosiasiyasının da prezidenti olur. 2003-cü ildən isə Yadranka Kosorun karyerasının növbəti yüksəliş mərhələsi başlayır. O, Xorvatiya sədrinin I müavini postunu tutur.

2003-cü ildə XDB-nin hakimiyyətə gəlməsi onun siyasi karyerasında dönüş nöqtəsi olur. O, Sanaderin hökumətində Ailə, Veteran-

lar və Nəsilərarası Həmrəylik naziri ilə maqla yanaşı, Baş nazir müavini postunda təyin olunur. Bu vəzifələr onun nəfəti siyasi karyera yüksəlişində önəmli rol oynayır. O, öz fəaliyyəti və işi ilə Xorvatiya cəmiyyətinə, sözün əsl mənasında, nəyə qadir olduğunu göstərə bilən.

Bu illər ərzində Yadranka Kosor Xorvatiya Demokratik Birliyi daxilində nüfuzu çox artmışdı. XDB 2005-ci il Prezident seçkilərində onun namizədliyini irəli sürür. Mübarizə gərgin keçir. Amma seçkilərin ikinci turunda Yadranka Kosor rəqibi - o zamankı prezident Stjepan Mesiçə udur. Lakin ruhdan düşmür. Onu yeni mübarizələr gözləyirdi.

2009-cu ilin iyulun 1-də Xorvatiyanın Baş naziri və XDB-nin sədri İvo Sanader istefaya gedən zaman bəyan edir ki, postunda əvəzedici kimi Kosoru gözləyir. Kosor isə buna öz münasibətini bildirərək *"Mən həm hökuməti, həm də partiyamı güclü qadın biləyi ilə idarə edə bilərəm"* deyir. Və öz fəaliyyəti ilə dediklərini sübut edir.

Müstəqil Xorvatiyanın ilk qadın Baş naziri

Xorvatiya prezidenti Stepan Mesiç Yadranka Kosora yeni koalisiya hökumətinin yaradılması barədə tapşırıq verir.

hökumətinin həmənin ardınca (2009-cu ilin iyulun 3-də) o, Baş nazir səlahiyyətlərini icra etməyə başlayır. Xanım Kosor demək olar ki, yeni hökumətdə heç bir dəyişiklik etmir. Bu, bir tərəfdən hadisələrin sürətli gedişindən, digər tərəfdən hökumətdə təmsil olunanların tam fəaliyyətinin zəifliyi ilə onunla siyasi həmfikir olmasından qaynaqlanır.

Iyulun 4-də XDB-nin sədrinin boş qalmış kreslosu artıq onu gözləyirdi. Bu dəfə əvəzedici kimi yox, bilavasitə sədr kimi. **Iyulun 6-da Xorvatiya Parlamentində keçirilən səsvermədə 153 deputatdan 83-nün səsini qazanaraq Yadranka Kosor ölkənin ilk qadın Baş naziri kimi adını TARİXƏ yazdı!**

Yadranka Kosor Xorvatiya tarixində hökumətə rəhbərlik edən 3-cü qadındır. Müstəqil Xorvatiyanın qurulmasından sonra isə o, bu vəzifəyə seçilən ilk qadın Baş nazirdir!

Söz verdi, iş gördü, ad qazandı

Hökumətinin proqramını açıqlayarkən prioritetləri konkret olaraq müəyyənləşdirilmiş (müəyyənləşmiş) oldu. Belə ki, makroiqtisadi sabitliyin təmin edilməsi, iqtisadiyyatın sağlamlaşdırılması, iqtisadi böhrandan çıxış üçün şərtlərin yaradılması; eləcə də korrupsiyaya və müxtəlif cinayətkarlığa qarşı mübarizə; səhiyyə, ədalət mühakiməsi və ictimai idarəetmə sahələrində islahatların aparılması xanım Baş nazirin üstünlük verdiyi sahələrdir. Yadranka Kosor veteranların, 45 yaşdan yuxarı işsiz qadınların, qətl qurbanlarının maraqlarına diqqət etməyə barədə də icra etdiyi addımları və qətiyyətli addımları ilə diqqətə layiqdir. Bu istiqamətdə fəaliyyətinin əsas nəticələri artıq Xorvatiya mediasında açıq-aydın görünür. O,

əsas diqqətini ölkəsini iqtisadi böhrandan ağrısız çıxarmağa, iqtisadi inkişafına yönəldib. Amma onun prioritetləri arasında bir çox digər məsələlər də var...

Avropa Birliyinə doğru!

Onun əsas məqsədlərindən biri Xorvatiyanın Avropa Birliyinə daxil olmasıdır. Yadranka Kosor Xorvatiyanın iqtisadi inkişafı və təhlükəsizliyi üçün Avropa Birliyinə daxil olmasını vacib sayır və ölkənin bu quruma daxil olması istiqamətində yorulmadan çalışır. Çünki Avropa Birliyinə gedən yol bir sıra ağır problemlərlə həllindən keçir. Nəticələr isə yaxşıdır. Avropa Birliyinin komissarı, xanım K. Kosorun başçılıq etdiyi Xorvatiya hökumətinin korrupsiyaya qarşı mübarizədə uğurlarını, keçmiş Yuqoslaviya üzrə beynəlxalq məhkəmədə əməkdaşlığını və Sloveniya başda olmaqla qonşu dövlətlərlə ərazi mübahisələrini (problemlərini) həll etməsini ölkənin Birliyə üzvlüyü yolunda ciddi nailiyyət olaraq dəyərləndirib. Bu dəyərləndirmə, heç şübhəsiz, ilk növbədə Xorvatiya hökumətinin qadın başçısının işgüzarlığının, uğurlu siyasi kursunun, bacarıqlı rəhbər özəlliklərinin, diplomat keyfiyyətlərinin təzahürü (məhsulu) kimi diqqəti cəlb edir.

Müzakirə:

Mübahisədən mükəlliməyə

Yadranka Kosor hakimiyyətə gəldikdən həmin sonra ölkəsi ilə Sloveniya arasında 18 ildir davam edən sərhəd mübahisəsinin həll olunması ilə bağlı bu ölkənin başçısı Borut Paşor ilə razılıq əldə etdi. İki ölkə arasında müzakirələr Sloveniyanın Xorvatiyanın Avropa Birliyinə daxil olması üçün danışıqlara mane olmasından sonra başladı. Yadranka Kosor isə bu əngəli ortadan qaldırmaq üçün Sloveniya ilə sərhəd mübahisələrinin həlli istiqamətində söylərini sürdürdü və bununla da ölkəsinin Avropa Birliyinə gedən yolunu açıq etməyə başladı.

Yadranka Kosor ölkəsinin maraqları naminə bütün ölkələrlə əməkdaşlığı daha da genişləndirmək istiqamətində addımlar atır. Məhz buna görə, Rusiyaya səfər edərək Xorvatiyanın "Güney axını" qaz layihəsinə qoşulmasını da təmin etdi. Rusiya ilə Xorvatiya arasında hökumətlərarası sazişin Kosorun ölkəsi üçün iqtisadi cəhətdən nə qədər faydalı olduğu, necə önəm daşıdığı onun rəqiblərinə də bellidir...

Qəniyə partiyasının içi, sonra çözü...

Qaniyə Paşorun qətiyyətliyi, prinsipiallığı ilə tanınır. Qaniyə Paşorun, Kosorun, keçmiş Baş nazir, keçmiş Xorvatiya baş naziri İvo Sanaderanın partiya sıralarından çıxarılacağı barədə qərarı bu baxımdan qətiyyəvidir. Buna səbəb keçmiş Baş nazir İvo Sanaderanın Kosoru kəskin tənqid edərək partiyada qatılmadığını və aktiv siyasətə geri qaytarmasını elan etməsi oldu. Kosor Sanaderanın bu cür açıqlamalarının partiyaya, şəxsən Kosorun özünün işgüzar nüfuzuna (imicinə) zərər verəcəyini, ümumiyyətlə, həqiqəti əks et

dirmədiyini söyləyərək qəbul edən rəşadətçilərin doğru olduğunu vurğulayıb. Səadətçilər, bu hərəkəti ilə deyirdi: **"Cənab Səadətçilər! Səadətçilər passiv olmur, təmkinli olmur. Buyur, heç təmkinli də olmur, passivləşmir. Gəlməmişdən gədə bilərəm!"**

Vaxtı ilə o! özünü, partiyasını yun
aparırdı, indi ölkəsini aparmağa çalı
Daha Üstün Gələcəyə! O, ağıllı Qalib
yaxşı Ana, uğurlu Rəhbərdir. O, x
ropa tipli siyasətçidir. O, Baş n
metgahından Zaqrebe, Zaqrebde Xorv
tiyaya, Xorvatiyadan Avropaya, Avro
Birliyinə baxır! Bu baxış sonuncu
dünya ilə qovuşur.

O, bu gün də öz fəaliyyətini yuliş səviyyədə davam etdirir. Ölkənin xalqı üçün yorulmadan çalışır və onun səs, minlərlə gənc qadına, qıza bir güc, bir nümunə, bir örnəklərdən biri olmaqda davam edir. Arxasınca yeni bir cığır açır....

O, artıq adını təkcə ölkəsinin deyil, dünyanın **TARİX**inə yazmağa nail olan **qadın** **İllər keçəcək, nə zamansa siyasət maddələrində** **danındakı fəaliyyəti də bitəcək, amma unudulmayacaq.** Çünki Yadranka Kovačević artıq adını dünyanın ən uğurlu və bacarıqlı **QADIN**larından biri, özü də **LİBİYA QADIN**larından biri kimi **TARİX**ə yazmağı bacarıb! **Uğurlar Sizə, əziz keçmiş jurnalist həmkarım!**

Kristina Elizabet Fernandes Kirşner

Cənub gözəli “şahzadə”nin zəfərinin sirri

O, 1953-cü il, fevral ayının 19-da Buenos-Ayres əyalətində, Tolosada dünyaya gəlib. Kristina soyuq fəsildə, dünyanın həm də siyasi, geopolitik anlamda soyuq vaxtında doğulsa da, vaxt keçdikcə, özünün istiqanlılığı ilə adından bəhs etdirəcəkdı: əvvəl ailədə, sonra məktəbdə, əmək kollektivində, daha sonra ölkədə və nəhayət, dünyada!

...Buenos-Ayresin kasıb əyalətlərindən birinin sakini, ekrana düşən kəsilən bir gənc satıcı heyranlığını çevrəsindəkilərdən gizlədə bilməyərək, deyir: **"Aman Allah, o necə də gözəldir! 54 yaşda da belə görünürmük olar!? Xoş sima, uzun saçlar, dəbli geyim... Mən istəyirəm Argentinanın Prezidenti məhz o olsun!"**

"El ağzı - fal ağzı" deyiblər. Seçkiqabağı mitinqdə xanım Kirşnerin tənqidiylə yaxınlaşa bilən həmin gənc ona mütəvazi bir gül dəstəsi təqdim edərək qarşılıqda ...həmişə ümumi auditoriyaya ünvanladığını gördüyü (və bizim ekrandan seyr edə bildiyi), bu dəfə isə ona, yalnız ona ünvanlanmışdır.

UBANİCƏT NƏBƏLƏR QURUR

Bu hadisə bir təbəssüm alır. Bu hadisə gənc satıcı qadının ən xoşbəxt anı olur... Sevinc, həyəcan və həyəcan qarışıq hisslərin təzadından yaranmış göz yaşlarını saxlaya bilməyən argentinalı gənc qəhərlənmiş səsi ilə ancaq sözləri deyə bilir: **"Çox sağ olun, xanım! Bütün ümidlərim Sizədir!"**

Bu yüz minlərlə sadə insanın, Argentina gəncliyinin bir gəncin dili ilə ifadə olunmuş sevinci idi... Doğrudan da, **Kristina Elizabet Kirşner** (Cristina Elisabet Fernandez de Kirchner) təkcə bu gəncin deyil, aramızdakı kifayət qədər böyük hissəsinin sevinci etdiyi qadın siyasətçi, **LİDERDİR!**

Kristina Kirşner Argentinanın ilk seçilmiş qadın Prezidenti, əfsanəvi İzabel Martinez de Alvearın sonradan isə ikinci qadın Prezidentidir. O, 2007-ci ildə "Forbes" jurnalı tərəfindən dünyanın 100 ən güclü qadını siyahısında o, 11-ci yerdə dururdu.

Kristina Kirşner Prezident seçilməzdən öncə Argentinanın birinci xanımı və senator olaraq siyasi həyatında uzun illər aktiv rol oynamışdı. O, Argentinanın keçmiş Prezidenti Nəstör Kirşnerin həyat yoldaşı idi. Hələ bir neçə il əvvəl olan zamanlar onun reytingi ölkənin reytingindən... ən münasib ifadə ilə deyilirdi.

Onun zaman təkamülündə ciddi tarixi proseslər, təlatümlər yaşayan millət bu tarixi proseslərə onu yaddaşına birdəfəlik həkk edir. Onun birliyinə nail olma təcrübəsi tarixi mövzuya çevrilir. Argentinada belə təcrübə sabiq Prezident Peron və onun ilk həyat yoldaşı Evita Peron ilə bağlıdır. Evita dünyasını erkən dəftərli bərbəçilər tərəfindən devrilən Peron isə

Argentinadan qaçmaq məcburiyyətində qaldı. Lakin çətin sınaqlar dövründə güclü Prezident və onun xeyirxah xanımının rəhbərliyi altında bütün qın birləşməsi haqqında xatirələr dildən-dilə düşərək, əfsanəyə çevrildi. Həmin hadisələri əks etdirən neçə kitab yazıldı, onların əsasında Lloyd Uebber çox ünlü musiqini yaratdı, daha sonralar isə həmin hadisələr əsasında kinofilm çəkildi.

Nadir hadisədir ki, 1973-cü ildə sürgündən qayıdan Peron ikinci həyat yoldaşı İzabella Martinesi də özünün vitse-Prezidenti və davamçısı oldu. Onun ölümündən sonra İzabella Prezident oldu.

Xalq üçün rəhbərlər və onların ailələri haqqında əhvalatlar həmişə maraqlı olub və bəlli olduğu kimi, müəyyən vaxt kəsiyindən sonra həmin əhvalatlar mifə çevrilir. Peron və Evitanın uğurlu təcrübəsinin şahidi olan argentinlilər da həmin tarixin təkrarlanması arzusuna sahib idilər. Onlar öz xanım prezidentlərinə böyük ümidlər bəsləyirlər. Kristina Fernandes Kirşner, özündən öncəki tarixin gözəl anlarını, bir çox hallarda faciəli və ürcah olan işıqlı istəkləri, barışçı, demokratik, rəvan həyat tərzini yaşatmaqla, gerçəkləşdirməklə yükümlüdür! O, özündən sonrakı nəsillər üçün yarıda qırılmış yol, ölüm gətirmiş diləklər qoymaq istəmir. O, Argentinanı acı göz yaşlarına deyil, sevinc yaşlarına boğulan ölkə kimi görmək istəyir. Və... artıq arxada qalmış Kirşnerli Argentina ictimai-siyasi həyatı göstərdi ki, o, bunu istəməklə yetinmir, o, bunun üçün əlindən gələni edir!

Yenə qayıdaq uzaq 1953-cü ilin soyuq 19 fevral gününə. Qayıdaq Buenos-Ayres əyalətinə, La-Plataya. Həmin gün, orada - ispan kökənli avtomobilin sürücüsü **Eduardo Fernandesin** və alman kökənli evdar qadın **Ölga ya Ester Vilhelmin** ailəsində bir qız dünyaya gəlir. Bu, o zamanlar Argentinanın əfsanəvi birinci xanımı, ictimai-siyasi xadim, argentinlilərin böyük sevgi ilə Evita adlandırdıqları Eva Peron cəmi bir neçə ay sonra vəl dünyadan köçmüşdü. Valideynləri heç ağllarına belə gətirə bilməmişlər ki, illər keçəcək, Kristina adı verdikləri bu balaca qız əvvəlcə Argentinanın birinci xanımı, sonra isə ölkənin birinci şəxsi olacaq...

Onun atası radikal Vətəndaş Birliyinin, anası isə Peronist Partiyasının üzvü idi. Mələk bu iki qüvvə Argentinada təqribən 20 il hakimiyyət sürürdü.

Kristina bəy düşürdü ki, malik olduğu bütün yaxşı cəhətləri özündən keçib. Anası pərəstişkarı olduğu Evitanın

əyləşirdi. Kristinanın sözlərinə görə, o, uşaqlıqda o, bir ilahəyə bənzəyirdi. Həmin dövrdə, demək olar, hər bir argentinalı ana öz qızının bu heyvətəməz xanım oxşamasını istəyirdi. Kristina isə bu əfsanəvi xanıma başqa cəhətdən bənzətdi: səliqə ilə yığılmış qadın və gənc inqilabçılara xas jestlə - yumruqları havaya qaldırmış ciddi qadın obrazı ilə...

Kristina Fernandes siyasi karyerasına çox gənc yaşlarında başlamışdı. O, XX yüzilliyin sonuncu illərində Sosial Ədalət Partiyasının üzvü (Keçmiş Prezident Xuan Peronun adı ilə bağlıdır) Gənclər Hərəkatına qoşulmuşdu. Həmin zamanın bütün ümidləri "**Eva Peron adına siyasətçi Cəbhə**"yə idi. Onun fitrətində isə Eva Peronluq vardı...

Kristina təhsil almağa Plata Milli Universitetinin xologiya fakültəsində başlamış, ardınca hüquq fakültəsinə qəbul olunmuşdu. 1960-illərin ortalarında, tələbəliklərində o, **Nestor Kirşner**

tanış oldu. O zaman onların hər ikisi Gənclərin Peronist Təşkilatının üzvləri idi.

Hələ o illərdən başlayaraq Kristina xarici görünüşünə xüsusi diqqət rən, gözəl və ağıllı qadın timsalına çevrilmişdi. İllər sonra Kristina həyatına həsr olunmuş **“Şahzadə Kristina”** kitabının yazarı Olqa Vorna xatirələrini danışarkən **“Cəzibədar bir qadın, həm də ağıllı olduğunu sübut etməlidir. Bu, məni əsəbiləşdirir”** - deyirdi. Vorna onu **“savadlı, təmiz qəlbli, bəzən təkabburlu, şöhrətpərəst, cəlqin bir insan, bəzən isə bərabər səxavətli, sadıq, etibarlı yoldaş”** kimi səciyyələndirirdi.

22 yaşlı Fernandesin gələcək həyat yoldaşı ilə tanış olduğu zaman Nestor Kirşnerin siyasi imici o qədər də müvəffəqiyyətli deyildi. Kristina onu təhsil almağa məcbur edir, ona pozitiv mühit yaratmağa çalışırdı, fey, gitaraya meylini azaltmağa, əvəzində ədəbiyyata maraq oyandırmağa çalışırdı. Beləliklə, qarşısına məqsəd qoyan ambisiyalı qadın kimi Kristina Nestorun bir şəxsiyyət kimi formalaşmasına yardımçı oldu.

Yarım ildən sonra onlar evləndilər. Bu, 1976-cı il dövlət çevrilişindən fəsinə təsadüf edirdi.

1976-cı ildə Argentinada hakimiyyəti ələ keçirən hərbiçilər republika ya başladılar. Bu zaman Kirşner cütlüyü paytaxtdan uzaqlaşdı, dəniz əyalətləri Santa-Kruza yerləşdi. Burada onların oğlu Maksimo və qızı Florensiya dünyaya gəldi.

Kristina və Nestor Kirşnerlər Rio-Qalleqosda (Santa-Kruz əyaləti paytaxtı) hüquqşünas kimi fəaliyyət göstərməyə başladılar. Burada hüquqi təcrübəyə və kiçik mülkiyyətə sahib oldular. Siyasətdən uzaqlaşan Kristina siyasətə yenidən məhz burada, səksəninci illərdə qayıtdı. Onların siyasi karyerası 1983-cü ildən başlayaraq, yeddi illik qanlı hərbi diktaturanın ləğvi və demokratiyanın bərqərar olması ilə daha da sürətləndi. Kristina 1989-cu ildə Santa-Kruz əyalət qanunverici orqanına üzvlüyündə seçildi.

Maraqlı təbiət, maraqlı həyat, maraqlı nəticələr...

Rio-Qalleqos Pataqoniyanın Atlantik okeanı sahilində ən böyük şəhərlərindən biridir. Şəhərlərə gəzinti təşkil edən turizm agentlikləri təbii təbiət həvəskarlarına cənnəti, açıq havada təbii zooparkı seyr etməyi və dəniz qurbağaları, qoribə məməlilər və dəniz quşları, dəniz pələngləri koloniyası bu qumlu adalarda toplanan balinalar çoxalmaq üçün adətən bu mövsümlərdə yerlərə üzüb gəlirlər.

Qəniyə və ağ köynəkli Nestor Kirşnerin, sonralar - Prezident olana qədər dövlətlərdə **“pinqvin”** adlandırılan təsadüfi deyildi. Əvvəla, qadın orki çatanlar ona zahirən qadınlar bənzədini deyirdilər.

İkincisi, o, əslən Magellan pinqvinlərinin yuvası, Antarktidadan əlavə, müxtəlif ölkələrlə pinqvin koloniyasının məskunlaşdığı ərazilərdən idi. Onları burada çox sevirlər. Argentina üçün "pinqvin" təhqiredici deyil, saflıq, sadəlik bildirən ləqəbdir. Amma nə qədər gözəl və maraqlı olsa da, Rio-Qalleqos kiçik bir əyalət şəhəri idi. Burada yalnız məcburiyyət qarşısında daldalanmış və həyata keçəcəyinə dair hələ heç bir ümid olmayan şöhrətpərəst planları qurmaq olardı...

Beləliklə, gənc hüquqşünas Kirşnerlər Rio-Qalleqosda şəxsi və kontorlu açılar. Onlar öz əlçatmaz planlarının həyata keçirilməsi üçün pul qazanmaq qərarına gəlirlər. Nestor əvvəlcə qubernator, sonra prezident olacağını bildirdikdə və həyat yoldaşı onun niyyətinin ciddi olduğunu təsdiq etdikdə, dostları onların zarafat etdiyini düşünürdü. Lakin artıq bir il sonra Kirşnerlər şəhərin nəhəng sahibkarlarının işlərini aparmırmuş müəyyən vaxtdan sonra isə Argentinanın güney neftçilərinin Honkar İttifaqını rəsmi şəkildə təmsil edirdilər.

"Pul: mülkiyyət - icarədən gələn gəlir - yüksək mənsəb əldə etmək üçün lazım olan kapital". - Onlar bu sxem əsasında hərəkət edirdilər. Beləliklə, Nestor Kirşner Rio-Qalleqosun meri, ardınca Santa-Kruz əyalətinin qubernatoru seçilir. Kristina ərinin hər iki seçki kampaniyasında əl şəkildə iştirak edir, Nestor da öz növbəsində xanımının onun döşü bəyni və birinci məsləhətçisi olduğunu etiraf edir. Kristina özü isə hələ ardınca Santa-Kruz əyalət qanunverici orqanına seçilir. Artıq zamanı yetişmişdi və o, müstəqil siyasətçi idi.

Beləcə, ambisiyalı qərarlar verməklə, bir-birlərini dəstəkləməklə Kirşnerlər karyera pillələrində irəliləyirdilər. Bəlkə də öz məraniləri dostlarına açıqlamaqda Kirşnerlərin əsas məqsədi bu yoldan çəkilməyi mümkün etməkdir. Kristina isə etiraf edir: **"Siyasət siyasətdir, siyasət fəallıq, nə hobbisi, nə də peşə deyil, o, mənim həyat tərzimdir. Mənə eyni əqidədəyik. Siyasət bizim üçün cəmiyyəti dəyişmək vasitəsidir. Əvvəllər biz dünyanı dəyişməyə çalışırıq, indi isə daha praktik bir şeylə kifayətlənirik: Argentinanı dəyişməklə..."**

1993-cü ildə yenidən Santa-Kruz əyalət qanunverici orqanına seçilir.

Kristina Fernandes 1995-ci ildən Santa-Kruzu Senatda təmsil etməyə başlayır. 1997-ci ildə Nümayəndələr Palatasına seçilən Kristina Fernandes 2001-ci ildə yenidən Senata qayıdır.

Nestor Kirşnerin uğur mələyi

Həyat yoldaşına bütün siyasi karyerası boyunca dəstək oldu. Nestor Kirşner 2003-cü il Prezident seçkilərindəki qələbəsinin böyük hissəsini özünə borclu idi. Kristina həyat yoldaşının seçkiqabağı kampaniyasının əsas təşkilatçısı idi. Hadisələrin gedişi onun fitrətində Eva Peronun olduğunu bir daha üzə çıxarırdı...

2003-cü ilin mayında keçirilən seçkilərin ikinci turunda o zamankı Prezident Karlos Menem Nestor Kirşnerlə mübarizədə məğlub oldu və Nestor prezident kimi təbrik etdi. Maraqlıdır ki, həyat yoldaşı prezident seçildikdən qədər Kristina Fernandes Kirşner Nestor Kirşnerlə müqayisədə daha az məşhurlu siyasətçi idi.

Kristina - güclü, azad və xoşsifət qadın! İstər prezident olsun, istər özü, o həmişə həyat yoldaşının əsas dəstəkçisi oldu. Xalq, sadəcə seçkilərdə azad, komplekslərdən uzaq, ən əsası öz qadınlarının ifadəçisi kimi görünür, ona güvənirdi. Kristina müsbət aurası, enerjisi o qədər təsirli idi ki, o, öncə həyat yoldaşının lehinə işlədi, sonra öz həyat yoldaşının prezident seçilməsi ilə nəticələndi.

Birinci xanım kimi gəldiyi taraydan Birinci şəxs kimi qalacaq...

Həyat yoldaşının prezidentliyi dövründə Kristina Kirşner ölkənin siyasi həyatında fəal şəkil təqdim edirdi. O, siyasi tədbirlərdə çıxışlar etdi və bu davranışı ilə Eva Peronu xatırladırdı.

Sonralar bu cür müqəddəsəndən imtina etsə də, müsaibəsində Kirşner bildirdi ki, özünü Evitanın xadim kimi obrazına ha çox bənzədir.

Nestor Kirşnerin prezidentliyi dövründə onun həqiqi mənası hökumətin səyahət elçisinə çevrilmişdi.

Nestor Kirşner hökumət nüfuz qazanmışdı.

Argentina rəhbərliyə keçdiyi dövrdə ölkə 2001-ci il böhranından sonra çox ağır maliyyə böhranı yaşayırdı. Onun hakimiyyəti illərində iqtisadiyyatın inkişafı 50%-ə qədər yüksəldi və işsizlik ikiqat azaldı.

2007-ci ildəki Argentina Prezidenti seçkilərində gözlənilirdi ki, Nestor Kirşner yenidən prezidentliyə namizədliyini irəli sürəcək. Çünki onun prezidentlik fəaliyyəti uğurlu keçmişdi və yenidən seçilməsi üçün heç bir problem yox idi. Amma Kirşnerlər fərqli bir qərar verərək bəyan etdilər ki, 2007-ci il seçkilərində prezidentliyə namizəd ölkənin birinci xanımı Kristina Kirşner olacaq. Bu dəfə dəstəkləyən Nestor Kirşner, dəstəklənən isə həmişə onu var gücü ilə dəstəkləmiş Kristina Fernandes idi. Qərara alındı - həyata keçirildi. Kristinanın növbəsi çatdı...

Kristina Kirşner 2007-ci ilin oktyabr ayında hakimiyyətdə olan Cəbhəsi Partiyasından (Front for Victory Party) prezidentliyə namizədliyini irəli sürdü.

O söz verdi ki, həyat yoldaşının siyasətini davam etdirəcək. Bu qədər də çətin deyil, çünki o, həmişə həyat yoldaşının əsas məsləhətçisi olmuşdu. Kristina Kirşnerin seçkiabağı kampaniyasının "Dəyişikliklərin davamı!" kimi ifadə olunan əsas şüarı argentinalıların xoşuna gəlirdi. Belə ki, onlar dəyişiklik edilməsini istəyir, lakin siyasi kursun dəyişməsinə istəməzliklər. Özünün seçkiabağı kampaniyasını bacarıqla aparan Kristina seçicilərə bildirdi: "Bizim hər birimizin arzuları var, məqsətimiz onları həyata keçirməkdir".

"Mübarizə bu gün də var, yarın da..."

2007-ci ildə keçirilən prezident seçkilərində o, rəqibləri Eliza Karri-er və Xosé María Urtubeyə qarşı (20% səs) və Roberto Lavagnani (16% səs) geridə qoyaraq, Argentinanın prezidenti seçildi. Səslərin 45.3 %-ni toplayan Kristina Kirşner qələbəsini təbrik edib, ölkəsinin 55-ci prezidenti kimi tarixə düşdü.

Həyatımız kimi, onun fitrətində bir Eva Peronluq vardı... Onu seçkidlərdə daha çox əyalətdən olan işçi siniflər və azgəlirli şəhər əhalisi dəstəkləyirdi.

Hakimiyyətin əsas rəmzlərini - əsa və milli bayrağın rənglərindən istifadə edən Kristinaya həyat yoldaşı təslim etdi. Keçmiş prezidentin həyat yoldaşı öz xanımına təhvil verməsi tövənini izləməyə dünyanın müxtəlif ölkələrindən yüzlərlə qonaq gəlmişdi. Kristina Kirşner and içərək, Argentinanın ünlü musiqi qrupu ilə birlikdə xalq mahnısını ifa etdi. O, arxasında qalan xanım yox, birinci şəxs idi!...

Nestor Kirşner:

"Həyat yoldaşım ölkəni məndən daha yaxşı idarə edəcək"

Prezident vəzifələrini icra etməyə başlayan kimi o, bir çox çətinliklərlə üzləndi. İnflyasiya, qiymət artımı, həmkarlar ittifaqlarından daha

gənc maaş tələbi, əsas

gözlənilirdi ki, əsas

artırılması,

şəxsi xidmət dairə-

şəxsi xidmətə görə

artırılması tələ-

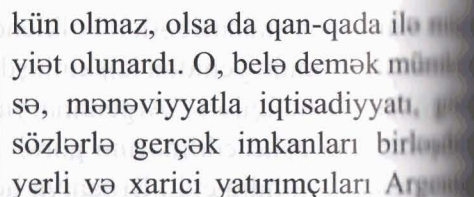
bi Milli Klubu ilə ödə-

mə borclarla bağlı

qərar və digər

qərarlarla üzləşdi.

Ekspertlər xanım prezidenti kompleksiz lider adlandırırlar. Hələnci xanım olduğu dövrədə Kristina bioqrafına “Mənim adım şahzadədir”, - demişdi. Həqiqətən, Argentinada onu təkcə “pinqvin” adla deyil, həm də “şahzadə Kristina” adlandırırlar. İspan Kralının Argentinaya səfəri zamanı onun xanımı Sofiyanı müşayiət edən Kristina jurnalda “Şahzadə, Şahzadə!” çağırışına maraqlı reaksiya vermişdi: “Hansı şahzadəni nəzərdə tutursunuz?”

Kristina özünə qarşı çox həssas və tələbkər qadındır. Özünə həmişə dən artıq fikir verir: o, özəl, xəlifə məkiyayını etmədən heç yerdə geyinməyib. Aerobika ilə məşğul olmaq onun üçün mütləq vacib işlər sırasında yer tutur. Yaxınlıqda yəni rəqibləri prezidentin hər il qarderobuna böyük miqdarda pul sərfəti. Məsələn, etirazlarını bildirirlər. Onun ictimaiyyət arasında eyni qiyafəni çıxmadığı hər kəsə məlumdur. O isə bunu ölkənin birinci şəxsinin sadəcə olaraq, sadəlikdən fərqli tərzdə geyinməsinin vacib olması ilə əsaslandırır.

Nəhayət, Nestor və Kristina Kırşnerlərin ailə bağlarının yalnız psixoloji matikliklə və siyasi məqsədlərə söykənib-söykənməməsi ilə bağlı "arxivləşdirmə" rıfş"lar öz "nəticə"sini verdi. Argentina inqilabının ildönümü şərəfinə təşkil edilən ziyafətdə iştirak edən bir jurnalist Kırşner cütlüyü barədə öz münasirələrini belə yazırdı: "...O, məni valeh etdi. İnanmazdım ki, hakimiyyətə qatılan bir qadın belə füsunkar ola bilər. Mənə həmişə elə gəlirdi ki, bütün qadınlar öz tərəvətini tez itirir. Kırşnerlərə baxdıqda onların bir-birləri ilə qədər sevdii aydın görünür. Bu, məni heyran etdi... Onlar dayanıb danışmaq bət edirlər və birdən fərqiə varmadan mexaniki şəkildə bir-birləri ilə əlindən tuturlar". Təbii ki, qarşılıqlı məhəbbət də bu maraqlı cütlük üçün uğur əldə etməsi yollarında böyük rol oynayıb.

korupsiya və. s. halların çox olduğunu iddia edərək, onun istefasını tələb edir. (Müəllifdən olan deputat və 2011-ci il seçkilərində gözlənilən namizəd **Eliza Carrlo** 2008 ilin iyul ayında açıqlanan maliyyə hesabatlarında Kirşnerlər ailəsinin mülkiyyətinin 200

cü ildən bəri yeddi dəfə artdığını əsas gətirərək, prezidentin məhkəməyə cəlb olunmasını tələb etmişdi.)

Müxalifət həmçinin Fernandesin KİV qanununa etdiyi dəyişikliklərin hökuməti tənqid edən medianın səsinə boğmaq üçün vasitə kimi qullandığını iddia etmişdir. Ümumiyyətlə isə Kirşnerlərin yerli KİV-lə münasibətləri müəssisə qeyri-sabit olmuşdur. Nestor Kirşner kimi Kristina Kirşner də prezidentliyi dövründə jurnalistlərə çox nadir hallarda müsahibələr vermişdir. Kristina Fernandes isə onun fəaliyyətini tənqid edənlərə "bu, siyasi qaydalarındır, müxalifət həmişə iqtidarı tənqid edəcək" deyərək cavab

davam etdirir və Argentinanın inkişafı üçün ulduz gələni etməyə çalışır və bu da etdiyi uğurlar da əyani yil...

...2010-cu ilin 28 oktyabrında Kristina Kirşnerin qəfildən vəfatında ən ağır günlərdən biri idi. Onu böyük məhəbbətlə

bətlə sevən, hörmət edən və həmişə arxasında dayanan həyat yoldaşı və ən yaxın dostu və silahdaşı Nestor Kirşneri itirdi. Qəfil ürək tutması ilə vəfat edən 60 yaşlı Nestor Kirşnerin itkisi Kristina üçün nə qədər ağır olsa da o, yaşamalır, çalışmalı, Argentina üçün yoluna davam etməlidir. Və o, məhz belə də edir. Adını ölkəsinin və dünyanın tarixinə yazdırma bacarmış Kristina Fernandes yenə də minlərlə Argentinanın sevgili "şahzadə"sidir.

Angela Merkel

**Dünyaya səs salan
keşiş qızının
uğurlu həyatı**

- O, Almaniyanın ilk qadın (və hazırkı) Kansleri - **Baş nazir**dir.
- O, Almaniya tarixində ən gənc nazir (36 yaşında) və **qadın** Kansler (51 yaşında) olmuşdur.
- O, nüfuzlu "Forbes" dərgisinin dünyanın "100 ən güclü qadın" siyahısına 2006, 2007, 2008 və 2009-cu illərdə liderlik etmişdir. 4 ildə dünyanın ən güclü qadın lideri, siyasətçi elan edilib.
- "Taym" jurnalı da onu 2006, 2007-ci illərdə dünyanın 100 ən nüfuzlu şəxsi sırasına daxil edir.
- O, ünlü ingilis dövlət və ictimai-siyasi xadimi Marqaret Tetçer ilə sonra böyük səkkizliyə sədrlik edən ikinci qadın olmuşdur.
- O, Böyük Avropa İnteqrasiyasına töhfəsinə görə, 2006-cı ildə Avropa üçün Baxış" Ordeni ilə ödülləndirilmişdir!
- O, 21 mart 2006-cı ildə "İtaliya Respublikasına göstərdiyi xidmətlərə görə" "Böyük Xaç" Ordeni ilə təltif olunmuşdur!
- O, 2007-ci ildə Qüds (Yerusəlim) Universitetinin, 2008-ci ildə Vayominq nunda Leypsiq Universitetinin, həmin ilin sentyabrında isə Vroclav (Polşa) Universitetinin "Fəxri doktor"u adına layiq görülmüşdür!
- O, 2007-ci ildə Almaniya Yəhudi Birliyi Mərkəzinin **Lüder** mükafatı ilə təltif edilmişdir!

Adını yazan qadınlar

- O, 11 yanvar 2008-ci ildə Horst Köler tərəfindən "Almaniya Federativ Respublikasına göstərdiyi xidmətlərə görə" "Böyük Xaç" Ordeni ilə təltif edilmişdir!
- O, 2008-ci ildə "Peru Günəşi" "Böyük Xaç" Ordeni ilə ödülləndirilmişdir!
- O, Avropa Birliyində təqdirəlayiq xidmətlərinə görə 2008-ci ildə Avropanın ən nüfuzlu şəxsiyyətləri arasında sayılan Böyük Karl (Karlspreis) ödəli ilə təltif olunmuşdur!
- "Nev Statesman" 2010-cu ildə onu dünyanın ən nüfuzlu 50 şəxsiyyəti sırasına daxil edib!
- 2010-cu il noyabrın 17-də Ağ Ev açıqlama yaydı ki, prezident Barack Obama onu ABŞ-ın ən yüksək mükafatı olan Azadlıq Medali ilə təltif edib!
- O, modern bir dövlət olmasından bu yana Almaniyanı idarə edən ən qadın hökumət başçısıdır! (Kanslerdir). O, həm də 2-ci Dünya Şəhəri bəsləyən bəri alman şansölyesi olan ən gənc insandır!
- O, yalnız öz ölkəsinin və Avropanın deyil, ümumən dünyanın yaxın tanıdığı **Angela Merkeldir** (ANGELA DOROTHEA KASNER)!

Səssiz yüksəliş yollarında:

Balaca qızdan "balaca qız"a...

1954-cü il iyulun 17-də Hamburqda **Kasnerlər** ailəsində bir qızcığaz dünyaya gəldi. Ailəsi körpəyə Angela (Angela Doroti Kasner) adını qoydu. Angelanın atası **Horst Kasner** Lüteran keşişi, anası Herлинд isə Almaniya Sosial-Demokrat

Partiyasının üzvü, ingilis və latın dili müəlliməsi idi. (Xanım Kansler 2000-ci ildə "Der Spiegel" ("Güzcü") qəzetinə verdiyi müsahibədə dördədən bir yarıpolyak olduğunu demişdi.)

Anadan olmasından bir neçə həftə sonra onun ailəsi Hamburqdan Almaniya Demokratik Respublikasına (ADR) köçmüşdü. Onlar Berlinin 80 km quzeyində şəhər kənarında yaşayırdılar.

Horst Kasner Heydelberq və Hamburq Universitetlərində təhsil alıb, fizika dərsləri keçirdi. Üç il sonra 1957-ci ildə Kasnerlər Ukkermərkə - Templin şəhərinə köçürlər.

Horst Kasner burada Kilsədaxili Tədris Mərkəzinin yaradılmasında iştirak edir. 1957-ci il iyulun 7-də Angelanın qardaşı Markus, 1964-cü il oktyabrın 19-da bacısı İrena dünyaya gəlir.

Templində Angelanın atası artıq pastor deyil, Pastorlar Kolleksiya rəhbəri idi. Uzun müddət həmin vəzifədə çalışan Horst Kasner Templin-Brandenburq lüteran kilsəsində nüfuzlu bir simaya çevrilmişdi. ADR hökumətinə və kilsəyə münasibətində Almaniya Vahid Sosialist partiyasının siyasətinə müxalif olmayan kilsə nümayəndələrindən idi. ADR-nın "Vaysenzee seksiyası"nın ilahiyyatçılar qrupuna daxil olan Kasner, dövlət rəhbərliyinin qənaətinə görə, kilsədəki təərəqqi qüvvələri təmsil edirdi. Kasnerlərə müəyyən imtiyazlar verilmədən, Qərbə getmək icazəsi verilmişdi. Lakin Herlind Kasner ADR təhsil sistemində ixtisası üzrə işləmək izni verilməmişdi. Herlind Kasner özünü uşaqlarına həsr etdiyi üçün Angela nə uşaq bağçasına, nə də məktəb hazırlıq qrupuna getməmişdi.

1961-ci ildə Angela Kasner Templində orta politexnik məktəbin 1-ci sinfinə gedir. Sınıf yoldaşlarının və müəllimlərinin dediklərinə görə, Angela o qədər də gözəçarpan şagird olmasa da, sosial mütə

əadətə uyğunlaşan bir qız idi. Təhsildə qazandığı uğurlar, özəlliklə rus dilində və riyaziyyat fənlərindən əldə etdiyi nailiyyətlər diqqətəlayiq idi. Məktəb illərində əvvəllər pioner təşkilatının, sonralar Azad Alman Gəncləri Birliyinin üzvü olmuş Angela, orta məktəbin bütün buşu imtahanlarını "əla" qiymətlə verir.

Angela Kasner hələ məktəbli ikən, Karl Marks adına Leypsiq Universitetinin fizika fakültəsində təhsil almağı qərara alır və bu məqsədlə 1973-cü ildə Leypsiqə köçür. O, müxalif ruhlu gənclərin təşkilatına aid deyildi, lakin özünün dediyinə görə, bu illərdə çox bəyəndiyi dissident-yazıçı **Rayner Kuntse** ilə tanış olmuşdu və bu görüş ona böyük təsir göstərmişdi.

1973-cü ildən 1978-ci ilə kimi Leypsiq Universitetində fizika üzrə təhsil almış Kasner, tələbəlik illərində tələbələr tərəfindən təşkil edilən Moritzbas binasının qalıqlarının bərpa layihəsində iştirak edir. O zamankı ADR-də gözlənilməz hal sayılan bu hadisəyə qarşı qanun ilk qurum Leypsiq Universiteti olur. Ancaq Almaniya Sosialist Partiyasının bu təşəbbüsü dəstəkləməsi layihənin həyata keçirilməsini təmin edir.

Təhsil aldığı dövrdə, Moskva və Leninqradın gənc tələbə-fiziklərinin bilik mübadiləsi görüşündə (1974-cü il) o, ilk həyat yoldaşı fizik **Ulrix Merkellə** tanış olur. Onların nikah mərasimi 3 sentyabr 1977-ci ildə, Templin kilsəsində keçirilir.

"**Mərk mühitdə məkan korrelyasiyasının sadə bimolekulyar reaksiyalarına təsiri**" adlı diplom işini Angela Merkel 1978-ci ildə uğurla müdafiə edir. Təhsil aldığı dövrdə Angela Merkel Azad Alman Gəncləri Birliyinin fəaliyyətində də aktiv iştirak edirdi.

1979-cu ildə Almaniya Ali Texniki Məktəbi (Hochschule) işlə təmin edilmə istəyi ilə qısa müddətə cavabı alan Merkellər qrupuna köçürlər. O, Berlinin Şcharfentorff rayonu

nında Mərkəzi Fiziki Kimya İnstitutunda işləməyə başlayır.

1981-ci ildə Angela Merkel həyat yoldaşından ayrılır. Övlad sahibi olmayaraq cütlüyün boşanması 1982-ci ildə rəsmiləşir. Ailə həyatı ilə bağlı o deyirdi: *"Əvvəlcə evləndik ona görə ki, hamı evləndirdi. Lakin gün bu qərribə səslənə bilər, amma mən nikaha ciddi ehtiyac olmadığımdan imtina etdim. Mən səhv etmişdim".*

1984-cü ildə Angela Merkel in həyat yoldaşı **İoaxim Zauerlə** tanış olur. Onlar 1998-ci ildə evlənilir. Onların övladı olmasa da Angela Merkelin həyat yoldaşının əvvəlki evliliyindən övladı var.

Mərkəzi İnstitutun 650 nəfərlik cütlüyün 350 nəfəri alimlərdən ibarət idi. Angela Merkel nəzəri kimya şöbəsində çalışırdı. 8 yanvar 1986-cı ildə o, "Adi

qə kəsintisi ilə dağılma reaksiyasının mexanizminin tədqiqi və dəyişməyən sürətinin kimyəvi-kvant və statistik metodlar əsasında hesablanması" mövzusunda dissertasiya müdafiə etdi. Onun rəhbəri Mərkəzi İnstitutda nəzəri kimya bölməsinin rəhbəri **Tsülikke** idi. Angela Merkel təbii elmlər doktoru dərəcəsinə nail oldu. 1990-cı ildən sonra Klaus Ulbrixtin rəhbərlik etdiyi analitik kimya bölməsinə keçdi.

İşi ilə yanaşı, Angela Merkel ölkənin siyasi həyatında da fəal iştirak edirdi, Angela Merkel Azad Alman Gəncləri Birliyi rayon komitəsinin üzvü, təbliğat və təşviqat üzrə katib idi. Fəaliyyətinin bu sahəsinə o, maarifçi-mədəni iş hesab edir və 1992-ci ildə verdiyi müsahibədə dediyi kimi, bu işi çox xoşlayırdı. Angela Merkel 1990-cı ildə Almaniya Vahid Sosialist Partiyasının, nə də ADR-in demokratik bölməsinə daxil olan heç bir partiya üzvü olmadığı, müxalifət hərəkatında

iştirak etmədi. Lakin 1989-cu ildə Berlin divarı uçurulduqdan sonra, Merkel demokratiyanın inkişafı hərəkatında fəal iştirak etdi və "Demokratik Oyanış" Partiyasına qoşuldu.

"Demokratik Oyanış" Partiyası

1989-cu ilin payızında, Berlin divarının uçurulmasından sonra baş verən radikal dəyişikliklərin zəmiyyətində məlum oldu ki, bir tərəfdən ADR-də yeni demokratik partiyaların yaradılması prosesi başlayır, digər tərəfdən ADR-dən ayrılaraq Akademiyası bu sahədə fəaliyyətini davam etdirir. (Akademiya rəsmi olaraq, 31 dekabr

1991-ci ildə bağlanmışdır.) Bu zaman, Angela Merkel yeni yaradılan "Demokratik Oyanış" Partiyasında işə başlayır: 1989-cu ilin dekabrından müvəqqəti EHM administratoru, 1990-cı ilin fevralından etibarən partiyanın sədri Volfhanq Şnurun ştatında referent kimi çalışır. 1990-cı ildən sonra ona partiya vərəqələrinin hazırlanması həvalə edildi, ardınca o, mətbuat katibi vəzifəsini tutur.

Angela Merkelin bioqrafı Gerd Lanqut yazır ki, dostları və tanışları onun 70-80-ci illərdə Xristian Demokratik Birliyində siyasi karriera qurmasına təəccübləndilər, çünki Merkel baxışlarına görə "yaşıl" a daha yaxın idi. Almaniyanın birləşməsindən sonra Angela Merkelin anası Almaniya Sosial Demokrat Partiyasında fəal iştirak edən atası Horst Kasner də XDB-nə o qədər də böyük simpatiya ilə yanaşmırdı.

Bununla belə, gənc "Demokratik Oyanış" Partiyasının siyasi kur-

su bir neçə dəfə dəyişdi. Əvvəlcə onlar “Yeni forum”, “Bugünkü demokratiya” adlı başqa vətəndaş hərəkatları kimi seçkilərə aid etdilər, lakin az sonra partiya sosializm ideyasından açıq-aşkar imtina etdi. 1990-cı illərin əvvəllərində Qərbi Almanianın mühafizəkar siyasətçisi XDB-nin Xalq Palatasına 18 mart 1990-cı ildə keçiriləcək seçki kampaniyasında iştirak etdilər. XDB-nin Baş katibi Folke Ryue 5 fevral 1990-cı ildə yaratdığı “Almaniya Uğrunda İttifaq”a rəhbərlik edərək Yeni vətəndaş hərəkatında “Demokratik Oyanış” önəmli rol oynadı: XDB-nin sədri və Federal Kansler Helmut Ko

seçkiqabağı mübarizədə ümidlərini ADR demokratik blokundan yalnız XDB və XSB-yə yaxın olan Alman Sosialist İttifaqına bağlamağa qərarlaşdırdı.

Parlament seçkilərindən bir neçə gün sonra partiya sədri Volfgang Şnurun ADR Təhlükəsizlik Nazirliyi ilə əməkdaşlıq etdiyi bəlli oldu. Şnurun “Demokratik Oyanış”ın nüfuzu aşağı düşdü. Angela Merkel partiya rəhbərliyinin baş verənlərə qiymət verməsi məqsədilə mətbuat konfransı keçirdi və orada dedi: “Partiya üçün ən məsuliyyətli dönmə və danışan Angela Merkeldir!”

“Almaniya Uğrunda İttifaq”

Xalq Palatasına 18 mart 1990-cı ildə keçirilən ilk azad seçki zamanı Angela Merkelin partiyasının məğlubiyyəti ilə başa çatdı: partiya səsərin cəmi 0,9%-ni toplamışdı. Lakin seçkiqabağı blokda təmsil olunan Şərqi Almanianın XDB-nin gözlənilməz nəticə nümayiş etdirməsi 41% səs toplaması ilə “Almaniya Uğrunda İttifaq” seçkilərdə qələbə qazandı. Bu partiyanın siyahıda birinci nümayəndəsi Lotar de Mezyer “Almaniya Uğrunda İttifaq” - sosial-demokratlar və liberallardan ibarət koalisiya yaratdı. 12 aprelə Lotar de Mezyer ADR

Nazirlər kabinetinin sədri seçildi. Seçkiqabağı koalisiyanın üzvləri arasında aparılan vəzifə bölgüsü nəticəsində Angela Merkel ilk və ən azad seçki əsasında seçilmiş ADR hökumətinin mətbuat katibinin müavini vəzifəsini tutdu. Bu seçki ADR üçün son seçki olsa da, tutduğu vəzifə xanım Merkel üçün bir başlanğıc idi...

Parlamentə seçkilərdən bir neçə həftə sonra ADR-in qaynar siyasət həyatında Almanianın birləşməsi kimi yeni bir məsələ gündəmə gəldi. Valyuta, iqtisadi və sosial ittifaqın yaradılması haqqında dövlət müqaviləsinin imzalanması hazırlıqları çərçivəsində 18 may 1990-cı ildə Bonnda keçirilən ilkin danışıqlarda Angela Merkel də iştirak etdi. Danışıqlarda ADR tərəfini Nazirlər Sovetinin sədri yanında parlamentin Baş katibi, Merkele siyasi karyerasında irəliləmək üçün yardımçı olan Günter Krauze təmsil edirdi. 31 avqust 1990-cı ildə Krauze və Daxili İşlər naziri Konrad Daxler, Şərq Almaniyada Daxili İşlər naziri Konrad Daxler və Şərq Almaniyada Daxili İşlər naziri Konrad Daxler və Şərq Almaniyada Daxili İşlər naziri Konrad Daxler

hökumətin mətbuat katibi Günter Krauze müavini kimi Angela Merkel Lotar de Mezyeri xarici işlər nazirliyində müşayiət edirdi. O, Almaniya vətəndaşlığının salınmasına dair son müqavilə haqqında müqavilənin “iki üstəgəl dörd” müqavilənin bağlanması da iştirak etdi. Bu vaxtdan etibarən Şərqi Almanianın siyasi həyatının başlanğıcının əsas məqamı molum oldu: Bundestağın ortaq seçkilər 2 dekabr 1990-cı ilə təyin edildi.

XDB-yə keçid

“Demokratik Oyanış” üçün Xalq Palatasına 1990-cı ilin martında uğursuz keçən seçkilər və növbəti aylarda yaranan durum, partiyanın XDB ilə yaxınlaşmasına səbəb oldu. 4 avqust 1990-cı ildə partiyanın növbədənəkar qurultayı Şərqi Almaniyanın eyni adlı partiyası ilə birləşməsindən sonra Qərbi Almaniyanın XDB-nin tərkibinə qatılmaq qərarını çoxluğu ilə qəbul etdi. Merkel 1990-cı ilin oktyabr ayının ilk iki günündə Hamburqda keçirilən XDB-nin birləşmiş qurultayında “Demokratik Oyanış”ı təmsil edən üç nümayəndədən biri idi. Qurultaydakı çıxışında Merkel özünü “Demokratik Oyanış”ın sabiq mətbuat katibi və Mezyer hökumətinin əməkdaşı kimi təqdim etdi. Angela Merkelin təşəbbüsü ilə XDB-nin həmin 38-ci qurultayı ətrafında

də onun XDB sədri ilə və Almaniyanın Federal Kansleri Helmut Kolla ilk şəxsi söhbəti baş tutdu.

Angela Merkelin ADR hökumətinin mətbuat katibinin müavini kimi fəaliyyəti 3 oktyabr 1990-cı ildə, Almaniyanın birləşdirildiyi günə başa çatdı. Merkel AFR Federal Mətbuat və İnformasiya İdarəsinin nazir müşaviri vəzifəsinə təyin edildi.

Merkelin 12 il çalışdığı instituta qayıtması qeyri-mümkün idi. Belə ki, Almaniyanın birləşdirilməsi haqqında sazişdə ADR Elmlər Akademiyasının bağlanacağı bildirilmişdi. Federal Mətbuat və İnformasiya İdarəsində işlə təmin edilən Angela Merkel, Bundestaqın deputatı olmaq qərarına gəldi. Yeni federativ ərazi olan Meklensburqda

Qərbi Pomeraniyada XDB bölməsinə rəhbərlik edən Günter Krauzenin təşəbbüsü ilə, Merkel Ştralzund-Ryuqen- Quzey Ön Pomeraniya Seçki Dairəsindən Bundestaq deputatlığına “birməndatlı” namizəd oldu və eyni vaxtda partiya siyahısında altıncı xanada yer aldı.

Qadın və Gənclərin Problemləri üzrə Federal nazir

2 dekabr 1990-cı ildə Bundestaqa ilk ümumalman seçkilərində Angela Merkel öz seçki dairəsindən səsələrin 48,5%-ni topladı. Yeni qurulan Bundestaqın 20 dekabr 1990-cı ildə keçirilən ilk (təsis) iclasında Angela Merkel deputat mandatını aldı.

Seçkilərdə qələbə qazanan Helmut Kolla növbəti görüşdən sonra 1990-cı ilin noyabrında Angela Merkel Bonna Federal Kanslerin ofisiyə dəvət edildi və o, Helmut Kollun dördüncü kabinetində nazir vəzifəsinə irəli sürüldü. Ləğv edilmiş gənclər, qadınlar, ailə və səhiyyə nazirliyi federal nazirlik üç yerə ayrılmışdı: Federal Səhiyyə Nazirliyi (Hannelore Rönş) və Qadın və Gənclərin Problemləri üzrə Federal İdarə (Hannelore Rönş) və Qadın və Gənclərin Problemləri üzrə Federal İdarə. O qədər böyük olmayan, dar səlahiyyətə malik nazirliyə rəhbərlik 18 yanvar 1991-ci ildə nazir andı içən Angela Merkelə həvalə edildi.

Keçmiş ADR vətəndaşı Angela Merkel Qərbi Almaniyanın başqa siyasətçiləri kimi XDB-də ictimai iş təcrübəsinə malik deyildi. Angela Merkelin partiya pillələri ilə sürətlə yüksəlməsi Federal Kanslerin vəzifədarlığı sayəsində mümkün oldu. O zamanlar ona tez-tez “Kollun qızı” adlanırdılar. Merkelin partiya fəaliyyətində roqlarını qurduqları vaxt, Bundestaqın XDB daxilində hələ ki,

sözü keçmirdi. Vəziyyəti dəyişmək üçün o, 1991-ci ilin noyabrında, Brandenburqda XDB sədrliyi uğrunda keçirilən seçkilərdə namizədliyini irəli sürdü, lakin Ulf Finkə məğlub oldu. Nəhayət 1991-ci ilin dekabrında XDB-nin Döndə keçirilən federal qurultayında Merkel XDB sədrinin müavini seçildi və bu postda **Lotar de Mezyeri** əvəz etdi. Lotar de Mezyer vəzifəsini tərk etdikdən sonra Federal Nəqliyyat naziri Günter Krausenin avtobanda avtodayanacaq tikintisinin qeyri-qanuni lisenziya verməsi ilə bağlı yaranan qalmaqaldan sonra Angela Merkel XDB-də qalan ADR-li azsaylı deputatlardan idi ki, ləkələnməmiş "özünə malik"ə malik idi. 1993-cü ilin mayında Günter Krausenin istefaya getməsi Angela Merkelə partiyada öz mövqeyini möhkəmlətmək üçün şərait yaratdı. Bu fərsəti dəyərləndirən **Merkel 1993-cü ilin iyununda Meklenburq - Ön Pomeran yada XDB rəhbərliyinə keçdi.**

Ətraf Mühitin Mühafizəsi üzrə Federal nazir

16 oktyabr 1994-cü ildə keçirilən Bundestaq seçkilərindən sonra Angela Merkel Helmut Kol hökumətinin Ətraf Mühitin, Təbiətin Mühafizəsi və Nüvə Təhlükəsizliyi Federal naziri vəzifəsinə təyinatı

etməsi təyin edildi. Birmandatlı seçki dairəsində o, seçicilərin səsələməsinin 48,6%-ni toplamışdı. Kolun kabinetində ən gənc nazir olduğu üçün conab Kol ona "Balaca qız" deyərək müraciət edirdi.

Mühafizə nazirliyində onun sələfi XDB hüduqlarından kənarda da siyasi qədər tanınmış siyasətçi **Klaus Töpfer** olmuşdu. Lakin onun ətraf mühitin mühafizəsinə dair baxışları partiyanın iqtisadi qanadından özəlilə, XDB-nin koalisiyada tərəfdaşı olan Azad Demokratiya Partiyasının üzvləri tərəfindən etirazla qarşılandı. Beləliklə, onun vəzifəsini 17 noyabr 1994-cü ildən etibarən Angela Merkel icra etməyə başladı. (Töpferin Regional Planlaşdırma, İnşaat və Şəhər İnkişafı Federal naziri kimi yeni təyinatını isə ictimaiyyət onun siyasi məğlubluğu hesab etdi.)

1998-ci il 27 sentyabrda keçirilən Bundestaq seçkiləri XDB/XSB blokuna və onun federal kanslerliyə namizədi Helmut Kol üçün uğurla nəticələndi. Partiya bloku seçkilərdə 1949-cu ildən bəri ən çox səsə sahib olanı göstərdi: ilk dəfə olaraq mövcud hökumət yeni müddətə vəzifəyə təyinatı əldə edə bilmədi. Angela Merkelin birmandatlı dairədə seçkilərinin 11 bənd aşağı düşdü və səsə sahibliyi 28,7% səsəndən ibarət oldu.

Helmut Kol zamanında "əbədi vəzifə" **Volfgang Şoyble** 1996-1997-ci illərdən etibarən dəfələrlə "namizəd" vəzifəsini qaldırmışdı: parlament seçkilərində federal kanslerliyə XDB-nin namizədi kim olacaq? Lakin bunda "Əbədi Kansler" Helmut Kola əsas çıxış bilməzdi. Hələ namizəd seçilmədən öncə Şoyblenin müsahibələri birində Kolun namizədliyinin qələbəsi olunduğu sezilirdi. Seçkidə

məğlubiyyətdən sonra XDB-nin Bonn 7 noyabr 1998-ci ildə keçirilən federal qurultayında Şoyble, nəhayət, XDB sədri seçildi. Şoyblenin təklifi ilə Angela Merkel XDB-nin Baş katibi vəzifəsinə artıq müxalifətdə dayanan partiya üçün əsas bir mövqeyə təyin edildi. Helmut Kol partiyasının fəxri sədri oldu, həmçinin XDB Rəyasət Heyətinə və partiyanın federal idarəsinə seçildi.

Merkel XDB-nin Baş katibi təyin olunduqdan sonrakı dövərdə XDB-nin nüfuzu artmağa başladı. Növbəti aylarda XDB yerli seçkilərdə daha uğurlu nəticələr əldə etdi, 1999-cu ilin iyununda Avropa Parlamentinə keçirilən seçkilərdə XDB ilə bir blokda 48,7% (1994-cü ildə 38,4%) səs topladı. Bu da XDB Baş katibi Angela Merkelin ictimai və partiyada xüsusi mövqelərini daha da möhkəmləndirdi.

1999-cu ilin noyabrında XDB-nin qərar-qanuni maliyyələşməsi xəbəri ilə bəzi

lı qalmaqla yarandı. Helmut Kolun 16 dekabr 1999-cu ildə ZDF telekanalına verdiyi müsahibədən sonra bəlli oldu ki, AFR "Siyasi partiyalar haqqında" qanununa zidd olaraq, sabiq Federal Kansler Helmut Kol XDB-nin fəxri sədri, partiya üçün dəyəri milyonlarla hesablanan maliyyə vəsaiti almışdır. Helmut Kol onlara söz verdiyini bəhanə gətirərək, sponsorların adını çəkməkdən imtina etdi. 22 dekabr 1999-cu ildə Baş katib Angela Merkelin "Frankfurter Allgemeine Zeitung" qəzetində dərc etdirdiyi məqaləsində o, Helmut Kolun davranışlarını pislədi və partiya üzvlərini "köhnə qvardiya" ilə bütün əlaqələri kəsməyə çağırırdı: **"Partiya öz müstəqil addımlarını atmalı, sübut etməlidir ki, "yaşlı köhlən at" (Helmut Kol özünü tez-tez belə adlandırırdı) olmadan da rəqibləri ilə mübarizəsini davam etdirə bilər."**

"Nəhayət kimi o (partiya) valideyn himayəsindən ayrılmalı və öz əməli ilə getməlidir".

18 yanvar 2000-ci ildə XDB Federal İdarəsi və Rəyasət Heyəti Helmut Koldan sponsorların adları bəlli olana qədər partiyanın fəxri sədri vəzifəsinin səlahiyyətlərinin icrasını dayandırmasını tələb etdi. Kol partiyasının fəxri sədri vəzifəsindən istefa verdi. Eyni vaxtda o, partiyanın sədri Volfhanq Şoyble ilə tədricən ictimai məsələyə çevrilən qızgın müzakirələrə başladı. Qalmağalın zərbəsi Şoybleyə də dəydi. 10 fevral 2000-ci ildə ARD kanalına verdiyi müsahibəsində Şoyble etiraz etdi ki, hərbi-sənaye lobbisi adından Karlxaynts Şnayberdən məqsədləri vəsaiti qəbul etmişdir. Lakin bir ay əvvəl, 2 dekabr 1999-cu ildə keçirilən Bundestaq toplantısında o, bu fakta etirazını bildirmişdi. Bundestaq xəzinədarı Brigitta Baumaysterin həmin faktın təfərrüatları barədə deyilənlərə zidd ifadəsindən sonra, Volfhanq Şoyble partiyada sədri vəzifəsində qala bilməzdi. O, partiya və fraksiyanın sədri vəzifəsindən istefa verdiyini açıqladı.

18 fevral 2000-ci ildə Volfhanq Şoyble XDB/XSB parlament fraksiyalarında fraksiya lideri və partiya sədri vəzifəsindən istefa verdiyini açıqladı. Partiya bir neçə həftə rəhbərsiz qaldı. Angela Merkel Baş katib kimi partiyanın əsas söz sahibi oldu. Bu ərəfədə partiya 9 regional konfrans keçirdi. Konfranslarda maliyyə qalmağalının nəticələri və onların aradan qaldırılması barədə sırasıyla partiya üzvləri ilə müzakirə edildi. Möhz bu yerli partiya iclaslarında Merkelin partiya sədrliyinə namizədliyi üçün göstərilən qüvvələr birləşdi. Angela Merkelin bəxti gətirmişdi: ictimaiyyətdə partiya üzvlərinin nəzərində o, ən səmimi adam idi.

XDB-nin 10 aprel 2000-ci ildə Essen şəhərində keçirilən federal partiya qurultayında

935 nümayəndədən 897-si Angela Merkelin sədr seçilməsinin lehinə səs verdi. Baş katib vəzifəsinə isə Rupert Polents gətirildi. XDB/XSB parlamenti fraksiyasına Fridrix Merts rəhbərlik etdi.

2000-ci il aprelin 10-da Angela Merkel partiyasının ilk qadın sədri oldu! Onun partiyaya sədr seçilməsi bəzi müşahidəçiləri təəccübləndirdi. Belə ki, Merkel Quzey Almaniyadan olan protestant qadın idi, ancaq partiyanın əksəriyyətini təşkil edirdi, əsas tərəfdarları isə Qərbi və Güney Almaniyadan olan katoliklər idi...

Bu onun böyük qələbəsi idi. Artıq hər kəs onun uğurlu bir siyasətçi və lider olduğunu qəbul edirdi. Və partiyanın əksər üzvləri məhz bu qadının - Angela Merkelin rəhbərliyi altında partiyanın iqtidara gələ biləcəyinə inanırdı. Uğur qazanacağına əmin idilər və onun namizədliyinə səs vermişdilər. Bu uğura gələn yol asan keçməmişdi, böyük zəhmətlər, əziyyətlər, çətinliklər, sınaqlar...

Ama o, bunların hamısından qalib kimi çıxmışdı və bununla da hər kəsə bir qadının Almaniya heç də kişilərdən pis deyil, hətta daha yaxşı rəhbərlik edə biləcəyini göstərirdi. Artıq onun bir siyasətçi, bu ölkənin lider kimi uğurları, qabiliyyəti, peşəkarlığı ölkəsinin siyasi həyatında aktiv rol oynayan əksər kişilər tərəfindən etiraf, təsdiq edilirdi.

Yeni təyin olunmuş bu rəhbər üçlüyün çətin sınaqları iyulun 11-dən başladı. Baxmayaraq ki, qırmızı-yaşılların federal hökuməti (XDB

Almaniya Sosial-Demokrat partiyası-"yaşıllar") Bundestaqda çoxluq əldə edə bilmədi, vergi islahatları layihəsinin səsverməsində onlar hökumətləri XDB-nin iştirakı ilə qurulan bir sıra federal əraziləri öz tələblərinə çəkməyə nail oldular. Və hadisələri diqqətlə izləyən Merkel artıq 2000-ci ilin noyabrında mülayim xislətli (mətbuat onu belə təsvir edirdi) Ruprext Polentsi vəzifəsindən uzaqlaşdırmalı oldu, daha məntəqli təbiəti ilə tanınan Laurents Mayer onu əvəz etdi.

Xristian Demokrat Birliyinin sədri!

2000-ci və 2001-ci illər seçkiləri Xristian-Demokratik Birliyinə böyük qələbələr gətirmədi. Qırmızı-yaşıllar hökuməti hakimiyyətdə qalmaq üçün müvqelərini möhkəmlətdi və müxalifətə heç bir fürsət vermədi. Bundan sonra 2002-ci ildə Bundestaq seçkilərindən öncə siyasi mübarizə başladı. Öncə, 2001-ci ilin fevralında Fridrix Merts Federal Sədr vəzifəsinə namizədliyini irəli sürməklə məsələni kütləvi inqisabatla Almaniya vasitələri ilə müzakirəyə çıxartdı. Angela Merkelin namizədliyini irəli sürməyə hazırlığı hamıya bəlli idi. Lakin o, partiyanın mərkəz dairələrində lazımı səviyyədə dəstəklənmirdi, federal ərazilərin nazirləri və partiya bölmələrinin rəhbərləri kimi bir çox XDB üzvləri Bavariyanın Baş naziri və XSB-nin sədri Edmund Ştoyberə dəstək verirdilər. Partiyanın 2001-ci ilin dekabrında Drezdendə keçirilən qurultayı namizədliyini irəli sürməyə qərarlaşdırdı.

Qurultayın son qərarın qəbul edilməsini XDB Rəyasət Heyəti və Federal İdarəsinin Mərkəzi Maqdeburqda keçirilən 11 yanvar 2002-ci il iclasına qədər təxirə saldı. Angela Merkel Ştoyberin yolunu kəsməyə qərarlaşdırdı və yanvarın 11-i Bavariyada baş

tutan “Volsfrathauzen yeməyi” adlandırılan görüşdə onun xeyrinə namizədliyi geri götürdüyünü bildirdi. Merkel həm addımı atmalı idi, bu, seçkilərdə ləziz olan məğlubiyyətdən dolayı etimadsızlıqdan və yeni raundda partiya sədrliyinə namizədi müzakirə etməkdən qaçmaq üçün zəruri idi.

22 sentyabr 2002-ci il Bundestağ seçkilərini az səs fərqi ilə Herhard Şröder və Yoşka Fişerin rəhbərliyi ilə Alman Sosial Demokrat partiyası və Yaşilları qazandı. Angela Merkel Ştoyberin məğlubiyyətinə tolerantlıqla yanaşdı. Şröder qələbəsində 2002-ci ildə Elbada bayırın dəhşətli sel fəlakətinə hökumətin dərindən sürəti ilə münasibət bildirməsinə daha güclü amil kimi İraq müharibəsinin kəskin reaksiyasının rolu oldu. Federal hökumətin qəti şəkildə “yox” cavabından fərqli olaraq, Angela Merkel Coş Buşun hərbi əməliyyatlar kursunu dəstəklədi.

Müxalifətin xanım lideri

Bundestağ seçkilərində məğlub olan Angela Merkel Herhard Şröder hökumətinə qarşı çıxmağı qərara alaraq, Fridt Mertsin yerinə XDB/XSB parlament fraksiyalarına rəhbərlik etmək istəyini Mertsin öz mövqeyini əlindən burasınca fikri yox idi, buna görə də çıxışında Mer

keli tənqid etdi. XDB Rəyasət Heyətinin həlledici iclasında Şröder də səsini Merkelə verdi. Merckellə Mertsin münasibətləri partiyada

qəbətə əsaslanan münaqişələrlə müşayiət olunurdu. 2002-ci il 12 noyabrda XDB-nin Hannoverdə keçirilən federal qurultayında Angela Merkel partiya sədrliyinə yenidən seçildi. 796 səsə 746-sı Merkelin lehinə verilmişdi. Bununla da Angela Merkel Bundestaqda müxalifətin lideri oldu!

Merkel Almaniyanın sosial-iqtisadi sistemi üçün vacib olan islahatların gündəliyini dəstəkləyir və bəziləri partiyasının xəttinə uyğun olaraq bazar yönümlü çıxışlar edirdi. O, Alman Əmək Qanununda işçilərin işdən çıxarılması və həftə ərzində iş saatlarının artımının aradan qaldırılmasına yönəldilmiş dəyişiklikləri dəstəkləyirdi. Bunu həmçinin qanunların ölkədə rəqabəti aşağı salması və kameraların əmək xərclərini lazımınca dəyərləndirə bilməməsi ilə əlaqələndirirdi.

Almaniyanın nüvə silahının azaldılması mərhələsinin, Şröderin fərqli olaraq, daha yavaş həyata keçirilməsini dəstəkləyirdi. Merkel güclü Transatlantika əməkdaşlığını və Alman-Amerikan əlaqələrini dəstəkləyirdi. 2003-cü ildə o, Amerikanın İraqa hücumunu dəstəkləyərək, bunun qaçılmaz olduğunu deyir və Şröderi anti-İraq siyasətində günahlandırırdı. Elə bu açıqlamalarına görə ona müxalifət olan bəziləri onu “Amerikanın xidmətində” adlandırırdı. O isə dövlətinin maraqlarına bir şeydən üstün tutduğunu vurğulayırdı.

Üstəlik ki, o, vaxtı ilə Almaniya hökumətinin Türkiyənin Avropa Birliyinə daxil olmasına dəstək verməsini tənqid edir (başqaları, buna qarşı olanlarla həmrəylik nümayiş etdirir) və Türkiyənin Birliyə üzvlüyünə yalnız özəl bir statusla gerçəkləşə biləcəyini söyləyirdi. Onun bu fikirləri Türkiyəli əraziləri və bu ölkədə yaşayan 3 milyon Türkiyəli tərəfindən ciddi etirazla qarşılanmışdı. Bununla da onun Almaniyanın daxili vəziyyəti ilə müsəlmanların cəmiyyətə inteqrasiyası məsələsinə münasibətində: “Müxtəlif cəmiyyət uğursuzluğa düçar olub” ifadəsi də qarşı tərəfin ciddi etirazları ilə mü-

2004-cü ildə fevral 6-da kansler Herhard Şröder Sosial-Demokrat Partiyası liderliyindən istefa verdi və onun yerini Frans Müntef

Mayın 30-da XDB və XSB Rəyasət Heyətlərinin birgə iclasında

Angela Merkel bu partiyalardan federal kanslerliyə namizəd seçildi. 18 sentyabr 2005-ci ildə Bunderstaqa vaxtından qabaq keçirilən seçkilərdə Angela Merkelin rəhbərliyi ilə XDB/XSB bloku SDP-nin verilmiş 34,2% səsə qarşı 35,2% səs topladı.

Drezdendə Sosial-Demokrat Partiyası ilə aparılan danışıqlarda koalisiya yaratmaq barədə razılıq əldə edildi. Oktyabrın 10-u SDP, XDB və XSB arasında 16-cı çağırış Bunderstaqında Angela Merkelin AFR Federal Kansleri vəzifəsinə seçilməsinə dair əldə edilmiş razılaşma müqaviləsi təsdiqləndi.

22 noyabr 2005-ci ildə Angela Merkel 16-cı çağırış Bunderstaqın 611 d

dan 397-nin səsini alaraq, AFR Federal Kansleri vəzifəsinə seçildi. O, AFR tarixində ilk xanım və ən gənc Kansler oldu! Merkel yeni federal ərazidən seçilən ilk Kansler olmaqla yanaşı, həm də təhsil elmləri üzrə təhsilə malik ilk hökumət rəhbəriydi.

Qadınların çoxu Angela Merkelin Federal Kansler seçilməsinin onun şəxsi qələbəsi hesab edirlər. Görünüşcə Merkel orta təbəqəyə aid olan alman vətəndaşını xatırladır. Onun cazibəsinin sirri məhz bundadır. Həmçinin ambisiyası, ayıq-sayıqlığı və zəhmətsevərliyi xanımı bir çoxlarından fərqləndirir.

Onu da vurğulayaq ki, Merkel hökumət başçılığına namizəd olmasının ardından saç modelindən tutmuş geyiminə qədər (daha əvvəl geyinməsi ilə) böyük bir imic dəyişikliyi etdi, o cümlədən, seçki kampaniyası boyunca sıx-sıx əfsanəvi rok-qrup "The Rolling Stones"-un "Angie" adlı parçasının çalınmasını uyğun gördü.

2006-cı ilin martında Angela Merkel səlahiyyət müddətinin ikinci hissəsi üçün 8 bəndlik fəaliyyət proqramını irəli sürdü. Buraya fəaliyyətə rəhbərlik sistemin islahatları, bürokratiya ilə mübarizə, elmi tədqiqat, enerji siyasəti, büdcə və maliyyə siyasəti, ailə, əmək bazarı və s. sahələrə dair islahatlar daxil idi. Xüsusilə, səhiyyə xidmətinin islahatları

enerji və gələcək enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı məsələlərin onun üçün prioritet təşkil etdiyi qənaəti hasil olmuşdur.

Onun geniş fəaliyyəti ölkə əhalisi tərəfindən dəstəkləndi, beynəlxalq sahədə fəaliyyəti ilə isə dünyanın əsas diqqət mərkəzində olan məsələlərdən birinə çevrildi.

Nüfuzlu "Forbes" dərgisinin dünyanın "100 ən güclü qadın"ı siyahısına 2006, 2007, 2008 və 2009-cu illərdə məhz o liderlik edir! "Time" jurnalı da onu 2006-2007-ci illərdə dünyanın 100 ən nüfuzlu şəxsi sırasına daxil edir!

2006-cı ilin 27 noyabrında XDB-nin federal qurultayında Angela Merkel səslerin 93%-ni toplayaraq yenidən partiyanın sədri seçildi.

Müşahidəçilər xanım Kanslerin Yaxın Şərqi və İran siyasətini birmənalı qarşılamasalar da, bu siyasət özü birmənalılığı (müəyyənliyi) ilə seçilir. KİV-in verdiyi məlumata görə, Merkel 2006-cı ilin avqust ayında İran Prezidenti Əhmədinejaddan aldığı məktuba, həmin məktubun İran hökumətinin qərəzli şəkildə tənqid olunduğunu və yəni hüquqlarının sual altına alındığını"nı nəzərə alaraq, cavab verməmişdir. O, eyni zamanda, İranın nüvə proqramına qarşı ən sərt mövqedə dayanan liderlərdən biridir.

2007-ci ilin sentyabrında isə xanım Kansler Berlinə Dalay Lama ilə qeyri-rəsmi təkbətək görüşü keçirdi.

Bu görüş dünyada ciddi reaksiya yarandı və Çin dövləti Almaniya ilə bütün rəsmi danışıqları xirə saldığını açıqladı. Kanslerin beynəlxalq məsələlərdə köməkçisi Xristof Xoysqen Çin Almaniyaadakı səfirinə ölkəsinin Çin münasibətlər və

ölkənin ərazi bütövlüyü ilə bağlı məsələlərə baxışında və siyasətində dəyişiklik olmadığı barədə vədindən sonra gerginlik azalmağa başladı.

2007-ci ildə Merkel Avropa Birliyi və Böyük səkkizliyin üzvü oldu. O, Lissabon müqaviləsinin və Berlin Bəyannaməsinin danışıqlarında fəal rol oynadı.

2007-ci il mayın 16-da İsrail dövlətinin 60-cı ildönümü münasibəti ilə İsrailə gedən Angela Merkel hava limanında o vaxtkı Baş nazir Ehud Olmert şəxsən özü qarşıladı. Bu, İsrail Baş nazirinin hava limanında Corc Buşdan sonra qarşıladığı ikinci qonaq idi.

18 mart 2008-ci ildə Angela Merkel İsrail Knessetində ivrit dilində başladığı nitqlə çıxış etdi. O, Almaniyanın İsrail qarşısında tarixi məsuliyyətini vurğuladı. Merkel xarici dövlətlərdən Knessetdə çıxış edən ilk qadın-rəhbər idi.

Həm oxşar, həm fərqli...

Mərkəz-sağ görüşlü siyasətçi və kimyaçı olan Merkel ingilisdilli mətbuatda Britaniyanın keçmiş Baş naziri **Marqaret Tetçer**lə müqayisə edilirdi. Bəziləri onu “Dəmir Ledi”, “Dəmir qadın” və ya “Dəmir Frau” adlandırırdılar. Siyasi şərhçilər isə hətta onların siyasi gündəliklərindəki oxşarlıqları müzakirə edirdilər.

17 sentyabr 2009-cu il tarixdə Angela Merkelin Xristian Demokrat və Xristian Sosialist partiyalarından ibarət bloku seçkilərdə səs çoxluğu qazanaraq Azad Demokratlarla yeni koalisiya yaratdığı barədə bəzi məqalələr dəyərdən ötdüyü deyilirdi. Bu seçkilərin ən önəmli sonucu o oldu ki, Angela Merkel artıq sosialistlər olmadan da koalisiya yaratmaq imkanı əldə etdi. (Sosialistlər bu seçkilərdə səslərin 23 faizini toplayaraq II Dünya müharibəsindən bu yana ən pis nəticələrini göstərdilər.) “Biz heyrətamiz nəticələrə gətirmişik” - deyərək sevincini bölüşən Merkel, seçkinin ilkin nəticələri barədə belə söyləyirdi: “Biz məqsədimizə çatmışıq. Biz Almaniyada Xristian Demokratlardan və Azad Demokratlardan ibarət yeni hökumət yaratmaq imkanı əldə etmişik”.

Alman iqtisadiyyatını inkişaf etdirmək, böyüyən işsizlik səviyyəsini aşağı salmaq, xarici siyasətdə ABŞ-la əlaqələri daha da gücləndirmək istəyən xanım Kansler Amerika-Almaniya münasibətlərinin inkişafının, Amerikanın siyasi kursunun tərəfdarı kimi tanınır. O, hələ müxalifətdə olduğu zamanı dəfələrlə H.Şröderi V.Putinlə “ifrat” dostluğuna görə tənqid edirdi və bildirirdi ki, Kansler seçiləcəyi halda Rusiyaya qarşı daha qəti mövqe tutacaq. Bununla belə, Angela Merkelin AFR hökumətinə gətirdiyi müddətdə Almaniya-Rusiya münasibətlərində xüsusi bölgədə dəyişiklik hələ ki, nəzərə çarpır.

Angela Merkel keçmiş və hazırkı qadın Prezident və Baş nazirlərin şəbəkəsi olan Qadın Dünya Liderləri Şurasının üzvü kimi tanınır (qadınlar və ədalətli inkişaf üçün vacib olan bir çox məsələlər üzrə kollektiv fəaliyyət aparmaq məqsədilə yüksək səviyyəli qadın liderləri səfərbərliyə almaq) missiyasına uyğun çalışmalarda bulunur.

Angela Merkel ingilis və rus dillərində sərbəst danışır. O, bir sıra elmi məqalələrin və əsərlərin müəllifidir.

Onu ən ciddi narahat edən məsələlərdən biri Avropanın ümumi pul vahidi Avro üçün Avropanın gələcəyidir. Avropadakı iqtisadi maliyyə böhranı və bundan sonrakı dövrdə Avro ciddi problemlərlə üzləndiyi və Merkel açıqlamasında **“Avro layihəsi çökməyə başlayarsa, Avropa layihəsi çökəcək”** deyərək bu prosesin baş verməməsi üçün ciddi addımların atılması gerektiğini vurğulamış və üzv ölkələrdə hər kəsi məsuliyyətə dəvət etmişdi.

Bir sözlə, dünyanın təkcə ən güclü liderlərindən deyil, ən güclü Liderlərdən biri olan, adını TARİXƏ əbədiyyən yazmış

mağı bacarmış və bu gün də fəaliyyəti və addımları ilə bir TARİX yazmaqda davam edən Angela Merkel həm də arxasınca bir cığır açmış və açmaqda davam edir. Minlərlə qızın yürüyəcəyi bir cığır... Minlərlə gənc qızda, qadında özünə inam hissi yarada biləcək, onlara **“bunu da bacara bilərsiniz, yetər ki, özünüza inanın”** - deyərək yol göstərən bir cığır...

O, da sadəcə bir ailədən çıxmışdı, bu yazını oxuyacaq yüzlərlə gənc qızlardan biri kimi .. Keşməkeşli, əziyyət və zəhmətlə dolu bir yol keçmişdi və uğur qazandı. Çünki içərisindəki güc və özünə inam ona doğru yol, uğurun yolunu göstərdi... Və o yol yüzlərlə bu yazını oxuyacaq gənc qıza **“Sən də bunu bacara bilərsən”** deyir...

O, fəaliyyəti, addımları və uğurları ilə həm də hər kəsə göstərdi ki, qadınlar heç bir sahədə bacarığına, qabiliyyətinə görə kişilərdən geri qalmır, sadəcə uzun zaman ərzində onlara bunu təlqin edirlər. Amma deyəsən o qədər uğur əldə edə bilməyiblər. **Çünki gələcə Angela Merkel kimi örnəklərin artması əsrlərlə yaradılmış bir layihənin bir MİFİ darmadağın etməyə başlayıb...**

Opra Winfri

Maykl Ceksondan sonra
tək o qaldı...

■ O, sözün əsl anlamında bir möcüzədir. Allah ona insanları məqsədli şəkildə özünə çəkmək kimi bir qabiliyyət verib. Onu “televiziya kraliçası” adlandırmaq olar. 20 ildir ki, mavi ekranların ən çox sevilən simasıdır. Onun statusunu heç kəslə paylaşmır. ABŞ prezidenti Barak Obamanın ailəsindəki qələbəsinin əsas səbəbkarları arasında ön sırada durur. “Time” dərgisinin yaydığı məlumatlara görə, o, XX əsrin ən zəngin qadınlarından biri kimi tanınır. “Forbes”in yazdığına görə, o, 2,7 milyard dollarlıq bir sərvətin sahibidir. Dərginin hazırladığı “dünyanın ən nüfuzlu 100 qadını” siyahısında isə o, Amerikanın 1-ci xanımı Mişel Obama, McDonald's qida məhsulları şirkətinin baş direktoru İren Rozenfelddən sonra 3-cü yerdədir. 25 illik televiziya aparıcısı və media maqnatı son 10 ildə 1,35 milyard dollar qazanıb. O, dünyanın ən nüfuzlu 100 qadını siyahısında ölkəsinin dövlət katibi Hillari Klintonu və Almaniyanın kansleri Angela Merkelə qabaqlayaraq, 3-cü sıraya yüksəlib.

■ Amerikanın “Forbes” jurnalının illik ənənəvi 100 ən böyük təsirli şəxsiyyətlik şou-biznes nümayəndəsi ilə bağlı reyting siyahısında 1-ci yeri tutub. “Forbes”in hesabatlarına görə, son 12 ayda Opra 315 milyon dollar qazanıb. Onun beş illik ərzində həyata keçirdiyi media layihələri önəmli rol oynayıb.

■ Qadın haqlarından danışmağı çox sevən və bu istiqamətdə fəal işləyən Opra Amerika Televiziya Akademiyası tərəfindən elan olunan “Emmi” mükafatına layiq görülməyi ilk şəxs olub. 2007-ci ildə isə o, ən

ən nüfuzlu şəxsi siyahısına düşüb. Amerikalılar arasında keçirilən “Kim olmaq istərdiniz?” sorğusunda iştirakçı amerikalıların 8%-i məhz onun adını çəkib.

“Həyatda ən böyük sirr, əslində böyük bir sirrin olmamasıdır. Məqsədiniz nə olursa-olsun, ona ancaq çalışaraq çatırsınız.”

Opra Uinfri

■ Coxlarının, xüsusilə də televiziya jurnalistlərinin böyük heyranlıq duyduğu bu qadını, milyonların sevimlisi Opra Uinfri Şousunu (The Oprah Winfrey Show), çıxışlarını həmişə böyük maraqla izləmişəm. Məncə, o, böyük uğurlarını SƏMİMİLİYİ və İNSANLARA BÖYÜK SEVGİSİ ilə əldə edib. O, güvən verən baxışları və sözləri, “həyatınızda nəyi dəyişdirin” çağırışı ilə milyonlarla insanın həyatını, həyata baxışını dəyişməyə müvəffəq oldu. Bu qüdrətli QADIN 20 ildən çoxdur ki, dünyanın ən məşhur qadınlarından biri kimi insanların sevgi ilə danışdığı Opra Uinfri dir. Səmimi və xeyirxah Opra!

■ Onun baş rolda oynadığı filmlərə böyük ləzzətlə baxmışam. 1985-ci ildə dünyaca məşhur rejissor Stiven Spilberqin çəkdiyi “Bənövşəyi rəng” (The Color Purple) filmindəki Sofiya rolunu böyük məharətlə oynayan Opranın baş rol aldığı “Qadınlar qanadsız olanda” (1997) (Before Women Had Wings), “Burada uşaq yoxdur” (1993) (The Are No Children Here), “Bryusterin qadınları” (1989) (The Women of Brewster Place) filmləri dünya kino tarixində özünəməxsus yer tutur. İzləməyənlərə böyük məmnuniyyətlə baxmağı tövsiyə edərdim. Xüsusilə də “Bənövşəyi rəng” (The Color Purple) filmindəki Sofiya rolunda Opranı izləməyə dəyər... Onu uğurlu aparıcı yolda ən böyük silahı sözün həqiqi mənasında Səmimiyyətidir! Məşhur “Ya gördüyün kimi OL, Ya istədiyən kimi GÖR” ifadəsini məmnuniyyətlə ona şamil et-

mək olar. Olduğu kimi görünməyi və ya göründüyü kimi OLMAYI. Opranı qısa müddətdə milyonlar doğmasına çevirdi!

■ **Opra Uinfri** sözün əsl anlamında medianın gücüylə dünyanı dəyişdirməyə girişən mələk adlanmaqla bilər. Onun müəllifi olduğu "Opra Uinfri Şousu" 20 ildir milyonlarla tamaşaçının sevimli proqramıdır. Şəxsən özünü

zırlayıb təqdim etdiyi, indiyə kimi xeyli ödənlə layiq görülən "Opra Uinfri Şousu" ilə reytingləri alt-üst edərək 20 ildir milyonlarla tamaşaçını əyləndirir, məlumatlandırır; bununla da kifayətlənməyərək, peşə televiziya tamaşaçılarından nəhəng bir xeyriyyə ordusu qurur. Bir media korifeyi, bir xeyriyyəçi olaraq o, adını tarixə yazmış əfsanədir. Onun proqramı Amerika televiziya tarixində ən çox izlənən proqram kimi qeyd rixə düşüb. Onun amerikalılar arasında reytingi bir çox hallarda prezidentlərdən də yuxarı olur.

Amerikalılar bu qadını yalnız sevmirlər, həm də ona güvənirlər. Opra isə uğurunun sirrini bircə cümlə ilə ifadə edir: "İşini mükəmməl səviyyədə yerinə yetir, səmimi ol və gördüyün işdə bir fayda axtar."

O, məhz bu prinsipləri ilə adi bir ailədə doğulmasına və çətinliklərlə böyüməsinə baxmayaraq, dünyanın ən ünlü qadınlarından birinə çevrildi. O, bu gün televiziya jurnalistikası başda olmaqla milyonlarla qadının kumiridir. Qadınlar rilib, milyonlarla qız məhz Opradan örnək götürərək, həyatda uğur qazanmaq üçün addımlar atırlar.

Opra Uinfri 1954-cü ildə orta sinfə mənsub olan cütlüyün nikahdan sonra doğulan uşağı kimi dünyaya gəldi. Baptist məzhəbindən bir cütlüyün qızı olan Opranın atası və anası evlənməmişdi. Onun adının da mənası tarixçəsi var. Əslində, ona İncildə adı keçən Orpaya görə bu adı verildi. Adının necə Opraya çevrildiyinə dair bir neçə fikirlər var. O, özü tədqiqatlarında deyib ki, doğulduğu günlərdə heç kim Orpanın necə adlandırılacağına qərar vermədi. Onun doğum kağızından fərqli olaraq, doğum zamanı "p" hərfi yanlışlıqla "r" hərfindən öncə yazılıb. Amma doğum zamanı sənədləşməni həyata keçirən şəxsin yanlışlıqla hərflərin yerini dəyişərək yazması nəticəsində Orpanın Opraya çevrilməsini iddia edənlər var. Anası **Vernita Lee** xidmətçi, atası **Vnmon Uinfri** isə mədəniyyət dünyasına girdi. Anası özünü qələbəyə üzvü olmadan öncə isə bərbər idi. Opra doğulduğunda atası onun qüvvələrinin bir üzvü idi. Onun doğulmasından sonra anası əyalətin digər hissəsinə köçdü və Opra həyatının ilk 6 ilini nənəsi Anita Maenin yanında keçirdi. Anasıyla atasının arasında qalan balaca qızın həyatı çətin günlərdə yeganə sığınacağı və sirdaşı kitablar oldu. Opra üçün insanın taleyini necə dəyişdirməyə qadir olduğunu da elə o zaman başa düşdü. Opra öncə məktəbdə özünün qabiliyyəti, bacarığı, zəhmət və zəhmətsevərliyi ilə diqqətləri öz üzərində cəmlədi. Sonralar dünyasına girdi və ABŞ televiziyasında xəbərlər proqramının ilk aparıcısı oldu.

Opra hom özü üçün bir şey etdi, özünü qələbəyə gətirdi. O, öz şöhrətini qələbəyə gətirdi. Opra yeni ulduz oldu. Opra qələbə etməyə, qələbə sözlə, yeni qələbənin parlaqlığını qorait yazdı. Nəfuzu, zəhmət və xeyriyyə-

çiliyi ilə Amerikada və bütün dünyada təhsil səfərbərliyi bağlaya bilər. Uzun illər dünyada milyonlarca adam **"Xanımlar və cənablar" kitabına** **ra Uinfri sizin hüsurunuzda** anonsuyla hər həftə onu öz evinə qonaq etdi. O, öz səmimiyyəti ilə milyonlarla evin, ailənin sevimli üzvü çevrildi. İnsanlar ona güvənmiş isə uzun dövrü əhatə edən çətinlikləri zamanı heç vaxt bu güvənə xəlmət etmədi, insanları xəyal qırıqlığına düşürmədi...

Uinfrinin uşaqlığı Missisipi əyalətinin Kosciusko qəsəbəsində bir evdə keçdi. Nənəsinin himayəsində yaşayan balaca Opra artıq uşaqlıq şində olanda “İncil” oxuyur, kilsədə dini nəğmələr söyləyirdi. Əzəmətli “İncil”dəki ayələri oxuya bildiyindən hələ kiçik yaşlarında “valiz” bi ilə tanınırdı. Anasıyla atasının arasında ...parçalanmış bir ömür idi. Opra yalnız idi və özünü, artıq dediyimiz kimi, ancaq kitablarla oxuyurdu. Yoxsul olmalarına baxmayaraq, Opra iki sinfi 2 və 8-ci sinfi oxuyurdu. Madan daha yuxarı sinfə keçirildi. Çünki məktəbin ən yaxşı oxuyanı və 13 yaşında şəhərin ağdərəli şagirdlərinin oxuduğu prestijli bir kitab oxumaq üçün təqaüd almağa müvəffəq oldu. Məktəbdə uğurlu oxuyan Opra edən Opranın üsyançı bir xarakteri var idi. Dəfələrlə evdən qaçdı, baxmayaraq, 14 yaşı olanda anası onu Naşvillə, Tennessiyə atasının yanına gətirdi. Bununla yanaşı, o, məktəbdə diribaşlığı və zarafatçılığı ilə məşhurlaşdı və müəllim kollektivinin diqqətini özünə cəlb edirdi. Hamı onun haqqında eyni şeyi fikirləşirdi:

O başqalarından seçilir(di), özü də çox seçilir(di)!

Opra Allahın sevimli bəndəsi idi. Tale çətin uşaqlıq dövründən başlayaraq, bəlkə də bu səbəblə, o, özünü Allahın sevimli bəndəsi hesab edirdi. Onun üzüne gülməyə başlayırdı. Məktəbin ən yaxşı şagirdi olan Opra, hətta məktəbdə keçirilən gözəllik müsabiqələrində belə fərqlənirdi.

...başladı. Doğrudan
 "Hor ümitsizliyin arxa-
 ... bir ümid yatır"
 (Fetçer). Opra liseyin
 ...sının üzvü olaraq
 ... yarışmasını qazan-
 ... dramatik yorum sahə-
 ... 2-ci yeri əldə etdi və
 ... da Tennesi Əyalət
 ... universitetində oxumaq
 ... təsəvvür əldə etdi. Opra
 ... yaşındaykən "Miss
 ... Tennessee Beauty
 ... " (Qaradərili Tennesi gözəllik
 ...) qazandı.

Opra 17 yaşında olanda tale onu Naşvilləki yerli radio stansiyasına gətirdi. İlk xəbər pyesi səsləndirmək təklif edildi. Ona elo bəyəndilər ki, ona günün yekunlarını oxumağı etibar etdilər. İki il sonra, Tennessi Dövlət Universiteti ikinci kursunda oxuyanda, o, Naşvillə ilk zənci aparıcı olaraq işə qəbul edildi. Ancaq bütün uğurlarına görə ona duaçı olmaqla yanaşı, öz böyük borcuna da borclu idi. Çünki yorulmadan çalışdı, əziyyətlərə əyilmədi, borcunun ardınca əzm və inadla getdi. Universiteti bitirən kimi Opra Baltimorədəki televiziya kanalında müxbir olaraq işə başlandı və xəbər dalınca qaçan ilk gündən onun dəst-xətti başqalarından seçilirdi. O zamankı qaydaları görə müxbirlər öz şəxsiyyətlərini

ön plana çıxarmamalı və nə olursa olsun, özlərini soyuqqanlı aparmalı idi. Opra isə kədərli xəbərlərdə göz yaşlarını saxlaya bilmir, gülməli xəbərlərdə gülə-gülə təqdim edirdi. Ekrandakı fərqli üslub getdikcə daha çox adın diqqətini cəlb edirdi. Xalq televiziyası bu yeni simanı sevmişdi. Sadəcə meşhurlar onu özlərindən biri kimi qəbul etdi və özlərinin ekran-efir dünyasında təmsilçisi olaraq görürdülər.

1983-cü ildə Opra İllinoys əyalətində Çikaqo şəhərində populyar olmayan bir saatlıq bir səhər tok-şousu olan "The Oprah Winfrey Show" Çikaqo-nu aparmağa başladı. Bir ay içərisində proqram Çikaqonun reytingli verilişinə çevrildi. Gedişatın ranın xəyallarına, düşüncələrinə bir dərinlik gətirdi: o, öz proqramını yarandıq qərarına gəlmişdi. Bununla da Opra Winfrey'nin televiziya tarixinə düşməsinə səbə olan addımı atdı: səhərlər efirə çıxan "tok-şou" proqramı aparmağa başladı.

"Cəsur insan möcüzəyə qadirdir!"

1986-cı ildə o, öz adıyla qoşulduğu **"Opra Uinfri Şousu"** proqramını təqdim etməyə başlayanda 32 yaşındaydı. Cəmi iki ildən sonra artıq bir çox bələdiyyədə yayımlanmağa başlayan proqramın dövrün televiziya ulduzu Filipp Con Donahuenin apardığı və ABŞ telematikanın

ən tok-şou olan Donahuenin şousunu kölgədə qoymuşdu. Opra qısa zamanda rəqiblərini asanlıqla "əzib" keçdi... Hamı mavi ekranların bu ağdərili qızından danışdı... Onun proqramı gündüzlər yayımlanan ən məşhurlu şouya çevrildi. TIME dərgisi çox ağıl insanın bu qədər qısa zamanda Opranın zirvəyə qalxaraq ən populyar tok-şou aparıcısı ola biləcəyini təxmin etdiyini yazırdı. Ağdərili kişilərin hakim olduğu bir sahədə qısa zamanda ən məşhurlardan oldu.

Opra televiziya məkanında neçə (və necə!) tabular sındırdı, neçə yenilik gətirdi.

Sadəcə bir faktı göstərmək kifayətdir ki, yayımlanmağa başladığı ilk ildən etibarən birinciliyini qoruyub saxlayan "Opra Uinfri Şousu" hər həftə sadəcə Amerikada 46 milyon (!) nəfəri ekran başına yığaraq 134 (!) ölkədə yayımlanır.

"Yanar ürək"

Opra elə bir nüfuz qazandı ki, qadınlar ona bəslənlik bəsləməklə yanaşı onu öz rəfiqələri sayırdılar. Opra **"söhbət, fikirləri paylaşmaq və göstərmək"** prinsipinə əsaslanan səmimi üslubu televiziya məkanında yeni bir cığır açmışdı.

Opranın ən böyük uğuru isə **"sadə adamlar"**ın şousu açması idi. Bu, hələ dövrə bir inqilab idi. Görməmiş, fəqət bunu hələ gizlədən insanlar, maddələr üzündən problemlərlə qarşıla-

şan çarəsizlər onun proqramında öz sırlarını açıb danışdılar. Opra, “şou” qavramı adamlara daha yaxın, daha şəxsi bir qavram çevirmişdi. Onun proqramı, bir növ, qadınların öz günahlarını etiraf etdikləri qırıntı halına gəlmişdi. Proqramına çağırdığı qadınlar kədərli bir əhvalat danışanda Opra ayağa qalxıb və onu qucaqlayırdı. O, bütün hərəkətləri də o qədər səmimi idi ki, hətta televiziya tənqidçiləri belə ona rəğbətə yalın. Tənqidçilər onun haqqında belə deyirdi: “Opra Uinfri başqalarından daha kəskin, daha ağıllı, daha səmimi və tamaşaçılarına, bəlkə də bütün dünyaya daha yaxşı uyğunlaşmış bir televiziya ulduzudur.”

O, öz proqramında həm maarifləndirir, həm də əyləndirirdi. Onun proqramından müsbət emosiya aldıklarını deyirdilər, ona bəndəliklərini deyirdilər. O isə heç zaman bu inamı sınmağa qoymurdu (məsələn, “Dəli dana” epidemiyası yayıldığı vaxt, “Daha da çox burqer yeməyimə mane olun!” deyən Opranı ət industriyası təqsirləndirib məhkəməyə verərək, ondan milyonlarla dollar kompensasiya tələb etmişdilər. Onlar Opranın bu açıqlamasının ət industriyasında işləyənləri qorqutduğunu, böhrana səbəb olduğunu iddia edirdilər. Ancaq Opra səmimiyyətləri doğru olaraq maarifləndirdiyini iddia edərək, onların qarşısında qalmaqatı çəkilmədi və məhkəməni uddu.

“Həyatda nəyisə dəyişdirin!”

Opra, televiziyanın gücünü yaxşı bilirdi. Televiziya şəhərinin qadın öz şousunda ailənin bir fərdi kimi davranmağı və sanki eyni naq olduğu rəfiqəsiylə birgə yemək yeyəndən sonra adi şeylər haqqında söhbət edirmiş kimi səmimi olmağı bacarırdı. O, adamların təriflərini bölüşürdü. Şöhrətinin bu mərtəbəsində Opra daha bir yenilik qoydu. Opra ona tamaşa edənlərə belə deyirdi: **“Həyatda nəyisə dəyişdirin!”**

Və bu söz neçə tamaşaçının (düşünürəm ki, hər birinin) həyat ritmini dəyişdi, işinə daha harmoniya gətirdi; bir çox insanın ağacında yatıb qalmış (qalaqlanmış) həyatı oyatdı; ümumi bir cəmiyyət canlandırmağı yaratdı! ...Bunu topsuz-tüpətsiz, inzibati resursları olmayan, qara dəri görmüş bir qaradərili, bir qadın adıyla. Doğrudan da, **“Televiziya, radio və qadın gözünü açır, insanları dünya ilə birləşdirir...”** (Heydər ƏLİYEV)

Ancaq o, sadəcə məsləhət verməklə kifayətlənmirdi. Bir çoxlarından fərqli olaraq, Opra bunu populizm xatirinə etməzdi. O, özü insanlara bu istiqamətdə addım kimi çıxış edirdi. Yanına milyonlarla insanı, Oprasevərləri alaraq həyat-əyləməyə dəyişdirirdi!

O hesab edirdi ki, ən vacib məsələ təhsildir. Opra özünün çətin şəraitdən qaynaqlanmış böyük rol oynayan təhsili, “qadına açılan bir qapı” adlandırır, bu qapı onu daim gündəmdə saxlayır. Televiziya qazandığı pullarla təsis etdiyi Uinfri Fondu sayəsində o, təhsil sahəsində qadın və uşaq mövzusunda yüz minlərlə şəxslə dəstək verir. Daha yaxşı təhsil almağa layiq olduqları halda buna imkan olmayan şagirdlərin təhsil şəraitinin yaxşılaşdırılması üçün Opra milyonlarla dollar xərcləyir və məktəblər qurur. Təsisçisi olduğu “Opra Uinfri Təqaüd proqramı” sayəsində öz təhsilini Amerikada və xaricdə davam etdirmək istəyən tələbələrə təqaüd

verir və təkbəşinə, demək olar, bütöv bir Tələ Nazirliyi kimi işləyir!

O, televiziya qazandığı populyarlıqdan zün yaxşı anlamında kütlələri hərəkətə keçirmək üçün istifadə etdi. Bu qaradərili ulduz hər şeyi sübut etdi ki, televizor yalnız "axmaqlar üçün" deyil, lazım gəldiyində nəhəng bir xeyriyyəçilik vasitəsinə çevrilməsi mümkündür. Sadəcə istəmək (və işləmək) gərəkdir... O, bunu əməl edən işlərindən birini 2002-ci ilin dekabrında yata keçirdi. "Güney Afrika milad mərhəməti 2002" təşəbbüsü nəticəsində Güney Afrika publikasının çöllərindəki məktəblər təmir edilərək 50 min şagirdə ərzaq, paltar, idman ayaqqabı, dəftərxana ləvazimatı, kitab və oyuncaqlar ibarət sovgatlar paylandı. Yenə bu təşəbbüs çərçivəsində 63 məktəbdə kitabxana təşkil edildi, müəllimlərə təqaüd verildi. O, zəngin insanlar üçün "pullarınızın kiçik bir hissəsi ilə cəmiyyətə olan minlərlə insanın yaşamını dəyişə, onları yata qaytara bilərsiniz" ismarıcını verdi. O, dünya zənginlərinə **"pulunuzun bir hissəsini ehtiyacı olanların təhsilinə, dünyanın gələcəyinə nə xərcləyin"** çağırışları edirdi addımları atırdı.

O, Güney Afrikanın əfsanəvi dövlət başçısı Nelson Mandelaya verdiyi vədə sadıq qaldı. Ona orada 40 milyon dollara başa gələn Opra Qız Liderlik Akademiyası açdı. Bu akademiya hələ də Afrika qitəsində ən yeni texnologiya təmin edilmiş elm-təhsil mərkəzi olaraq, milliyyətli qızlara ən yüksək səviyyəli təhsil almaq fürsətini verir.

O, xeyriyyə işlərinə ən çox pul xərcləyən biznesmenlərdəndir. Onun televiziya tanıtım kampaniyalarının ianələri ilə fəaliyyət göstərən "Oprah Winfrey

"şəxsi media şirkəti" adlı Xeyriyyə Cəmiyyəti dünyanın müxtəlif bölgələrində məktəblər, qadın dərəcələri və gənclik mərkəzləri inşa etdirir. İnsanlar onu o qədər sevirlər, o qədər etimad göstərirlər ki, əvvəlcədən, Opranın özünün internet sahifəsindəki kitab klubunda tanıtmaq üçün seçdiyi kitablar dərhal bestseller olur. Hər halda "Business Week" jurnalı hesab edir ki, onun kimi kitab satışını artıran bilon ikinci adam yoxdur. Onun kitab klubunun 1 milyon nəfər üzvü var. Bu nə demək olduğu yəqin, hamı bilməkdir. 2007-ci ildə tanınmış Afrika yazıçısı **Kormak MakKarti** kitab klubuna televiziya müsahibəsini ona verib. Onun "Yol" əsəri haqda veriliş haqqında. Çox keçməmiş həmin əsər fanatları üzrə Pulitzer Mükafatına layiq görüldü.

Yazıçı-jurnalist Katlin Runi özünün "Oprah Winfrey ilə mütaliə: Amerikanı dəyişən kitab klubu" məqaləsində yazır ki, kitab klubları elektron mediadan - xüsusilə, televiziya və internetdən istifadə edərək oxucularla kitab oxumayan insanda əli-ayağı alıb mütaliə etmək həvəsi yaradır.

Opranın internet sahifəsinə (www.oprah.com) hər ay 6 milyon (!) ziyarətçisi çox istifadəçi orta hesabla 70 kitab (!) dəfə baş çəkir və hər ay 1,3 milyon (!) nəfər elektron məktub göndərirlər. Bu çox az insana nəsib olan böyük əməksevərlikdir. Şəxsi media şirkətinin

adlı "Opra maqazin" adlı qadın jurnalı ayda orta hesabla 2,3 milyon nüsxə ilə nəşr edilir ki, bu da dünya praktikasında çox nadir göstəricilərdən biridir. Opranın 1988-ci ildə qurduğu "Harpo studiyası" isə ABŞ-da əyləncə sektorunda üçüncü yerdədir. Ünlü "Forbes" dərgisinin yazdığına görə, XX yüzilin ən varlı qaradərili amerikalısı və dünyadakı nadir qapadlı milyarderlərdəndir (hərdən mənə elə gəlir, geniş çaplı, yerindən qalxmadan, məşğuliyyətindən, dərisinin rəngindən, yaşından-başından qorunub qalmaq və qorunmayaraq milyonları qapsayan çalışmaları yüzillər öncə Anadolu dünyaya (bu günə!) səslənmiş **Mövlana Cəlaləddin Ruminin** dünyagörüşünü, dünyagörüşünü şəkilləndirir qaradərili Amerikalı qadın! **Gəl, kim olursan ol, gəl, dinsizsən gəl, imansızsan gəl, isəvisən gəl, isəvisən gəl, yüz kərə tövbəni pozmuş olsan yenə gəl! Bizim könül dünyamızda hər kəsə yer var - yetər ki, gəl!"**

Allah ona hərtərəfli bir istedad verib! Opra Uinfrinin uğurlu aktrisa-karyerası da var. 1985-ci ildə Stiven Spilberqin çəkdiyi "Bənövşəyi" filmindəki Sofiya rolu ilə Opra istedadlı aktrisa kimi də dünyada qazanmağa başladı. O, böyük məharətlə yaratdığı Sofiya roluna görə "Oskar", habelə "Qızıl qlobus" ödüllərinə namizəd də göstərilmişdir. "Qadınlar qanadsız olanda" (1997) filmi isə Opranı istedadlı aktrisa

kimi daha da məşhurdı. İşlərinin çoxluğu baxmayaraq, Opra "Bəli, da uşaq yoxdur" (1991) "Bryusterin qadınları" (1989) adlı filmlərdə çəkildiyi rolları ilə də tanınmışdır.

saçılarda rəğbətini qazanmış və adını kino tarixinə də yazmışdır. "Hələtində nəyi isə müsbət istiqamətdə dəyişdirmək üçün səy göstərin" yəni bu bənzərsiz televiziya ulduzu, heyranlıqla qarşılanan missiya hələ də davam etdirməkdədir. Opranın 2011-ci ildə öz proqramını bitirəcəyi ilə bağlı xəbərlər onun milyonlarla tamaşaçısını dərinlən narahat edir. Onlar ailələrinin əziz üzvünə çevrilmiş Oprahın proqramını davam dırmasını istəyirlər. Təkcə ABŞ-da hər həftə 42 milyon insanın izlədi məşhur talk-show proqramı, 145 ölkədə də göstərilmiş və təxminən ildir ən çox izlənen söhbət proqramıdır.

Onun haqqında bütün dünya danışır. O, isə görünür, ömrünün sonuna qədər, hələ gəncliyində qazandığı "sevimli, əziz Opra" "titul"unu əldən verməyəcək. Adını tarixə (yalnız mədəniyyət tarixinə deyil, eyni zamanda, ümumən, insanpərvərlik tarixinə) yazmış bu əfsanə qadın bütün qızlar üçün (özəlliklə ümitsiz qızlar üçün!) gözəl bir örnək olmaqla yanaşı, keçdiyi həyat yolu ilə qadınlara uğura gedən yolu da göstərir...

Condoliza Rays

Keçmişdə dərisinin
rənginə görə
sıxışdırılan keçmiş
dövlət katibi

“Cəngavər Şahzadə”nin “üç nöqtə”li YAZISI...

■ O, ABŞ tarixində ilk qaradərili qadın (Madlen Olbraytdan sonra ikinci qadın) **Dövlət katibi** və (Koelin Paueldən sonra) **ikinci qaradərili Dövlət katibi oldu!**

■ 2004 və 2005-ci illərdə nüfuzlu “*Time*” dərgisi onu dünyanın ən nüfuzlu qadını elan etdi. (2006-cı ildə isə o, həmin il *yahıda yer alırdı və adı fəxri 2-ci yerdə də yarırdı!*)

■ O, “*Taym*” dərgisinin “**dünyanın ən nüfuzlu 100 adamı**” siyahısına daxil olan ilk afroamerikalıdan biridir!

■ Onu bütün dünya tanıyır. Bu ünlü qadın görkəmli ictimai-siyasi xadim Kondaliza Raysdır!

Şirinliklə başlayan həyat

Kondaliza Rays (Condoleezza Rice) - italyan dilində “*Con dolcezza*”, yəni “*şirinliklə*” anlamını verən musiqi terminindən götürülüb (müşdür) 14 noyabr 1954-cü ildə ABŞ-ın Alabama ştatında, Birminqemdə dünyaya gəlmiş və uşaqlığını Titusvil yaxınlığında keçirmişdir. Validəyirləri - Con Uesli Rays (Cohn Wesley Rice) və Anjelina Rey Rays (Angelena Ray Rice) orta təbəqənin nümayəndələri idi. Kondalizanın atası Ulman məktəbinə rəhbərlik etməklə yanaşı, həm də atası tərəfindən əsası qoyulmuş kilsədə rahib işləyirdi. Kondaliza

Raysın anası Anjelina Rey Rays isə adıkeçən məktəbdə musiqi və sənət mədəniyyəti müəlliməsi olaraq çalışırdı.

Ehtirashı, amma qeyri-sentimental...

Validəyirləri Kondalizanı hərtərəfli, gözüaçıq, üfüqügeniş böyütmək istəyirdilər. Bu istəyin nəticəsi idi ki, o, 3 yaşından başlayaraq, ingilis dili, musiqi, xizək sürmə və balet öyrənməyə başladı. Kondaliza hələ kiçik yaşlarından ətrafdakılara həddindən artıq istedadlı və qabiliyyətli qız təsiri bağışlayırdı.

O, artıq 5 yaşında oxumağı və yazmağı bacarırdı, ona görə də atası onu məktəbə vaxtından öncə göndərdilər. Kiçik yaşlarından atası ona fortepianoda çalmağı öyrətdi, musiqi və sənət dünyasını daha yaxından tanımağına şərait yaratdı. Kondaliza artıq 15 yaşında peşəkar piano dərsləri alırdı. O, Denver Simfonik Orkestri ilə birlikdə konserti ifa edirdi. Kondaliza musiqiçi olmadı, amma tez- tez piano çalır və musiqi truppasında iştirak edirdi. Xanım Rays diplomatik göndərdirdi, o cümlədən, **Kraliça II Yelizavetanın** şərəfinə “*Milli İnqizisiya Medalı*” təqdimində (skripkaçı Yo Yo Ma ilə birlikdə) səhnədə çıxış etmişdir. Onun sevimli bəstəkarı Brahmsdir. Çünki Brahmsin musiqisi “*ehtirashı*” deyil, *sentimental deyil.*” Sevimli musiqi qrupu isə “*Dead Zepelin*”dir.

O, həmçinin Con, Arti Klavsin, Kream, Q. S. Selebreysn, K. K. və Qanq qruplarının yaradıcılığını izləyir; klassik musiqi

zövqü isə Motsart, Bethoven və təbii ki, Brahmsın yaradıcılığına indekslənilib.

Kondaliza hələ uşaqlıq illərindən irqi ayrı-seçkiliyin olduğunu

demək olduğunu şəxsi təcrübəsində yaşayırdı, belə zən də qanunsuzluqların, yaxud qanunların icrasız olduğu sahənin şahidi olurdu. Lakin o,ictimaiyyət arasında özünü təmkinli aparır, "rənglilərin üçün nəzərdə tutulan təhqiredici xidmətlərdə istifadə etməməyə çalışırdı. Bununla belə, Rasdərşinin rəngi ilə bağlı başına gələn bir çox hadisə xışdırılma hallarını xatırlayır: dükandan geyim aldıqda, geyinib baxması üçün onu anbara göndərirdilər, istirahət parkında sirkə baxmağa qoymurdular, oteldə yer vermir, restoranlarda qarşısına yeyilməyən yeməkləri qoyurdular...

Validəyini bütün gücləri ilə onu alçaldılmaqdan və təhqir olmaqdan qoruyurdular, lakin Kondaliza özü də uşaqlıqdan vətəndaş hüququnun və Cim Kroununun ayrı-seçkilik salan qanunlarının nə olduğunu anlamağa başlamışdı. Qonşuları Culiemma Smit xatırlayırdı: *"Bir gün Kondi bizə gəlmişdi. Mənə yaşına uyğun olmayan bir sualla müraciət etdi: "Eşitdiniz, bu gün Bel Konnor nə dedi?" Mənə əccübümü gizlədə bilmirdim. Üstəlik, belə hallar tez-tez təkrarlanaırdı. Halbuki o, balaca bir qızcığaz idi. Kondinin nə soruşa biləcəyini təxmin edib gündəlik qəzetləri diqqətlə oxumalı olurdum."*

1963-cü ildə, rəfiqəsi Deniza Mak-Ner afroamerikan Baptist kilsəsindəki partlayışda həlak olan zaman, Kondalizanın cəmi 8 yaşı vardı. Rays bu hadisəni belə xatırlayır: *"1963-cü ildə Birminghamda bir küçədəki Baptist kilsəsində baş verən partlayış yadımdadır. Mən hadisəni öz gözlərimlə görmədim, ancaq eşitdim və hiss etdim. Bu, atamın kilsəsinin bir neçə addımlığında baş vermişdi. O vaxtdan mən heç zaman unutmayacağam. Həmin partlayış rəfiqəm Deniza Mak-Nerlə birlikdə dörd qızın həyatına son qoydu. Cinayəti*

adlanan qılgıncıları, böyüyən ümidləri söndürməyə çalışdılar. Onlar buna nail olmadılar, heç vaxt da nail olmayacaqlar."

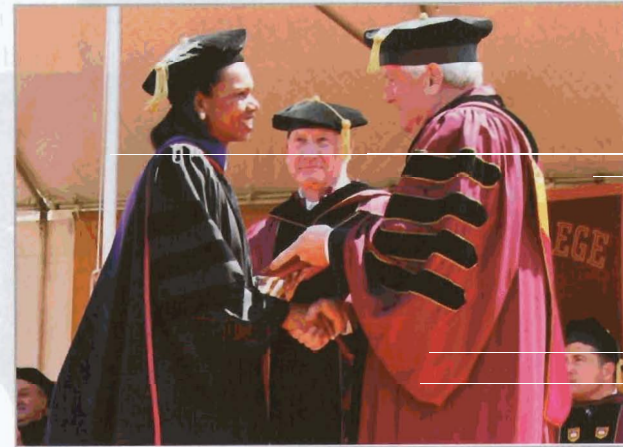
Rays şəxsiyyət kimi irqi seqreqasiya mühitində formalaşmışdı. O, ayrı-seçkiliklərlə üz-üzə dayanmağa alışdığından, *"ikiqat xeyirxah və ikiqat yaxşı olmaq"* şüarı artıq onun üçün yeni anlam kəsb edirdi.

Seqreqasiya Raysda silah gəzdirmək hüququnun zəruriliyinə inanmaqla yanaşı, silahların qeydiyyatla alınması məcburiyyətində qaldı, atasının silahı müsadirə edilər, onlar Ku-Kluks-Klan basqınlarının qarşısında aciz qaldılar..!

1967-ci ildə onun ailəsi Koloradonun Denver şəhərinə köçdü. Kondalizanın atası Denver Universitetində rəhbər vəzifəyə təyinat aldı. Özü isə katolik qadınlar üçün olan Müqəddəs Məryəm Akademiyasında təhsil almağa başladı. Aspen Musiqi Festivalındakı çıxışından sonra Rays atasının dekan yardımçısı işlədiyi Denver Universitetinə daxil oldu. Raysın təhsil aldığı fakültənin dekanı rasizmin qarşısını almaq üçün Vyetnamdakı müharibəyə qarşı çıxanlardan biri idi. Fərya Cozef Korbelin (gələcək Dövlət katibi Madlen Olbraytın atası) universitetdə siyasi kursunda dərslər alırdı. Bu, onun Sovet İttifaqına və kommunizmə qarşı siyasi marağını artırmışdı. Təsədüfi deyil ki, xanım Fərya Cozef Korbeli öz həyatının mərkəzi fiqurlarından biri adlandırdı.

1974-cü ildə, 19 yaşında ikən Kondaliza Denver Universitetindən siyasi elmlər üzrə bakalavr dərəcəsi aldı və universitetin *"Phi Beta Kappa"* fəxri cəmiyyətinin üzvü oldu. 1975-ci ildə o, Notr-Dam Universitetindən siyasi elmlər üzrə magistr dərəcəsi aldı.

1977-ci ildə Kondaliza Fərya Dövlət Departamentində, Karter Administrasiyasında Təhsil və Mədəni İşlər şöəsində təcrübəçi kimi işləməyə başladı. 1981-ci ildə, 26 yaşında ikən Denver Universitetində Fərya Cozef Korbel Uluslara

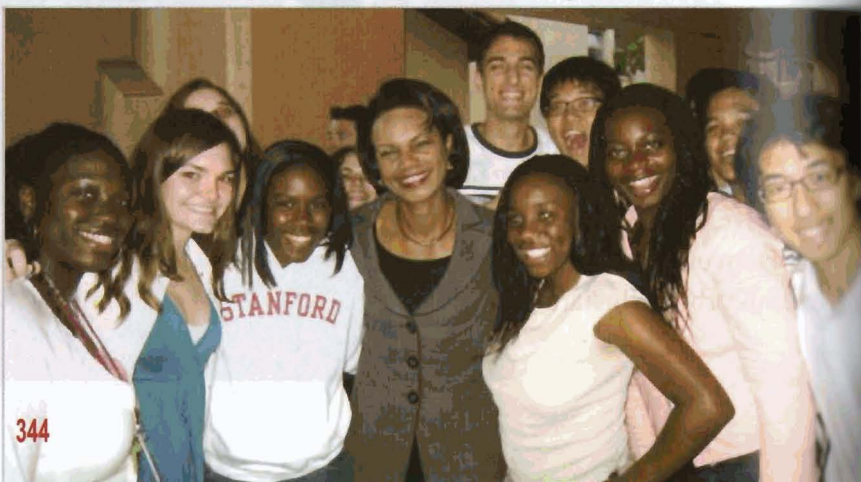

rası Əlaqələr Məktəbindən dər-
torluq dərəcəsi alan Raysın dər-
tasiyası, "Çexoslovakiyada hət-
qanunvericilik və siyasət" möv-
sunu əhatə edirdi.

26 yaşlı doktorant Kondaliza Rays uluslararası tədqiqatlar pro-
qramı çərçivəsində Polşada qısamüddətli dayanacaqda Sovet İttifaqı-
yeddi həftəlik səfərdə oldu. Bu, o dövrün gerçəkləri və Kondaliza-
nın yaşı baxımından adi hadisə deyildi. Qaradəriliyə ona - ge-
elmlər doktoruna qibtə edir, onunla ilk dəfə qarşılaşan ağdərililər
zəncilərin əqli cəhətdən zəif olduğunu düşünüb, onun qabiliyyətlərini
ni düzgün qiymətləndirmir, şübhə və tərəddüd nümayiş etdirirdilər.
Lakin Kondaliza hər kəsə bunun əksini sübut edir, qərəzli münasibət-
bəsələyən insanları belə zəkasına heyran qoyurdu.

Həyat öz axarında gedir, hər şey yaxşılaşmağa doğru cərəyan edir
və keçən hər gün onu ümidli sabaha daha da yaxınlaşdırırdı. Günlər
rin axarında o, bir gün Uluslararası Tədqiqatlar İnstitutunun prez-
dəki Stenford Uluslararası Təhlükəsizlik və Silahlanmaya Nəzarət
Mərkəzindən tədqiqatlarını orada davam etdirmək təklifi aldı. Mə-
kəzə gəlişindən bir ay sonra, Rays Politologiya kafedrasında mə-
ilə çıxış etdi. Tam o sırada ixtisaslaşmış qaradərili mütəxəssis-
ehtiyac olduğundan Kondalizanı kafedraya müəllim kimi də-
etdilər və ona, SSRİ və uluslararası münasibətlər kursunun
tədrisini həvalə etdilər.

Mühazirə demək, tələbələrle işləmək, onun müəllim üslubu, təd-
metodu isə tələbələrin xoşuna gəlirdi. Qaradərili gənc xanım har-
məlik bir mühit yaratmışdı. Məsələn, müharibə ilə futbolu müqayis-
etmək kimi qeyri-adi müqayisə üsullarına müraciət edən Raysın
mühazirələrini tələbələr dərindən sonra da müzakirə edir, ona öz rəğ-
bətini ifadə edirdilər. Yəqin ki, müəllimlik sənətinə məhəbbət (və
sənətdə uğurlarını şərtləndirən xarakterik xüsusiyyətlər) ona öz-
də müəllim olan valideynlərindən keçmişdi.

Stenfordda keçirdiyi müddət ərzində Kondaliza Rays siyasət və
dairə üç kitab yazdı və hətta onlardan biri ödəmə layiq görüldü.
Nəticədə, 1981-ci ildə, 26 yaşında iken politologiya doktoru olan
Raysı artıq yalnız universitetdə deyil, həmçinin bir xeyli kənar
də tanınırdılar!

İlk siyasi baxışları

1982-ci ilə kimi Rays demokrat
ancaq Cimmi Karterin xarici si-
asətinə etiraz edərək partiya ilə
qismən kəsikdən sonra respubli-
kə gəlmişdi. O, siyasi təyi-
mənin müəyyənlişməsində de-
mokratlıqdan respublikaçılığa ke-
mə atasının da rolu olduğunu de-
yirdi. 2000-ci ildə respublikaçıların
qələbəsində çıxış edən xanım
şöhrətə aşağıdakı sözləri də bunu
düşündürürdü: **"1952-ci ildə Alaba-
mada demokratlar atamı səs ver-
məyə üçün qeydiyyatda almadıqları-
ndan o bizim partiyaımıza üz tut-
du. Respublikaçılar isə onu qey-
yata aldılar."**

Elmi kariyerası

1981-1987-ci illərdə Rays ilk akademik vəzifələrini icra etdi: Stanford Universitetinin politologiya sahəsində dosenti oldu, ardınca adyunkt-professor dərəcəsinə nail oldu (1987-1991). 1993-cü ildə isə o, artıq professor idi. Bu vaxtdan 2000-ci ilə qədər Universitetin prorektoru, büdcə müdiri və elmi işlər üzrə dekan səlahiyyətlərini icra edən Kondaliza Rays, həmçinin Frimen Spoyli Uluşmalararası Tədqiqatlar İnstitutunun böyük üzvü və Huver İnstitutunun (Hoover Institution) böyük üzvü dərəcələrinə nail olmuşdur. O, SSRİ tarixi üzrə mütəxəssis olaraq ötən yüzilin 80-ci illərində

ortalarında **Stenford və Berkli** Universitetlərinin birgə proqramı çərçivəsində, professor Corc Breslauerin rəhbərliyi ilə mühazirələr verdi. Bu ərəfədə o, **Tolstoy və Dostoyevskinin** əsərlərini - onun düşüncəyə baxışlarını dəyişdirən əsərləri mütaliə etdi.

Doktor Rays, həmçinin Universitetin çoxmilyonlu büdcənin görə məsuliyyət daşıyırdı. Vəzifəsinin icrasına başladığı vaxt universitet büdcəsinin 20 milyon dollar kəsiri var idi. Rays söz verirdi ki, iki il ərzində bu problemi aradan qaldıracaq. Stenford Universitetinin direktor müavini **Koyt Blekker** deyirdi ki, maliyyə işlərinin düzgün aparılmadığı üçün bu müəssisənin büdcəsində kəsirin olması gözlənilirdi, onun aradan qaldırılması isə mümkünsüz idi. Lakin iki ildən sonra Raysın təşkil etdiyi toplantıda universitetin büdcə kəsirindən nəinki qurtaldığı, üstəlik büdcəyə 14,5 milyon dollar əlavə gəlir gəldiyi də elan edildi!

Prorektor Rays müəssisədaxili fəaliyyətlə yanaşı, eləcə də beynəlxalq təhsil müəssisələri ilə əlaqələrin qurulması, müxtəlif tələbə təşkilatları

aktivləri ilə (məsələn, Venesuela tələbə təşkilatı ilə) dostluq münasibətlərinin yaradılması işinə də əmək sərf edirdi. Kondaliza Rays universitetin tarixində ilk ən gənc, ilk qadın və ilk afroamerikalı prorektor olmuşdur.

Doktor Rays Amerika Elm və İncəsənət Akademiyasının üzvü, **Harvard Kollecinin** (1991), **Alabama Universitetinin** (1994), **Notrdam Universitetinin** (1995), **Missisipi Hüquq Məktəbinin** (2003), **Luisiana Universitetinin**, **Miçigan Dövlət Universitetinin** (2004), **Boston Hüquq Məktəbinin** (2006)... fəxri doktorudur. O, ingilis dilindən sadəcə rus, alman, fransız və ispan dillərini (fərqli səviyyələrdə) bilir.

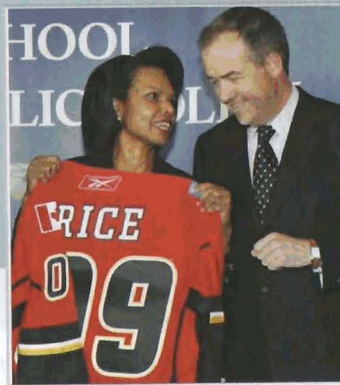
Rays *"Birləşmiş Almaniya və dəyişmiş Avropa"*, *"Qorbaçov dövrü"*, *"Qeyri-müəyyən loyallıq"* kitablarının müəllif və həmmüəlliflərdən biridir.

O, öz elmi-pedaqoji fəaliyyəti dövründə ictimai əlaqələrə xüsusi diqqət ayırırdı. Kaliforniya Məktəblərinə Dəstək Fondunun əsasını qoymuş **Kondaliza Rays** həm də *"Amerika qız və oğlan klubları"* təşkilatının vitse-prezidenti olub.

Onun da, Milli Şuranın Sovet İttifaqı və Avropanın öyrənilməsi bölməsində, Stenford yarımadasının şəhər sovetində, **Qarol Vilson Mərkəzində** fəaliyyət göstərirdi.

1985-ci ildə **Gerald Fordun** Milli Təhlükəsizlik məsləhətçisi olan **Brent Skaukroft** Stenfordda Silah nəzarəti ekspertlərinin toplantısında Raysla tanış olmuş və onun fəaliyyəti Brentin diqqətini cəlb etmişdi. **Ata Buşun** prezident seçilməsi ilə Ağ Evin Milli Təhlükəsizlik məsləhətçisi olan **Brent Skaukroft** Raysa onun Təhlükəsizlik məsləhətçisi olaraq Sovet İttifaqı üzrə eksperti olmağı təklif etdi. **Nikolas Börnzün** (R. Nicho-

las Burns) dediyinə görə, çox keçmiş ki nəinki cənab Brent, Prezident Buş özü də Raysın təsiri altına düşür. Onlar Qorbayev və Yeltsinlə əlaqələrində tamamilə ona məsləhətlərinə güvənirdilər...

Bununla belə, xanım Rays iki ildən artıq yerində olmayacağı təqdirdə Stenforddakı işini itirəcəyini nəzərə alaraq 1991-ci ildə yenidən Stenforda qayıdıb. O, Reyqanın Dövlət katibi Şultsun (George P. Shultz), belə demək mümkündürsə, qanadları altında fəaliyyət göstərirdi. Şults onu hər həftə uluslararası siyasəti müəkirə etmək üçün toplaşan intellektual klubunun heyətinə daxil etmişdi.

“Şevron” korporasiyasının idarə heyətinin üzvü olan Şults Raysı heyətdəki boşluğu üçün məsləhət görüncə, Qazaxıstanda 10 milyon dollarlıq inkişaf layihəsi nəzərdə tutan korporasiya Raysın şəxsində Qazaxıstan prezidenti Nursultan Nazarbayevə, Avrasiya məkanını yaxşı tanıyan güclü sovetşünas qazanmışdı.

O, 1993-cü ildə “Şevron”un adından Qazaxıstana səfər etmişdi. “Şevron” da bu işinin qarşılığında 129 min tonluq tankerə Kondalitsin Rays adını verdi (sonralar müəyyən ziddiyyətlər nəticəsində tanker adı dəyişdirilərək Altay Voyacar adlandırılmışdır). Bu dövr orqanı Rays Transamerika Korporasiyasının (Transamerica Corporation) Heulet Pakerdin (Hewlett-Packard) idarə heyətlərinə seçildi.

Stenforda ikinci qayıdış

2008-ci ilin dekabrında Dövlət katibi vəzifəsi ilə vidalaşarkən verdiyi müsahibəsində Rays “Missisipiyə-aid olduğum yerə” - dən Stenford Universitetinə və Huver İnstitutuna qayıdacağını dilo gətir

mədi. Ancaq bu dəfə o, dünyanın ən güclü dövlətini yönləndirmiş insanlardan biri kimi təqdim olundu və insanlar onun rolunun yazmaq və dərs deməkdən başqa başqa nədən ibarət olacağı barədə düşünür, sual verirdilər. O, isə bu barədə danışmadı, təbii... Nəhayət, 2009-cu il martın 1-də Stenforda Huver İnstitutuna siyasi elmlər üzrə professoru kimi qayıtdı.

Özəl sektordakı özəl vəzifələri

O, yuxarıda dediyimiz korporasiyalardan başqa Karnegi, Çarlz Qab, Rend korporasiyaları və digər təşkilatların Direktorlar Şurası üzvü olmuşdur.

1992-ci ildə Rays Kaliforniyada İst Palo Altoda və Menlo Prakda məktəb təhsili alanların sayını artırmaq məqsədi ilə Yeni Nəsil Məktəbi adlı hazırlıq proqramı yaratdı. 2009-cu ildə dövlət katibliyi vəzifəsini başa çatdırdıqdan sonra Raysa “Pak-10”

transının xüsusi səlahiyyətləri üzvü olmaq təklif olunmuşdu. O, bu təklifi qəbul etmişdi və yuxarıda dediyimiz kimi, Stenford Universitetində siyasi elmlər professoru kimi qayıtmağı üstün tutdu.

Xanım Raysın özəl sektordakı vəzifələrindən danışarkən qeyd etməliyik ki, o, yuxarıda da vurğuladığı kimi 2001-ci il, yanvar ayının 15-nə kimi “Şevron”un ictimai siyasət komitəsinə rəhbərlik etmişdir.)

Erkən siyasi kariyerəsi

1986-cı ildə Xarici Əlaqələr Şurasının uluslararası əlaqələr üzrə əməkdaşları olan Rays, icraçı direktorun assistenti vəzifəsində işləmişdir. O, 1989-cu ildən 1991-ci ilə kimi Prezident Con H. Buşun administrasiyasında direktor kimi, daha sonra Milli Təhlükəsizlik Şurasının Sovet İttifaqı və Şərqi Avropa üzrə Baş direktoru və Milli Təhlükəsizlik İşləri prezidentinin xüsusi assistenti vəzifələrində çalışmışdır. Bu vəzifələrdə Rays Prezident Buşun və Dövlət Katibi Ceyms Bekerin Almaniyanın birləşməsinə dəstəkləyən qanun layihələrinin hazırlanmasında yaxından iştirak etmişdir. O, Buşu özünə heyran qoymuşdu. Təsadüfi deyil ki, Buş Raysı Qorbaçovla təqdim edərkən: "Sovet İttifaqı haqqında bildiyim hər şeyə görə bu xanım borcluyam" deyirdi...

2000-ci ildə ABŞ Prezidenti postuna keçirilən seçkilərdə xanım Rays

Corc Buşun kampaniyasında xarici siyasət üzrə müşavir kimi fəaliyyət göstərdi: necə deyirlər, Buş dəyişdi, ancaq Kondaliza Raysa mənasibət (ehtiyac!) dəyişmədi.

Onun başçılıq etdiyi məsləhətçilər qrupu Alabamanın Birminqem şəhərindəki Vulkan heykəlinin şərəfinə özlərini "vulkanlar" adlandırırdılar.

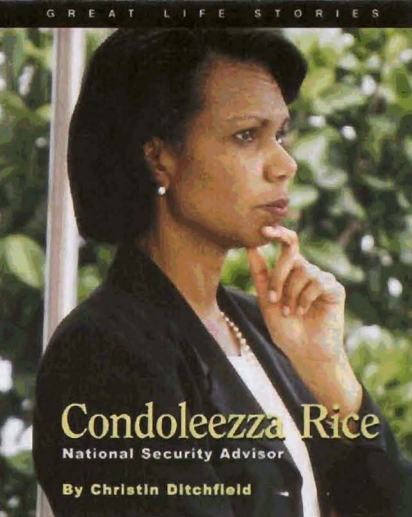
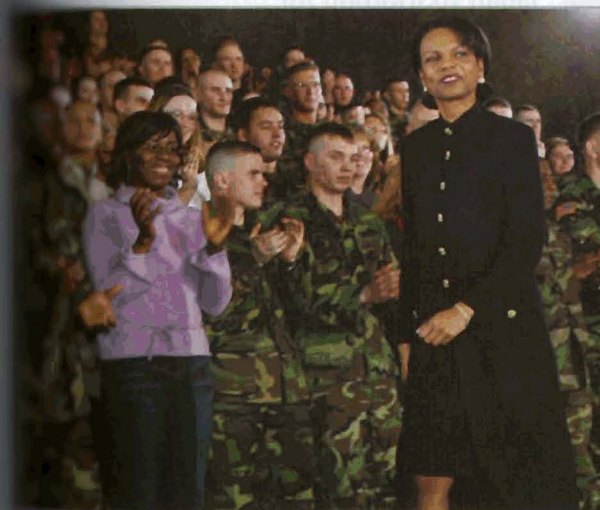
Qəniyə Paşayeva adını yazan qadınlar

Milli Təhlükəsizlik müşaviri

2000-ci il dekabrın 17-də Rays Milli Təhlükəsizlik müşaviri təyin olundu (bu vəzifədə 2005-ci ilədək çalışdı) və Stenforddakı vəzifəsindən imtina etməli oldu.

Bu vəzifəyə təyin olunan ilk qadın idi! Xanım Raysın güclü əsəbi və incə maneralarını nəzərə alaraq onu "Cəngavər Şahzadə" adlandırırdılar!

2000-ci ildə, respublikaçıların qurultayında çıxış edərkən o, deyirdi: **"ABŞ-ın silahlı qüvvələri global polis deyil. Onlar dünyanın qoruyucusudur".**

Rays 2001-ci ilin yayında Mərkəzi Tədqiqatlar Bürosunun (MTB) direktoru Corc Tenetlə görüşdü. Bu iki önəmli isim anti-amerikan qüvvələrin hücumunun mümkünlüyü və onun qarşısının alınması barədə müzakirələr apardı. Mətbuat məlumat verdi ki, Tenet 2001-ci il iyun

10-da Əl-Qaidədən gələ biləcək hücum barədə Ağ Evə məlumat vermək üçün Rays və Milli Təhlükəsizlik Şurası ilə görüş keçirib. Rays da öz növbəsində Tenetdən məsələ ilə bağlı müdafiə naziri Donald Ramsfeldə və Baş hakim Con Eşkrofta bilgi verməsini xahiş

rindən istifadəyə icazə vermediyini açıqlayıb: **“Mən heç nəyə icazə verməmişəm. Mən Prezident Administrasiyası tərəfindən təqdim olunmuş qanun layihəsini**

yə Departamentinin nəzərinə çatdırmışam. Bu, Prezident tərəfindən təsdiq olunmuşdu.”

Sentyabr hadisələrinin dayandırılması üçün qərar qəbul olunmuşdu.

Onu məhkəməyə çağırırlar...

2004-cü ilin martında xanım Rays ABŞ-a terrorçuların hücumları barədə Milli Komissiya qarşısında ifadə verməkdən imtina etdi. Ağ Ev 1 bölməsi barədə Konstitusiyaya qanununa istinadən onu güzəşt etdi. Ancaq Buş təzyiqlər nəticəsində ifadə verməsinə icazə verdi. (Buş Administrasiyası birbaşa Konqres qarşısında məsuliyyətə olmadığını görə Raysın 2004-cü il aprel 8-də Komissiya qarşısında çıxış etməsinə icazə verdi.) Bununla o, daha bir “ilk”ə imza atdı. Yəni yasa məsələlərə görə ifadə verən ilk Milli Təhlükəsizlik müşaviri.

Klondaliza Rays İraqa hücumun - hərbi əməliyyatların tərəfdarı olduğunu rından idi. 2002-ci il, dekabrın 8-də İraq BMT-yə kütləvi qırğın silahları haqqında hesabat verdikdən sonra Rays “Nyu York Tayms” qəzetinə **“Biz İraqın nə üçün yalan dediyini bilirik”** adlı məqalə təqdim etdi.

11 sentyabr

O, Səddam Hüseyn hakimiyyətinin 11 sentyabr olayları ilə birbaşa əlaqəsi olmadığını bildirsə də, İraq məsələsinin Yaxın Şərqdə 11 sentyabr’a səbəb olan qeyri-sabitliyin bir hissəsi olduğunu açıqladı.

İşğaldan sonra İraqda kütləvi qırğın silahlarının olmadığı ortaya çıxdıqda tənqidçilər Raysın iddialarını “hiylə” və “demaqoq qorxutma taktikası” adlandırdılar. “Vaşinqton Post” yazırdı: “Ya o Təhqiqatlar Bürosunda İraqdakı kütləvi qırğın silahları barədə iddialara dair gələcək məlumatları gözdən keçirib, ya da ictimaiyyətə bilərəkdən yalan məlumat vermişdir.”

Kaliforniyalı demokrat Senatör Barbara Bokser Raysı İraq müharibəsi ilə bağlı tənqid edənlər arasında qeyd etmişdir. O, deyirdi: “Mən şəxsən düşünürəm ki, sizin bu əməliyyata qatıldığıңыз loyallıq münasibət və müharibəni dəstəkləməyiniz həqiqətən inamınıza üstün gəlib”.

2007-ci il yanvarın 11-də Bokser İraq müharibəsi ilə bağlı debatda deyirdi: “İndi məsələ kimin cavab verməsindədir. Mən buna görə cavab verməyəcəm. Mənim uşaqlarım çox böyükdür, nəvələrim isə hələ çox gəncdir. Başa düşdüyüm qədər sən də ailənlə buna cavab verməyəcəksən. Onda kim cavab verəcək, Amerika hərbiçiləri və onların əhəli?”

“Nyu-York Post” dərgisi və Ağ Evin mətbuat katibi Toni Snou bu barədə Raysın subay olması və uşağının olmadığına görə ona qarşı edilmiş tənqid kimi qiymətləndirincə (Snounun şərhinin davamı olaraq), Rays deyirdi: “Mən elə zənn edirdim ki, subaylıq və uşaqlarımın olmaması dövlətin xeyrinə qərarlar qəbul edilməsinə mane olmur.” (Bokser deyirdi: “Onlar bunu mənim demədiyim bir sözlə əlaqələndirmək istəyir. Mən əslində onun da mənim kimi olduğunu - yəni heç birimizin əhəli olmadığına görə hərbiçi olmadığını demək istəmişdim” cavabını vermişdi.)

Klondaliza Rays 2004-cü ilin fevral ayında prezident seçkilərinə hazırlıq zamanı prezident üçün kampaniyaya aparan ilk Milli Təhlükəsizlik müşaviri oldu. 2004-cü il fevralın 16-da Buş Dövlət Dəniz Vəzifəsinə xanım Klondaliza Raysın namizədliyini

irəli sürdü. 2005-ci il yanvarın 26-da Senat onun namizədliyini təsdiqlədi. Raysın namizədliyinin əleyhinə olan səsli "Doktor Rays və Buş administrasiyası İraqdakı və terrorizm əleyhinə müharibədəki uğursuzluqlarına görə məsuliyyəti daşmalıdır" deyən senatorlardan gəldi. Senator Robert Börd Raysın əleyhinə səs verməsini onun müharibə zamanı Konstitusiyanın ona verdiyindən daha çox səlahiyyətə malik olması ilə əlaqələndirirdi...

...2005-ci ilin yanvarında Buşun ikinci andiçmə təşəbbüsü zamanı Kondaliza Rays dünyada barışa və insan haqlarına təhdid olan ölkələri "tiranlıq yuvaları" adlandırmış və belə ölkələr siyahısına Kuba, Zimbabve, Birma və Belarusu aid edərkən, cümlədən İran və Quzey Koreyanı da "siyahı"sına əlavə etməyi unutmamışdı.

Xanım Rays hesab edirdi ki, terrorizmlə mübarizə yalnız hökumətlər və təşkilatlara qarşı deyil, onlara təsir edən ideologiyalara qarşı da olmalıdır. O, 2005-ci il, iyulun 29-da mətbuata verdiyi açıqlamada ABŞ-ı terrorçuların hücumlarından qorumağın qanun həyata keçirməkdən daha vacib olduğunu deyir və əlavə edirdi: "Biz demokratiya və azadlığı dəstəkləməklə yanaşı, həm də xarici kommunizmlərdə bizə qarşı olan nifrət ideologiyalarına qarşı mübarizə aparmalıyıq."

Xanım Dövlət katibi demokratik hökumətlərin tərəfdarı kimi qeyd edirdi. Rays 11 sentyabr olaylarının "əsarət və ümitsizlik"dən qurtulma

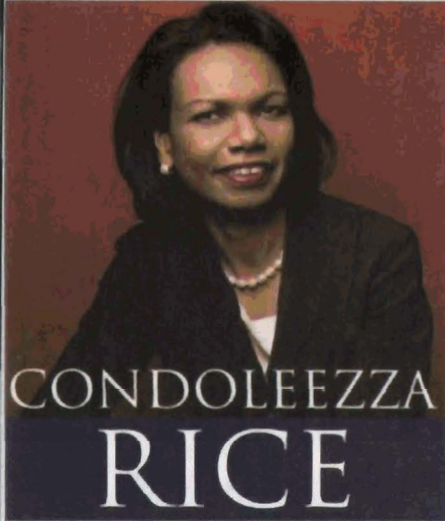
başlandığını bildirərək, "ABŞ Yaxın və Orta Şərqdə demokratik islahatları genişləndirməlidir" qənaətinə diqqət gətirirdi.

Rays həm Departamenti, həm də ABŞ siyasətini, anadolular demək, adətə yenidən qurdu. Dövlət katibliyinə başladığında o, Yaxın Şərqdə demokratiya yaratmaq məqsədi ilə Transformativ diplomatiya qanununun əsasını qoydu. Raysa görə, Transformativ diplomatiya ABŞ-a partnyorları ilə işləməkdə, daha yaxşı idarə olunan, xalqının tələblərinə cavab verən və özlərini uluslararası düzəydə məsuliyyətli aparan hökumətlər qurmaqda yardım edəcək. Onu da deməliyə ki, "Həmas"ın Fələstində keçirilən seçkilərində qalib gəlməsi, Səudiyyə Ərəbistanında və Misirdə ABŞ-ın dəstəyi ilə avtoritar rejimlərin qalması onun demokratik yolla seçilən hökumətlərə dəstək siyasətinə mane olurdu.

18 yanvar 2006-cı ildə özünün "Transformativ diplomatiya" proqramının Corctaun Universitetində təqdimatı zamanı hədəflər, qarşıda duran işlər və gözlədiyi nəticələr barədə ətrafı məlumat verdi.

Dövlət katibi kimi Rays çoxlu səfərlər edərdi. Buş administrasiyası adından bir çox diplomatik addımlar atdı. Onun hərtərəfli prezidentin dəstəyi alan diplomatiyası bu özəlliyinə görə keçmiş respublikaçı katiblər Henri Kisinger və Ceyms Barkerin diplomatiyasını xatırlatırdı.

CONDOLEEZZA RICE

AN AMERICAN LIFE

A BIOGRAPHY

ELISABETH BUMILLER

"Rice... a brilliant and powerful woman... a true American hero." - Bill Clinton

de çox önəmli dövlət vəzifəsi daşıyaraq şöhrətin zirvəsinə qalxmış bir qaradərili qadın!

Bütün hallarda, Kondaliza Rays ABŞ siyasi tarixində, xarici siyasət kitablarında, dünya lider qadınları aləmində (təkcə qadın deyil, ümumiyyətlə, liderlərin dünyasında) həmişə xatırlanacaq bir isimdir! Və bizim **"Kondaliza Rays hekayəti"**miz bilsə də **Kondaliza Rays hekayəsi** (gerçəkliyi!) hələ bitməyib...

Adını dünya tarixinə yazmağı bacarmış bir qadın, ünlü ictimai siyasi xadim olaraq o, bu gün də öz fəaliyyəti ilə Tarix yazmaq davam edir. O, öz həyat hekayəti ilə bir çoxlarına mümkünsüz görünen uğurları öz zəhməti ilə əldə edərək yüzlərlə gənc qız üçün belə deyək, ümitsizlər üçün örnek olub. **"Mümkünsüz dədiyi UĞURLARI əslində mümkün edə bilərsiniz, əldə edə bilərsiniz, yəni, bunu istəyin və arxasınca yorulmadan gedin"** deyir yüzlərlə gənc qıza onun həyat hekayəti. ...Və bundan sonra uzun illər də bu mesajı verməkdə davam edəcəkdir!

güclü qadını seçilmiş; 2006-cı ildə isə həmin siyahıda Almaniya kansleri Angela Merkeldən sonra ikinci yerə sahib olmuşdur.

Heç vaxt ailə həyatı qurmamış və övlad sahibi olmamış Rays bütün həyatını işinə həsr etmişdir.

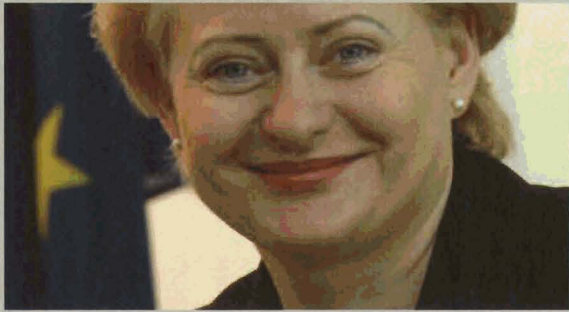
...Belə! Zəngin çalışmalarla dolu dəyişən bir qadın ömrünü vərəqlədik. Kondaliza Rays! - Acılardan keçmiş bir ailənin övladı! Ağ kişi xeylaqlarının qurduğu dövlət...

Dalia Qribauskaite

Basketbolçu, maliyyəçi, komissar,
prezident xanım

- O, Litvanın ilk qadın Prezidenti kimi adını TARİXə yazdı.
- O, ölkəsinin Avropa Birliyinə integrasiyasında mühüm rol oynayıb. Avropa Komissarı vəzifəsini tutub.
- O, 2005-ci ildə "Avropa Birliyinin xərclərini tədqiqat və idarəetmə kimi sahələrə yönəltmə cəhdlərinə görə" "İlin Komissarı" elan olunmuş və ödülə layiq görülmüşdü.
- O, Litvalı Böyük Sərkərdə Qyadiminas ordeninin (25 iyun 2005-ci il) komandorudur.
- O, 2008-ci ildə Litvada "ilin adamı" mükafatına layiq görülüb.
- O, Böyük Vyatautas ordeni ilə təltif edilib.
- Bu qadın əvvəllər Litvanın Xarici İşlər Nazirinin müavini, maliyyə naziri və Maliyyə Planlaması və Büdcə üzrə Avropa Komissarı kimi önəmli vəzifələri tutmuş, 2009-cu il iyulun 12-dən bəri isə Litvanın ilk qadın dövlət başçısı olan, çox vaxt "Dəmir Ledi" kimi tanınan Dalia Qribauskaitedir!

Dalia Qribauskaite 1956-cı ilin martın 1-də Vilnüsdə fəhlə ailəsində dünyaya göz açıb. Anası Vitaliya Qribauskene satıcı, atası Feliks Qribauskene isə sürücü işləyirdi. Salomey Neris orta məktəbində oxuduğu illərdə, 11 yaşında idmanla məşğul olmağa başlayan Dalia, xüsusilə basketbola böyük maraq göstərsə də həyatı peşəkar idmana bağlamır. Məktəbi bitirdikdən sonra - 1975-ci ildən 1976-cı ilədək təxminən bir il Litva SSR Dövlət Filarmoniyasında kadrlar şöbəsinin inspektoru vəzifəsində çalışan Dalia sonralar Leningrad Dövlət Universitetinin axşam şöbəsində siyasi iqtisad üzrə təhsil alır.

Təhsil aldığı illərdə o, 1 saylı Leningrad xəz fabrikinə (hazırda "Kaf-front na Smolenske" MMC) işləyir. 1983-cü ildə universiteti bitirdikdən sonra həmin il də Sovet İttifaqı Kommunist Partiyasına daxil olan Dalia Vilnüsə qayıdır. 27 yaşlı Dalia Elmlər Akademiyasında işə düzəlir. Amma akademiya işin azlığına görə o, Vilnüs Partiya Ali məktəbində 1990-cı ilədək siyasi iqtisad və global iqtisadiyyatdan dərs də deyir. 1988-ci ildə Moskvada, Kommunist Partiyasının Mərkəzi Komitəsinin Sosial Elmlər Akademiyasında (indiki Rusiya Dövlət Qulluğu Akademiyası) doktorluq dissertasiyası müdafiə edir və 1990-cı ildən 1991-ci ilədək İqtisadiyyat İnstitutunun elmi katibi vəzifəsində çalışır.

Litvanın dövlət müstəqilliyi əldə etməsi ilə bağlı qapılar açılır və ölkə müstəqil şəraitdə xarici siyasət aparmağa başlayır, Avropaya integrasiya siyasəti yürədülür. Bir çox gənc insanlar üçün yaxşı fürsətlər və imkanlar yaranır. Onlar öz təhsillərini dünyanın nüfuzlu universitetlərində almaq və peşəkarlaşdırmaq imkanı qazanır və aktiv həyat qoşulur. Dalia da onlardan biri idi. O, məşhur Corctaun Universitetinin Beynəlxalq İqtisadi Əlaqələr İnstitutunda (Vanderbilt) rəhbərlər üçün nəzərdə tutulmuş kursu proqramı bitirir.

Vəksəliş yollarında

Dalia Qribauskaite aktiv siyasətə çox gənc yaşlarından başlayıb. 1990-1993-cü illərdə xarici siyasət sahəsində karyerasına başlayan Dalia Qribauskaite 1991-1993-cü illərdə Beynəlxalq İqtisadi Əlaqələr Nazirliyinin Avropa şöbəsinin direktoru olur. Bundan sonra o, Xar

rici İşlər Nazirliyində İqtisadi Əlaqələr Departamentinin rektoru vəzifəni tutur və Litva ilə Avropa Birliyi arasında azad ticarətə dair müqavilələrə bağlı danışıqlara rəhbərlik edir. Tezliklə Litvanın Avropa

Birliyindəki missiyasının fəvqəladə və səlahiyyətli elçisi təyin edilən xanım Qribauskaite burada AB-nin Avropa Sazişi müzakirələrində sədr müavini və Brüsseldə Milli yardım Koordinasiya qrupunda təmsilçi kimi çalışır.

1996-cı ildə xanım Qribauskaite ABŞ-ın Litvadakı səfirliyinə səlahiyyətli nazir təyin edilir. O, bu vəzifədə 1999-cu ildə Litva Maliyyə Nazirinin müavini təyin edilənə kimi çalışır. Bu vəzifəsinin bir hissəsi kimi o, Litvanın Dünya Bankı və Beynəlxalq Valyuta Fondu ilə müqavilələrə rəhbərlik edir. 2000-ci ildə Dalia Qribauskaite xarici işlər nazirinin müavini, 2001-ci ildə isə Alqridas Brazauskas hökumətində maliyyə naziri olur. Onun nazir olduğu dövrdə Litvanın büdcə kəsiri 8,5 faizdən 1,2 faizə düşür və təbii ki, burada onun böyük xidmətləri olur.

Litvalı Avropa komissarı

2004-cü il mayın 1-də Litva ən vacib məqsədlərindən birinə nail olur. Ölkə Avropa Birliyinə daxil olur və elə həmin gün Dalia

Qribauskaite Avropa Komissarı olur. 2004-cü ilin 11 noyabrına qədər Sosial və Mədəniyyət üzrə Avropa Komissarı olduğdan sonra xanım Qribauskaite Jose Manuel Barrozonun rəhbərlik etdiyi komissiyada nəzdində maliyyə planlaşdırılması və büdcəyə məsuliyyət daşıyan yeni vəzifəyə - Avropa komissarı vəzifəsinə təyin olunur. Həmin bu vəzifədə aktiv və effektiv fəaliyyəti özünü çox gözletmədi. 2007-ci ilin noyabrında Dalia "İlin Komissarı" elan olundu. O, bu maddə "Avropa Birliyinin xərclərini tədqiqat və inkişaf kimi sahələrdə yönəltmə cəhdlərinə görə" layiq görüldü. Xanım komissar özü

bu barədə belə şərh edirdi: *"Mən adətən müzakirələrdə iştirak etmirəm, ona görə də bu mənim üçün xoş sürpriz oldu. Bu sadəcə mənim işimin deyil, Avropa Birliyinə yeni perspektiv gətirən, irili-xırdalı bütün ölkə dövlətlərinin işinin qiymətləndirilməsidir. Bu, həmçinin, acı həqiqəti dilə gətirmək və Avropada siyasi ritorikanın reallıqla qiymətləndirmə cəsarətinə görə verilən təqdirdir. Ancaq biz hələ də nəticələri gözə gətirə bilmirik. 2007-2013-cü illər üçün Avropa üçün həqiqi ehtiyacı olan büdcə üzrə razılaşdırılmalı və qəbul edilməsi çox vacibdir."*

Maliyyə və büdcə komissarı kimi o, Avropa Birliyinin büdcəsini tənqid edərək onu "təbii asrə uyğun olmayan büdcə" adlandırdı. AB-nin büdcəsinin çox hissəsi kənd təsərrüfatı proqramlarına sərf edilirdi. Dalia Qribauskaite 2008-ci ildə AB-nin büdcəsini yenidən edərək, onun tarixində ilk dəfə olan büdcədə artım və işlə təminat üzrə xərclər kənd təsərrüfatı və təbii sərvətlərə də çox pay tuturdu.

Tez-tez Baş nazir Gediminas Kirkilasın başçılıq etdiyi Litva hökumətini gözlənilən maliyyə böhranına vaxtında cavab

verməməkdə gündə
landırırdı. Bu vəzi
də çalışan zaman
nım Qribauskaitė
həm Litvada, həm
onun hüddurlarında
kənar böyük məh
luq qazanmışdı. 2008-ci ildə o, Litvada "ilin adamı" mükafatına
yiq görüldü. Bununla yanaşı, Qribauskaitė Litva hökumətinin yun
düyü iqtisadi siyasəti qəti şəkildə tənqid edən şəxslərdən biri ol
raq qalmışdır.

Komissar prezidentliyə namizəd olur

26 fevral 2009-cu ildə Daliya Qribauskaitė rəsmi olaraq mü
namizəd kimi Prezidentliyə namizədliyini irəli sürdü. Onun nam
zədliyini irəli sürməsi həm mətbuat, həm də onun özü tərəfin
2009-cu ilin yanvar ayında Litva Seyminin binası qarşısında iğn
lara gətirib çıxarmış iqtisadi durumun pisləşməsi ilə əlaqələndir
di. O, xüsusi açıqlamasında deyirdi: **"Litva xalqı mənim Litvada
mağımə ehtiyac duyursa, mən ölkəmə qayıtmağa hazıram. H
edirəm ki, ölkəmizdə həqiqətin, şəffaflığın və məsuliyyətin
qərar olmasını hamımız arzulayırıq. Hamımız qorxusuz, özüm
bir-birimizə və sabaha inamla yaşamaq istəyirik. Mən vətə
ların dövləti olan və vətə
təndaş tərəfindən idarə
olunan Litva yaratmaq və
mənaəviyyət, siyasət və iqt
tisadiyyatdan qara kölgə
ləri uzaqlaşdırmaq üçün
təcrübə, bilik və bacarıq
larımı tətbiq edə bilərəm**

verməməkdə gündə
landırırdı. Bu vəzi
də çalışan zaman
nım Qribauskaitė
həm Litvada, həm
onun hüddurlarında
kənar böyük məh

**"bunu istəyirəm. Buna görə də prezidentliyə namizədliyimi irə
sürürəm."**

Avropa komissiyasının qaydalarına uyğun olaraq, aprel ayının or
larından xanim Qribauskaitė Avropa komissarı vəzifəsinin icrası
nı dayandırdı. Artıq 2009-cu ilin fevral ayının rəy sorğularında o,
nəticəsinə görə bi
nisi idi. Müstəqil

(Burof) namizəd ol
məna baxmayaraq,
şəffaflıqkarlar Par
tisi və QHT-lərin
onu dəstəklə
rə. Dalia Qribaus
skaitėnin namizəd ki
nə platforması, əsa
rli yerli məsələlər

şəraitində cəmlənmişdi. Belə ki, güclü iqt
isadi inkişafdan sonra Litva iqtisadi göstəri
şində iki rəqəmli azalma ilə müşayiət olu
şu dərindən iqtisadi böhranla üzləşmişdi. Mart
 ayında işsizlik səviyyəsi 15.5%-ə qalxmış
 hökumətin azalmaya verdiyi cavaba qar
 şı yanvar ayının küçə etirazları daha kəskin
 olmağa başlamışdı.

Şərçəkliklərə uyğun xətt götürən Qriba
uskaitė, seçki kampaniyası dövründə az gə
nələri müdafiə etməklə, bürokratik sistemi
sərtləşdirməklə və hökumətin investisiya
programını yenidən gözdən keçirməklə ma
kroi problemlərinin öhdəsindən gəlməyin
əhəmiyyətini vurğulayırdı. Bundan başqa
Litva Prezidentinin ilkin vəzifəsi olan xal
q siyasət sahəsində də yeni (daha ba
şarılaşdırılmış) yanaşma irəli sürürdü.

Prezident seçkiləri 17 may 2009-cu il tarixdə keçirildi. Dalia Qribauskaite 68,18% səs toplayaraq əksər səs çoxluğu ilə qalib gəldi. Seçkilərdə qalib gəlməklə Dalia Qribauskaite yalnız Litvanın ilk qadın prezidenti olmadı, o həm də ölkəsində prezident seçkilərində ən çox səs toplayan namizəd kimi tarixə düşdü!

Siyasi analitiklər Qribauskaitenin asan qələbəsini onun maliyyə sahəsində peşəkarlığı, nüfuzu və qalmaqallardan uzaq olmaq bacarığı ilə bağlayırdılar.

O, Litvanın ilk qadın prezidenti olaraq and içdi. Tərəfdarlarına böyük həyəcanla izlədiyi mərasimdə prezident deyirdi:

"Mən and içirəm ki, Litva Respublikasını, onun xalqını və konstitusiyasını qoruyacağam, qanunlara hörmət göstərərək, onlara əməd edəcək və Litvanın torpaq bütünlüyünü müdafiə edəcəyəm; and içirəm ki, öz vəzifəmi vicdanla, namusla yerinə yetirəcək, hər təsəbəbə bərabər hüquqlar tanıyacağam. and içirəm ki, bütün gücümü Litvanın müstəqilliyinə, Vətənə xidmətə həsr edəcək, demokratiya və Litva insanının yaxşı yaşamasına yönəldəcəyəm. Tanrı mənə yar olsun!"

Andiçmə mərasiminin sonunda, parlament binasının yanında yeni prezidentin onlarla pərəstişkarı durmuşdu. "Ölkə etibarlıdır" - bəziləri əllərində bu cür sözlər yazılan plakatlar tutmuşdular.

Əksər vətəndaşlar Kafedral meydanına doğru axışmışdılar, burada ösğərlər parada hazırlayırdılar. Bəzi qoşun rəhbərləri yeni Ali Baş Komandanın gəlişi öncəsi nəzərəcarpacaq dərəcədə həyəcanlı idilər. Bu, xüsusilə də özünü Qribauskaitenin rəis və generallarla tanışlığı zamanı bürüzə verirdi. Bəziləri prezidentin yalnız barmaqlarının ucunu yüngülcə sıxırdılar, sanki onlar büllurdan idilər və möhkəm ol sıxmadan ovulub töküləcəkdilər, bəzi cəsarətliyə isə ölkənin rəhbərinin uzadılmış əlini cəsarətlə sıxırdılar. Onların özü üçün bu çox maraqlı idi. İlk dəfə Ali Baş Komandan qadın olacaqdı!

Prezident sarayının şpilindən Valdas Adamkusun şəxsi bayrağı salınıb, Dalia Qribauskaitenin bayrağı asıldığından, eks-prezident öz reqlaliyalarını ölkənin yeni rəhbərinə təqdim etdikdən və qədim topdan gələn yayım atəşlərindən sonra dövlətin yeni başçısı tam şəkildə vəzifənin icrasına başladı. Xalqına müraciətlə: ***"Mənim bu vəzifəni tutmağım sizin istəyinizin və mənim öz müqəddəratımı təyin etməyimin nəticəsidir. Hakimiyyətə şöhrət və ya pul əvəsinə gəlmirlər. Siyasət - biznes növü deyildir. Bu, istəkdir! Mən insanlara rəhbərlik etmək üçün deyil, onlara xidmət etmək üçün gəlmişəm! Həyatı yaxşılaşdırmaq və Litvanın möhkəmləndirmək - mənim üçün böyük mükafat və məqsəddir"*** - deyirdi.

O, artıq prezident kimi Litvanın gələcəyi üçün hər kəsi daha məsuliyyətlə olmağa və işdə çalışmağa dəvət edirdi. Eyni zamanda, ölkə ilə bağlı bugünkü və gələcək problemlərini də açıq şəkildə cəsarətlə deyirdi: ***"Azadlıq və demokratiya coşqusu işdə yaranır. Dövlət də ürəkdə yaranır."***

Necə dövlət istədiyimizi, özümüzün necə olduğunu dərk etməmiş üçün min il kəfə yət idimi? Bu gün məni əhatə edən və bütün Litvadan gəlmiş hörmətli bayraqlar! Şəhər və qəsəbələrımızdə hakimiyətin insana olan nifrətinin, qanuna bəlmətsizliyinin, ədalətsizliyin kifayət qədər olduğunu özünüz şahidisiniz.

Gəlin dövləti özümüz quraq! Gəlin dövlətdən - yerli hakimiyyətdən başlayaq.

Merləri və ağsaqqalları gəlin birgə seçək, gəlin yerli siyasətçiləri öz seçiciləri qarşısında hesabat verməyə məcbur edək. Lakin gəlin yanlış yola dönməyək. Öpək biz boş vədlərə səs versək, yaxud ədalət aldatmaya şirniksək, yaxud özümüzü aldatmasaq - onda demokratiya parodiyaya çevriləcəkdir.

Öziz həmvətənlər! Litvanı gözərlən mən insanların bir-birinə olan nifrəti, özünü məhv etməsini gördüm. Yoxsallıq və cah-cəlal arasında böyük uçurum mövcuddur. Litvada qarşıdurma hökm sürür. Mən Litvanı barışıqğa çağırıram! Biz bir

xalq, bir dövlətik. Yalnız birgə zəhmətlə biz Litvanı iqtisadi, siyasi və mədəni tənəzzüldən xilas edə bilərik". Andicmə mərasimindən bir neçə gün sonra əksər siyasətçilərin qeyd edirdilər ki, prezidentin çıxışı kifayət qədər konkret idi və bir sıra vədlər verildi. Yeni lider xalq arasında həqiqətən də fantastik məşhurluğunu qoruyub saxlamaq istəyirsə, bu vədlərə indi əməl etməsi lazımdır. Onun xalqa vədləri isə böyükdür və onların yerinə yetirilməsindən prezidentin özünün də dediyi kimi sözün əsl mənasında Litvanın gələcəyi asılıdır!

Prezident səlahiyyətlərini 12 iyul 2009-cu ildə qəbul edən Dalia

Qribauskaite ilk olaraq öz məvaciyyətini azaltdı. O, öz prezident məvaciyyətinin yarısını (312,000 lit) qəbul etdi. O, hələ az müddət keçməsinə baxmayaraq, verdiyi vədlərin həyata keçirilməsi istiqamətində ciddi addımlar atır və uğurlar əldə edir. Prezidentin beynəlxalq aləmdə nüfuzunun qaldırılmasını özünün prioritetlərindən biri elan edən prezident Qribauskaitenin beynəlxalq arenada daha aktiv rol oynaması istiqamətində addımlar atır. Məsələn, Litva Prezidenti "Dondurulmuş" münaqişə

şələrin nizamlanması proseslərinin Litvanın ATƏT-ə sədrliyi dövründə prioritet olacağını vurğulayıb. Dalia Qribauskaytenin

əlməyondəsi bəyan edib ki, **"Prezident və xarici işlər nazirinin tapşır regionuna və digər qaynar nöqtələrə səfərləri nəzərdə tutulub. Oradakı vəziyyəti öyrənmək, araşdırmaq və ümumilikdə ATƏT üçün həllini tapmaq lazımdır"**.

Dalia Qribauskayte isə bəyan edib ki, Litva təşkilata sədrliyi dövründə "dondurulmuş" münaqişələrin həllində tərəqqiyə nail olmaq, təhlükələr, o cümlədən, enerji, izolyasiyası və kibernetik təhlükələrə mübarizədə əməkdaşlığı möhkəmləndirməyə çalışacaq.

“Litvanın Dəmir Ledisi” ölkəsində ən çox səs toplamış bir prezident kimi xalqın ona ümidlərini və etimadını qoruyub saxlamaq üçün ilk Qadın Prezident olaraq ölkəsində qadınların hakimiyyətinə yüksək postunu gələcəkdə də tutması üçün daha uğurlu cığır açmağa istiqamətində yorulmadan çalışır!

Öz doğma dili ilə yanaşı, ingilis, rus, fransız və pol-yak dillərini də bilən Dalia Qribauskaite, Marqaret Tetçeri və Mahatma Qandini özü üçün siyasi örnək hesab edir. Natiqlik qabiliyyətinə və karatedə “qara kəmər” sahibi olmasına görə beynəlxalq mətbuat onu “Litvanın Dəmir Ledisi” adlandırır! Bu ad Marqaret Tetçer kimi onun da xoşuna gəlir və özünün aktiv və uğurlu fəaliyyəti ilə **“Litvanın Dəmir Ledisi” adını TARİXə yazmış Dalia Qribauskaite bir LİDER olaraq həm də TARİX yazır!**

Laura Çinçilla Miranda

qələbənin
şəkkür öpüşü...

- O, Kosta Rikanın ilk qadın prezidentidir.
- O, Latin Amerikasının tarixində beşinci qadın prezident kimi adını tarixə yazıb.
- Tərcümədə “zəngin, varlı sahil” adlanan Kosta Rikanın prezidenti **Laura Çinçilla Miranda** (Laura Chinchilla Miranda) 1990-cu ilin 28 martında Kosta Rikanın paytaxtı San Xosenin fəhlə təbəqəsinə layəti sayılan Desam Paradosda anadan olub. O, Rafael Angel Chinchilla Fallas ilə Emilce Miranda Castillonun dörd uşağının ən böyüyü və yeganə qız övladı idi. Laura ölkənin siyasi həyatına yaxından təftiş edən atasını izləyərək böyüyür.
- Onun ölkəsi Mərkəzi Amerikanın ən kiçik ölkələrindən biridir. Nikaraqua və Panama Respublikaları ilə həmsərhəd olan Kosta Rika sahillərini güney və qərbdə Sakit Okean, şərqdə isə Karib Dənizi yuyur. Kosta Rika dünyada ilk ölkədir ki, 1949-cu ildən yəni vətəndaş müharibəsindən sonra ordunu ləğv edib.

- O, Kosta Rika Universitetini bitirdikdən sonra ABŞ-ın Corceton Universitetində inzibati idarəetmə üzrə magistr dərəcəsi alır. 1982-ci ildə Mario Alberto Madrigal Diazla ailə həyatı qursa da, cütlük 1985-ci ildə yollarını ayırırlar. O, təkrar 2000-ci ildə Jose Maria Rico Cueto ilə ailə həyatı qurur və bir oğulları var.
- Siyasi karyerasına 1990-cı illərdə başlayan Laura Çinçilla həmin illərdə müxtəlif beynəlxalq hüquq təşkilatlarında institusional islahatlar sahəsində məsləhətçi kimi çalışır. Onun fəaliyyətində məhkəmə hüququ və dövlət təhlükəsizliyi sahəsində islahatlar xüsusi yer tuturdu. Həmin zamanlar o, müxtəlif beynəlxalq proqramlarda, o cümlədən, BMT-nin proqramlarında iştirak edirdi. Laura Çinçillanın fəaliyyətində vacib istiqamətlərdən biri Latin Amerikasının ölkələrində, o cümlədən, Kosta Rikada polis sisteminin islahatları oldu. Onun məhkəmə hüququ, ictimai təhlükəsizlik və polisdə islahatlarla bağlı çoxlu məqalələri, monoqrafiyaları da var.
- 1994-cü ildə O, Xose Maria Fiqueres Olasen administrasiyası dövründə ictimai təhlükəsizlik nazirinin müavini vəzifəsini tutur. 1996-cı ildə isə ictimai təhlükəsizlik naziri təyin olunur və 1998-ci ilə kimi bu sahədə çalışır. 2002-ci ildən Milli Assambleyada San Xose əyalətini təmsil edərək, 2006-cı ilə qədər parlamentdə aktiv fəaliyyət göstərir.
- O, Kosta Rikanın ünlü prezidenti, Nobel mükafatı laureatı, Oskar Ariyasın hakimiyyəti dövründə vitse-prezident və ədliyyə naziri olub. Laura Çinçilla Prezidentin yaxın silahdaşlarından hesab olunurdu.

Uşağını döymə, cəzalanarsan!

Onun nazirliyi dövründə Kosta Rika hakimiyyəti valideynlərə uşaqları fiziki yolla cəzalandırmağı qadağan edən qanun qəbul etdi. Qanun şərh edərkən vitse-prezident Laura Çinçilla deyirdi: **“Qanun valideynləri uşaqlarını fiziki cəzalandırma yolu ilə deyil, sevgi və qayğı ilə tərbiyə etməyə məcbur etməyə yönəlib”**. Qanun təkcə valideynləri deyil, məktəbəqədər müəssisələrdə, məktəblərdə müəllim və tərbiyəçiləri də nəzərdə tuturdu. Qanuna görə, uşaqlar valideynlərindən Uşaq Milli Təşəbbüsünə şikayət edə bilərdi. Həmin təşkilata bu cür qanun pozuntularını araşdırmaq tapşırığı verilmişdi. Qanunu pozan ailəni böyük cərimə gözləyir. Qanunun qəbul olunmasında ölkənin hüquq müdafiəçiləri böyük rol oynamışdılar. Ölkədə uşaqların 65%-nin valideynləri tərəfindən fiziki güc tətbiqinə məruz qaldığını vurğulayan hüquq müdafiəçiləri parlamentdə qanunvericiləri bu birmənalı qəbul edilməyən qanunun valideynlərə inandırma bilmişdilər. Qanunun qəbul edilməsində Laura Çinçilla müstəsna rolu var idi!

İstefa və ...hazırlıq

O, 2008-ci ildə Oskar Ariyasın administrasiyasından istefa verərək, 2010-cu il seçkilərinə hazırlaşmağa başladı. Prezidentlə eyni partiyada qəbul olunan Laura Çinçillanın namizədliyini prezident Oskar Arias dəstəkləyirdi. Laura Çinçilla 2009-cu ilin iyununda Milli Azadlıq Partiyasının ilkin seçkilərində 15% səs fərqi ilə rəqəbi geridə qoyaraq, prezidentliyə namizədliyi irəli sürdü.

Laura Çinçillanın Milli Azadlıq Partiyası **“daha yaxşı dünya üçün irəliləyən siyasət”** adı altında fəaliyyət göstərən Beynəlxalq Sosialist Təşkilatının üzvüdür.

Mənəviyyatlı siyasətçi

2009-cu ilin noyabrında Laura Çinçilla kilsə xadimləri ilə birgə **“Həyat və Ailə üçün yürüş”**u təşkil edərək, yenidən qəbul olunmuş abortun qadaqlanması və eynicinsli nikah haqda qanunlara qarşı çıxırdılar. Çünki Laura Çinçilla özünü abortun və eynicinsli nikahların qadaqlanmalarından biridir. Bu hərəkət, əsasən bir çox Kosta Rikalı hüquq müdafiəçiləri arasında narazılığa səbəb olmuşdu. Lakin Laura Çinçilla bu yürüşün heç bir qrupa qarşı yönəlmədiyini bildirdi.

Dünyəvi, amma dindar...

O, Kosta Rika Konstitusiyasında kilsə və hökumətin ayrılmasını təmin edəcək hər hansı bir dəyişiklikə və dəyişikliyin edilməsinə qarşı çıxır. Ha-

zırkı Konstitusiyaya əsasən Kosta Rika katolik dövlətdir. Bu məsələ onun mövqeyi ölkədə dünyəviliyi dəstəkləyən keçmiş prezident Oskar Ariasın əksinədir. Onların bir çox məsələlərdə baxışları üst-üstə düşür, lakin də bu məsələdə fikirləri ziddiyyət təşkil edirdi...

Səs verən də gəlsin, səs verməyən də

Laura Çinqilla 7 fevral 2010-cu ildə keçirilən prezident seçkilərində hakim partiyanın namizədi kimi qalib gəlir. Kosta Rika Milli Azadlıq Partiyasından namizədliyi irəli sürülən xanım Çinqilla, səslerin 46.7%-i toplayaraq, prezident postuna yüksəlir. Mətbuat yazır ki, Laura Çinqilla heç zaman prezident olmağı və ilk qadın prezident kimi Kosta Rika tarixinə düşməyi arzulamayıb. Amma oldu! 2010-cu ildən başlayaraq, o, Kosta

dövlətin başçısı olacaq. Minlərlə tərəfdarının toplaşdığı qələbə mitinqində çıxışı zamanı Laura Çinqilla Kosta Rikalıların ona olan etimadını təmin etmək üçün əlindən gələni edəcəyini açıqladı.

Onu seçməklə ölkə vətəndaşları Prezident Oskar Ariasın kursunu davam etməsini dəstəkləyiblər. 50 yaşlı Laura Çinqilla prezident Oskar Ariasın davamçısı kimi qəbul edilir. Qeyd edək ki, Oskar Arias özü onun namizədliyini irəli sürüb.

"Mənim administrasiyamın qapısı Kosta Rikanın bütün vətəndaşlarına açıqdır. Bu o deməkdir ki, biz bizi seçkilərdə dəstəkləməyən səslerini diqqətlə dinləyəcəyik. Biz onlardan kömək və əməkdaşlıq xahiş edirik" - o, qələbə münasibəti ilə təşkil edilən mitinqdə çıxışında belə deyib. Laura Çinqilla, xüsusilə ölkəsinin qadınlarına böyük diqqətliliklə yanaşıb. Çünki onun hakimiyyətə gəlməsində, qələbəsində qadınların müstəsna rolu olmuşdu: **"Mən bütün qadınlara təşəkkür edirəm."**

"Bu neçə il əvvəl Kosta Rika siyasətinin qapılarını zəif cinsin üzünə açan qadınlarımızı təşəkkür edirik".

Amma onu təkcə qadınlar dəstəkləməirdi. Minlərlə qadın tərəfdarı da onun ölkəyə yaxşı prezident olacağını vurğulayaraq, ona dəstək vermişdilər. Qələbə qələbəsini minlərlə tərəfdarı San-Xose şəhərində bayram etməklə qeyd etdilər. Qələbə qazanan prezidentin sevinci içərisində həyat yoldaşına təşəkkür öpüşünün şəkli isə nəinki Kosta-Rikanın mətbuat səhifələrində, dünyanın bir çox KİV-də, internet saytlarında geniş yayılmışdı.

Prezident kimi xanım Çinqillanın ilk təşəbbüslərindən biri qadınlar üçün həftədə 3 istirahət gününün verilməsi idi. O, həftənin 5-ci gününə də qadınlar üçün istirahət günü kimi verilməsini təmin etdi: **"Biz güclüyük, hətta bəzi zəif görünsək də. Biz çox şeyi bacarıyıq, öz inadkarlıq və heç zaman geri çəkilmirik. Biz Kosta Rikanın ilk qadın prezidenti olaraq qadınlar üçün həftədə 3-cü istirahət günü (bu qədər Kosta Rikada həftədə 2 istirahət günü var idi) verilməsini istəyirəm"**.

lərdən biridir. Kosta Rikalılar öz prezidentlərinin təkə gözüllüyü də yil, ağılı, savadı və gördüyü işlərlə də qürur duyduqlarını deyirlər.

Laura Çinçillanın parlamentdə də böyük iş təcrübəsi olduğu üçün ölkənin bütün siyasi partiyaları ilə dialoq yarada biləcəyi bildirilir. Onun partiyası yeni parlamentdə əksəriyyət təşkil etmədiyi üçün bu çox vacib və önəmlidir.

Qadın rəhbərin ilk addımı: səhiyyə, təhsil...

50 yaşlı Laura Çinçilla özünün 4 illik hakimiyyəti dövründə əhaliyə göstərilən səhiyyə və təhsil xidmətlərinin keyfiyyətinin daha da yaxşılaşdırılmasına və ictimai təhlükəsizliyin yüksəldilməsinə xüsusi diqqət göstərəcəyini açıqlayıb və bu istiqamətdə verdiyi vədə əməl etməyə başlayıb.

Prezidentliyə qədərki fəaliyyəti dövründə Laura Çinçilla həmişə təhlükəsizlik, mütəşəkkil cinayətkarlığa və narkotrafikə qarşı mübarizəyə həsinə böyük diqqət göstərmişdi. O, ölkəsində narkomafianın qanunsuz mənə kimi tanınıb. Bu sahələr prezident kimi də onun prioritetləri arasında vardır. Ölkə əhalisinin çoxu təhlükəsizliyi ölkənin daha kəskin problemlərindən biridir.

Qadın haqlarının mübarizi kimi Laura Çinçilla qadınların hüquq-mühafizə orqanları ilə birgə geniş təmsil olunması istiqamətində addımlar atmağa başladı. Ümumiyyətlə, Kosta Rika da daxil olmaqla Latın Amerikasının bir çox ölkələrində gender bərabərliyi problemi cəmiyyətlərin və dövlətlərin əsas diqqət mərkəzindədir. Böyük siyasətdə, dövlət idarə edilməsində qadınların rolu son illərdə artmağa başlayıb. Onlar dövlətin yüksək postları uğrunda kişilərlə bərabər rəqabət aparırlar və uğurlu nəticələrə də ədalətli qədər nail olurlar. Kosta-Rikada məhz bu illərdən biridir.

Əsas hesab edir və prezident onlara bu sahədə durumu yaxşılaşdırmaq üçün öz qüvvəsini sərf edəcəyini vədə edib. O, deyib ki, narkomafiyaya qarşı mübarizə, xarici yatırım cəlb etməklə iş yerlərinin yaradılması, ekoloji təmiz enerji istehsalı, azad ticarət (siyasəti) onun siyasətinin əsasını təşkil edəcək və fəaliyyətində də vədə etdiyi kimi bu sahələrə böyük diqqət göstərir.

Laura Çinçillanın siyasi platforması Kosta Rikanın artmaqda olan təhlükəsizlik probleminin həlli kimi anti-cinayət qanunvericiliyin vurğulanması idi. Onun həmçinin öncəki hökumətin azad ticarət siyasətini davam etdirəcəyi gözlənilir.

Laura Çinçillanın əsas diqqət mərkəzində olan mövzulardan biri də iqlim narahət edən iqlim dəyişikliyi problemidir. O, bu istiqamətdə beynəlxalq əməkdaşlığa daha da genişlənməsinin vacibliyini vurğulayaraq, bu istiqamətdə hər kəsin üzərinə düşən məsuliyyəti dərk edərək yerinə yetirməsinin vacibliyini də önə çəkir.

Yeni nəslin nümayəndəsi

Laura Çinçilla yeni nəsil Kosta Rika peşəkar qadınlarının bir nümayəndəsidir. Kosta Rika prezidentini seçməkdə bu üç sözlə təsvir edirlər:

İmami! Ciddi! Lider!

Onun fəaliyyəti və keçmişi bu tərifi təsdiqləyir. O, bu yaraşdırmanı haqq edib. Bir dövlət başçısı, özü də bir qadın prezident üçün bu üç sözün deyilməsi, onun siyasi simasının bu sözlərlə ştrixlənməsi diqqətəşayan, təqdirəlayiq bir

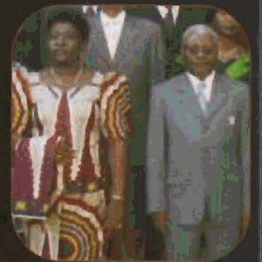
haldır. Siyasi şərhçilər, analitiklər hesab edir ki, onun fəaliyyəti xanım prezidentin yalnız ölkənin hakimiyyətin siyasi varisi olması ilə kifayətlənmək niyyətində olmadığını, sövq-təbii bir istəklə (və qabiliyyətlə!) daha irəliləməklərə yürümək, zaman-zamən özünəməxsus yeni siyasət quraraq həyata keçirmək olduğunu demək əsas verir.

O, artıq adını nəinki ölkənin dünyanın TARİXinə yazmış bir qadındır. İndi əməlləri ilə bir TARİX yazır! Hədəfi isə yazılan TARİXdə müsbət bir qəhrəman kimi, bir LİDER kimi qalmaqdır! O istəyir ki, Kosta Rikalılar və dünya daim onu istəsinlər, müsbət fikirlərlə yad etsinlər, gələcəkdə isə xatırlasınlar... O, ölkənin üçün yorulmadan çalışır. Üstəlik, ölkəsinin ilk qadın prezidenti kimi onun çox önəmli bir missiyası da var. O, elə çalışmalıdır ki, açdığı yolla Kosta Rikalı qızların yürüməsinə inam yaratsın. Həm onların özlərində, həm də seçicilərdə... Və gələcəkdə hər kəs onun yerini tutmaq üçün yən bir QADIN LİDER haqqında “niyə də olmasın? Laura Çinçilla gətirdi ki, bir qadın ölkə üçün kişidən heç də pis prezident olmadı, o, daha yaxşı bir prezident oldu” desin. Maraqlıdır ki, o, artıq buna nail olub. Hələ prezidentliyinin yenidən başlamasına baxmayaraq...

Qarşıda isə onu bir LİDER üçün vacib olan illər və sınaqlar gözləyir...

Luisa Diaz Diogo

**«Qara qitə»nin
Işıqlı Ulduzu**

■ **Luiza Diaz Dioqo.** Mozambikin ilk qadın baş naziri. Onunla 2008-ci ildə Vyetnamda, Hanoyda keçirilən Ümumdünya Qadın Sammitində tanış olmuşdum. Sammitdəki çıxışı, həyata keçirdikləri layihələr, bu gün və gələcəyə baxışlarına dair fikirləri xoşuma gəlmişdi. Sammitin prezidenti İrene Natividad bizi tanış edərkən, “xanım baş nazir, maraqlı tanış etdiniz” dedim. O da gülümsəyərək, “elə siz də” - dedi. Yaxından tanışlığımız belə başladı. Əslində, onu qiyabi tanıyırdım, ölkəsi və Afri-

qitəsi üçün gördüyü önəmli işlərdən böyük əziyyətlər, zəhmət hesabına qazandığı uğurlardan xəbərim vardı. Onunla yaxından tanış olmaqdan məmnun idim. Söhbət etdik Azərbaycandan Mozambikdən və dünyadan...

■ “Taym” jurnalına görə, “qara qitə”dəki kasıb bir ölkənin xanım baş naziri dünyanın ən ali liderləri sıyahısına daxildir və o, “bir zamanlar dövlət kimi mövcudluğu iflasa uğramış ölkənin iqtisadi artımını Asiya ölkələri səviyyəsinə gətirən şəxsiyyət” kimi dəyərləndirilib! Təbii ki, belə bir şəxsiyyətlə söhbət, qadınla söhbət çox xoş idi.

■ Afrikanın cənub-şərqində yerləşən Mozambik əhalisinin 70 faizdən çoxunun yoxsulluq səviyyəsindən də aşağıda...

(!) yaşamasına görə dünyanın ən kasıb ölkələrindən biri sayılır. Bu ölkə kimi, ölkədə həm də tez-tez quraqlıq, daşqınlar müşahidə olundu. 2004-cü ildə isə Mozambikin - 17 il davam edən vətəndaş savaşının izlərini hələ də “yaşadan” bu balaca ölkənin üstünə gün doğmağa başladı - Luiza Diaqo Mozambikin baş naziri oldu.

Mozambik tarixinin ilk qadın Baş naziri

Ölkədə 1975-ci ildən bəri hakim olan FRELİMO-nu (“Mozambik Azadlıq Cəbhəsi” Partiyası) təmsil edən Xanım Dioqo 2004-cü ildə

fevralından 2010-cu ilin yanvarına kimi Mozambikin Baş naziri olub. Luiza Baş nazir olmağdan əvvəl, 2005-ci ilin fevralına kimi nazir ərizəsində çalışıb. O, öncəki 9 il ərzində baş nazir olmuş Paskal Mokumbini əvəz etmişdir.

1958-ci ildə Mozambikdə anadan olan **Luiza Dioqonun** gəncliyi Mozambikin çox ağır dövrünə düşmüşdü. 1980-ci ildə, hələ universitetdə oxuyarkən o, Mozambikin Maliyyə Nazirliyində işləməyə başlamışdı. Bu, ölkə üçün çox ağır zamanlar idi: **Mozambik siyasi və hərbi çevrilişin dövrünün keşməkeşlərini yaşayırdı...**

Portuqallar getdi, dərdlər getmədi...

Bu ölkə 1975-ci ildə Portuqaliyadan müstəqillik almış və Mozambik Xalq Respublikası olmuşdu. Lakin Respublika, Müstəqillik və sülh... yaxşı nemətlər olsa da, bu sevincin ömrü uzun çəkmədi. Mozambikdə vətəndaş savaşına başlandı - ölkəni portuqallardan qurtarılan, anti-portuqal əvqeli, kommunist yönəldü “**Mozambik Azadlıq Cəbhəsi**” (FRELİMO) və anti-kommunist “**Mozam-**

bi Milli Müqavimət” Partiyası (RENAMO) arasında davam edən 17 (!) il davam etdi və milyonlarla (!!!) insanın həyatına son qoydu...

FRELİMO-RENAMO, RENAMO-FRELİMO...

FRELİMO ölkədə birpartiyalı sosialist sistem yaratmışdı, ancaq tez RENAMO-nun müqaviməti ilə rastlaşırdı. Partizan dəstələri ləvazimləri yandırır, elektrik xətlərini kəsir və yolları bağlayırdı. Bu da ölkənin iqtisadi və dərman çatışmazlığını, işsizliyi, yoxsulluğu artırırdı. Ölkə iqtisadiyyatı dayanmış vəziyyətdə idi. 22 yaşlı Dioqo - bu vətənpərvər qız, bütün olub-bitənlərə cavab axtarırdı. Həyəcanı, axtarışları, eşqi, tələsini onu Sabaha səsləyirdi. Eduardo Mondleyn Universitetini iqtisadiyyat üzrə bakalavr dərəcəsi ilə bitirən Luiza Dioqo tezliklə nazirlikdə işləməyə gedərək, 1986-cı ildə şöbə müdiri, 1989-cu ildə isə milli büdcə direktoru oldu. 1992-ci ildə isə London Universitetindən Maliyyə iqtisadiyyatı üzrə magistr dərəcəsi aldı. Daha sonralar o, Dünya Bankında Mozambik üzrə layihə rəhbəri kimi çalışmağa başladı. 1994-cü ildə prezident Çissano hakimiyyətə gəldikdən sonra artıq istedadlı mütəxəssis perspektivli kadr kimi diqqəti cəlb etmiş Luizanı FRELİMO hökumətində maliyyə nazirinin müavini vəzifəsinə dəvət etdi. Təklifi qəbul edən Dioqo həmin vaxt 36 yaşında idi.

Dioqo maliyyə nazirinin müavini kimi hökumətin 5 illik inkişaf planının həyata keçirilməsində çox vacib rol oynayırdı. Ölkə hələ də vətəndaş savaşının "nəticəsiz nəticə"sindən - "qalıqlar"dan iqtisadiyyatı çəkdiyinə görə əsas məqsəd sərhədlərin möhkəmləndirilməsi idi. 1999-cu ilə kimi ikinci inkişaf planı artıq sırf iqtisadi sahəyə yönəlmişdi. Həmin ildə Dioqo maliyyə naziri təyin olundu və o, necə deyərlər, "qollarını çırmalayaraq" Mozambikin əsas problemlərini, vəzifələrini çözməyə davam etdi.

Afrika üçün "ilin maliyyə naziri"

Xanım nazir yoxsulluğu aradan qaldırmaq və iqtisadi inkişafa nail olmağı özünün, əsasən, mənsub olduğu hökumətin prioriteti kimi dəyərləndirərək, bu istiqamətdə atılan addımlara imza atdı. Günümüzə qədər artmaqda olan nüfuzundan istifadə edən enerjili nazir bir çox beynəlxalq fondlardan, o cümlədən, Dünya Bankından və Beynəlxalq Valyuta Fondundan qrantlar almağa nail oldu. 2000-ci illərdə maliyyə yardımı Mozambikin dövlət büdcəsinin 60%-ni təşkil edirdi. Dioqo təkcə 2004-cü ildə dünya bankından 790 milyon dollar almışdı. Bu qrantlar iqtisadiyyata gərəkli təşəbbüslər

barışdırdılar.

Xanım Baş nazir!

2004-cü ilin fevralında Mozambikin baş naziri Paskal Mokondy Beynəlxalq Səhiyyə Təşkilatında işləmək üçün vəzifəsini tərk edərək Prezident Çisanno ilə Dioqoya Baş nazirlik vəzifəsini təklif etdi. Mozambik Konstitusiyasına görə prezident hökumət başçısıdır və beş ildən bir seçilir. Prezident Baş nazirin təyin edilməsi üçün məsuliyyəti daşıyır. *"Dioqunun baş nazir təyin edilməsi, çubuğun azadlıq mübarizə aparanlardan azadlıqdan sonrakı dövrdə təlim görmüşlərə ötürülməsi idi"* - Regional İqtisadi İnkişaf və inteqrasiya hesabatının Bonifaçio Antonio ilə beləcə də deyirdi...

Dioqonun ilk addımlarından biri ölkəni 20 ildən artıq müddət ərzində ağuşuna almış QİÇS-ə qarşı mübarizə oldu. 2004-cü ilin hesabatlarına görə 18 milyonluq Mozambik əhalisinin 1,4 milyonu immun çatıqlı, mazlığı virusundan əziyyət çəkirdi və hər gün 500 nəfər bu virusa yoluxurdu. Afrika Xəbərlər Xidmətinin hesabatına görə, Dioqo mətbuat konfransında *"bütün bu ölçülərə baxmayaraq, xəstəlik ölkədə hələ də artmaqdadır. Biz hazırda Mozambikdə yaranmış vəziyyəti qəbul*

Qənirə Paşayeva

Qənirə Paşayeva

etməyə imkan verdi. Buna telekommunikasiyada yeniliklər, kənd təsərrüfatı məhsulunun həcmində artırılması və QİÇS-lə mübarizə proqramının maliyyələşdirilməsi daxil idi. Bütün bu uğurlar Dioqonun adı ilə bağlı idi! "The Banker" jurnalı 2004-cü ilin yanvar buraxılışında Dioqonu "Afrika üçün ilin maliyyə naziri" elan etdi!

Yollar, açıq-açıqına yuxarı - daha yuxarı aparırdı! Bunu artıq onun müqəbləri də, rəğbət qrupu da görür və

O, təhsil və səhiyyə xidmətlərini genişləndirməyə söz verdi. Bundan əlavə, Dioqo bir çox başqa sahələrdə, o cümlədən, səhiyyə və polis sistemində islahatlar edəcəyi söz verdi. Bütün bunlarla yanaşı, 2005-ci il mayın 15-də keçirilən mətbuat konfransında əsas məqsədinin ölkədə yoxsulluğun səviyyəsinin azaldılması olduğunu dedi.

Qadın lider kimi Dioqo bütün Afrika ölkələrinin səhiyyə nazirlərini qitə ərazisində reprodaktiv və cinsi sağlamlıq xidmətlərinin pulsuz verilməsinə çağırdı və bu, çox önəmli bir addım oldu. Bu xidmətlərin uşaq ölümünü 2/3 qədər, ana ölümünü 3/4 qədər azaldacağı proqnozlaşdırılır. Bu proqramın QİÇS-in yayılmasının qarşısını alacağına və gender bərabərliyi istiqamətində müsbət töhfələr verəcəyinə ümid bəslənir. BMT bu il 2015-ci ilə qədər nail olmağı hədəfləyib.

Bir qadının başlatdığı Yeni Era

2004-cü ilin dekabr seçkilərindən sonra prezident Çissano FRELMO namizədi Armando Quebuza ilə əvəz olundu. Dioqo baş nazir vəzifəsində qalırdı, ancaq maliyyə naziri öhdəliklərindən imtina edərək hökumət işləri ilə daha yaxından məşğul olmağa başlamışdı. O, "Tayms" jurnalının gəldiyi qanunlara görə, onun beynəlxalq arenada nüfuzunun artması hamının diqqətini cəlb edirdi.

2004-cü ildə qəbul olunmuş növbəti 5 illik planda texniki və ali təhsilə də geniş yer ayrılmışdı. Dioqo 2004-cü ilin yanvarında bəyan etdi ki, inkişaf etməkdə olan ölkələr bərabərliklərini və innovasiyalarını dəstəkləşdirməli, yoxsulluğun aradan qaldırılması üzrə qanunları, plan və proqramları yaratmalı, həyata keçirməli, qiymətləndirməli və uyğunlaşdırmalıdır: **"Nəzərdə tutulan qanunları strategiyaların uğurla həyata keçirilməsi üçün bütün bunları etmələri vacibdir"**. O bəyan etdi ki, Mozambik xalqı baş nazirin verdiyi sərəfslərə görə məsuliyyət daşımasına nəzarət edəcək. Dioqo hökumətin strategiyalarını qiymətləndirmək üçün vətəndaşlardan və media nümayəndələrindən ibarət **"yoxsulluq observatoriyası"** təşkil etməyə başladı. Baş nazir 2004 -cü ildə **"The Banker"** jurnalına açıqlamasında deyirdi ki, mətbuat və mediya çatışmazlıqları hökumətdən daha tez görür və ölkənin inkişafı üçün birgə çalışmaq lazımdır. O, buna əlavə edərək **"Mozambikdə demokratiya dönməzdir"** deyə açıqlama verdi.

2004-cü ilin oktyabrında xanım Dioqo BMT-nin baş direktorlarının görüşünə dəvət olundu. O, dünyanın bütün inkişaf etməkdə olan ölkə

lərini təmsil etmək üçün seçilmiş az sayda liderlərdən biri idi! 2005-ci ilin sentyabrında Britaniya Leyboristlər Partiyasının konfransında beynəlxalq natiq kimi çıxışa dəvət olunan Luiza Dioqo, 2007-ci ilin avqustunda yoxsulluğa qarşı mübarizə və sağlamlıq məsələləri müdafiəçi kimi özünü təsdiqləmiş bir Lider Qadın **"Forbes"** jurnalının **"100 Ən Güclü Qadın"** siyahısına düşdü. Dioqo **"Qadın nazirlər və Parlamentarilər Şəbəkəsi"** (MUNİPA) vasitəsilə gender bərabərliyi və qadın hüquqlarının təbliğatında fəal iştirak etməyə başladı. MUNİPA-nın əsas məqsədi qəbul olunmuş qanunların gender bərabərliyinin tələblərinə və qadınların hüquqlarının təminatına uyğun gəlməsidir. Onun baş nazirliyi dövründə kişilər və qadınlar arasında bərabərliyin təmin edilməsi Mozambik hökumətinin əsas məqsədlərindən birinə çevrildi. O, bu qısa zaman ərzində ölkəni müəyyən qədər də olsa bu vəziyyətdən çıxarıb, insanların inkişaf etməkdə olan ümidlərini qaytara bildi. Bunu edən fədakar bir QADIN, bir LİDERdir.

Baş nazir Luiza Dioqo Qadın Dünya Liderləri Şurasının üzvü kimi də fəal çalışmaları ilə seçilir. Qeyd edim ki, şura keçmiş və hazırkı prezidentlərin və baş nazirlərin beynəlxalq şəbəkəsi olub, qadınlar və ədalətli inkişaf üçün vacib olan bir çox məsələlər üzərində effektiv fəaliyyət aparmaq üçün yüksək səviyyəli qadın liderləri səfərbərliyə almaq missiyasını daşıyır.

Ölkəcanlı, ailəcanlı, sənətcanlı

**Mozambikin yorulmaz lideri
həm də gözəl ailə sahibidir.** Mo-
zambikin məşhur hüquqşünas-
larından olan Albano Silvanın

yat yoldaşı olan Luiza Dioqonun Nelson, Joao Nuno və Laura Solad adlı 3 övladı var. Xanım lider bu gün də vaxtının çoxunu həyatını idarə etdiyi ölkəsinin problemlərini həll etməyə yönəldir. Onun əsas məqsədi Mozambiki və bütün inkişaf etməkdə olan ölkələri öz-özünü təmin etməyə yönəltməkdir. Katolik olan xanım Dioqo portuqal, ingilis və nyunqve dillərində danışa bilir. Boş vaxtlarında kitab oxumağı, musiqi dinləməyi, ailəsi və dostları ilə vaxt keçirməyi xoşlayan Luiza Dioqoya bu gün də ölkəsində, Afrika qitəsində və dünyada bir Lider olaraq bir Qadın olaraq böyük rəğbət bəslənilir və o, bu gün də **İNSANLIQ** xidmət istiqamətində fədakarcasına çalışmaqda davam edir...

Riqoberta Mençu Tum

**Həyat eşqini və sevinc hissini
həmişə özündə saxlaya bilmiş
acıhəyatlı qadın**

- O, Nobel ödülərinə layiq görülən ən gənc insan kimi Tarixə düşdü. "Nobel" alarkən onun cəmi 33 yaşı var idi!
- O, Nobel ödülərinə, "Qvatemalada yerli xalqların hüquqları uğrunda apardığı mübarizəyə, eyni zamanda, sosial ədalət və etnokültür çətinliklərinə görə" layiq görülüb!
- Bu qadın hüquq müdafiəçisi, Qvatemalalı siyasi xadim, YUNESKO-nun xoşməramlı elçisi, Riqoberta Mençu Tumdur!
- Onun şöhrəti dünyaya yayılmış "Mən, Riqoberta Mençu" kitabının böyük maraqla oxumuşdum və bu FƏDAKAR QADINA, sözün haqiqi anlamında heyran qalmışdım. Ailə üzvlərinin çoxunun qətlə yetirilməsinə baxmayaraq, xalqın hüquqları uğrunda yorulmadan mübarizə aparmaq; və dəfələrlə üzləşdiyi ÖLÜMün gözünün içinə dik baxmaq!.. Bu çox az adama qismət olan YÜKSƏK İNSANLIQ HALİDİR.
- O, bütün bu işlərə başlayanda hələ heç 20 yaşı tamam olmamışdı və gəncliyinə, xanım olmasına baxmayaraq, böyük işlərin, inqilabi dəyişikliyin əsasını qoydu!

O, mübarizələrdə mətinləşdi!

Qvatemalalı hüquq müdafiəçisi və siyasi xadim, Mərkəzi Amerika-da yaşayan yerli xalqların hüquqlarının ünlü müdafiəçisi, dünyanın ən gənc Nobel ödülcüsü olmuş **Riqoberta Mençu Tum**, 1959-cü ilin 11 yanvar tarixində Maya xalqının "Kiçi"(Kijhe) etnik qrupuna (Qvatemalada) mənsub olan yoxsul bir ailədə dünyaya göz açmışdır. O, bir sıra katolik məktəblərdə ibtidai təhsil almış, uşaqlıqdan Qvatemaladakı katolik kilsəsinin sosial proqramlarında iştirak etmişdir.

Məktəbi bitirdikdən sonra ölkədə 1960-cı ildən 1996-cı ilədək davam edən vətəndaş savaşı zamanı Qvatemalanın silahlı qüvvələri tərəfindən törədilən və insan hüquqlarının kobud şəkildə pozulması ilə müşahidə olunan olaylara qarşı çıxan fəalları sırasına qoşulur.

Onun valideynləri və qardaşları hərbiçilər tərəfindən vəhişəməklə qətlə yetirilir, amma başına gələn bu faciəvi hadisə onu nəinki yolum

dan döndərir, tam tərsinə, mübarizliyini daha da artırır!.. Hələ yeniyetmə çağlarında qadınların hüquqları uğrunda mübarizə hərəkətinin həyata keçirilmiş və demək olar ki, bütün həyatını Qvatemalanın yerli xalqlarının, vətəndaş savaşı zamanı və savaştan sonrakı dövrdə (1960-1996) qarşılaşdığı acınacaqlı həyatı dünya ictimaiyyətinə diqqətinə çatdırmağa və ölkədə yerli xalqların hüquqlarının qorunmasına həsr edib.

O, 1979-cü ildə hind icmasının öz hüquqlarını qorumaq uğrunda yaratdığı kəndli birlik (CIB) komitəsinə (CIBK) daxil olur və qadınlar həmin qrupa rəhbərlik edir.

1981-ci ildə radikal "11 yanvar" Xalq Cəbhəsinə daxil olan qadın, hərbi diktaturanın hüquqlarına qarşı mübarizə məqsədi ilə kəndli birlikləri arasında təşviqat işi aparır. O vaxtdan gizli iş şəraitinə keçməyə məcbur olan Riqoberta Mençu Tum sonda Meksikaya qaçır.

Riqoberta xunta ilə mübarizədə

Vətəninədən kənarda da o, Qvatemaladakı hərbi diktaturaya müqavimət hərəkətinin əsas təşkilatçılarına və hindu kəndlilərin hüquqları namusuna mübarizə aparan ən fəal şəxsə çevrilir. 1982-ci ildə o Qvatemala müxalifətinin Birləşmiş Nümayəndəliyinin təşkilində iştirak edir.

1982-ci ildə verdiyi müsahibə əsasında tərtib edilmiş və avtobiografik faktları əsaslanan, orijinal adı ilə desək, **"Mənim adım Riqoberta Mençudur. Bu cür də mənim vicdanım yarandı"** (Me llamo Rigoberta Mençur y así es mi conciencia) kitabı yazılır.

ta Menchu y asin nacio la concia) kitabı işıq üs gördü. Kitabı tərtibatçısı və doktoru Venesuela antropoloq və jurnalist **Elisabet Burqos** idi. Kənd ingilis dilində

“Mən, Riqoberta Mençu” adı ilə çevrilmiş və müəllifinə uğur gətirmişdir.

Riqoberta Mençu kitabında göstərirdi ki, ailəsi Avropa mənşəli zənci qvatemalılar və Qvatemala xuntası tərəfindən yerli xalqların köləyə döndürülməsinə qarşı fəal mübarizə aparırdı. Atası Visente Mençu Kəndli Hərəkəti Komitəsi kimi tanınan kəndli hərəkətinin əsasını qoymuşdu.

Epizodların birində Mençu, kiçik qardaşı Petrosinyonun Qvatemala hərbiçiləri tərəfindən diri-diri yandırıldığını, onun və ailəsinin qəsəbə mərkəzində bu qətlə şahidi olduğunu göstərir. Onun hər iki valideyni, iki qardaşı, qardaşının həyat yoldaşı və üç övladı xunta tərəfdarlarının əli ilə qətlə yetirilmişdir.

Mençu tərəfindən söylənen tarixçənin məqsədi ondan ibarət idi ki, Qvatemala ordusuna qarşı uluslararası qınağa nail ola bilmişdi...

1986-cı ildə Riqoberta Mençu KBK-nın Milli Koordinasiya Komitəsinin üzvü olur, onun kitabları müntəzəm çap olunmağa başlayır və bu müəllifə getdikcə böyük şöhrət gətirir. Dünya onun yazdıqları ilə Mayya xalqının üzüntülərini daha geniş şəkildə öyrənməyə başlayır.

Riqobertanın sevənləri artırdı. 1987-ci ildə *“Dağlar lərzəyə gələnə”* sənədli filminə müəllif adından mətni oxuyan aktyor qismində çəkilən Mençu bir daha dünya ictimaiyyətinin əsas diqqət mərkəzində oldu. Sənədli film Mayya xalqının acınacaqlı həyatından bəhs edirdi.

1991-ci ildə Mençu BMT-nin “Yerli xalqların Hüquqları haqqında Deklarasiya”nın (Declaration on the Rights of Indigenous Peoples) hazırlanmasında iştirak etdi! Bu işdə onun yanxın köməkçisi Sesar Montes oldu.

Artıq bölli olduğu kimi, Riqoberta Mençu Tum **1992-ci ildə Qvatemalada yerli xalqların hüquqları uğrunda apardığı mübarizəyə** görə Nobel ödələyinə layiq görüldü. Qvatemalada vətəndaş müharibəsi bitdikdən sonra Riqoberta Mençu Tum İspaniya məhkəmələrində, Vətəninə qayıdaraq

məhkəmələr törətmiş xunta üzvlərinin məsuliyyətə cəlb olunması kompaniyasına başladı. 1999-cu ildə o, Qvatemalada cinayətkarların həbs edilməsi ilə əlaqədar İspaniya məhkəməsinə şikayətlə müraciət etdi. Ərizəçinin Qvatemalada ədalət məhkəməsinin bütün imkanlarından istifadə etmədiyi əsas gətirilərək, İspaniyada şikayəti rədd edildi. 2000-ci ildə artıq “Nobel” laureatı kimi Qvatemalada 1962-ci ildən 1996-cı ilədək hakimiyyətdə olmuş hərbi rejimlərin liderlərinə (- general Efraim Rios Mont, Oskar Umnberto Lekias, Fernando Romeo Lukas Qarsiyaya -) qarşı ittiham irəli sürdü. Bəllidir ki, onların hakimiyyəti dövründə 150 min insan qətlə yetirilmiş, 10 min nəfər itkin düşmüşdür. Bu insanları, üsyan hərəkətindəki fəaliyyətlərinə görə deyil, adətən sübhəyə əsasən, yaxud da sadəcə olaraq müsbət düşüncələrinə görə (və başqalarını da qorxutmaq məqsədi ilə) qətlə yetirirdilər. Bu məsələləri sübut etmək üçün çoxlu sayda şahid ifadələri toplayaraq, Qvatemalada baş vermiş soyqırımın qarşı məhkəmə işinə başlamaq məqsədi ilə, təkrarən İspaniya məhkəməsinə müraciət etdi. Qvatemalanın cinayət məəcəlləsində soyqırım haqqında maddə mövcud deyildi. Buna görə də ölkədəki hüquq müdafiəçiləri keçmiş diktatorlara qarşı məhkəmə işini İspaniyada həyata keçirməyə məcbur idilər.) Sözügedən istintaqa təbii gərginlik gətirən məsələ isə Qvatemalada prezident postuna namizədliyini irəl sürən şəxsin ölkə diktatorunun yardımçısı və müşaviri general Efraim Rios Montinin olması idi. Bütün çətinliklərə baxmayaraq, Riqoberta Mençunun fəal siyasi mövqeyi, Qvatemalada hərbiçilərin soyqırım törətmələri faktını uluslararası toplum diqqətinə çatdırmağa və həmin cinayətlərin toplum tərəfindən müəhkimə olunmasına səbəb oldu. İspaniya ali məhkəməsi belə qərar verdi ki, xaricdə törədilmiş soyqırım hətta onların İspaniya vətəndaş-

Qvatemala tarixində prezidentliyə namizəd olmuş ilk hindu qadın!

Hindu əhalisinin soyqırımını həyata keçirən Qvatemalanın humanistasına qarşı mübarizə apararaq onların uluslararası tribunala verilməsinə nail olan Riqoberta Mençu Tum bir hindu qadın olaraq, Qvatemala tarixində ilk dəfə prezidentliyə namizəd də oldu. O, 1992-ci ildə Aborigen Xalqların Uluslararası İlinin qeyd olunması zamanı xopramanlı elçi qismində aktiv çalışmalarda bulundu, BMT-nin bütün dünya da aborigen xalqların problemlərinin həll olunması üzrə işçi qrupunun yaradılmasına nail oldu.

“Mən bu dünyada tək başına salamat qalmış bir insanam və mənim ölkəmdə baş verən vəhşilikləri dünyaya çatdırmaq missiyası mənim öhdəmə düşmüşdür” sözlərini söyləyən Riqobertanın sayəsində döyüş ictimaiyyəti Qvatemaladakı yerli xalqların durumu barədə bilgilər əldə etdi və bu problemə diqqət yönəltdi!

1996-cı ildən YUNESKO-nun xoş məramlı elçisi kimi çalışan Riqoberto Mençu Tum, 1998-ci ildə Asturia şahzadəsi ödülünə layiq görüldü. Mençu 2006-cı ildə Nobel sülh ödülü Laureatları Cody Williams, Şirin Ebadi, Wangari Maathai, Betty Williams və Mairead Corrigan Maguire ilə birgə təsis etdikləri Nobel ödüüllü Qadınların Təşəbbüs Hərəkatının əsas simalarından biridir. Təşəbbüs Hərəkatı Quzey və Güney Amerikanı, Avropanı, Yaxın Şərqi və Afrikanı təmsil edən altı qadının ədalət və bərabərlik uğrunda səylərini birləşdirmək istəyinin nəticəsidir. Hərəkatın məqsədi bütün dünyada qadınların hüquqlarına yardım edən fəaliyyətlərə dəstək verməkdən ibarətdir!

Riqoberta həm də ümdə məqsədi “malik olduqları ruh yüksəkliyini bacarığı və müdrikliyi gələcək nəsllə ötürən “Nobel”li sülhpərvorlərdən ilham almaqla özlərində, toplumlarında və dünyada müsbət dəyişiklik

yaratmaq istəyən gənc liderlərin formalaşması olan PeaceCam Təşkilatının üzvüdür. O, PeaceCam konfransları vasitəsilə dünyanı gəzərək gənclərlə söhbətləşir, fikir mübadiləsi aparır.

O, xeyriyyəçilik sahəsində də çalışaraq, ehtiyacı olan insanlara daim dəstək göstərirdi. Məsələn, “Salud para Todos” (“Hamı üçün sağlamlıq”) və “Farmacias Similares” kimi Meksika şirkətlərinə rəhbərlik etməklə kasıblar üçün dərmanların ucuz satılmasını təmin edirdi.

O, bütün yerli xalqların hüquqları uğrunda mübarizə aparır. Riqoberta Mençu bütün həyatını yerli xalqların hüquqlarının qorunması uğrunda mübarizəyə həsr edib. Onun bacısı Anita dağırdı ki, minimal uşaqlıqdan məhrum olmuş Riqoberta, həyat eşqini və sevinci həmişə özündə saxlaya bilməmişdi... Riqoberta ona verilən hər şeyə sevinir və heyrətlənin - suya, günəşə, çağdaş texnologiyaya... Bu onun uşaqlıqda məhrum olduğu şeylərə doğru can atımıdır. Deyilənlərə görə o, həm də yaxşı aşbazdır.

Bütün dünya mədəniyyətlərinin qarışdığı cəmiyyətə Latin Amerikası materikində, siyasi bərabərliyin yeniləşməsi prosesi gedir. Həqiqətə orta və aşağı təbəqə nümayəndələri gəlir. Bu sürəcdə qadınlar da önəmli rol oynayır. Latin Amerikalıları deyir, “*bizdə qadın əsri başlayıb*”...

2007-ci il, fevralın 12-də Mençu yerli xalqların Encuentro por Qvatemala adlanan siyasi partiyasını yaratdığını və Qvatemalada seçirilən prezident seçkilərinə öz namizədliyini irəli sürdüyünü elan edib. Seçilmiş olsaydı, Mençu Meksikalı Benito Cuarez, Perulu Alejandro Toledo və Bolivialı Evo Moralesdən sonra Latin Amerikasında yerli xalqlar arasından seçilmiş dördüncü prezidenti olacaqdı.

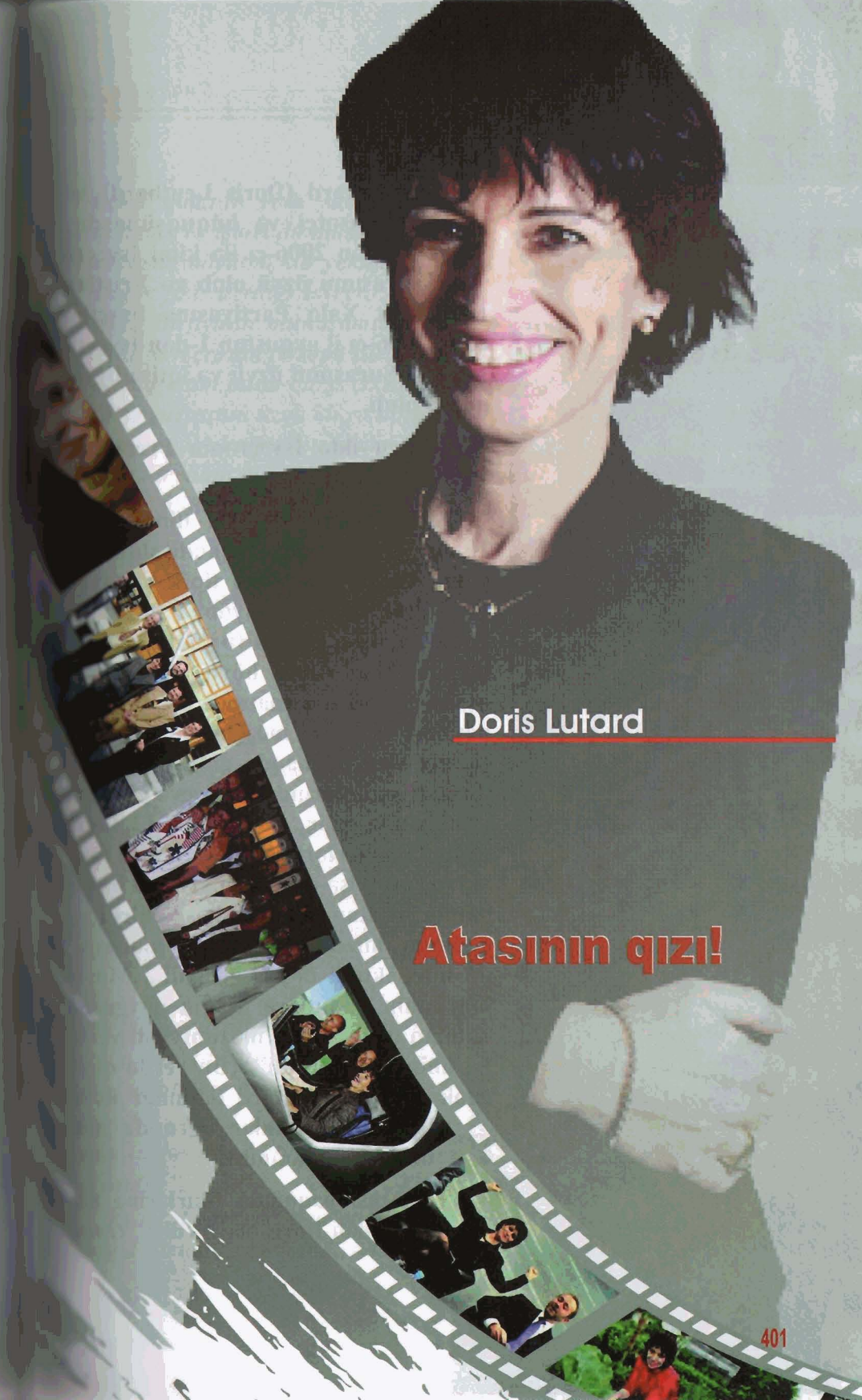

Seçkilər zamanı Rioberto Mençu Tum qalib gələ bilmədi. Partiya sının bir neçə namizədinə hədə-qorxu gəlindi, onlardan ikisi qətlə yetirildi və təbii ki, bütün bunlar seçkilərə və nəticələrə öz təsirini göstərdi. Bütün bunlara baxmayaraq, seçkilərdən sonra Rioberto Mençu televiziyaya vasitəsilə sülh müraciəti göndərdi. 2009-cu ildə o, yeni təsis edilmiş Winaq Partiyasında aktiv fəaliyyətə başladı.)

Rioberto Mençu Tum bu gündə, insanlıq üçün fədakarcasına çalışır. Onu nə ailəsinin qətli, nə də təzyiqlər, əziyyətlər, bir sözlə, heç bir şey öz yolundan döndərə bilmədi. Çünki bu yol İNSANLIĞA xidmət YOLudur.

O, hər bir insanın layiq olduğu kimi yaşamasını istəyir və bunun üçün çalışır.

*O, xalqının fədakar bir qızı kimi yorulmadan onun haqları uğrunda mübarizə aparır. O, yorulmadan haqqı tapdalanmış hər bir insan üçün mübarizə aparır, dünyanın daha gözəl gələcəyi üçün sözün əsl anlamında savaşı. Özünü də artıq tək deyil. İndi onun çoxlu sayda tərəfdarları və arxasınca yürüyən minlərlə insan var. O, adını Tarixə əbədiyən yazmış **ŞƏXSİYYƏT, MÜBARİZ QADIN, ÜNLÜ İCTİMAİ-SİYASİ XADİM** olaraq özünü yola açmış. İndi bu yolla təkcə onun neçə illərdən bəri başı müsibətlər çəkmiş xalqının qızları deyil, ırqından, milliyətindən, dinindən asılı olmayaraq minlərlə gənc qız və qadın yürüyür... **Şair demiş, ...alın yazıları yoxuşlarda susamaq olsa da...***

Doris Lutard

Atasının qızı!

La Présidente de la Confédération
Doris Leuthard

■ Doris Lutard (Doris Leuthard) İsveçrəli siyasətçi və hüquqşünasdır. 1999-cu ildən 2006-cı ilə kimi İsveçrə Milli Şurasının üzvü olub və Xristian Demokrat Xalq Partiyasına başçılıq edib. 2006-cı il avqustun 1-dən İsveçrə Federal Şurasının üzvü və iqtisadiyyat naziri olub.

■ 2010-cu ildə İsveçrənin Prezidenti seçilib!

■ Doris Lutard 1963-cü ilin aprelin 10-da Merensvand, Arqauda dünyaya gəlib. O, İsveçrə üçün tipik olmayan böyük bir ailədə böyüyüb. Valideynləri, üç qardaşı, nənəsi və yaxın qohumlarının əhatəsində böyüyən Doris uşaqlıq illəri çox maraqlı keçib. Atası peşəkar siyasətlə məşğul olub. Xanım Lutard özü bu haqda danışarkən deyirdi: "İş günlərində atam evə günorta saatlarında gəlir, nahar edir, 12.30-da radioda xəbərləri dinləyir və qısa fasilədən sonra işə qayıdırdı. Amma bazar günlərini atam ailəsinə həsr edirdi və bizim aramızda sözün həqiqi mənasında intellektual döyüş gedirdi... Məsələn, atam qadınlara uşağın qayğısına qalmaq üçün analıq məzuniyyəti verilməsinin əleyhinə idi". (Bu yerdə qeyd edək ki, Doris Lutard qadınlar üçün bərabər imkanlar uğrunda mübariz kimi tanınıb).

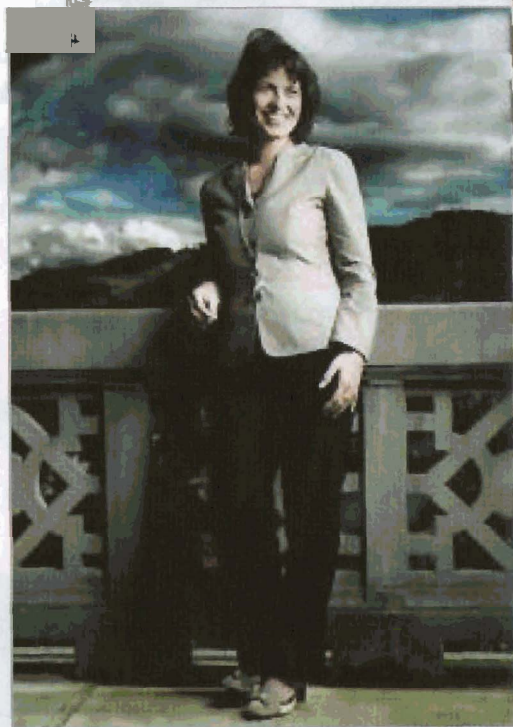
■ Atası haqqında fikirlərinə davam edən Doris əlavə edir: "Onun

üçün qadının rolu sadəcə evdə qalmaq, ev işləri ilə məşğul olmaq və uşaq böyütməklə yekunlaşırdı. Digər fikir ayrılığı İsveçrə ilə Avropa Birliyinin münasibətləri idi. Mən İsveçrənin Avropa Birliyinə daxil olmasının tərəfdarı idim, ancaq atam buna qarşı çıxırdı. O, Avropanı pis tanıyırdı. Atam kilsə şurasının üzvü idi və dinin, Papanın tənqid olunmasını qətiyyənlə qəbul etmirdi. Anam azad birgə yaşamağa və kontrasepsiya əleyhinə olan kilsəyə tənqidi münasibəti, özünün açıqfikirliyi, mühakimələri ilə mənə daha yaxın idi".

"Bütün bunlara baxmayaraq, atam idealım idi"

- deyən Lutard, atasının xristian-demokrat siyasi xəttinə daim sadıq qaldığını, işçiləri və sosial ədaləti müdafiə etdiyini, heç zaman intriqa ilə məşğul olmadığını vurğulayır. "O, başqalarını provokasiyaya cəlb etmədi və həmişə başqalarını öz fikirləri, sözləri ilə yaralamamağa cəhd edirdi. Çox sadə həyat yaşadı, buna baxmayaraq, o, çox səxavətli adam idi və həmişə başqaları üçün bəyəcəm keçirirdi. Atamın dürüst və səmimi davranışı mənim üçün həmişə ideal idi. Mənim düşüncəmə görə, bu etimad qazanmaq və siyasətdə nəyəsə nail olmaq üçün yeganə yoldur".

"Federal Sarayda siyasətlə bu cür məşğul olmaq tərzinə indiyədək ina-

nirsınızmi?" - 2006-cı ildə seçkilərdən dərhal sonra jurnalistlər ona belə bir sualla müraciət etdilər.

"Bəli, mən bu cür hesab edirəm".

Doris Lutard cavab vermişdi. İntrigalardan, hiylələrdən və kollegiallıq qaydalarına sayğısızlıq göstərilməsindən imtina etmədən, düşüncələrini axıradək söyləmədən işləri başqa cür irəlilətmək mümkün deyil. Atamın bu prinsipləri mənim də şəxsi prinsiplərimə çevrilib. Hər zaman güzgüyə vicdan əzabı çəkmədən baxmaq istəyirəm!

Tarixə dönən illər

Doris Lutard 1991-ci ildə Sürix Universitetinin hüquq fakültəsini bitirərək, vəkil diplomu aldı. 1993-cü ildə Myuride

(Arqau kantonunda) Xristian-Demokratik Partiyasının məktəb komissiyasının üzvü qismində öz siyasi fəaliyyətinə başladı.

1997-ci ildə Arqaunun (kanton hökumətinin) Böyük Şurasına seçildi.

1999-cu ildə İsveçrə Milli Şurasına seçildi və 2006-cı ilə qədər burada fəal çalışdı.

2004-cü ildən 2006-cı ilə qədər o, İsveçrənin Xristian Demokratlar Partiyasına başçılıq etdi.

1 avqust 2006-cı ildən İsveçrə Federal Şurasının üzvüdür. Elə həmin zamandan Doris Lutard iqtisadiyyat naziri, yəni İqtisadi İşlər üzrə Federal Departamentin başçısı vəzifəsində çalışıb.

Cozef Deisin Federal Şuradan istefasından sonra - 2006-cı il iyunun 14-də Xanım Lutard onun davamçısı seçilib. O, 234 səsə 133-ü qazanıb və Federal Şuranın 109-cu üzvü (5-ci qadın üzvü) olub.

Deyirlər ki, Doris Lutard Federal Şurada "heç bir psixi dram" olmadan, psanılıqla və yüngül şəkildə seçilmiş ilk siyasətçi olub. Onun özü isə hesab edir ki, sadəcə olaraq hökumətə daha bir qadının seçilməsi lazım olduğu anda gəlib çıxıb. "Mənim kişi həmkarlarım da yəqin ki, öz namizədliklərini irəli sürmək istəyiblər, lakin qadın qatili əmindən qorxublar, necə deyər-
lər, bəxtim gətirdi", - o gülür...

2009-cu ildə Doris İsveçrə Konfederasiyasının vitse-prezidenti seçilir və o, lazım gəldikdə prezident Hans-Rudolf Mersi postunda səsə və səsə malik olur (başqa sözlə, prezident öz səlahiyyətlərini icra edə bilmədikdə, yaxud istefa verdikdə onun səla-

hiyyətləri yeni prezident seçilənə qədər ona - vitse-prezidentə keçirdi).

...Bern. İsveçrənin iqtisadi və xalq təsərrüfatı naziri Doris Lutard könüllü şəkildə bir işsizın xeyrinə öz illik əmək haqqının on faizindən imtina edir. Maraqla sual olunurdu: "Bu "layihəyə daxil edilmiş" xoşbəxt insan kimdir?"

Tessin kantonunda televiziya ilə çıxışında kütləvi informasiya vasitələri ilə əlaqəyə məsul olan Annet Bundi nazirin fikrini səsləndirir: "Bu şəxs ali məktəbin məzunu ola bilərdi..." Bu 40 min frank sayəsində iqtisadiyyat departamentində ola və iş yeri açmaq mümkün idi. Paralel şəkildə bu müqavilənin qüvvədə olma müddətini 1 ilə məhdudlaşdırmaq təklif olunur və təbii, yenə sual olunur, yenə maraq gəlir: "Digər nazirlər Doris Lutardın aldığı addımı təkrarlayacaqlarmı?"

"Mən heç bir vəchlə kiməsə təsir göstərmək istəmirəm"

Politoloq Regula Ştempfli xanım Lutardın bu təşəbbüsündən olduqca ruhlandı: "Nəhayət, kimsə gerçək siyasətlə məşğul olmağa başlayıb". Doğrudur, iqtisadiyyat nazirinin bu jesti simvolik xarakter daşıyır, lakin hələ bu vaxtadək heç bir bankir, hətta kasıb olmayan heç bir şəxs bu cür jesti

göstərmək niyyətində olmamışdı.

2009-cu ildə Lutard İsveçrənin vitse-prezidenti seçilməsi 2010-cu il seçkilərində onun qələbə qazanmasına şərait yaratdı.

İsveçrənin üçüncü qadın (və ilk gənc) Prezidenti

Xanım Prezident öz işinə - səlahiyyətlərinin icrasına başlamadığı vaxtlar, ictimai fikirdə belə bir mülahizə vardı ki, "2010-cu ildə İsveçrə prezidentinin iştirak edəcəyi bütün beynəlxalq səfərlər və siyasi tədbirlər zamanı bütün qəzetlərin birinci səhifəsində və bütün telekanalların xəbər reportajlarında yer alacaq. 2010-cu ildə keçiriləcək tədbirlərin baxımlı və yaddaqalan olmasında Doris Lutard kimi gözəgəlimli qadının və ehtiraslı siyasətçinin böyük rolu olacaqdır..."

Maraqlıdır ki, Lutard özü atasının qanuni nikah haqqında vəsiyyətlərini pozmaqdan qorxmamış və uzun müddət qeyri-rəsmi nikahda yaşamışdı. Yalnız 1999-cu ilin son günündə - 31 dekabrda o, köhnə dostu və siyasi tərəfdaşı, fizika sahəsi üzrə alim **Roland Hauzinlə** ailə həyatı qurdu. Onlar artıq 20 il idi ki, bir-birini yaxından tanıyırdılar. Buna görə də İsveçrə prezidentinin rəsmi adı tam olaraq - Doris Lutard Hauzindir.

Hauzin adı Doris Lutardın Milli Şurada işlədiyi ilk illər istifadə edilirdi, sonralar evlilikdən uzun müddət qabaq tanındığı və demək olar ki, siyasi karyerasını yaradan qızlıq soyadına üstünlük verilərək bu soyad bir balaca kənara qoyuldu. Rəsmi

qəbullarda siz indi Roland Hauzin soyadına rast gələ bilməzsiniz; internetdən də bu cütlüyün şəkilləri yığılır. Bəlkə də bu cür məxfiliyin sayəsində, xanım prezidentin ailə həyatında hər şeyin öz qaydasında olduğu məlumdur.

Buddizmə sayğılı katolik

Rəsmi şəkildə Doris Lutard katolikdir, lakin bundan başqa o, buddizmlə də yaxından maraqlanır. Buddizmə etiqad edən əhəlinin yaşadığı Taylanda, Vyetnama, Kambocaya, Malayziyaya və digər ölkələrə səfəri haqda məmnuniyyətlə söhbət açır. Onun fikrincə, onlar avropalılardan daha çox bəxtidirlər və maddi nemətlərə

o qədər də böyük önəm vermirlər. (Doğrudur, bu barədə onunla mübahisə etmək olar, lakin hərənin bir fikri var. Ayrıca, inən insanın mövqeyi hörmətə layiqdir).

Poliqlot kimi...

Xanım Lutardın doğma dili alman dilidir, sevimli dili isə fransız dili. Gimnaziyanı bitirdikdən sonra o, bir müddət atasının qızının yanında Parisdə yaşayıb və

burada dil kurslarına gedib. O, həm də italyan dilində danışır, ailənin bir hissəsi Tiçinoda yaşayırdı və valideynləri uşaqları çox vaxt tətil zamanı oraya göndərirdilər. Beynəlxalq ünsiyyət üçün rəsmi dil olan ingilis dilindən Lutard ərinin bir vaxtlar müqavilə üzrə çalışdığı Ka-

adada yaşadığı zaman istifadə etmişdi. Xanım siyasətçi ingilis dilini sevmədiyini, gizlində də olsa etiraf edir. Özü üçün isə vaxtı ilə latın dilini öyrənmişdi.

İsveçrədə məktəb təhsilinə gəldikdə isə, Lutard məktəblilərin ilk öncə öz ölkələrinin dilini öyrənmələrinə üstünlük verir. Məsələn, ölkənin almandilli hissəsinin uşaqları fransız dilini, fransızdillilər isə alman dilini öyrənsinlər. Yalnız bundan sonra onlar ingilis dilini öyrənməyə başlasınlar. Bu süjet son illər İsveçrə ictimaiyyəti arasında müzakirə olunmaqdadır, prezidentin mövqeyinin dillər barədə sualın həllinə təsir göstərəcək-göstərməyəcəyini görmək maraqlı olardı.

Təəssüf ki, Doris Lutardın siyasi fəaliyyəti zamanı onu İsveçrənin Roman dəniz daşıyıcıları yaşayan hissəsində görməliyə gətirən hadisələrə bəllər. Ölkənin bütün federal məsləhətçi xanımına qarşı böyük simpatiyaya baxmayaraq, Roman dilinin daşıyıcıları yaşayan hissədə o, naməlum olaraq qalır. Bununla bağlı onun özü İsveçrənin fransız dilinin daşıyıcıları yaşayan hissəsini Avropa ilə, xüsusilə də Cenevrə kimi beynəlxalq şəhərlə bağlı daha açıq he-

sab edir. Öz prinsipial məramı ilə prezident postunda Lutard artıq İsveçrənin əvvəlki imicini qayıtdığını və tarixən Konfederasiyanın müttəfiqləri olan ölkələrlə qarşılıqlı əlaqələrin bərpa olduğunu (və sürətləndiyini) açıqlayıb.

6 əsas problem

“Le Matin” qəzetinin proqnozuna (şərhinə) görə Doris Lutardın prezidentliyi dövründə (özəlliklə, ilk ildə) xarici siyasətdə üzləşəcəyi 6 əsas problem var:

Fransa ilə bağlı: - Roman Polanskiin həbsi; - İsveçrədə öz ölkələrində vergilərdən yayınan müxtəlif ölkələrin çoxu sayda vətəndaşlarının yaşaması və banklarda hesablara malik olmaları ilə bağlı “Vergi müharibəsi”; - Erve Falçanın işi və bankdan dosyenin oğurlanması.

Almaniya ilə bağlı: - Yenə hominin “vergi müharibəsi”; - İsveçrəlilər və əvvəllərində işsizlik şəraiti ucbatından pul qazanmaq üçün İsveçrəyə gələn almanlar arasında qarşılıqlı münasibət.

Bütün Avropa İttifaqı ilə bağlı: - İsveçrədə bank sirrinin ləğv edilməsi və ya saxlanması.

ABŞ-la bağlı: - Xatırladaq ki, İsveçrə diplomatik vasitəçilik qismində Ameri-

kanın maraqlarını Kuba və İranda təmsil edir və bu işinə görə hər növ hörmətə layiq ola bilərdi. Lakin Amerikanın vergi idarələri 2009-cu ildə İsveçrənin UBS bankına qarşı məhkəmədə iddia irəli sürdükdən sonra və Roman Polanski ilə bağlı prosesin necə inkişaf edəcəyinin müəmmalı qalması səbəbindən İsveçrə və ABŞ arasında münasibətlər kifayət qədər gərgin olaraq qalmaqdadır.

Liviya ilə bağlı: - Prezident Mers və polkovnik Qəddafi arasında sonuncunun oğlunun Cenevrədə həbs edilməsi və ilyarım Liviyada saxlanılmış iki İsveç girovunun işi ilə əlaqədar yaranan və indiyədək əmiras qalmış qarşıdurma.

Və nəhayət, bütün ərəb ölkələri ilə bağlı: - Müsəlman aləmində İsveçrədə keçirilən və minarələrin tikilməsinə qadağan qoyan noyabr referendumu çox pis qarşılanıb. Doris Lutard siyasi durumu yaxşılaşdırmaq üçün bu və ya digər ərəb ölkəsinə səfər etmək zərurətini istisna etmir.

Və nəhayət, Doris Lutard o qadın liderlərdəndir ki, onun haqqında yalnız keçmişdə deyil, onun ancaq keçmişi haqqında deyil, həm bu günü, həm də gələcəyi haqqında danışa bilərik. Aydın olduğu kimi, buna

onun yaşı, xarakterik xüsusiyyətləri, perspektiv imkanları şərait yaradır. Lütəndən tarix baxımından o qədər də

böyük olmayan keçmişi nə vəd edir? Bu "vəd" in formalaşmasında iştirak edən amillər - ailə, tərbiyə aldığı mühit, təhsili, düşüncələri, gənc yaşında əldə etdiyi böyük siyasi nəticələr daha nəyi ehtiva edir? Onun perspektivi necə bir şəkildə mənəvi doğru gedir? 5-6 ildən sonra onun haqqında yazanlar "siyasət sonrası höyüti" nımı, yoxsa yeni siyasi uğurlarının qələmə alacaq?!

Yaşayırıq görürük!

Hələlik isə, artıq adını **TARİXƏ** yazmış bu ağıllı, savadlı, işgüzar, prinsipial **QADINA, ŞƏXSİYYƏTƏ, LİDERƏ** uğurlar arzulayırıq! İnanırıq ki, dünya hələ ondan çox danışacaq!

Mehriban xanım Əliyeva

BİRİNCİ XANIM

■ Həqiqətən də onun dünyadakı yeri və rolu yeganə və bənzərsizdir. **Mehriban Əliyeva** – Azərbaycanın Birinci Xanımı, millət vəkili, Azərbaycan-Amerika Parlamentlərarası Dostluq Qrupunun rəhbəri, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun prezidenti, Azərbaycan Gimnastika Federasiyasının prezidenti, YUNESKO-nun və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, fəlsəfə elmləri doktoru və 3 gözəl övladın anası! Onun təkəcə Azərbaycan üçün deyil, Türk Dünyası, Müsəlman Dünyası və ümumiyyətlə, dünyamız və insanlıq üçün xidmətlərini göz önündə canlandırılanda görürük

ki, o bu gün Türk və Müsəlman Dünyasının şəriksiz qadın lideridir. Mehriban Əliyeva bir müddət əvvəl **"XXI ƏSRİN BÖYÜK QADINI" FƏXRİ TITULUNA NOMİNANT** kimi irəli sürülmüşdü. Onu bu nominasiyaya irəli surənlərin Kanada vətəndaşları olmaları Mehriban Əliyevanın fəaliyyətinə beynəlxalq aləmdə verilən qiymətin göstəricisi kimi qəbul edilir. Kanada Beynəlmiləl Universal Bəşəri Dəyərlər Mərkəzinin İdarə Heyətinin üzvləri bu təkliflə Amerika Biqrafiya İnstitutunun prezidenti cənab Evansa müraciətlərində Mehriban xanımın öz ölkəsinin mədəni sərvətlərinin inkişafına, Şərq və Qərb mədəniyyətlərinin yaxınlaşmasına yönəlmiş geniş fəaliyyətini vurğulayıblar. Müraciətdə Mehriban Əliyevanın bütün sahələrdə gördüyü böyük işləri, beynəlxalq miqyasda fəaliyyətini qeyd edən müəlliflər onun bu nominasiya üçün ən münasib namizəd olduğunu qeyd ediblər. Sənəddə deyilir: **"Xanım Əliyevanın təşəbbüsü ilə Niaqarada Azərbaycan Muğamı Günlərinin keçirilməsi, Niaqara Festivalının təşkilati strukturu çərçivəsində "İpək yolu" komite-**

ЗОЛОТОЕ СЕРДЦЕ

sinin yaradılması Şimali Amerika-nın mədəni həyatında əlamətdar hadisəyə çevrilib. Qədim İpək yolu üzərində yerləşən ölkələrin musiqisinin və bütün mədəniyyətinin inkişafına kömək məsələsində xanım Əliyevanın rolu nəzərə alınaraq, ona Niaqara Festivalının yüksək mükafatı - dünya mədəniyyətlərinin və sivilizasiyaların yaxınlaşması və inteqrasiyası üzrə nəcib missiyanı həyata keçirən insanın qədim rəmzi olan "Sülh qızılgülü" mükafatı təqdim edilib...

- Qeyd edim ki, Azərbaycanın birinci xanımını XXI əsrin tanınmış görkəmli qadınları olan müasirlərimiz sırasına daxil etmək təklifi ilə Amerika Bioqrafiya İnstitutunun ünvanına daxil olmuş digər müraciəti Niaqara şəhər meri lord Qeri Borrou imzalayıb. Əslində, Mehriban Əliyevanın həyatı, fə-

Tarixə adını yazan qadınlar

aliyyəti, dünyaya baxışı gənc qızlar və qadınlar üçün gözəl bir nümunədir. O, Türk və Müsəlman qadınının bütün dünyada yüksək səviyyədə tanınması və qəbul edilməsi üçün, sözün əsl mənasında, fədakarlıq göstərir. O, gözəlliyi və ağılı, həyat tərzi və fəaliyyəti ilə nəinki ölkəsində, eləcə də Avropada, Qərbdə və Şərqdə böyük nüfuz qazanıb. Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə Londona səfəri zamanı bəzi Qərb mətbuatı Fransa və Böyük Britaniyanın birinci xanımını onunla müqayisə edir və üstünlüyü Mehriban Əliyevaya verirdi. Çünki o, tək-cə gözəlliyi, zövqü və birinci xanım olması ilə deyil, səmərəli və humanist fəaliyyəti ilə də artıq dünyada geniş tanınır. Xarici səfərlər zamanı onun Azərbaycan haqqında nə qədər yüksək fikir formalaşdırdığının dəfələrlə şahidi olmuşuq. Mehriban Əliyeva ilə görüşmüş dünyaca ünlü siyasət, ictimaiyyət, mədəniyyət sahəsinin insanlarından onun haqqında daim müsbət fikirlər eşidirik. **Demək olar ki, hamının da fikri yekdildir! Azərbaycanın bəxti gətirib! Bu, inkar olunmaz bir həqiqətdir! Hətta Türkiyənin televiziya kanallarından birinin məşhur xanım**

Mehriban Əliyeva - YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri!

aparıcısı efirdə onun haqqında **«Mənim "First Lady"m»** deyəndə bundan çox qürurlanmışdım. Bir müddət sonra Türkiyədə söhbətimiz zamanı həmin aparıcı ölkəsində nə qədər insanın Mehriban Əliyevaya heyran qaldığını, onunla qürur duyduğunu, Türk millətini və Türk dünyasını ən yüksək səviyyədə təmsil etdiyi üçün ona böyük hörmət və sevgilərinin olduğunu deyəndə çox təsirlənmişdim. Əslində, bunun belə olduğunu özüm də bilirdim. Çünki tez-tez olduğum qardaş Türkiyədə görüşdüyüm insanların demək olar ki, hamısı onun haqqında soruşur, müsbət fikirlərini deyir. Bu cür fikirləri dünyanın çox ölkələrində eşitmək olar.

2004-cü ildə Azərbaycan şifahi xalq ədəbiyyatının və musiqi irsinin qorunub saxlanılması və inkişaf etdirilməsi sahəsində yorulmaz səylərinə görə Mehriban Əliyeva YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri adına layiq görülmüşdür. Ümumiyyətlə isə o, gördüyü işlərə görə YUNESKO-nun ən fəal xoşməramlı səfirləri sırasındadır. Onun fəaliyyəti nəticəsində YUNESKO-nun qərargahında Azərbaycanın böyük şəxsiyyətlərinin yubileyləri qeyd olunur, Azərbaycan mədəniyyətini təbliğ edən çoxlu sayda tədbir keçirilir. YUNESKO-nun baş katibi Koşiyo Masuuranın iştirakı ilə Azərbaycanla təşkilat arasında təhsil sahəsində əməkdaşlığa dair Memorandum imzalanıb. Paytaxtda YUNESKO ilə birlikdə təhsil sahəsində beynəlxalq konfrans keçirilib. Bakıda Beynəlxalq Muğam Mərkəzi yaradılıb. Azərbaycanın bu ecazkar musiqisinin inkişafı, dünyaya tanıtılması istiqamətində ciddi addımlar atılıb. Azərbaycanda dünyanın müxtəlif bölgələrindən gələn muğam ifaçılarının iştirakı ilə Beynəlxalq Muğam Müsabiqəsi keçirilib.

Muğamın daha geniş təbliği nəticəsində dünya bu böyük musiqi ilə daha yaxından tanış olmaq imkanı qazanıb. Azərbaycanın qədim musiqisi olan əsrarəngiz Muğam “YUNESKO-nun qeyri-maddi irs” siyahısına salınıb. Mehriban xanımın rəhbərliyi ilə hazırlanan və məşhur muğam ustalarının valehedici ifalarının toplandığı “Qarabağ Xanəndələri albomu” bu gün bütün dünyada onu bir-cə dəfə dinləyənləri ömürləri boyu öz seyrində saxlayır. Hazırda Azərbaycanın, Türk millətinin qədim musiqisi olan aşiq sənəti, milli bayramımız olan Novruz bayramının “YUNESKO-nun qeyri-maddi irs”i siyahısına salınması istiqamətində ciddi işlər görülür. Azərbaycanın dünyanın ən qədim yaşayış məskənlərindən biri olduğunu açıq şəkildə göstərən Qobustan abidələrinin “YUNESKO-nun dünya mədəni və təbii irsin qorunması” siyahısına daxil olmasında da onun böyük xidmətləri var.

O, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması işində əsl fədakarlıq göstərir.

Mehriban Əliyevanın YUNESKO xətti ilə keçirilən tədbirlər çərçivəsində Azərbaycanın Ermənistan tərəfindən işğal olunmuş ərazilərində Azərbaycan xalqına məxsus tarixi, mədəni və dini abidələrin dağıdılmasını qeyd etmədiyi bir çıxışını belə xatırlamaq çətindir. O, təkcə çıxışlarında deyil, rəhbərlik etdiyi təşkilatların fəaliyyətində də Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırıl-

Tarixə adını yazan qadınlar

ması istiqamətində böyük işlər görür. Dünya xalqlarının demək olar bir çox dilində Azərbaycan həqiqətləri adlı kitablar nəşr olunub ki, burada Qarabağın tarixi, Ermənistanın Azərbaycan ərazilərini işğal etməsi, Xocalıda törətdikləri soyqırımı, erməni terror təşkilatlarının dinc azərbaycanlılara, Türk insanına qarşı etdiyi vəhşilikləri barədə geniş məlumatlar öz əksini tapır. Bundan başqa, Heydər Əliyev Fondu Ermənistanın Xocalı şəhərində törətdiyi soyqırımı dünya ictimaiyyətinə çatdırmaq üçün bir neçə dildə film də hazırlayıb. **Dünyanın bir çox ölkəsində Fondun dəstəyi ilə Xocalı soyqırımının ildönümündə böyük tədbirlər keçirilir, Xocalı soyqırımını anladan foto və “Xocalı uşaqların gözü ilə” adlı rəsm sərgiləri nümayiş olunur.** Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Fond erməni iftirlərini, Azərbaycan həqiqətlərini, Ermənistanın işğal etdiyi ərazilərdə törətdiyi vəhşilikləri, təkcə Azərbaycana deyil, bütün insanlığa məxsus olan dini, tarixi və mədəni abidələrin dağıdılmasını özündə əks etdirən çoxlu kitab nəşr etdirərək, dünya ictimaiyyətinə doğru məlumatların çatdırılması istiqamətində böyük işlər görür.

Mehriban Əliyeva - İSESKO-nun xoşməramlı səfiri!

Mehriban Əliyeva YUNESKO ilə yanaşı, həm də Müsəlman dünyasını özündə birləşdirən İslam Konfransı Təşkilatının ən böyük qurumu olan İSESKO-nun da xoşməramlı səfirdir və bu vəzifədə də müsəlman dünyasını layiqincə təmsil edir. Sivilizasiyalararası dialoq daxil olmaqla, müxtəlif sahələrdə genişmiqyaslı fəaliyyətinə, qayğıya ehtiyacı olan uşaqlara göstərdiyi diqqətə, onların yaşayış şəraitinin yaxşılaşdırılmasına, təhsilə, həmçinin İslam aləmində görülən işlərə böyük dəstəyinə görə 2006-cı il noyabrın 24-də İSESKO-nun xoşməramlı səfiri adına layiq görülmüş Mehriban Əliyevanın gördüyü işlər təşkilat tərəfindən ən yüksək səviyyədə qiymətləndirilir. Azər-

Tarixi qadını yazan qadınlar

baycanın paytaxtı Bakı şəhəri 2009-cu ildə "İslam Dünyası Paytaxtı" elan edildi. Azərbaycanın bu gün Qərblə Şərqlə, Qərblə İslam dünyası arasında önəmli, etibarlı körpü rolunu oynaması, sivilizasiyalar və mədəniyyətlərarası dialoqla bağlı Azərbaycanın bir çox ölkəyə nümunə olması haqqında dünyada yaranan müsbət təsəvvürün formalaşmasında Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevlə yanaşı, onun da böyük xidmətləri var. Amerika Birləşmiş Ştatlarının nüfuzlu "WASHINGTON TIMES" qəzetinin onun haqqında dərc etdiyi məqalədə deyilir: **"AZƏRBAYCANIN BİRİNCİ XANIMI MEHRİBAN ƏLİYEVA MÜSƏLMAN DÜNYASI QADINLARI ÜÇÜN ƏN YAXŞI NÜMUNƏDİR!"**

O, dünyanın 10-a yaxın ölkəsinin birinci xanımının və planetin 60-dan çox ölkəsindən gəlmiş lider qadınların iştirakı ilə "Mədəniyyətlərarası Dialoqda Qadınların Rolunun Genişləndirilməsi" adlı beynəlxalq konfransın həm təşəbbüsçüsü, həm də təşkilatçısı olub. Dünyanın iki önəmli təşkilatı, YUNESKO və İSESKO-nu da bu böyük tədbirə cəlb edərək DÜNYAMIZIN GƏLƏCƏYİ ÜÇÜN ƏN ÖNƏMLİ MƏSƏLƏ OLAN MƏDƏNİYYƏTLƏRƏRASI DİALOQDA QADINLARIN ROLUNUN GENİŞLƏNDİRİLMƏSİNİN VACİBLİYİNİ VƏ ƏLDƏ EDİLƏ BİLƏCƏK NƏİLİYYƏTLƏRİ BİR PLATFORMA KİMİ ORTAYA

QOYDU! Afrikadan tutmuş Avropaya, Asiyadan tutmuş Amerikaya və İslam ölkələrinə qədər bir çox ölkənin birinci xanımının və dünyanın 6 qitəsindən gələn və öz ölkələrinin ictimai-siyasi, mədəni həyatında böyük rol oynayan qadınların, İslam Konfransı Təşkilatının Baş katibi Ekmeleddin İhsanoğlunun rəhbərliyi ilə təşkilat rəsmilərinin, Avropa Şurası rəsmilərinin və dünyanın bir çox nüfuzlu beynəlxalq təşkilatlarından olan təmsilçilərin iştirakı ilə keçən müzakirələrdə qonaqlar Azərbaycanın bir türk və müsəlman ölkəsi kimi Mədəniyyət və Sivilizasiyalararası dialoqla bağlı gördüyü böyük işləri yerində görməklə yanaşı, Bakının Qərblə müsəlman dünyası arasında önəmli bir qapı oynaya biləcəyi böyük rolu xüsusi vurğuladılar. O, həm də fəaliyyəti ilə Mədəniyyətlər və Sivilizasiyalararası dialoqa necə nail olmağın yolunu, qadınların bu sahədə nə qədər böyük rol oynaya biləcəyini göstərir. Onun təşəbbüsü ilə **"Tolerantlığın ünvanı - Azərbaycan"** layihəsi çərçivəsində Azərbaycanda məscidlərlə yanaşı, kilsələr və sinoqqlar da təmir olundu və insanların ibadət etməsi üçün yaxşı şərait yaradıldı. O, Azərbaycan nümunəsində göstərdi ki, Mədəniyyətlər və Sivilizasiyalararası dialoqa yalnız qarşılıqlı hörmət və dözümlüləklə nail olmaq olar. Mehriban Əliyevanın keçdiyi həyat yoluna nəzər saldıqda qısa zaman ərzində gördüyü böyük işlər insanı valeh edir. Bu, sadəcə, **SEÇİLMİŞLƏRƏ** verilən bir istedad, ağıl və güc sayəsində mümkündür! **O, 1995-ci ildə təsis etdiyi Azərbaycan**

Tarixə adını yazan qadınlar

Mədəniyyətinin Dostları Fondunun prezidenti kimi də mədəniyyətimizin geniş təbliğ olunması istiqamətində böyük işlər görüb. Məsələn, Mehriban Əliyevanın 1996-cı ildə təsis etdiyi və 3 dildə (Azərbaycan, ingilis və rus) çap olunan "Azərbaycan - lrs" jurnalı Azərbaycan mədəniyyətinin təbliğ olunması istiqamətində önəmli bir addım olub.

2009-cu ilin noyabrında Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü ilə keçirilən Azərbaycan Mədəniyyəti Günləri də, xalqımızın yaratdığı mənəvi sərvətlərin dünyada tanınmasında mühüm addım oldu. Mədəniyyət günləri çərçivəsində Azərbaycan rəssamlarının əsərləri, etnoqrafik miniatür-lər, qədim tətbiqi sənət və xalçaçılıq ənənələrini əks etdirən eksponatlar və Heydər Əliyev Fondunun nəşrlərindən ibarət geniş ekspozisiya sərgilənmişdir. Mehriban Əliyeva yalnız Azərbaycan mədəniyyətinin xaricdə tanınması istiqamətində deyil, dünya sənət incilərinin ölkəmizdə təbliğ olunması istiqamətində də mühüm işlər görür. Azərbaycanda keçirilən Qəbələ Musiqi Festivalı, F. Şopen, D. Şostakoviç, M. Rostrapoviçin yubiley gecələri gənc nəslin musiqi zövqünün formalaşmasına və hərtərəfli inkişafına xidmət edir.

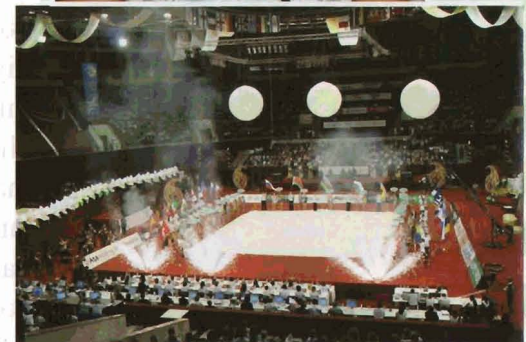

Mehriban Əliyeva - Azərbaycan Gimnastika Federasiyasının prezidenti!

O, həmişə işin asanından deyil, çətinindən tutur. O, bütün dünyaya göstərdi ki, Azərbaycan qızı, yəni Türk-Müsləman qızları öz gözəllikləri və təravəti ilə idmanın gimnastika sahəsində də böyük uğurlar əldə edə bilirlər. 2002-ci ildə Azərbaycan Gimnastika Federasiyasının prezidenti seçilmiş Mehriban Əliyevanın fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycan qızları qısa zaman ərzində Avropa və Dünya çempionatlarının medalalarını qazanmağa nail oldular. O, Azərbaycan qızlarının idmanın bu növündə də böyük uğurlara imza atmağa qadir olduğunu nümayiş etdirdi. Bu gün gimnastika sahəsində Azərbaycan qızları əldə etdik-

ləri uğurlarla nəinki Türk və Müsləman dünyasında liderdir, eləcə də bir çox Avropa və Qərbi ölkəsini belə, arxada qoyur. Bu, onun zəhmətinin bəhrəsidir. Cəmi bir il sonra onun gördüyü böyük işlər və beynəlxalq aləmdə artmaqda olan nüfuzu sayəsində **Beynəlxalq Gimnastika Federasiyası Bədii Gimnastika üzrə 2003-cü və 2004-cü il Dünya Kuboku yarışlarının və 2005-ci il Dünya çempionatının Azərbaycanda keçirilməsinə dair qərar qəbul etdi. 2007-ci il iyunun 29-da isə Bədii Gimnastika üzrə 23-cü Avropa çempionatı Azərbaycanda keçirildi.** Bu cür mötəbər yarışların bir-birinin ardınca Azərbaycanda keçirilməsi, Mehriban Əliyevanın fəaliyyətinə verilən qiymət və ona olan etimadın göstəricisi idi. Çox yüksək səviyyədə təşkil olunmuş bu yarışlar Azərbaycanın dünyada nüfuzunu və müsbət imicini daha da artırdı.

Mehriban Əliyeva - Heydər Əliyev Fondunun prezidenti!

Dünyada tanınan Heydər Əliyev Fondunun cəmi 6 il əvvəl yarandığına bir çox xarici qonaqlar da ilk əvvəl inana bilmirlər. Cəmi 6 il və bu qədər nailiyyət! Heydər Əliyev Fondu bu gün artıq dünya miqyasında qəbul olunan bir təşkilata çevrilib. Onun bir çox ölkədə nümayəndəlikləri fəaliyyət göstərir və qurum çoxsaylı layihələri ilə artıq təkcə Azərbaycanda deyil, onun hüduqlarından kənarda da böyük işlər görür. O deyir: ***"Mən insanlara kömək göstərmək istəyirəm. Konkret problemləri həll etmək, yardım edə bildikdə sevinc hissi keçirmək və səndən asılı olmayan səbəblər üzündən nəşə edə bilmədikdə təəssüflənmək, qəzavü-qədər, sağalmaz xəstəlik qarşısında bütün gücsüzlüyünü dərk edərkən əziyyət çəkmək, xilas edilmiş bir uşağın təbəssümünü gördükdə isə bir daha sevinmək istəyirəm. Bu, mənim seçimidir"***. Xeyirxahlıq və Humanizm! Bəli, bu, onun bütün fəaliyyətinin ana xəttini təşkil edir. Onun rəhbərlik etdiyi Fond maddi vəziyyəti ağır olan minlərlə xəstənin əməliyyat və müalicə olunaraq yenidən həyata qayıtmasına yardım edib. O bu kasıb insanların müalicə olunaraq sağlamlıqlarına qovuşmasına dəstək göstərməsindən mənəvi rahatlıq tapır və öz timsa-

Tarixə adını yazan qadınlar

linda bu önəmli ənənələrin cəmiyyətdə daha da möhkəmlənməsində böyük rol oynayır. Sizə ehtiyacı olanların yanında olacaqsınız! Yardımınıza ehtiyacı olanlara əl uzadaçaqsınız! Bu, bir insanlıq vəzifəsidir. Budur, onun həyat fəlsəfəsi və cəmiyyətə aşladığı müsbət dəyərlər! Yoxsul insanlar daim onun rəhbərlik etdiyi Fondun diqqət və qayğısındadır. Onun qapısını döyən hər bir kəsə kömək edilir. Əslində, bu gün Azərbaycan Prezidentindən sonra insanların ən çox müraciət etdiyi şəxs Mehriban Əliyeva olması insanların ona böyük inam, etimad və sevgisinin göstəricisidir. Bu gün sadə insanlar ona mərhəmət, xeyirxahlıq və humanizm simvolu kimi baxırlar!

Müstəqil Azərbaycanın Xeyriyyəçilik İnstitutunun təkanvericisi!

O, 1991-ci ildə yenidən müstəqilliyinə qovuşan Azərbaycanda Xeyriyyəçilik İnstitutunu fəal inkişaf etdirdi. Çünki azərbaycanlıların tarixi xeyriyyəçilik ənənələri Sovet dövründə aşınmaya məruz qalmışdı. Məlum ideoloji və sosial-siyasi səbəblər üzündən həqiqi xeyriyyəçilik fəaliyyətinin əhatə dairəsi son dərəcə

məhdudlaşdırılmış, praktik olaraq, yalnız məişətdə kömək formasında qalmışdı. **O, müasir Azərbaycanda ictimai həyatın xüsusi bir sektoru olan Xeyriyyəçilik İnstitutunun yenidən formalaşmış inkişaf etməsində böyük rol oynadı.** O, müasir dünyada və müasir anlamda xeyriyyəçiliyin daha geniş anlam daşdığını bəyan etdi və bir məktəbin əsasını qoydu. O deyir: ***"Müasir anlamda xeyriyyəçilik daha geniş mənə daşıyır, cəmiyyətin rifahı naminə hər cür təmənnasız könüllü fəaliyyəti əhatə edir. Bu fəaliyyət həm konkret fərdlərə və zəif müdafiə olunan qruplara, həm də ictimai həyatın müxtəlif sahələrinin - təhsilin, elmin, mədəniyyətin, incəsənətin inkişafının dəstəklənməsinə yönəldilə bilər. Xeyriyyəçilik fəaliyyəti müəyyən əmlakın, əcümlədən pul vəsaitlərinin verilməsi, müəyyən işlərin görülməsi, xidmətlərin təqdim edilməsi formasında həyata keçirilə bilər. Həmin fəaliyyətin nədən ibarət olmasından və məhz kimin tərəfindən həyata keçirilməsindən asılı olmayaraq, əgər əvəzsiz və könüllü şəkildə yaxşılıq edilirsə, nemətlər yaradılsa, bu fəaliyyətin xeyriyyəçilik kimi qəbul edilməsi tamamilə düzgündür. Başqa sözlə desək, xeyriyyəçilik - insanların hər hansı direktivlər və göstərişlər əsasında deyil, öz qəlbinin və vicdanının səsi ilə öz vəsaitlərini, qüvvələrini, vaxtını və enerjisini sərf edərək gördüyü xeyirxah işdir".*** Bəli, o, həm də əsl xeyriyyəçidir! Öz qəlbinin və vicdanının səsi

Tarixə adını yazan qadınlar

ilə qüvvəsini, vaxtını və enerjisini xeyirxah əməllərə, cəmiyyət və dünya üçün vacib məsələlərə təmənnasız sərf edir! **O, Azərbaycanda xeyriyyəçi insanların da dəstəyi ilə "Yeniləşən Azərbaycana yeni məktəb" layihəsi çərçivəsində yüzrlərlə məktəb tikdirərək uşaqların daha yaxşı təhsil almaları üçün əlindən gələni edir.** Təhsili millətin gələcəyi üçün ən önəmli məsələ hesab edən Mehriban Əliyevanın rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondunun əsas diqqət mərkəzində olan məsələlər arasında təhsil ön sıradadır. Ermənistanın Azərbaycan ərazilərini işğal etməsi nəticəsində məcburi köçkün düşmüş ailələrdən birinci sinfə gedən övladlar artıq neçə ildir ki, Fond tərəfindən lazımi məktəb ləvazimatları ilə təmin olunurlar. Azərbaycan torpaqlarının müdafiəsi uğrunda əlil olmuş insanlar arasında mənzilə ehtiyacı olanların təminatına yardım edilir. Qarabağ müharibəsində əlil olmuş insanlar, şəhid ailələri, veteranlar, qaçqın və məcburi köçkünlər, onların problemləri daim onun diqqəti mərkəzindədir. O, tibb məntəqələri yaxşı olmayan bölgələrdə belə obyektləri tikdirərək insanların sağlamlığına xidmət edir. Ona görə yox ki, **o, həm də gözəl həkimdir,** ona görə ki, millətin gələcəyinin sağlam gənclikdən asılı olduğunu gözəl bilir və bunun üçün əlindən gələni

edir. Onun təşəbbüsü ilə tikilən məktəblərdə gənclərin yüksək səviyyədə təhsili, inkişafı üçün lazım olan bütün şərait yaradılır. Gənclərin boş vaxtlarının zərərli meyllərə yönəlməsinin qarşısının alınması, bu vaxtın daha səmərəli istifadə olunması, gənclərin bir vətəndaş kimi yetişməsi də daim onun diqqət mərkəzindədir və bu sahədə də çoxsaylı layihələr həyata keçirilir. O, daim çətin vəziyyətə düşən insanların yanındadır. Kasıb dializli xəstələrin bahalı dializ prosedurlar almasında problemlər yaranan zaman o, xaricdən ən yüksək səviyyəli avadanlıqlar alaraq onların istifadəsinə verir. Görmə qabiliyyətindən məhrum uşaqlarla görüşündə onlar üçün oxumağın və təhsilin çox önəmli olduğuna diqqət çəkir və bundan dərhal sonra onun dəstəyi ilə bu insanların oxuya bilməsi üçün yüksək səviyyəli mərkəz qurulur, ən yüksək səviyyəli xüsusi avadanlıqlarla təchiz edilib istifadəyə verilir. O bu uşaqların saçlarını sıgallarayaq kövrədir, onların əldə etdikləri şəraitdən necə sevindiğini görüb sevinir. Azərbaycanda ata və ana himayəsindən məhrum olan uşaqlar ona Mənəvi Ana kimi baxırlar. Bu da səbəbsiz deyil. Çünki o, uşaq evlərini, internat məktəblərini himayəsinə alaraq onların normal böyüməsi üçün əlindən gələni edir. O, onların çoxluğuna baxmayaraq, valideyn himayəsindən məhrum olan və bu evlərdə, məktəblərdə böyüyərək ailə həyatı quran gənclərin toy mərasimlərini yüksək səviyyədə təşkil edir, həqiqin

Tarixə adını yazan qadınlar

mərasimlərdə iştirak edir, onlarla sevinir, oynayır, şənələnir və onların öz-lərini tənha, kimsəsiz hiss etmələrinə imkan vermir. Tez-tez bu uşaqlara baş çəkir, onların fikirləri, problemləri və arzuları ilə marqlanır, bir ana kimi tövsiyələrini verir. Ata-ana himayəsindən məhrum olan uşaqların qaldığı evlər, internat məktəbləri ən yüksək səviyyədə təmir-bərpa edilib, hər cür avadanlıqla təchiz olunub. Buradakı uşaqlar normal ailələrdə böyüyən uşaqlar kimi hər şeylə təmin ediliblər. O, hər məsələylə şəxsən marqlanır. Bir ana, bir valideyn kimi... tez-tez bu evlərə, məktəblərə baş çəkərək uşaqlarla vaxt keçirir, onlara məhrum qaldıqları sevgini hiss etdirməyə çalışır. Ən önəmli bayramlarda onlar üçün məclislər təşkil edir və onlarla birlikdə əlamətdar günləri qeyd edir, sevinir, əylənir. O gözlərdəki işıq onun üçün ən gözəl hədiyyədir. O bu uşaqların ata-analı uşaqlar kimi böyüməsindən ötrü yorulmadan çalışır və minlərlə uşaq üçün ana vəzifəsini yerinə yetirmək kimi şərəfli bir missiyanı həyata keçirir. Amma o, heç nəyin ata-ana məhəbbətini əvəzləmədiyini bəyan edərək, insanları daha məsuliyyətli və daha həssas olmağa çağırır. O, uşaqların ailə mühitində böyüməsi üçün həyata keçirilən bütün layihələrin təşəbbüscüsü və dəstəkçisi olur. "Talassemiya" adlı

irsi qan xəstəliyindən əziyyət çəkən uşaqlar da onun himayəsindədir. Məhz Mehriban xanımın fəaliyyəti nəticəsində Azərbaycanda könüllü donorluq daha da inkişaf edib və bu uşaqların pulsuz qanla təminatı problemi aradan qaldırılıb. İnsanlar arasında təmənnaşız şəkildə qan verməklə "talassemiya" və "hemofiliya" kimi irsi qan xəstəliklərindən əziyyət çəkən insanların pulsuz qanla təmin olunmasına kömək göstərilməsi ənənəsinin cəmiyyətdə möhkəmlənməsində onun böyük rolu var. Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü və dəstəyi ilə Azərbaycanda Avropa səviyyəli Talassemiya Mərkəzi yaradılıb ki, bu da talassemiyalı insanlara kömək etməklə yanaşı, ölkədə "talassemiya" xəstəliyinin azaldılması istiqamətində rol oynayacaq. Azərbaycanda şəkər xəstəliyindən əziyyət çəkən uşaqlar da onun himayəsi altındadır. Vaxtaşırı bu uşaqlar Heydər Əliyev Fondu tərəfindən lazımi dərmanlarla təmin olunurlar. Bu uşaqların çöhrəsində, gözlərində yaranan hər bir gülüş onun üçün bir dünyadır. O deyir: *"Xeyriyyəçiliyin ictimai əhəmiyyətindən danışarkən vurğulamalıyıq ki, bu cəmiyyətdə mənəvi-psixoloji ab-havanın yaxşılaşmasına şərait yaradır, insanlar arasında münasibətləri humanistləşdirir, onların daha xeyirxah, səmimi və həssas olmasına müsbət təsir göstərir. Axı çətin məqamda başqalarından dəstək almış insan özü də imkan daxilində başqalarına kömək göstərməyə daha çox meyl edəcək".*

Tarixə adını yazan qadınlar

Xeyriyyəçilik fəaliyyətində iştirak məsələsi insanın rütbəsindən, dərəcəsiindən, vəzifəsindən, maddi vəziyyətindən asılı olmamalıdır. *"İnsan öz xeyirxah niyyətlərini, istəklərini, imkanlarını və qabiliyyətlərini tətbiq etmək sahəsini həmişə tapa bilər"* deyən Mehriban Əliyeva cəmiyyətdə bu düşüncənin əməllərlə daha da möhkəmlənməsi üçün geniş fəaliyyət göstərir. Mehriban Əliyevanın təşəbbüsü və dəstəyi sahəsində Azərbaycanın bir çox qədim tarixi, dini və mədəni abidəsi yüksək səviyyədə bərpa olunub. Cavad Xan Türbəsi, Cəmər Qəssab Türbəsi, qədim dövrlərə aid Hamam Kompleksi və bir çox tarixi, dini və mədəni abidəni buna misal göstərmək olar. O, Azərbaycan gəncliyinin öz tarixinə, mədəniyyətinə bağlı yetişməsi və buna sahiblənməsinin, gəncliyin yüksək vətənpərvərlik ruhunda yetişməsinin böyük önəm daşdığını daim vurğulayaraq, bu istiqamətdə çoxsaylı layihələrə dəstək verir. O, hesab edir ki, hər bir vətəndaş dövlətinin və cəmiyyətinin inkişafı üçün təmənnaşız kömək etməyi nəinki bacarmalı, bunu özü üçün bir vətəndaşlıq borcu kimi qəbul etməlidir. *"Həmişə özünə və prinsiplərinə sadıq olmaq!"* O bu həyat devizi ilə yaşayır və uğurları bir-birini əvəz edir!

HEYDƏR ƏLİYEV FONDU

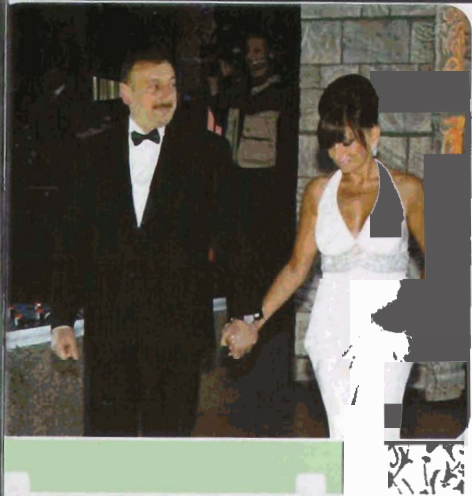
Mehriban Əliyeva - millət vəkili!

Azərbaycanın hansı bölgəsinə getsəniz, hamı Mehriban Əliyevanın məhz oradan millət vəkili olmasını arzulayır. Millət vəkili kimi təmsil etdiyi Əzizbəyov rayonu hər gün yenidən qurulur, inkişaf edir. Sadə insanlar bu qədər geniş fəaliyyət dairəsi olan bir insanın tez-tez onlara baş çəkərək problemləri, istəkləri ilə maraqlanmasını yüksək qiymətləndirir və bundan qürur duyurlar. Çünki onları təmsil edən millət vəkili təkcə bölgəsi üçün deyil, dövləti və milləti üçün böyük işlər görən bir insandır. İnsanlar ona humanizmin simvolu kimi baxırlar. Millət vəkili olduğu dövrdə iki dəfə parlamentə Amnistiya aktı ilə bağlı qanun layihəsi təqdim etmiş və millət vəkillərinin də dəstəyi ilə öz səhvini başa düşmüş və cəzasının bir hissəsini çəkmiş minlərlə məhbus azad edilərək öz ailəsinə qovuşmuşdur. Cinayət törətmiş qadınların çox hissəsi həbsxanalardan azad edilərək öz övladlarına, yaxınlarına qovuşmuşdur. Bu humanist aksiya cəmiyyət tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. O, ***"biz səhvini başa düşən insanlara yenidən şans verərək, kömək edərək onları cəmiyyətimizə yararlı və-təndəşlər kimi qazandırmalıyıq"*** deyərək yeni bir yanaşma tərzini ortaya qoydu. O, qadınların bütün sahələrdə rolunu

Tarixə adını yazan qadınlar

nun daha da genişləndirilməsinə böyük diqqət verir. Yadımdadır, ABŞ-a səfəri zamanı bu ölkənin ictimai-siyasi xadimləri ilə görüşündə Azərbaycan qadınlarının seçib-seçilmək haqqını nəinki Müsəlman Şərqi, hətta Birləşmiş Ştatların qadınlarından əvvəl 1918-ci ildə Müstəqil Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə əldə etdiyini xüsusi vurğulayan Mehriban Əliyeva Azərbaycan qadınının təhsilinə, inkişafına, cəmiyyətin müxtəlif sahələrində, dünyada daha yüksək səviyyədə təmsil olunmasına böyük dəstək verir. O, parlamentdə Azərbaycan-Amerika kimi çox vacib bir Parlamentlərarası Dostluq Qrupuna rəhbərlik etmək missiyasını da uğurla həyata keçirir. ABŞ-a səfərlərindən biri zamanı onu müşayiət edənlər arasında idim və dünyanın bu "superdövləti"ndə görüşdüyü adamlarda böyük təəssürat yaratdığını görmək çətin deyildi. O, iki ölkə arasında əlaqələrin və əməkdaşlığın daha da genişlənməsi, Amerikanın Azərbaycanı daha yaxından tanıması, Azərbaycan həqiqətlərinin, mədəniyyətinin daha geniş təbliğ olunması istiqamətində ciddi addımlar atır. Birləşmiş Ştatların bir neçə məşhur qeyri-hökumət təşkilatı ilə Heydər Əliyev Fondu arasında imzalanmış əməkdaşlıq müqavilələri də

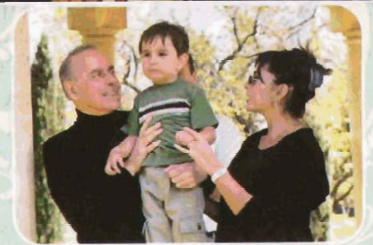

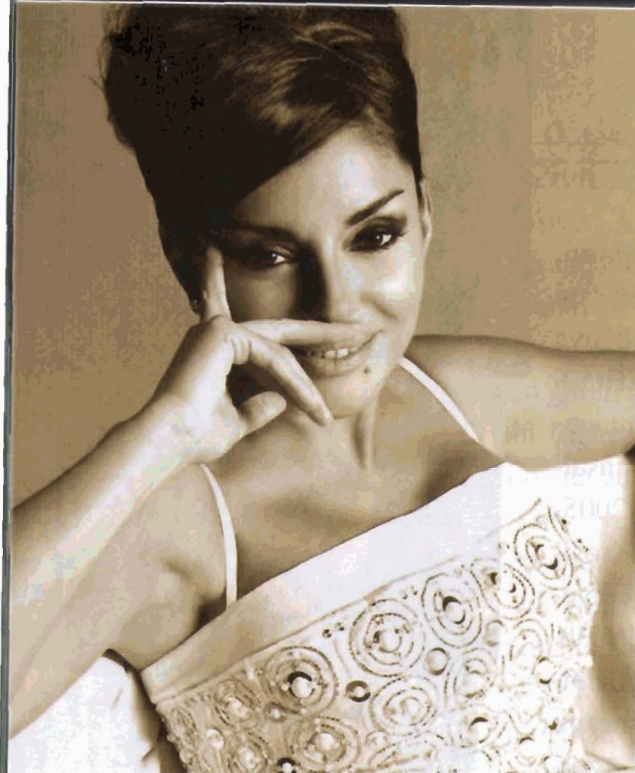

O, təkcə birinci xanım deyil, həm də prezident İlham Əliyevin ən yaxın silahdaşdır. Azərbaycanın inkişafı, gələcəyi uğrunda onunla çiyin-çiyinə mübarizə aparan ən yaxın silahdaşı... O, Azərbaycanın köklü bir ailəsinin qızı, o birinin isə gəlini olaraq Vətənə, Millətə xidmətin başlıca məqsəd olduğu bir mühitdə həyata addımlarını atdı. Babası məşhur Azərbaycan yazıçısı və alimi Mircəlal Paşayev SSRİ-nin ən ağır dövrlərində belə milli düşüncə ruhunu gənclərə aşılamaq üçün ədəbiyyatdan bir silah kimi istifadə edib. Ana babası isə məşhur jurnalist, gözəl ziyalı Nəsir İmanquliyev idi. O, Azərbaycan aviasiyasının inkişafında böyük xidmətləri olan, məşhur alim, Aviasiya Akademiyasının rəhbəri Arif Paşayevin və təkcə Azərbaycanda deyil, keçmiş SSRİ məkanında və dünyada hörmətlə xatırlanan məşhur ərəbşünas alim Aida İmanquliyevanın tərbiyəsi ilə böyüyüb. İkinci böyük və çox önəmli məktəbi isə Azərbaycanın Ümummilli lideri Heydər Əliyevin ailəsində keçib. O, hər zaman ailəsinin adını daha da yüksəkliklərə qaldırıb. Mükəmməl övlad, mükəmməl gəlin, mükəmməl həyat yoldaşı, mükəmməl ana və mükəmməl nənə oldu. Ən əsası isə, o, Millətə və Vətənə mükəmməl bir övlad oldu! Mehriban Əliyeva qadının ailəni karyeraya, karyeranı ailəyə qurban vermədən uğurlar əldə edə bilməsinin gözəl bir nümunəsi, həm də örnekdir. O, gənc qızlar və qadınların kumiri.

Tarixə adını yazan qadınlar

nə çevrilib. Ona oxşamaq istəyənlərin, onun fəaliyyətindən ruhlananların sayı həddindən artıq çoxdur! Bu gün dünya ondan danışır. **Azərbaycanın FIRST LADY-sindən!** O, sözün həqiqi mənasında, bu gün bütün türk və müsəlman dünyasının lider qadınıdır. 2005-ci ildə Azərbaycanda keçirilən sosioloji sorğuya əsasən, Mehriban Əliyeva *"İlin qadını"* adına layiq görülüb. Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2009-cu il 5 may tarixli sərəncamı ilə Mehriban Arif qızı Əliyeva Azərbaycan Respublikasının ictimai-siyasi və mədəni həyatında səmərəli fəaliyyətinə görə Heydər Əliyev Mükafatı ilə təltif edilib. Lakin onun fəaliyyəti təkcə Azərbaycanda deyil, bütün dünyada qiymətləndirilir. 2005-ci il iyunun 9-da ictimai, məsənətlilik və xeyriyyəçilik fəaliyyətinə görə, təhsil və mədəniyyət müəssisələrinin dəstəklənməsinə, Rusiya və Azərbaycan xalqları arasında dostluğun möhkəmlənməsinə sanballı töhfələrinə görə Rusiyanın *"Yüzdilliyin məsənətləri"* Beynəlxalq Xeyriyyə Fondunun *"Yaqut Xaç"* ordeninə layiq görülüb. Bundan başqa, Dünya Səhiyyə Təşkilatının (DST) İcraiyyə Komitəsi 2007-ci il yanvarın 29-da Cenevrədə keçirilən 120-ci sessiyasının yekdil qərarı ilə ana, uşaq və ailə sağlamlığının qorun-

ması və möhkəmlənməsi
işində müstəsna xidmətləri-
nə görə Mehriban Əliyevanı
bu beynəlxalq təşkilatın mü-
kafatı ilə təltif edib. Geniş-
miqyaslı xeyriyyəçilik fə-
aliyyətinə, bəşəriyyətin ali
ideallarına xidmət sahəsində
yüksək nailiyyətlərinə görə
2007-ci ilin mayında Mehri-
ban Əliyeva **“Qızıl ürək”**
beynəlxalq mükafatına,
ÜMUMDÜNYA ƏQLİ
MÜLKİYYƏT TƏŞKİLATI-
NIN İSƏ QIZIL MEDALI-
NA, 2010-cu ilin fevralında

Fransanın ali mükafatı olan **“Fəxri legi-
on ordeni”**nə, 2010-cu ilin iyulunda
YUNESKO-nun **“Qızıl Motsari”** meda-
lı”na layiq görülüb. O öz fəaliyyəti ilə
önəmli bir tarix yazır. Onun yazdığı tari-
xin hər sətri insanlara sevgi ilə doludur.
O, deyir: **“Xoş söz, xoş niyyət, xeyirxah
əməl”**. Mehriban Əliyeva təkcə rəsmi
statusuna görə **Birinci Xanım** deyil,
həm də bu dəyərlərinə və düşüncələri-
nə, təkcə Azərbaycan dövləti və xalqı
üçün deyil, **bütün insanlıq üçün etdik-
lərinə görə sözün əsl mənasında**
BİRİNCİ XANIMdır.

Kitabın içindəkilər

Ön söz	3
Bənzərsiz həyat yolları	5
“Dövrümüzün 50 qəhrəmanı”ndan biri, Azad Ruhlu “Birma Xanımı”	7
37 il yaşadığı saraydan çıxarılan prezident xanımı, prezident... ..	23
Türkiyənin ilk qadın Xarici İşlər naziri, ilk qadın Baş naziri	33
İtaliyan qızı olan hind gəlini	43
Atasının devrildiği kresloya 36 il sonra əyləşən qızın film kimi həyatı	55
Braziliyanın İnkilabçı Qadın Prezidenti	69
“Bunu indi et!”	81
“Hər şey unudulur” amma “Heç nə yaddan çıxmır”	93
İlk “Nobel”li müsəlman qadın	101
Bir dəstə çiçək, ardıcıl çevrilişlər və prezident qızı prezident... ..	117
Divana çəkilən, haqlı çıxıb hakimiyyətə gələn Şeyx qızı	131
Ürəyini dinləyən dövlət katibinin bitməyən arzuları	141
Fransuaza- Dünyaya səs salan Fransız qızı	171
Vaxtlı və Şanslı, və də “Vaxt və Şans”lı qadın	181
“İdeal əsgər”ə qarşı yorulmaz savaşın sərkərdəsi	191
Dörd qızın böyük bacısı, animasiyalı filmə çəkilən Baş nazir və BMT yetkilisi	197
Çevrəsindəki acı və ziddiyyətlər yaşam və yaradıcılığına hopmuş “Nobel”li yazar	211
qalan general qızının işgəncədən başlayıb BMT-də davam edən ömür yolu	221
Türk cəmərdliyinə vəfa göstərən İrland xanım	237
Kollec müəlliməsinin siyasətə sirli vidası	249
Əlvida, Şahzadə!	257
Avropanın ortasında güclü qadın biləyi... ..	273
Cənub gözəli “Şahzadə”nin zəfərinin sirri	281
Dünyaya səs salan keşis qızının uğurlu həyatı	297
Maykl Ceksondan sonra tək o qaldı... ..	323
Keçmişdə dərisinin rənginə görə sıxışdırılan keçmiş Dövlət katibi	339
Basketbolçu, maliyyəçi, komissar, prezident xanım	361
Bir qələbənin təşəkkür öpüşü... ..	373
“Qara qitə”nin işıqlı Ulduzu	383
Həyat eşqini və sevinc hissini həmişə özündə daya bilmiş acıhəyatlı qadın	393
Atasının qızı!	401
Birinci Xanım!	413

Kitabın hazırlanmasına texniki dəstək göstərmiş
Arzu Məmmədovaya, Ayla Quliyevaya və
dr. Arzu Hacıyevaya minnətdarlığımızı bildiririk

Dizayner: İ.Nizamioğlu

Çapa imzalanmışdır: 01.03.2011.

Kağız formatı: 70x100 1/16

Fiziki çap vərəqi: 27,75.

Sifariş: 31.

Sayı: 1000

**POLYGRAPHIC
PRODUCTION**
Tel/Fax: 447 75 04, Tel.: 447 75 05

mətbəəsində çap olunub